

Pali Text Society.

Journal

OF THE

PALI TEXT SOCIETY.

1889.

EDITED BY

T. W. RHYS DAVIDS, PH.D., LL.D.,

OF THE MIDDLE TEMPLE, BARRISTER-AT-LAW,

PROFESSOR OF PALI AND BUDDHIST LITERATURE IN UNIVERSITY COLLEGE,
LONDON.

LONDON :

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,

BY HENRY FROWDE,

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

1889.

Journal of the Pali Text Society.

CONTENTS.

	PAGE
REPORT FOR 1889. BY T. W. RHYS DAVIDS	VII
KATHĀVATTHU-PPAKARANA-AṬṬHAKATHĀ. BY PROF. MINAYEFF	1
NOTES AND QUERIES. BY DR. MORRIS	200
APPENDIX TO PROFESSOR MINAYEFF'S EDITION OF THE KATHĀ- VATTHU-PPAKARANA-AṬṬHAKATHĀ	213
LIST OF THE SUBSCRIBERS TO THE SOCIETY	223
ACCOUNTS	228
TEXTS ALREADY PUBLISHED	229

Report

OF

THE PALI TEXT SOCIETY

FOR 1889.

THE Chairman of the Society has only this year to report that Professor Kuhn has given up his intention of editing the *Netti Pakaraṇa*, and Dr. Steinthal his intention of editing the *Mahā-vaṇsa*. On the other hand, Mr. Strong has undertaken the editing of *Budhi-vaṇsa*.

The editions of the great *Nikāyas* are going on in a satisfactory way. Vol. I. of the *Dīgha* is now issued to subscribers, and Vol. II. is in preparation. Vol. II. of the *Samyutta* has been published, and Vol. III. is passing through the press. Professor Windisch's edition of the *Iti-vuttaka* is nearly ready for issue; and an edition of the *Saddhamma Saṅgaha* is in the press, and will be issued to subscribers for the year 1890. As these three last-mentioned works are so nearly ready, subscribers may expect to receive their works for 1890 early in that year.

T. W. RHYS DAVIDS,

Chairman.

Kathāvatthu-ppakaraṇa- Aṭṭhakathā.

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

Nisinho devalokasmiṃ devasaṃghapurakkhato
sadevakassa lokassa satthā appaṭipuggalo.
Sabbapaññattikusalo paññattiparidīpanaṃ
vatvā puggalapaññattiṃ loke uttamapuggalo.
Yaṃ puggalakathādīnaṃ kathānaṃ vatthubhāvato
Kathāvatthuppakaraṇaṃ saṃkhepena adesayī.
Mātikāṭhapanen' eva ṭhapitassa surālaye
tassa Moggaliputtana vibhattassa mahītale.
Idāni yasmā saṃpatto atthasaṃvaṇṇanākkamo ¹
tasmā naṃ vaṇṇayissāmi taṃ suṇātha samāhitā 'ti.

Yamakapāṭihīrāvasānasmiṃ hi bhagavā Tidasapure pārie-
chattakamūle paṇḍukambalasilāya ² vassaṃ upagantvā mā-
taraṃ kāyasakkhim katvā devaparisāya Abhidhammakat-
haṃ kathento Dhammasaṅgani-vibhaṅga-dhātukathā-pug-
galapaññattippakaraṇāni desayitvā Kathāvatthudesanāya
vāre saṃpatte anāgate mama sāvako mahābhīṇo ³ Mog-
galiputtattissatthero nāma uppannaṃ sāsanaṃ malaṃ sodhetvā
tatiyaṃgītiṃ karonto bhikkhusaṃghamajjhe nisinho
sakavāde pañca suttasatāni paravāde pañcā 'ti suttasahas-
saṃ samodhānetvā imaṃ pakaraṇaṃ bhājessatiti tass' okā-
saṃ karonto yā esā puggalavāde tāva catūsu pañhesu dvī-

¹ B.—C. nayo.

² B. °yaṃ.

³ B. °pañño.

naṃ pañcakānaṃ vasena aṭṭhamukhā vādayutti taṃ ādiṃ katvā sabbakathāmaggesu asaṃpuṇṇabhāṇavāramattāya tantiyā mātikaṃ ṭhapesi. Athāvasesaṃ¹ Abhidhammakathaṃ vitthāranayen' eva kathetvā vuṭṭhavasso suvaṇṇarajatasopānānaṃ majjhe maṇimayena sopānena devalokato Saṃkassanagare oruyha sattahitaṃ saṃpādentō yāvatāyukaṃ ṭhatvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi. Ath'assa Mahākassapapamukho vasigaṇo Ajātasatturājānaṃ sahāyaṃ gahetvā dhammavinayasarīraṃ saṃgahaṃ āropesi. Tato vassasatassa accayena Vajjiputtakā bhikkhū dasa vatthūni dīpayiṃsu. Tāni sutvā Kākaṇḍakabrāhmaṇassa putto Yasatthero Susunāgaputtaṃ Asokaṃ nāma rājānaṃ sahāyaṃ gahetvā dvādasannaṃ bhikkhusahassānaṃ antare sattattherasatāni uccinitvā tāni dasa vatthūni mad-ditvā dhammavinayasarīraṃ saṃgahaṃ āropesi. Tehi pana dhammasaṃgāhakattherehi niggaḥitā dasasahassā Vajjiputtakā bhikkhū pakkhaṃ pariyesamānā attano anurūpaṃ dubbalapakkhaṃ labhitvā visuṃ Mahāsaṃghikaṃ² ācariyakulaṃ nāma akāṃsu. Tato bhijjivā aparāni dve ācariyakulāni jātāni. Gokulikā³ ca Ekabbohārikā³ ca. Gokulikanikāyato bhijjivā aparāni dve ācariyakulāni jātāni Paṇṇattivādā ca Bāhulikā⁴ ca. Bahussutikā⁵ 'ti pi tesāṃ yeva nāmaṃ. Tesāṃ yeva antare Cetiyaṇvādā nāma apare ācariyā⁶ uppannā. Evaṃ Mahāsaṃghikācariyakulato dutiye vassasate pañcācariyakulāni uppannāni. Tāni Mahāsaṃghikehi saddhiṃ cha honti. Tasmिṃ yeva dutiye vassasate Theravādato bhijjivā dve ācariyaṇvādā uppannā Mahimsāsakā ca Vajjiputtakā ca. Tattha Vajjiputtakavādato⁷ bhijjivā apare cattāro ācariyaṇvādā uppannā Dhammuttariyā Bhadrāyānikā Channāgarikā⁸ Saṃmitiyā ti. Puna tasmिṃ yeva dutiye vassasate Mahimsāsakavādato bhijjivā Sabbatthivādā Dhammaguttikā 'ti dve ācariyaṇvādā uppannā. Puna Sabbatthivādakulato⁹ bhijjivā Kassapikā¹⁰

¹ B.—C. athā vā sesaṃ. ² C. °kā. ³ C. °kāni.

⁴ B. °yā; C. ba°. ⁵ B. bā°. ⁶ B. ācariyaṇvādā.

⁷ C. °ttikā°. ⁸ C. Can°; B. chandā°. ⁹ C. °vādī°.

¹⁰ C. °yā.

nāma jātā. Kassapikesu pi bhinnesu apare Saṃkantikā nāma jātā. Saṃkantikesu bhinnesu Suttavādā nāma jātā 'ti. Theravādato bhijjivā ime ekādasa ācariyavādā uppannā te Theravādehi saddhiṃ dvādasa honti. Iti ime ca dvādasa Mahāsaṃghikānaṃ ca cha ācariyavādā 'ti sabbe ca ¹ atṭhā-rasa ācariyavādā dutiye vassasate uppannā. Atṭhārasa nikāyā 'ti pi atṭhārasācariyakulāniti pi etesaṃ yeva nāmaṃ. Etesu pana sattarasa vādā bhinnakā Theravādo ² asaṃbhinnako ti ³ veditabbo. Vuttaṃ pi e' etaṃ Dipavaṃse : *

Nikkaddhitā pāpabhikkhū therehi Vajjiputtakā aññaṃ pakkhaṃ labhitvāna adhammavādi bahū janā. Dasasahassā samāgantvā akaṃsu dhammasaṃgahaṃ tasmāyaṃ dhammasaṃgīti mahāsaṃgīti vuccati. ⁴ Mahāsaṃgītikā bhikkhū vilomaṃ akaṃsu sāsane [†] bhinditvā mūlasaṃgahaṃ aññaṃ akaṃsu saṃgahaṃ. Aññaṃtra saṃgahitaṃ suttaṃ aññaṃtra akarissaṃ te atthaṃ dhammaṃ ca bhindissaṃ vinaye [‡] nikāyesu ca pañcasu.

Pariyāyadesitaṃ cāpi ⁵ atho nippariyāyadesitaṃ nitatthaṃ e' eva neyyatthaṃ ajānitvāna bhikkhavo. Aññaṃ samdhāya bhaṇitaṃ aññaṃ atthaṃ [§] thapayissaṃ te

vyañjanacchāyāya te bhikkhū bahū atthaṃ vināsayuṃ. Chaddetvāna ⁶ ekadesaṃ suttaṃ vinayagambhiraṃ paṭirūpaṃ suttaṃ vinayaṃ taṃ ca ⁷ aññaṃ karissaṃ te. Parivāraṃ atthuddhāraṃ Abhidhammaṃ chappakaraṇaṃ ⁸ Paṭisaṃbhidaṃ ca Niddesaṃ ekadesaṃ ca Jātakaṃ. Ettakaṃ vissajjitvāna aññaṃ na ⁹ akarissaṃ te nāmaṃ liṅgaṃ parikkhāraṃ ākappakaraṇīyāni || ca

¹ B. va.² C. °dako.³ C. pi.⁴ C. nivuccati ('ti vucco?)⁵ C. vāpi.⁶ C. °tvā.⁷ C. tanti ca akarissaṃ te.⁸ C. cappa°.⁹ B. aññāni.

* Oldenberg, The Dipavaṃso, p. 36.

† Old., sāsanaṃ.

‡ Old., ye.

§ Old., aññatthaṃ.

|| Old., °karaṇāni.

pakatibhāvaṃ vijāhitvā * tañ ca aññaṃ akaṃsu te.
 Pubbaṃgamā bhinnavādā Mahāsaṃgītikārakā
 tesañ ca anukārena bhinnavādā bahū ahū.
 Tato aparakālamhi tasmaṃ bhedo ajāyatha
 Gokulikā Ekabboharā ¹ dvidhā ² bhijjittha bhikkhavo.
 Gokulikānaṃ dve bheda ³ aparakālamhi jāyatha
 Bahussutikā † ca Paññatti dvidhā ² bhijjittha bhikkhavo.
 Cetiya va ⁴ puna vādi Mahāsaṃgītibhedakā
 pañca vādā ime sabbe Mahāsaṃgītimūlakā.
 Atthaṃ dhammañ ca bhindīsu ekadesañ ca saṃgahaṃ
 ganthañ ⁵ ca ekadesaṃ hi chaḍḍetvā ⁶ aññaṃ akaṃsu te.
 Nāmaṃ ⁷ liṅgaṃ parikkhāraṃ ākappakaraṇiyāni ‡ ca
 pakatibhāvaṃ vijāhitvā § tañ ca aññaṃ akaṃsu te.
 Visuddhattheravādamhi puna bhedo ajāyatha
 Mahimsāsakā Vajjiputtakā ⁸ dvidhā ⁹ bhijjittha bhikkhavo.
 Vajjiputtakavādamhi catudhā bhedo ajāyatha
 Dhammuttarikā Bhadrāyānikā ¹⁰ Channāgarikā ¹¹ ca Saṃ-
 miti.
 Mahimsāsakānaṃ dve bheda aparakālamhi jāyatha
 Sabbatthivādā Dhammaguttā dvidhā ¹² bhijjittha bhikkhavo
 Sabbatthivādānaṃ Kassapikā Kassapikena pi Saṃkantikā ¹³
 Saṃkantikānaṃ ¹⁴ Suttavādi anupubbena bhijjatha.
 Ime ekādasavādā saṃbhinnā Theravādato
 atthaṃ dhammañ ca bhindīsu ekadesañ ca saṃgahaṃ.
 Ganthañ ¹⁵ ca ekadesaṃ hi chaḍḍetvā ¹⁶ aññaṃ ¹⁷ akaṃsu te

¹ Old., °byohārā; C. °vohāri; B. °byo°.

² B. duvidha bhijjattha. ³ C. dve va ca bhedo.

⁴ B. ca—Old. ⁵ B. ganthañ—Old., gaṇṭhiñ.

⁶ C. °ḍayi°. ⁷ C. nāma°. ⁸ C. B. °ttikā.

⁹ B. duvi° bhijja°. ¹⁰ C. °ni. ¹¹ B. Chandegā°.

¹² B. duvi° bhijja°.

¹³ See Old. 5, 48; B. Saṃkantikassapikena ca.

¹⁴ C. Saṃkanti. ¹⁵ B. °dhañ. Old., gaṇṭhin.

¹⁶ C. chaḍḍayi°; Old. °tvāna. ¹⁷ C. omits.

* Old., °hetvā.

† Old., °takā.

‡ Old., °ṇāni.

§ Old., °hetvā.

nāmaliṅgaṃ ¹ parikkhāraṃ ākappakaraṇīyāni * ca.
Pakatibhāvaṃ vijahitvā tañ ² ca aññaṃ akaṃsu te
sattarasa bhinnavādā ekavādo abhinnako.

Sabbe 'v' atthārasa honti 'bhinnavādena te saha
nigrodho 'va mahārukkho Theravādānaṃ uttamo.

Anūnaṃ anadhikañ ca kevalaṃ jinasāsanaṃ
santakā † viya rukkhasmiṃ ³ nibbattā ⁴ vādasesakā.

Paṭhame vassasate natthi dutiye vassasatantare
bhinnā sattarasa vādā uppannā jinasāsane 'ti.

Aparāparaṃ pana Hemavatakā ⁵ Rājagirikā Siddhatthikā
Pubbaseliyā Aparaseliyā Vājiriyā ⁶ 'ti aññe pi cha ⁷ ācariya-
vādā uppannā. Te idha anadhippetā.

Purimakānaṃ pana atthārasannaṃ ācariyavādānaṃ
vasena pavattamañe sāsane paṭiladdhasaddho Asoko dham-
marājā divase divase buddhapūjāya sataśahassaṃ dhamma-
pūjāya sataśahassaṃ saṃghapūjāya sataśahassaṃ attano
ācariyassa Nigrodhattherassa sataśahassaṃ catūsu dvāresu
bhesajjatthāya sataśahassaṃ 'ti pañca sataśahassaṃni paric-
cajanto sāsane ulāraṃ lābhasakkāraṃ pavattesi. Titthiyā
hatalābhasakkārā antamaso ghāsacchādanaṃ ⁸ pi alabhantā
lābhasakkāraṃ patthayamānā bhikkhūsu pabbajitvā ⁹ sa-
kāni sakāni ditthigatāni ayaṃ dhammo ayaṃ vinayo ¹⁰
idaṃ satthu sāsanaṃ ¹⁰ 'ti dipenti. Pabbajjaṃ alabhamānā
pi sayam eva kese chinditvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā
vihāresu vicarantā ¹¹ uposathakammādikaraṇakāle saṃgha-
majjhaṃ pavisanti. Te bhikkhū saṃghena dhammena
vinayena satthusāsanaṃ niggayhamānā pi dhammavinayā-
nulomāya paṭipattiyā asaṃthahantā anekarūpaṃ sāsanaṃ
abbudañ ca malañ ca kaṇṭhakañ ca samutthapenti : keci
aggim paricaranti keci pañcātape tapanti ¹² keci ādiccaṃ
anuparivattanti keci dhammañ ca vinayañ ca vo bhin-

¹ B. nāmaṃ. ² C. omits. ³ B. °mhi. ⁴ C. °tta.

⁵ B. °tika. ⁶ C. °jari°. ⁷ C. ca. ⁸ C. chāsa°.

⁹ B. °jjitvā. ¹⁰ C. omits. ¹¹ B. °nto. ¹² B. tappenti.

dissāmā 'ti tathā tathā paggaṇhimsu. Tadā bhikkhusaṅgho na tehi saddhiṃ uposathaṃ vā pavāraṇaṃ vā akāsi. Asokārāme satta vassāni uposatho upacchijji. Rājā āṇāya kāressāmīti vāyamanto¹ pi kāretun nāsakkhi. Aññad atthu duggahitaḡāhinā bālena amaccena anekesu bhikkhūsu jivitāvoropitesu vippatisāri ahosi. So taṅ ca vippatisāraṃ taṅ ca² sāsane uppannaṃ abbudaṅ ca vūpasametukāmo ko nu kho imasmiṃ atthe paṭibalo 'ti saṅghaṃ pucchitvā Moggaliputtatissatthero mahārājā 'ti sutvā saṅghassa vacanena Ahogaṅgapabbatato therāṃ pakkosāpetvā iddhipāṭihāriyadassanena therassa ānubhāvena nibbīcīkiccho attano kukkuccaṃ pucchitvā vippatisāraṃ vūpasamesi. Thero pi taṃ rājuyyāne yeva vasanto satta divasāni samayaṃ uggaṇhāpesi. So uggaḡitasamayo sattame divase Asokārāme bhikkhusaṅghaṃ saṃnipātāpetvā sāṇipākāraṃ parikkhipāpetvā sāṇipākārantare nisīnuo. Ekaladdhike ekaladdhike bhikkhū ekato ekato kāretvā ekam ekam bhikkhusamūhaṃ pakkosāpetvā pucchi. Kiṃ vādī sammāsambuddho 'ti. Tato Sassata-vādino Sassata-vādīti āhaṃsu. Ekaccasassatikā³ Attānantikā⁴ Amarāvīk-khepikā Adhiccasaṃmuppannikā Saññivādā Asaññivādā⁵ Nevasaññināsaññivādā Ucchedavādā Diṭṭhadhammanibbānavādā Diṭṭhadhammanibbānavādīti āhaṃsu. Rājā paṭhamam eva samayassa uggaḡitattā na yime bhikkhū aññatitthiyā ime 'ti ñatvā tesāṃ setakāni vatthāni datvā uppabbājesi. Te sabbe pi saṭṭhi saḡassā ahesuṃ. Ath' aññe⁶ bhikkhū pakkosāpetvā pucchi. Kiṃvādī bhante sammāsambuddho 'ti. Vibhajjavādī mahārājā 'ti. Evaṃ vutte rājā therāṃ pucchi Vibhajjavādī sammāsambuddho bhante 'ti. Āma mahārājā 'ti. Tato rājā suddhaṃ bhante dāni sāsanaṃ karotu bhikkhusaṅgho uposathaṃ 'ti. Ārakhaṃ datvā nagaraṃ pāvīsi. Saṃaggo saṅgho saṃnipatitvā uposathaṃ akāsi. Tasmīṃ saṃnipāte saṭṭhi bhikkhusatasahassāni ahesuṃ. Tasmīṃ saṃāgame Moggaliputtatissatthero yāni ca tadā uppannāni vatthūni yāni

¹ C. vāmanto. ² B.—C. °ritaṅ ca. ³ C. ekacce°.

⁴ B. antā°.

⁵ C. omits.

⁶ C. omits.

ca āyatim uppajjissanti sabbesaṃ pi tesam patibāhanattham satthārā dinnanayavasena' eva tathāgatena ṭhapitamātikam vibhajanto sakavāde pañca suttasatāni paravāde pañcā 'ti suttasahassaṃ āharitvā idaṃ parappavādamaṭṭhanam āyatilakkhaṇam ¹ Kathāvattuppakaraṇam abhasi. Tato satasahassasaṅghesu ² uccinitvā 'va tipitakapariyattidharanam pabhinnapaṭisaṃbhidanam bhikkhūnam sassaṃ ³ ekaṃ gahetvā yathā Mahākassapaṭthero ⁴ dhammañ ca vinayañ ca saṅgāyimsu. Evam evaṃ saṅgāyanto sāsanamalam visodhetvā tatiyasamgitiṃ akāsi. Tattha Abhidhammam saṅgāyanto imaṃ yathā bhāsitaṃ pakaraṇam saṅgahaṃ āropesi. Tena vuttaṃ.

Yaṃ puggalakathādīnaṃ kathānaṃ vatthubhāvato
Kathāvattuppakaraṇam saṅkhepena adesayi.
Mātikāṭṭhapanena 'va ⁵ ṭhapitassa surālaye
tassa Moggaliputtana vibhattassa mahitale.
Idāni yasmā saṃpatto atthasaṃvaṇṇanākkamo
tasmā taṃ vaṇṇayissāmi taṃ suṇātha samāhitā 'ti.

Tattha puggalo upalabbhati saccikaṭṭha paramaṭṭhenā 'ti ayaṃ pucchā. Āmantā 'ti ayaṃ paṭijānanā. Kassa panāyaṃ pucchā kassa pana paṭijānanā 'ti. Asukassā 'ti na vattabbā. Bhagavatā hi imasmiṃ pakaraṇe nānappakarānaṃ laddhinaṃ visodhanattham tantivasena mātikā ṭhapitā. Sā therena satthārā dinnanaye ṭhatvā tantivasena' eva vibhattā. Na hi thero yattakā ⁶ ettha vādamaggā dassitā tattakehi ⁷ vādihi saddhiṃ varena ⁸ viggābhikakatham kathesi. Evaṃ sante pi pana tasmaṃ kathānaṃ atthassa sukhāvadhāraṇattham sakavādipucchā paravādipucchā sakavādipaṭiññā paravādipaṭiññā 'ti evaṃ vibhāgaṃ dassetvā atthavaṇṇanam karissāma.

Puggalo upalabbhati saccikaṭṭha paramaṭṭhenā 'ti ayaṃ sakavādipucchā. Tāya ye atthi puggalo 'ti evamladdhikā puggalavādino te evaṃ pucchitabbā 'ti

¹ C. °tim. ² B. satthisata° and adds: bhikkhusu.

³ C. satasa°. ⁴ B. adds: Yasatthero ca. ⁵ B. °nen' eva.

⁶ C. yattha°. ⁷ C. °ke. ⁸ C.—B. vādena.

dīpeti. Ke pana puggalavādino 'ti. Sāsane Vajjiputtakā¹ c'eva Saṃmitiyā ca bahiddhā ca bahū aññatitthiyā. Tattha puggalo attā satto jīvo. Upalabbhatīti paññāya u agantvā labbhati. Nāyatīti attho.

Saccikaṭṭhaparamaṭṭhenā 'ti ettha saccikaṭṭho 'ti māyāmarīci-ādayo viya abbūtākārena agahetabbo bhūtatto. Paramaṭṭho 'ti anussavādivasena agahetabbo. Uttamaṭṭho. Ubhayenāpi yo parato puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamaṭṭhena rūpañ ca upalabbhatīti ādinā khandhāyatanadhātu-indriyavasena sattapaññāsavidho dhammappabhedo dassito. Yathā so bhūtena sabhāvattṭhena upalabbhati² kim³ evaṃ tava puggalo upalabbhatīti pucchati. Paravādī āmantā 'ti paṭijānāti. Paṭijānaṃ hi katthaci āma bhante 'ti āgacchati. Katthaci āmā 'ti paṭijānantīti āgacchati. Idha pana āmantā 'ti āgataṃ.⁴ Tatrāyaṃ adhippāyo. So hi yan taṃ parato vuttaṃ bhagavatā atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti suttaṃ ābhatāṃ⁵ taṃ gahetvā yasmā pana bhagavā saccavādi na viśaṃvādanapurekkhāro vācaṃ bhāsati. Nāpi anussavādivasena dhammaṃ deseti. Sadevakāṃ pana lokāṃ sayāṃ abhiññāya⁶ sacchikatvā pati vedeti⁷ tasmā yo⁸ tena vutto⁹ atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti so saccikaṭṭhaparamaṭṭhen'eva atthīti laddhiṃ gahetvā āmantā 'ti paṭijānāti. Ath'assa tādisassa lesava-canassa chalavādissa okāsaṃ adadamāno sakavādī yo¹⁰ saccikaṭṭho 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo yv āyaṃ parato sappaccayo appaccayo saṃkhato asaṃkhato¹¹ sassato asassato sanimitto animitto 'ti evaṃ paridipito rūpādisattapaññāsavidho dhammappabhedo āgato. Na sammutisaccavasena nāpi anussavādivasena gahetabbo. Attano pana bhūtātāya¹² evaṃ saccikaṭṭho attano¹³ paccakhatāya ca paramaṭṭho. Taṃ saṃdbhāyāha. Yo saccikaṭṭho paramaṭṭho. Tato so¹⁴ puggalo upalabbhati.

¹ MSS. ottikā. ² B. °tīti. ³ B. omits. ⁴ C. āyataṃ.

⁵ B. āga°. ⁶ B. °ññā. ⁷ B. pavedeti. ⁸ B.—C. so.

⁹ B.—C. °tte. ¹⁰ C. omits. ¹¹ C. omits. ¹² C. bhūtāya.

¹³ B. atta°.

¹⁴ C. yo.

Saccikaṭṭhaparamatṭhenā 'ti. Tato 'ti kāraṇavacanam etaṃ. Tasmā tena saccikaṭṭhaparamatṭhena so puggalo upalabbhatiti ayam ettha attho. Idam vuttam hoti. Rupanādibhedena¹ vā sappaccayādibhedena vā ākārena yo saccikaṭṭhaparamatṭho upalabbhatiti. Kin te puggalo pi tenākārena upalabbhatiti. Na h' evaṃ vattabbe 'ti avajānanā² paravādissa. So hi tathārūpaṃ puggalaṃ anicchanto avajānāti. Tatrāyaṃ padacchedo. Na hi evaṃ vattabbe na hi evaṃ 'ti pi vaṭṭati. Dvinnam pi evaṃ na vattabbo 'ti attho.

Ājānāhi niggahaṇaṇ 'ti sakavādivacanam. Yasmā te purimāya vattabbapaṭiññāya pacchimā na vattabbapaṭiññā pacchimāya ca purimā³ na saṃdhīyati tasmā niggahaṃ patto taṃ niggahaṃ dosam aparādham saṃpaticchāhiti attho. Evaṃ niggahaṃ ajānāpetvā⁴ idāni taṃ ṭhapanāya c' eva anulomato⁵ paṭilomato pāpanāropanānaṃ ca vasena pākataṃ karonto hañci puggalo 'ti ādim āha. Tattha hañci puggalo 'ti yadi puggalo upalabbhati sace puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatṭhenā 'ti attho. Ayam tāva paravādivakkhassa ṭhapanato niggahapāpanāropanānaṃ lakkhaṇabhūtā anulomattṭhapanā nāma. Tena vata re 'ti ādi anulomapakkhe niggahassa pāpitattā anulomapāpanā nāma. Tattha tenā 'ti kāraṇavacanam vata 'ti okappanavacanam re 'ti āmantanavacanam. Idam vuttam hoti tena vata re vattabbaṃ⁶ vata hambho bhadrāmukha tena kāraṇena vattabbo yevā 'ti attho. Yaṃ tattha vadesi ti ādi anulomapakkhe niggahassa āropitattā anulomāropanā nāma. Yaṃ c' assa pariyoṣāne micchā 'ti padan tassa purato idante 'ti āharitabbaṃ. Idan te micchā 'ti ayam h' ettha attho. Parato va⁷ pāliyam pi⁸ āgatam eva. No ce pana vattabbe 'ti ādi na h' evaṃ vattabbe 'ti paṭikkhittapakkhassa ṭhāpitattā paṭilomato niggahapāpanāropanānaṃ lakkhaṇabhūtā paṭilomattṭhapanā nāma. No ca⁹ vata re 'ti ādi paṭilomapakkhe niggahassa pāpitattā paṭilomapāpanā

¹ B. rupanādī°.² C. apa°.³ C. °māya.⁴ C. ajā°.⁵ B. anulomapaṭi°.⁶ B. °bbe.⁷ B. ca.⁸ B. etaṃ.⁹ C. omits.

nāma. P u n a y a ṃ t a t t h a v a d e s ī t i ā d i paṭilomapakkhe niggahassa āropitattā paṭilomaropanā nāma. Idhāpi pari-yosāne m i c c h ā 'ti padassa purato i d a n t e 'ti āharitabbam eva. Parato pi evarūpesu ṭhānesu es' eva naḃo. Tatrāyaṃ ādito paṭṭhāya saṃkhepattho.

Yadi puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatṭhena tena vata tato¹ so upalabbhatiti vattabbo. Yaṃ pana tattha vadesi² vattabbo kho purimapañhe saccikaṭṭhaparamatṭhena upalabbhatiti no ca vattabbo. Dutiyapañhe tato so puggalo upalabbhatiti. Idaṃ te micchā 'ti evaṃ³ tāva anulomato ṭhapanā pāpanāropanā honti. Atha na vattabbo dutiyapañhe tato so upalabbhatiti. Purimapañhe pi na vattabbo va. Yaṃ pana tattha vadesi vattabbe⁴ kho purimapañhe saccikaṭṭhaparamatṭhena upalabbhatiti no ca vattabbo. Dutiyapañhe tato so puggalo upalabbhatiti. Idaṃ te micchā 'ti evaṃ paṭilomato ṭhapanā pāpanāropanā honti. Evaṃ etaṃ niggahassa ca anulomapaṭilomato catunnaṃ pāpanāropanānañ ca vuttattā upalabbhatiti ādikāṃ anulomapañcakaṃ nāma. Ettha ca kiñcāpi anulomato pāpanāropanā hi eko. Paṭilomato pāpanāropanā hi eko 'ti dve niggahā katā. Ā j ā n ā h i n i g g a h a n 'ti etass' eva pan' ettha. Puggalo upalabbhatiti paṭhamāṃ vādaṃ nissāya paṭhamassa niggahassa dvih' ākārehi āropitattā eko vāyaṃ niggaho 'ti paṭhamo niggaho.

Idāni paccanikanayo hoti. Tattha pucchā paravādissa. So hi atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti gahitattā n' upalabbhatiti asaṃpaṭicchanto evaṃ pucchati. Sakavādi yathā rūpādidhammā upalabbhanti evaṃ anupalabbhanīyato ā m a n t ā 'ti paṭijānāti. Puna itaro attano adhippetāṃ saccikaṭṭhaṃ yeva saṃdhāya yo saccikaṭṭho 'ti ādim āha. Sammutisaccaparamatthasaccāni vā ekato katvā pi evaṃ āha. Sakavādi p u g g a l o 'ti upādā paññattisaṃbhāvato pi dvinnāṃ saccānaṃ ekato katvā pucchitattā pi n a h ' e v ā 'ti paṭikkhipati. Idāni kiñcāpi tena paṭhamāṃ paramatṭhasaccavasena nopalabbhanīyatā⁵ saṃpaṭicchitā.⁶ Pacchā sam-

¹ C. bho.² C. vedayi.³ C. idaṃ.⁴ B. obo.⁵ C. °natā.⁶ C. °natā.

mutisaccavasena vā missakavasena ¹ vā paṭikkhittā. Paravādī pana n' ūpalabbhatīti vacanasāmaññattā ² chalavādaṃ ³ nissāya. Yaṃ tayā paṭhamaṃ paṭiññātaṃ + pacchā paṭikkhittan' ti bhaṇḍanassa paṭibhaṇḍanaṃ viya attano katassa niggahakammassa paṭikammaṃ karonto ājānāhi paṭikammaṃ n' ti āha. Idāni yathāssa anulomapañcake sakavādinā vādaṭṭhapanam katvā anulomapaṭilomato pāpanāropanā hi niggaho pākato kato evaṃ paṭikammaṃ pākataṃ karonto hañci puggalo 'ti ādim āha. Taṃ hetṭhāvuttanayen' eva atthato veditabbaṃ. Yasmā pan' ettha ṭhapanā nāma paravādipakkhassa ⁵ ayaṃ tava doso 'ti dassetuṃ ṭhapanamattam eva hoti. Na niggahassa vā paṭikammassa vā pākatabhāvakaranaṃ. Pāpanāropanā hi pan' assa pākatakaranaṃ hoti.⁶ Tasmā idaṃ anulomapaṭilomato pāpanāropanānaṃ vasena catūh' ākārehi paṭikammassa katattā paṭikammacatukkaṃ nāmā 'ti ekaṃ ⁷ catukkaṃ veditabbaṃ.

Evaṃ paṭikammaṃ katvā idāni yv āyam ⁸ anulomapañcake sakavādinā niggaho kato tassa ⁹ tam eva ¹⁰ chalavādaṃ nissāya dukkaṭabhāvaṃ dassento tvañ ce pana maññāsīti ādim āha.

Tattha tvañ ce pana maññāsīti yadi tvaṃ maññasi. Vattabbe ¹¹ kho ¹² 'ti idaṃ paccanīke āmantā 'ti paṭiññāmaṃ samdhāya vuttaṃ. No ca vattabbe 'ti idaṃ pana na h' evā 'ti avajānanaṃ samdhāya vuttaṃ. Tena tava tatthā 'ti tena kāraṇena tvaṃ yeva tasmim' n' ūpalabbhatīti pakkhe. H' evaṃ paṭijānaṃ ¹³ 'ti āmantā 'ti evaṃ paṭijānanto. H' evaṃ niggahetabbo ¹⁴ 'ti. Puna na h' evā 'ti avajānanto evaṃ niggahetabbo. Atha naṃ ¹⁵ niggāṇhāma 'ti ath' evaṃ ¹⁶ niggahārahan taṃ niggāṇhāma. Suniggaho ¹⁷ 'sīti sakena matena niggahitattā suniggahito ca bhavasi.¹⁸ Evam assa niggahetabbabhāvaṃ dassetvā idāni taṃ niggahanto ¹⁹

¹ B. vomī°. ² B. °ttaṃ. ³ C. °dī. ⁴ B.—C. paññātaṃ.

⁵ B. adds : dhapanato. ⁶ C. °ṇato 'ti. ⁷ C. evaṃ.

⁸ C. yāvassa. ⁹ C. rūpassa. ¹⁰ B. adds : ca.

¹¹ C. °bbo. ¹² C. omits. ¹³ C. °jānatan. ¹⁴ B. °bbe.

¹⁵ B. taṃ.—C. niggayhā°. ¹⁶ C. adds : niggayhā.

¹⁷ B. °hito ca hosīti. ¹⁸ C. °ti. ¹⁹ B. °ṇhanto.

h a ñ c ī ti ādim āha. Tattha t̄hapanā pāpanāropanā heṭṭhā vuttanayen' eva veditabbā. Pariyosāne pana ¹ i d a n t e m i c c h ā 'ti idam tava vacanam micchā hotiti attho. Idam chala vādena catūhi ākārehi niggahassa katattā niggahacatukkam ² nāma. Evam niggaham katvā idāni yadi ayam mayā tava matena kato ³ niggaho dunniggaho yo pi mama tayā heṭṭhā anulomapañcake kato niggaho so pi dunniggaho 'ti dassento esa ⁴ ce dunniggahite 'ti ādim āha. Tattha esa ⁴ ce d u n n i g g a h i t e 'ti eso ce tava vādo mayā dunniggahito. Atha vā eso ce tava mayā kato niggaho dunniggaho. Evam e v a m t a t t h a ⁵ d a k k h ā 'ti tattha ⁵ pi tayā mama heṭṭhā kate niggāhe evam evam passa. Idāni yv āyam ⁶ heṭṭhā sakavādinā niggaho kato tam v a t t a b b e k h o 'ti ādi vacanena dassetvā puna tam niggaham aniggahabhāvam upanento n o c a m a y a m t a y ā 'ti ādim āha. Tattha n o c a m a y a m t a y ā t a t t h a h ' e t ā y a p a ṭ i ṇ ṇ ā y ā 'ti ādisu ayam attho. Yasmā so tayā mama kato niggaho dunniggaho ⁷ tasmā mayam tayā tattha anulomapañcake āmantā 'ti ⁸ e t ā y a p a ṭ i ṇ ṇ ā y a e v a m p a ṭ i j ā n a n t ā p u n a n a h ' e v ā 'ti paṭikkhepe kate pi ājānāhi niggahan 'ti evam na niggahetabbā yeva. Evam aniggahetabbam pi mam niggāṇhāsi. Īdisena pana niggahena dunniggahitā mayam homa. Idāni yam niggaham samdhāya d u n n i g g a h i t ā c a ⁹ h o m ā 'ti avoca tam ¹⁰ dassetum h a ñ c i p u g g a l o —pe— i d a n t e m i c c h ā 'ti āha. Evam idam anulomapaṭilomato catūhi pāpanāropanāhi niggahassa upanitattā upanayanacatukkam nāma hoti. Idāni n a h ' e v a m n i g g a h e t a b b e 'ti ādikam niggamanacatukkam ¹¹ nāma hoti. Tattha n a h ' e v a m n i g g a h e t a b b e 'ti yathāham tayā niggahito na hi evam niggahetabbo. Etassa hi niggahassa dunniggahabhāvo mayā sādhitō. T e n a h i t i t e n a k ā r a ṇ e n a y a s m ā e s a n i g g a h o d u n n i g g a h o t a s m ā y a m m a m n i g g a ṇ h ā s i. H a ñ c i p u g g a l o —pe— i d a n t e m i c c h ā 'ti idam ¹² niggāṇhanam tava micchā 'ti attho. T e n a h i ¹³

¹ C. omits. ² C. niggayha°. ³ C. tato. ⁴ B. ese.

⁵ B.—C. tatra. ⁶ C. sv āssa. ⁷ C. omits.

⁸ C. pi. ⁹ C. adds: yam. ¹⁰ C. nam. ¹¹ B. niga°.

¹² C. adds: te. ¹³ B. adds: ye kate.

niggāhe 'ti yena kāraṇena idaṃ micchā tena kāraṇena yo tayā niggāho kato so dukkato. Yaṃ mayā paṭikammaṃ kataṃ tad eva sukataṃ. Yā pi eṣā paṭikammacatukkādivasena kathāmaggasam̐paṭipādanā katā sā pi sukata 'ti. Evam evaṃ puggalo upalabbhatiti ādikassa anulomapañcakassa n' upalabbhatiti ādikānaṃ paṭikammaṃniggāho-panayanāniggāmanacatukkānaṃ ca vasena anulomapaccanikapañcakaṃ nāma niddiṭṭhan 'ti veditabbaṃ. Evam tāva¹ sakavādino pubbapakke sati paravādino vacanasāmaññamattena ca chālena jayo hoti. Idāni yathā paravādino pubbapakke sati² sakavādino dhammen' eva tathena bhūtena jayo hoti. Tathā vāduppattiṃ dassetuṃ puggalo n' upalabbhatiti paccanikānulomapañcakaṃ āradhānaṃ. Tattha paccanike pucchā paravādissa rūpādibhedena³ saccikaṭṭhaparamatthaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa suddhasammutisaccaṃ vā⁴ paramatṭhamissakaṃ vā sammutisaccaṃ saṃdhāya so⁵ saccikaṭṭho 'ti puna anuyogo paravādissa sammutivasena n' upalabbhatiti na vatta-bhattā. Missakavasena anuyogassa saṃkiṇṇattā na h' evā 'ti paṭikkhepo sakavādissa paṭiññā taṃ paṭikkhipatiti vacanasāmaññamattena ājānāhi niggāhan 'ti ādi vacanaṃ paravādissa. Evam ayaṃ puggalo n' upalabbhatiti dutiyavādaṃ nissāya dutiyo niggāho hoti veditabbo. Evam tena chālena niggāhe āropite idāni tass' eva paṭiññāya dhammena samena attavāde jayaṃ dassetuṃ anulomanaye pucchā sakavādissa attano laddhiṃ nissāya paṭiññaṃ⁶ paravādissa laddhiyā⁷ okāsaṃ adatvā paramatṭhavasena puna anuyogo sakavādissa paramatṭhavasena puggalassa abhāvato paṭikkhepo paravādissa. Tato paraṃ dhammena samena attano jayaṃ dassanattaṃ ājānāhi paṭikammaṃ 'ti ādikaṃ⁸ sabbaṃ sakavādivacanaṃ eva hoti. Tattha sabbesaṃ paṭikammaṃniggāho pana yaṃ niggāmanacatukkānaṃ hetṭhāvuttanāyena eva attho veditabbo. Evam idaṃ puggalo n' upalabbhatiti ādikassa

¹ B. ettā vatā.² C. omits.³ B. °daṃ.⁴ B. omits.⁵ B. yo.⁶ B. °ññā.⁷ B. °niyā.⁸ B. ādi.

paccanīkapañcakassa upalabbhatīti ādīnaṃ paṭīkammaniggaho yaṃ niggamanacatukkānaṃ ca vasena paccanīkānulomapañcakam nāma niddiṭṭham hoti. Evam etāni paṭhamasaccikatṭhe dve pañcakāni niddiṭṭhāni. Tattha purime pañcake paravādissa sakavādinā kato niggaho suniggaho. Sakavādissa pana paravādinā chalavādam nissāya paṭīkammaṃ katvā attano sādhitō jayo dujjayo. Dutiyapañcake sakavādissa paravādinā kato niggaho duniggaho.¹ Paravādissa pana sakavādinā dhammavādam nissāya paṭīkammaṃ katvā attano sādhitō jayo sujayo 'ti.

PAṬHAMASACCIKAṬṬHO

NIDḌITHITO.²

Tatth' evaṃ vuccati

Niggaho paravādissa suddho³ paṭhamapañcake asuddho pana tass' eva paṭīkammajayo taḥiṃ. Niggaho sakavādissa asuddho dutiyapañcake visuddho pana tass' eva paṭīkammajayo taḥiṃ. Tasmā dvisu pi ṭhānesu jayo va sakavādinō dhammena hi jayo nāma adhammena kuto jayo. Saccikatṭhe yathā c'ettha pañcakadvayamaṇḍite dhammādhammavasen 'eva vutto jayaparājayo. Ito paresu sabbesu saccikatṭhesu paṇḍito evam eva vibhāveyya ubho jayaparājayā⁴ 'ti.

Evam suddhisaccikatṭham vitthāretvā idāni tam eva aparehi okāsādihi nayehi vitthāretuṃ puna puggalo upalabbhatīti ādi āraddham. Tattha pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Puna sabbatthā 'ti sariraṃ saṃdhāya anuyogo sakavādissa. Rūpasmiṃ attānaṃ samanupassanadosaṃ ca aññaṃ jīvaṃ aññaṃ sariraṃ 'ti āpajjanadosaṃ ca disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesam ettha anulomapaccanīkapañcake heṭṭhāvuttanayen'

¹ C. adds: na; B. omits.

² B. omits.

³ C. visuddho.

⁴ B. oye.

eva veditabbaṃ. Pāṭho pana saṃkhitto. Tattha yasmā sarīraṃ saṃdhāya sabbattha n' ūpalabbhatīti vutte. Sarīrato bahi pi¹ upalabbhatīti āpajjati. Tasmā paccanike paṭikkhepo sakavādissa. Paṭhamaṃ anujānitvā pacchā a va jā n ā h ī ti chala vādavasena paṭikammaṃ paravādissa. Sesam pākāṭikam² eva. Dutiye³ naye s a b b a d ā 'ti purimapacchimajātikālaṃ ca dharamānaparinibbutakālaṃ ca saṃdhāya anuyogo sakavādissa. Sv eva⁴ khattiyoso⁵ brāhmaṇo 'ti ādīnaṃ āpattidosāṃ ca dharamānaparinibbutānaṃ viśesā bhāvadosāṃ ca disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesam paṭhamanayena⁶ vuttasadisam eva.

Tatiyanaye k h a n d h e s ū 'ti khandhāyatanādīni saṃdhāya anuyogo sakavādissa rūpasmiṃ attā cakkhusmiṃ attā 'ti ādidosa bhayena paṭikkhepo paravādissa. Sesam tādīsam evā 'ti.

Evam imāni tiṇi mukhāni anulomapaccanikapañcake anulomamattavasen' eva tāva paṭipāṭiyā bhājetvā puna⁷ paccanikānulanomapañcake paccanīkamattavasen' eva bhājetuṃ puggalo n' ūpalabbhatīti ādi āraddhaṃ. Tattha anulomapañcakassa pāliṃ saṃkhipitvā āgate paccanike vuttanayen' eva paccanīkassa ca pāliṃ saṃkhipitvā āgate anulome vuttanayen' eva attho veditabbo.

Ettāvatā suddhikassa c'eva imesaṃ ca tiṇṇan 'ti catunnaṃ saccikaṭṭhānaṃ ekasmiṃ⁸ saccikaṭṭhe anulomapaccanīkassa paccanīkānulomassa cā 'ti dvinnam dvinnam pañcākānaṃ vasena aṭṭhamukhā⁹ nāma vādayutti niddiṭṭhā nāma¹⁰ hotīti veditabbā.¹¹ Sā ekekasmiṃ mukhe ekekassa niggahassa vasena aṭṭhakaniggaho 'ti pāliyaṃ likhīyati.

Tatth' etaṃ vuccati.

Evam catubbidhe pañhe pañcapañcapabhedato¹² esā aṭṭhamukhā nāma vādayutti pakāsītā.

¹ B. omits.

² B. °tikam.

³ B. °ya.

⁴ B.—C. sesavacanaṃ.

⁵ C. omits.

⁶ B. °ye.

⁷ C. pava.

⁸ B. ekekasmiṃ.

⁹ B.—C. ayaṃ mu°.

¹⁰ B. omits.

¹¹ B. °bbo.

¹² B. pañcakadvayabhedato.

Atth' eva niggahā tattha cattāro te sudhammikā
adhammikā va cattāro sabbattha sakavādino
jayo parājayo tv eva sabbattha paravādino' ti.

SACCIKATṬHAKATHĀVAṆṆANĀ
NIṬṬHITĀ.¹

Idāni rūpādīhi saddhim saccikatṭhasaṃsandanaṃ hoti.
Tattha rūpaṃ cā² 'ti yathā rūpaṃ paramatthato upalab-
bhatīti kin te puggalo pi tath' eva upalabbhatīti saṃdhāya
pucchā sakavādissa. Atthi puggalo 'ti vacanamattam
gahetvā paṭiññā paravādissa. Yadi te rūpaṃ viya paramat-
thato puggalo atthi rūpato vedanādīnaṃ viya pugga-
lassāpi aññattam āpajjatīti anuyogo sakavādissa. Sama-
suttavirodhaṃ disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesam
atthato³ pākataṃ eva. Dhammato pan' ettha sattapañ-
ñāsabhedassa saccikatṭhaparamatṭhavasena sakavādipak-
khamūlake anulomapaccanīke sattapaññāsa anulomapañca-
kāni⁴ dassitāni. Paṭikammacatukkādīni saṃkhittāni.
Paravādipakkhamūlake pi paccanīkānulome sattapaññāsa
paṭilomapañcakāni dassitāni paṭikammacatukkāni⁵ saṃ-
khittāni. Tattha vuttaṃ bhagavatā 'ti vacanamattena
puggalassa atthitaṃ rūpassa saccikatṭhaparamatṭhavasena
upalabbhanīyatam dassetvā ubhinnaṃ aññattam paṭijānā-
panattham vuttaṃ bhagavatā 'ti anuyogo paravādissa.
Sammutiparamatṭhānaṃ ekattanānattapaññāssa ṭhapani-
yattā paṭikkhepo sakavādissa. Sesam idhāpi atthato pā-
kaṭam evā 'ti.

SUDDHIKASAṂSANDANĀ
NIṬṬHITĀ.⁶

¹ B. omits. ² B.—C. vā. ³ C. attano.
⁴ C. paccanīkani. ⁵ C.—B. °kka°. ⁶ B. omits.

Idāni rūpādih' eva saddhiṃ opammavasena saccikatṭhasaṃsandanaṃ hoti. Tattha rūpavedanānaṃ upaladdhisāmaññena aññattapucchā¹ 'va puggalarūpānaṃ upaladdhisāmaññapucchā cā 'ti pucchādvayaṃ pi sakavādissa ubho pi paṭiññā paravādissa. Paravādinā anuññātena upaladdhisāmaññena rūpavedanānaṃ viya rūpapuggalānaṃ aññattānuyogo sakavādissa. Paṭikkhepo itarassa. Sesam idhāpi atthato pākāṭam eva. Dhammato pan' ettha rūpamūlakādināṃ cakkānaṃ vasena sakavāḍipakkhe viśādhikāni navaniggahapañcakasatāni dassitāni. Kathaṃ khandhesu tāva rūpamūlake cakke cattāri. Tathā vedanādimūlakesū 'ti viśati. Āyatanesu cakkhāyatanamūlake cakke ekādasa. Tathā sesesū 'ti dvattimsasataṃ. Dhātūsu cakkhūdhātumūlake cakke sattarasa tathā sesesū 'ti chādhikāni tīni satāni. Indriyesu cakkhundriyamūlake cakke ekaviśati. Tathā sesesū 'ti dvāsaṭṭhādhikāni cattāri satāni. Evaṃ sabbāni pi viśādhikāni nava niggahapañcakasatāni honti. Paravāḍipakkhe pi rūpam upalabbhatīti anulomavasena' eva rūpavedanādināṃ aññattha paṭiññānaṃ kāretvā puna 'tthi puggalo 'ti suttāṃ nissāya chalavasena puggalassa rūpādīhi upaladdhisāmaññānaṃ āropetvā aññattānuyogo² kato sesam idhāpi atthato uttānaṃ eva. Dhammato pi sakavāḍipakkhe vuttanāyena' eva viśādhikāni nava paṭikkammapañcakasatāni dassitānīti.

RŪPĀDĪHI SADDHIṃ OPAMMAVASENA SACCIKATṬHASAṂSANDANAṃ
NIṬṬHITAṂ.³

Idāni yaṃ saccikatṭhaparamatṭhena upalabbhati tena yasmā rūpādisu vā sattapaññāsāya saccikatṭhaparamatṭhesu aññātarena bhavitabbaṃ. Rūpādinissitena vā aññātra vā rūpādīhi rūpādināṃ vā nissayena. Tasmā iminā catukkanāyena saccikatṭhasaṃsandanaṃ āradhamaṃ. Tattha rūpam puggalo 'ti anuyogo sakavādissa. Uchedadiṭṭhibhayena na h' evā 'ti paṭikkhepo paravādissa. Niggahāropanaṃ sakavādissa. Kiṃ pan' etaṃ yut-

¹ B.—C. añña°.

² B. °ttaṃ.

³ B. omits.

taṃ nanu rūpaṃ vedanā 'ti vutte pi paṭikkhipitabbam eva. Āma paṭikkhipitabbam. Taṃ pana rūpato vedanāya añña-sabhāva¹sambhāvato na aññattābhāvato. Ayañ ca rūpādisu ekadhammato pi puggalassa aññattaṃ na icchati. Tasmāyuttam. Ayañ ca anuyogo rūpaṃ puggalo vedanā puggalo —pe—aññatāvindriyaṃ puggalo 'ti sakalaṃ² paramatthasaccaṃ saṃdhāya āraddho. Sakalaṃ pana paccattalakkhaṇavasena³ ekato vattuṃ na sakkā 'ti. Tantivasena anuyogalakkhaṇamattam etaṃ ṭhapitaṃ. Tena viññū⁴ atthaṃ vibhāventi. Vādakāmena pana imaṃ lakkhaṇaṃ gahetvā yathā paravādissa okāso na hoti. Tathā vattabbaṃ. Iti tantivasena anuyogalakkhaṇassa ṭhapitattā pi yuttam eva. Iminā nayena sabbānuyogesu attho veditabbo. Ayaṃ pana viseso. Rūpasmiṃ puggalo 'ti ādisu yathā ekaṃ mahābhūtaṃ nissāya tayo mahābhūtā vatthurūpaṃ nissāya viññānaṃ⁵ rūpasmiṃ 'ti vattuṃ vaṭṭati. Kiṃ te evaṃ rūpasmiṃ puggalo. Yathā ca⁶ sabhāvanibbhogato⁷ vedanādayo sabbadhammā āruppe vā pana cattāro khandhā nibbānaṃ eva⁸ aññatra rūpā 'ti vattuṃ vaṭṭati kin te evaṃ puggalo. Yathā ca cittasamuṭṭhānaṃ rūpaṃ nissayavasena vedanāya rūpaṃ —pe—⁹ viññānasmिṃ rūpan 'ti vattuṃ vaṭṭati kin te evaṃ puggalo 'ti. Sabbānuyogesu pana ucchedaṭṭhibhayena c' eva samayavirodhena ca paṭikkhepo paravādissa. Sesam ettha atthato pakatam eva. Dhammato pan' ettha sattapaññāsāya saccikaṭṭhesu ekekasmिṃ cattāri cattāri katvā niggahavasena aṭṭhavisādhikāni dve pañcakasatāni dassitāni. Paravādipakkhe pi paṭikammavasena tattakān' eva. Yā pan' ettha atthi p u g g a l o 'ti vutte sakavādissa paṭiññā. Sā sutte¹⁰ āgatena sammutivasena y o r ū p a ṃ p u g g a l o 'ti ādisu paṭikkhepo so sakkāyaditṭhipañhassa ṭhapaniyattā paravādissa paṭikammaṃ chalavasen' evā 'ti.

CATUKKANAYASAṂSANDANAṂ NIṬṬHITAṂ.¹¹

NIṬṬHITĀ CA SAṂSANDANAKATHĀ.

¹ B. omits. ² C. °le. ³ C. paccattha°. ⁴ C. omits.
⁵ C. sa°. ⁶ B. va. ⁷ B. nibbo°. ⁸ B. adds: vā.
⁹ C. omits. ¹⁰ B.—C. yutte. ¹¹ B. omits.

Idāni lakkhaṇayutti nāma hoti. Tattha yasmā t̐hapetvā nibbānaṃ seso saccikat̐thaparamat̐tho paccayapaṭibaddha-tāya sapaccayo paccayehi samāgama katattā saṃkhato. Uppajjitvā nirujjhanato sadā abhāvato ca asassato ca.¹ Uppattikāraṇasaṃkhatassa nimittassa at̐thitāya sanimitto. Nibbānaṃ vuttappakārābhāvato appaccayaṃ asaṃkhatam sassatam animittan 'ti idaṃ saccikat̐thassa lakkhaṇaṃ. Tasmā yadi puggalo pi saccikat̐thaparamat̐tho va tassāpi iminā lakkhaṇena bhavitabban 'ti saṃdhāya puggalo sap-paccayo 'ti ādayo at̐tha pi anuyogā sakavādissa paṭikkhepo paravādissa. Ājānāhi niggaḥan 'ti ādi pan' ettha saṃkhittam. Evam etāni sakavādipakkhe anulomapaccanike anulomamattavasen' eva at̐tha pañcakāniveditabbāni. Paravādipakkhe pi paccanikānulome paccanikamattavasen' eva² at̐th' eva. Tattha yasmā paravādinā suttavasena sammutisaccaṃ dassitaṃ.³ Sammutiyā ca sappaccayādibhāvo n'at̐thi. Tasmā yātāvato ca paṭikkhepo sakavādissa. Chalavasena pana vattabbaṃ ājānāhi paṭikamaṃ man 'ti ādi sabbam idhāpi saṃkhittam eva 'ti.

LAKKHAṆAYUTTIKATHĀ

NIṬṬHITĀ.⁴

Idāni vacanasodhanaṃ hoti. Tattha yad etaṃ puggalo upalabbhatīti vacanat̐tham sodhetuṃ puggalo upalabbhatīti upalabbhatīti⁵ puggalo 'ti pucchā sakavādissa. Tassat̐tho yad etaṃ puggalo upalabbhatīti padadvayaṃ ekaṭṭham⁶ vā bhaveyya nānat̐tham⁶ vā. Yadi tāva nānat̐tham⁶ yathā aññaṃ rūpaṃ añña vedanā evaṃ añño⁷ puggalo añño

¹ B. omits.² C. omits.³ B. sādhitam.⁴ B. omits.⁵ C. omits.⁶ B. ot̐tham.⁷ C. aññesu.

upalabbhatīti āpajjati. Ath' ekattham yathā yaṃ cittaṃ taṃ mano evaṃ sv eva puggalo so ¹ upalabbhatīti āpajjati. Tena taṃ vadāmi. Yadi te yo ² puggalo so upalabbhati. Evaṃ sante yo yo upalabbhati so so puggalo 'ti āpajjati. Sampaticchasi etan 'ti. Tato puggalavādī yasmā puggalassa upalabbhatam ³ icchati na ⁴ upalabbhamānānam pi rūpādīnam puggalabhāvaṃ. Tasmā puggalo upalabbhati upalabbhati kehici puggalo kehici na puggalo 'ti ādim ⁵ āha. Tass' attho. Mama puggalo atthi puggalo 'ti satthuvacanato upalabbhati. Yo pana upalabbhati. Na so sabbo puggalo. Atha kho ke hi ci puggalo ke hi ci na puggalo 'ti. Tattha kokāratthe kekāro ⁶ hikāro ca nipātamatto. Koci puggalo koci na puggalo 'ti ayaṃ pan' ettha attho. Idaṃ vuttam hoti. Puggalo pi hi rūpādīsu pi yo ⁷ koci dhammo upalabbhati yeva. Tattha ⁸ puggalo 'va puggalo rūpādīsu pana ⁹ koci pi na puggalo 'ti. Tato naṃ sakavādī āha. Puggalo kehici upalabbhati kehici na upalabbhatīti. Tassatho puggalo upalabbhatīti padadvayassa atthato ekatte ¹⁰ yadi upalabbhatīti anuññāto dhammo puggalato anañño pi koci puggalo koci na puggalo. Puggalo pi te koci upalabbhati koci na upalabbhatīti āpajjati kiṃ sampaticchasi etan 'ti. So puggalassa anupaladdhiṃ aniechanto na h' evā 'ti paṭikkhipati. Ito paraṃ ājānāhi niggahaṇ 'ti ādi sabbam saṃkhittam. Vitthārato pana veditabbam. Puggalo saccikattho 'ti ādisu pi es' eva nayo. Sabbāni h' etāni upalabbhativavacanāni' eva. Api ca yasmā puggalo upalabbhati saccikatthaparamatthenā 'ti ayaṃ puggalavādīno paṭiññā. Tasmā 'ssa yath' eva ¹¹ puggalo upalabbhatīti laddhi. Evaṃ evaṃ puggalo saccikattho 'ti pi āpajjati. Yā pana 'ssa puggalo atthīti laddhi tassāvijjamāno 'ti ¹² saṃvijjamāno ¹³ 'ti vevacanam eva. Tasmā sabbāni p' etāni vacanāni sodhitāni. Tattha yaṃ avasāne puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti ādi vuttam. Tatrāyaṃ adhippāyo. Yaṃ h'

¹ B.—C. omits.² C. omits.³ C. oṇam.⁴ C. omits.⁵ C. omits.⁶ C. ko°.⁷ C. so.⁸ 3.—C. natthi.⁹ C. na.¹⁰ C. onte.¹¹ B. yathā.¹² B. om.¹³ C. oṇam.

etaṃ paravādino¹ puggalo atthi atthi kehici puggalo kehici na puggalo 'ti vuttam̐ taṃ yasmā atthato puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti ettakam̐ hoti. Tasmā taṃ² saka-vādi sampatiḥḥāpetvā idāni naṃ evaṃ anuyuñjati tayā hi atthi puggalo attahitāya paṭipanno 'ti vacanamattam̐ nis-sāya puggalo atthiti laddhi gahitā. Yathā ca bhagavatā etaṃ vuttam̐³ yathā suññato lokam̐ avekkhassu mogharāja sadā sato 'ti ādinā nayena natthiti pi⁴ vuttam̐. Tasmā yath' eva te puggalo atthi atthi na sabbo puggalo 'ti laddhi tathā puggalo natthi natthi sabbo puggalo 'ti pi āpajjati. Kiṃ etaṃ sampatiḥḥasīti. Atha naṃ asampatiḥḥanto na h' evā⁵ 'ti paṭikkhipati sesam̐ ettha niggahādividhānaṃ vuttanayen' eva veditabban' ti.

VACANASODHANAM

NIṬṬHITAM̐.

Idāni paññattānuyogo nāma hoti. Rūpadhātuyā hi puggalavādi rūpiṃ puggalam̐ paññāpeti tathā arūpadhātuyā arūpiṃ. Tassa taṃ laddhiṃ bhinditum̐ sabbā pi pucchā sakavādissa paṭiññā ca paṭikkhepo ca itarassa. So hi r ū p i ti vutte rūpakāyasambhāvato ca tathā rūpāya ca taṃ paññattiyā atthitāya paṭijānāti. Kāmī ti vutte vitarāgasambhāvato ca tathā rūpāya ca paññattiyā natthitāya ca paṭikkhipati. A r ū p i ti vutte pi arūpakkhandhasambhāvato c'eva tathā rūpāya ca paññattiyā atthitāya ca paṭijānāti. Dvīsu pi nayesu s a t t o 'ti puggalassa vevacana-vasena vuttam̐. Idāni yasmā so kāye kāyānupassīti āgataṭṭhāne añño kāyo añño puggalo 'ti icchati. Tasmā taṃ laddhiṃ bhinditum̐ k ā y o 'ti v ā s a r i r a n 'ti v ā 'ti ādi sakavādi pucchā hoti. Tattha kāyam̐ appiyam̐ k a r i t v ā 'ti kāyam̐ appetabban̐ alliyāpetabban̐ ekibbāvam̐ upanetabban̐ avibhajitabban̐ katvā pucchāmīti attho. E s e s e⁵ 'ti eso⁵ so⁵ yevā⁵ 'ti. Ese so⁶ 'ti pi pāṭho. Eso

¹ B. onā.² B. naṃ.³ C. evaṃ suttam̐.⁴ C. vimuttam̐.⁵ B.—C. omits.⁶ B. ese ese.

so¹ yevā 'ti attho. Ekaṭṭhe 'ti ekattho. Same samabhāge tajjāte 'ti samo samabhāgo tajjātiko. Vacanamatte yev' ettha bhedo. Atthato pana kāyo ca² eso 'ti pucchati. Paravādī nānattaṃ apassanto āmantā 'ti paṭijānāti. Puggalo 'ti vā jīvo 'ti vā 'ti³ pucchāya pi es' eva nayo. Añño kāyo 'ti puṭṭho pana kāyānupassanāya evaṃ taṃladdhikattā paṭijānāti. Aññaṃ jīvan 'ti puṭṭho pana āhaccabhāsitaṃ suttaṃ paṭikkhipitum asakkonto avajānāti. Tato paraṃ ājānāhi niggaḥaṇ 'ti ādi uttānattham eva. Paravādipakkhe pana añño kāyo añño puggalo 'ti puṭṭho sakavādī ṭhapaniṃyapañhattā paṭikkhipati paravādī chalavasena paṭikammaṃ karoti. Taṃ pi uttānattham evā 'ti.

PAÑÑATTĀNUYOGO

NIṬṬHITO.⁴

Idāni gatiparivattimukhena⁵ cutipaṭisaṃdhi-anuyogo hoti. Tattha yasmā puggalavādī sattakkhattuparamaṃ saṃdhāvitvāna puggalo 'ti ādini suttāni nissāya puggalo saṃdhāvatīti laddhiṃ gahetvā voharati. Tasmāssa taṃ laddhiṃ bhinditum saṃdhāvatīti pucchā sakavādissa. Tattha saṃdhāvatīti saṃsarati gamanāgamaṇaṃ karoti. Attano laddhivasena paṭiññā paravādissa. So puggalo 'ti ādayo anuyogo pi sakavādissa paṭikkhepo itarassa. Tattha so 'ti so yevā 'ti attho evaṃ pana anuyutto sassatadiṭṭhibhayena paṭikkhipati. Añño 'ti puṭṭho ucchedadiṭṭhibhayena so ca añño cā 'ti puṭṭho ekaccasassatadiṭṭhibhayena n' eva so na añño 'ti puṭṭho amarāvikkhepadiṭṭhibhayena. Puna cattāro pi pañhe ekato puṭṭho catunnaṃ pi diṭṭhiṇaṃ bhayena paṭikkhipitvā puna yāni 'ssa suttāni nissāya laddhi uppannā⁶ 'ti dassento tena hi puggalo saṃdhāvatīti ādim āha.

¹ B. eso.² B. va.³ B. omits.⁴ B. omits.⁵ B. °vatta°.⁶ B. adds: tāni.

Puna sakavādinā sv¹ āyaṃ tava laddhiyā saṃdhāvati kiṃ so asmim ca parasmim² ca loke eko yevā 'ti adhippāyena sv evā 'ti niyāmetvā puṭṭho sassatabhayā paṭikkhipitvā³ daḷhaṃ katvā tath' eva puṭṭho yasmā so puggalo va na añño bhāvo so tato cuto idh' ūpapanno 'ti ādikaṃ vacanaṃ pi atthi tasmā paṭijānāti. Sv eva manusso 'ti puṭṭho manussass' eva devattābhāvato⁴ paṭikkhipati puna puṭṭho ahaṃ tena samayena Sunetto nāma satthā aho sin 'ti ādi suttavasena paṭijānāti. Atha 'ssa sakavādi devamanussu-papattinaṃ nānattato tava vacanaṃ micchā 'ti pakāseno manusso hutvā 'ti gāthaṃ⁵ āha. Tattha h' evaṃ maraṇaṃ na hotiti. Evaṃ sante⁶ maraṇaṃ na bhavissatiti attho. Ito paraṃ yakkho peto 'ti attabhāvanānattavasena anuyoga-nānattaṃ veditabbaṃ. K h a t t i y o 'ti ādini pi jātivasena c' eva aṅgavekallādivasena ca vuttāni. Puna n a v a t t a b b a n 'ti paravādinā puṭṭho idhaṭṭhakassa upapattivasena paralokassa gamanābhavato paṭiññā sakavādissa. Puna sotāpannassa bhavantare pisotāpannabhāvāvijahanato dutiyapaṭiññā pi tass' eva. H a ñ c i t i ādivacanaṃ paravādissa. Puna devaloke upapannassa manussābhāvadasanena⁷ anuyogo sakavādissa. Tato paraṃ a n a ñ ñ o a v i g a t o ⁸ 'ti ettha anañño 'ti sabbākāreṇa ekasadi so. Avigato⁸ 'ti ekena pi ākāreṇa avigato⁸ 'ti attho. Na h' evā 'ti devaloke upapannassa manussābhāvābhāvato evaṃ āha. Puna daḷhaṃ katvā⁹ anuyutto sv eva puggalo saṃdhāvātiti laddhiyā anujānāti. H a t t h a c c h i n n o 'ti ādi-ākāravigamadassanena avigato¹⁰ saṃdhāvātiti laddhibhīdanatthaṃ vuttaṃ. T a t t h a a l a c c h i n n o ¹¹ yassa aṅguṭṭhakā chinna k a ṇ ḍ a r a c c h i n n o 'ti yassa mahānahāru¹² chinno s a r ū p o 'ti ādisu¹³ paṭhame¹⁴ pañhe iminā rūpakāyena saddhiṃ āgamaṇaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutīye antarābhavapuggalaṃ saṃdhāya paṭijānāti. So hi

¹ B. yo. ² C. omits. ³ B. °petvā, adds: puna.

⁴ C. °ttabhā°. ⁵ C. °thā; B. ādi. ⁶ C. °tte.

⁷ C. °ttabhā°. ⁸ C. avigano; B. adhi°.

⁹ C. adds: ya. ¹⁰ B. adhi°. ¹¹ B. aḷa°.

¹² B. °nhā°. ¹³ C. adds: ādi. ¹⁴ C. °ma.

tassā laddhiyā sarūpo va gantvā mātukucchim pavisati. Ath' assa taṃ rūpaṃ bhijjati. Taṃ jīvan 'ti yena rūpasamkhātena sarirena saddhim gacchatiti. Kim assa ta d e va jīvaṃ taṃ sarīraṃ 'ti pucchati. Paravādī idha sarīrassa nikkhepā suttavirodhā ca paṭikkhipati. Savedano 'ti ādisu asaṅṅupapattim saṃdhāya paṭikkhipati. Tadaṅṅaṃ upapattim saṃdhāya paṭijānāti. Taṃ jīvan 'ti yena vedanādisamkhātena sarirena saddhim gacchati. Kim assa ta d e va jīvaṃ taṃ sarīraṃ 'ti pucchati. Taṃ jīvaṃ taṃ sarīraṃ aṅṅaṃ jīvaṃ aṅṅaṃ sarīraṃ 'ti etassā¹ hi laddhiyā pañca pi khandhā sarīraṃ 'ti adhippetā. Paravādī suttavirodhā paṭikkhipati. Sa rūpe ti² ādisu paṭhame pañhe antarābhavaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiye āruppā³ āruppaṃ upapajjamānaṃ⁴ saṃdhāya paṭijānāti. Aṅṅaṃ jīvan 'ti yaṃ rūpasamkhātaṃ sarīraṃ pahāya arūpo saṃdhāvati. Kin te taṃ sarīraṃ aṅṅaṃ jīvan 'ti pucchati. Itaro suttavirodhā paṭikkhipati. A v e d a n o 'ti ādi⁵ asaṅṅabhāvaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Ta d aṅṅaṃ upapattim⁶ saṃdhāya paṭijānāti. Aṅṅaṃ jīvan 'ti yaṃ vedanādisamkhātaṃ sarīraṃ pahāya avedano aviṅṅāno saṃdhāvati. Kin te taṃ⁷ sarīraṃ aṅṅaṃ jīvan 'ti pucchati. Itaro suttavirodhā paṭikkhipati. Rūpaṃ saṃdhāvati⁸ ādisu ye rūpādayo khandhe upādāya puggalaṃ pañṅapesi. Kin te tasmim puggale saṃdhāvante taṃ pi rūpaṃ saṃdhāvati⁹ pucchati. Paravādī avijjānīvaraṇānaṃ sattaṇaṃ taṃhāsaṅṅojanānaṃ saṃdhāvanam⁸ saṃsaritaṃ⁹ 'ti sattass' eva saṃdhāvanavacanato paṭikkhipati. Puna¹⁰ puṭṭho yasmā rūpādidhammena vinā¹⁰ puggalo n'atthi tasmā tasmim saṃdhāvante tena pi rūpena saṃdhāvitabban 'ti saṅṅāya paṭijānāti. Vedanādisu pi es' eva nayo. Rūpaṃ na saṃdhāvati¹⁰ ādisu yasmā te rūpaṃ puggalo na hoti sv eva ca¹⁰ saṃdhāvati¹¹ vadasi.¹¹ Tasmā taṃ puc-

¹ B. etissā.² B. arūpo.³ C. oppa.⁴ C. uppa°.⁵ B. °su saṅṅi°.⁶ C. uppa°.⁷ B. adds: aṅṅaṃ aṅṅaṃ sarīraṃ.⁸ B. °tam.⁹ C. saṃsaraṃ 'ti.¹⁰ C. omits.¹¹ B. vadesi.

chāmi kin te rūpaṃ na saṃdhāvātīti attho. Itaro puggale¹ saṃdhāvante² na sakkā tassa upādānabhūtena rūpena saṃdhāvitun³ 'ti saññāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho sat-tānañ ñeva saṃdhāvanavacānato paṭijānāti. Sesam ettha uttānam³ eva. Gāthānaṃ pana ayam eva⁴ 'ttho āyasmato matena rukkaṃ upādāya chāyā viya indhanaṃ upādāya aggi viya ca yo⁵ khandhe upādāya puggalo rūpādānam saṃdhāvane asati tesu khandhesu bhijjamānesu⁶ so tava puggalo bhijjati ce. Evaṃ sante ucchedā bhavati diṭṭhi. Uccheadaditṭhi te āpajjati. Katarā⁷ buddhena vivajjitā akusaladitṭhi. Yā pana ucchedavādī samaṇo Gotamo 'ti pariyāyabhāsita⁸ na taṃ⁹ vadāmā 'ti dasseti. Athāpi tesu tesu¹⁰ khandhesu bhijjamānesu¹¹ so puggalo na bhijjati. Evaṃ sante sassato puggalo hoti tato so nibbānena sama-samo āpajjati. S a m a s a m o 'ti ativiyasamo. Samena vā samo¹² samabhāven¹³ eva samo. Yath' eva nibbānaṃ na uppajjati na¹⁴ bhijjati¹⁴ evaṃ te puggalo pi tena sama-samo 'ti.

GATIPARIVATTI MUKHENA¹⁵ CUTIPAṬISAMDHĀNUYOGO
NIṬṬHITO.

Idāni upādāya paññatti-anuyogo¹⁶ hoti. Tattha pucchā sakavādissa paṭiññā paṭikkhepo paravādissa. So hi rukkaṃ upādāya chāyā viya indhanaṃ upādāya viya¹⁴ aggissa viya ca rūpādāni upādāya puggalassa paññattim¹⁷ paññāpanaṃ avabodhanaṃ icchati. Tasmā rūpaṃ upādāya 'ti puṭṭho paṭijānāti. Puna yathā rukkhupādānā chāyā rukkho viya indhanupādāno ca aggi indhanaṃ viya aniccādi dhammo evaṃ te rūpādi-upādāno puggalo rūpādāyo viya

¹ C. olo. ² B. otena. ³ C. vu°. ⁴ B. omits.
⁵ B. ye. ⁶ C. bhaja°. ⁷ B. adds: yā.
⁸ C. oṭānaṃ. ⁹ C. omits. ¹⁰ B. omits.
¹¹ C. bhajja°. ¹² B. omits. ¹³ C. °gen'.
¹⁴ C. omits. ¹⁵ B. oṭta°. ¹⁶ C. °gato 'ti.
¹⁷ C.—B. oṭti.

aniceo 'ti imam atthaṃ puṭṭho attano laddhiyaṃ tathā paṭikkhipati. Nīlaṃ¹ upādāya nīlo 'ti ādisu nīlarūpena saddhiṃ puggalassa ekattaṃ ekasarīre nīlādinaṃ bahunnaṃ² vasena bahubhāvañ ca anicchanto paṭikkhipati. Kusālavedanān 'ti ettha pi vedanāya saddhiṃ ekattaṃ ekasamtāne bahunnaṃ kusālavedanānaṃ vasena bahubhāvañ ca anicchanto paṭikkhipati. Dutīyanayena³ magga kusālo 'ti ādivacanasambhāvato⁴ chekaṭṭhaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Saphālo⁵ 'ti ādini puṭṭho tathārūpassa vohārassa abhāvato paṭikkhipati. Akusalapakke⁶ acchekaṭṭhaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Avyākatapakke sassatādivasena avyākatabhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Sesam ettha hetthāvuttanayen' eva veditabbaṃ. Cakkhum upādāyā 'ti ādisu cakkhumā viya⁷ mā 'ti ca pāpāni parivajjayeti ādi vohārasambhāvato paṭijānāti. Cakkhumattādinirodhena puggalassa nirodhaṃ anicchanto paṭikkhipati. Rūpaṃ upādāya vedanaṃ upādāyā 'ti ettha aññe⁸ rūpamūlakā⁹ dukatikacatukkapañcakā veditabbā. Yasmā pana khandhe upādāya puggalassa paññatti tasmā dve pi tayo pi cattāro pi pañca pi upādāya paññattim paṭijānāti. Ekasamtānena¹⁰ pana dvinnāṃ pañcannaṃ vā abhāvā paṭikkhipati. Āyatanādisu pi es' eva nayo. Idāni yaṃ upādāya yassa paññatti yathā tassa aniccatāya tassāpi ānicchatā¹¹ tato pi¹² aññattaṃ siddhaṃ evaṃ tava puggalassāpi āpajjatīti dassetuṃ yathā rukkhān 'ti ādim āha. Tattha upādāyā 'ti paṭicca¹³ āganna na vinā tan 'ti attho. Paravādi pana tathā anicchanto laddhiyaṃ tathāpetvā¹⁴ paṭikkhipati. Nigālo 'ti saṃkhalikabandhanaṃ. Negaḷiko 'ti tena bandhanena bandhako. Yassa rūpaṃ so rūpavā 'ti yasmā yassa rūpaṃ so rūpavā hoti. Tasmā yathā na nigālo —pe— aññorūpavā 'ti attho. Cित्ते cित्ते 'ti ādisu sarāgādicittavasena sarā-

¹ B. adds : rūpaṃ.² B. °hūnaṃ.³ B. °ye.⁴ B. °sabbha°.⁵ C. °sa elo.⁶ C. °kkho.⁷ B. vissamāni va.⁸ C. aññā.⁹ C. rūpi.¹⁰ B. ekantāne.¹¹ B. anicca°.¹² B. ca.¹³ B. °nicca.¹⁴ B. dhatvā.

gāditam¹ samdhāya cittānupassanāvāsena paṭijānāti. Jāyatīti ādinā nayena puṭṭho puggalassa khaṇika-
bhāvaṃ anicchanto paṭikkhipāti. So 'ti vā² aññō 'ti vā
puṭṭho sassatucchēdabbayā paṭikkhipāti. Puna na vat-
tabbam kumārako 'ti vā kumārikā 'ti vā puṭ-
ṭho lokavohārasamucchēdabbayena vattabban 'ti paṭi-
jānāti. Sesam ettha pākātam eva. Idāni paravādi³ añ-
ñenākārena laddhiṃ paṭiṭṭhāpetukāmo na vattabbam
puggalo upalabbhatīti ādim āha. Tattha na
vattabban 'ti kin te iminā evaṃ bahunā upādāya⁴
paññatti-anuyogena⁵ idaṃ tāva vadehi⁶ kiṃ na vattabbam
puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatṭhenā 'ti. Tato
sakavādinā āmantā 'ti vutto⁷ nanu yo passatīti
ādim⁸ āha. Tattha yo 'ti puggalo. Yan 'ti rūpaṃ.
Yenā 'ti cakkhunā. So 'ti puggalo. Tan 'ti rūpaṃ.
Tenā 'ti cakkhunā. Idaṃ vuttaṃ hoti. Nanu yo yaṃ
rūpaṃ yena cakkhunā passatī so taṃ rūpaṃ tena cakkhunā
passanto puggalo 'ti. Sakavādi kiñcāpi cakkhuvīññānassa
nissayabhāvaṃ gacchantam cakkhum eva rūpaṃ passatī.
Tathā sotam eva saddaṃ sunāti. Viññānam eva dham-
maṃ vijānāti. Atthi arahato cakkhu passatī arahā cak-
khunā rūpaṃ 'ti ādi. Sammutivasena pana āmantā 'ti
paṭijānāti. Tato chalavādaṃ nissāya paravādinā pugga-
lassa vattabbatāya sādhitāya tam eva vādaṃ parivattetvā
puggalo upalabbhatīti ādim āha. Tattha yo na
passatīti andho asaññasatto arūpaṃ upapanno nirodhaṃ
samāpanno anandho pi ca aññātradassanasamayā⁹ na pas-
satī nāma. Sesavāresu pi es' eva nayo. Sesam pāḷivasen'
eva atthato veditabbaṃ. Suttasaṃsandanāya dibbacak-
khuno¹⁰ rūpagocarattā rūpaṃ passatīti āha. Dutiyavāre
satte¹¹ passāmīti vacanato puggalaṃ passatīti āha. Tati-
yavāre rūpaṃ disvā puggalaṃ vibhāvetīti laddhito ubhayaṃ
passatīti āha. Yasmā pana passitabbaṃ nāma diṭṭhaṃ

¹ C. oḍi na.² C. tava.³ C. oḍinam.⁴ C. upādā.⁵ C. oṭṭimanu°.⁶ C. oḍesi hi.⁷ B. vutte.⁸ B. omits.⁹ C. oḍsanāṃsamayā.¹⁰ C. dibbassa.¹¹ C. taute.

sutaṃ mutaṃ viññātan¹ 'ti catubbidhe² rūpasamgahe rūpāyatanam eva samgaḥitaṃ. Tasmā sakavādi rūpaṃ puggalo puggalo rūpaṃ ubho rūpaṃ 'ti anuyogaṃ karoti tass' attho pākato yevā 'ti.

UPĀDĀPAÑÑATTĀNUYOGO
NIṬṬHITO.

Idāni purisakārānuyogo hoti.³ Tattha kamme sati niyamato tassa kāraṇenāpi⁴ bhavitabban 'ti laddhiyā pucchā paravādissa. Tathārūpānaṃ kammānaṃ atthitāya paṭiññā sakavādissa. Puna kattākāretā⁵ 'ti pucchā paravādissa. Tattha kattā 'ti tesam kammānaṃ kārako. Kāretā⁵ 'ti āṇattidesanādīhi upāyehi kārako. Idāni yasmā paravādi puggalaṃ samdhāya kattā 'ti pucchati na kāraṇamattaṃ. Tasmā paṭikkhepo sakavādissa. Tassa kattā kāretā 'ti ettha yaḍi yaṃ yaṃ upalabbhati tassa tassa kattā puggalo upalabbhati puggalo te upalabbhati. Kin tassāpi kārako ca añño puggalo upalabbhatīti attho. Paravādi tathā aniechanto issaranimmānavādabhayena paṭikkhipati. Puna puṭṭho yasmā puggalaṃ mātipitaro janenti nāmaṃ karonti posenti tasmāssa te kārakā. Ye ca⁶ pana taṃ kalyāṇamittā vā ācariyā vā tāni tāni vijjatṭhāna⁷ sippāyatanādīni⁸ sikkhāpenti te kārapakā nāmā 'ti imaṃ atthaṃ samdhāya paṭijānāti. Purimakammam evāssa⁹ kattā c' eva kārapako¹⁰ cā 'ti adhippetam. Tassa tass' evā 'ti iminā imaṃ¹¹ pucchati. Yaḍi kammānaṃ kārakassa kattā.¹² Kassāpi¹³ kattā atth' eva.¹⁴ Evaṃ sante purimena purimena avassaṃ pacchā pacchā puggalo kātabbo 'ti. Imināpi te kammānaṃ kārakena puggalena āyatim¹⁵ añño puggalo kātabbo. Tenāpi añño pi natthi. Dukkhasa antakiriya natthi ca. Vaṭṭassa

¹ C. oṇan. ² C. oḍhena. ³ C. 'ti. ⁴ C. okenāpi.

⁵ C. reṇāni.

⁶ C. omits.

⁷ C. oṭṭhāyatana.

⁸ C. oṭanāni.

⁹ B. tassa.

¹⁰ B. opeṭā.

¹¹ B. idam.

¹² atth' eva.

¹³ B. tassāpi.

¹⁴ B. tassā katta.

¹⁵ B. oti.

ucchedo¹ natthi appaccayaparinibbānaṃ. Paccayābhā-
 vena paccayapaṭibaddhassa dukkhassa abhāvā yaṃ nib-
 bānaṃ vuttaṃ natthi te naṃ 'ti.² Atha vā tassa tass'
 evā 'ti yadi kammaṃ kammamattaṃ na hoti tassa
 pana kāraṇaṃ puggalo tassāpi kāraṇaṃ 'ti evaṃ pugga-
 laparamparā atthi. Evaṃ sante yā³ esā kammava-
 tṭassa appavattikāraṇena⁴ dukkhassa antakiriyaṃ vuttā sū
 natthīti attho. Paravādi taṃ⁵ anicchanto paṭikkhipati.
 Ito parāsu pi upalabbhatīti sāmāññena kārapucchāsu
 puggalaṃ yeva saṃdhāya kattā kāreta 'ti vuttaṃ. Na
 paccayo⁶ na hi mahāpathavi-ādīnaṃ paccayā. Natthi
 aññānaṃ kalyāṇaṃ pāpākaṇaṃ kammānaṃ kattā
 'ti⁷ pañho saṃkhāravantaṃ vā attānaṃ 'ti ādi diṭṭhibhayā⁸
 paṭikkhitto. Vipāko upalabbhatīti ādi vipākapa-
 ṭisaṃvedivasena puggalaṃ dassentassa laddhibhinda-
 ttaṃ āradhā.⁹ Tattha vipākapaṭisaṃvedīti
 anuyogo paravādissa. Vipākappavattito aññassa vedakassa
 abhāvā¹⁰ paṭikkhepo sakavādissa. Puna pucchā sakavādissa
 paṭiññā itarassa. Tassa vipākapaṭisaṃvedīti tassa vipāka-
 paṭisaṃvedakassa. Paṭisaṃvedī. Yasmā pana paṭisaṃ-
 veditabbo nāma vipāko. Na ca puggalo vipāko. Tasmā
 paṭikkhepo paravādissa. Puna puṭṭho yasmā puññavipāke
 ṭhitattā vipākapaṭisaṃvedī puttā vā patim vā mātā vā
 jāyā vā paricumbatī parissajati tasmā¹¹ tathārūpaṃ paṭisaṃ-
 veditā¹² saṃdhāya paṭijānāti. Tassa tass' evā 'ti yadi
 vipāko vipākamattaṃ na hoti. Tassa pana paṭisaṃvedī-
 puggalo tassāpi¹³ paṭisaṃvedīti puggalo tassāpi paṭisaṃ-
 vedīti evaṃ puggalaparamparā atthi. Evaṃ sante yā¹⁴
 esā vipākavattṭassa appavattikāraṇena¹⁵ dukkhassantakiriyaṃ
 vuttā. Sā natthīti attho. Ito paraṃ upalabbhatīti sāmāñ-
 ñena paṭisaṃvedīti pucchāsu hetṭhāvuttanāyena' eva attho
 veditabbo. Aññānaṃ kalyāṇaṃ pāpākaṇaṃ kammā-
 naṃ vipākapaṭisaṃvedīti, pañho. Vedanāvan-

¹ B. upa°. ² B. taṃ. ³ C. sā. ⁴ B. °karaṇena.

⁵ C. naṃ. ⁶ B. °ye. ⁷ C. ri. ⁸ C. ādīnidiṭṭhi°.

⁹ B. vuttaṃ. ¹⁰ C. °va. ¹¹ C. tathā.

¹² C. °naṃ. ¹³ C. kassāpi. ¹⁴ C. sā. ¹⁵ C. °ṇe.

taṃ vā attānaṃ 'ti ādi diṭṭhibhayaṃ paṭikkhitto. Dibbaṃ sukhaṃ 'ti ādi kalyāṇapāpakānaṃ kammānaṃ vipākānaṃ bhājetvā dassanavasena āradhamaṃ taṃ sabbamaṃ hetṭhā vuttanayaṃ 'eva veditaṃ. Sakavādino c' ettha puggalavasena 'eva paṭisaṃvedipaṭikkhepo veditaṃ na¹ vedayitavasena. Mahāpaṭhavi-ādini hi ārammaṇaṃ katvā vedayitānaṃ uppatti appaṭisiddhā. Kattā kāretā vipākapaṭisaṃveditī ādi vomissakanayavasena āradhamaṃ. Tattha so karotīti yaṃ tvamaṃ kattā 'ti ca paṭisaṃveditī ca vadesi. Kiṃ so yeva karotīti so paṭisaṃvedetīti² ayaṃ anuyogo sakavādissa Suttavirodhabhayaṃ paṭikkhepo paravādissa. Puna puṭṭho idha nandati pecca³ nandatīti ādi suttavasena paṭiññā tass' eva. Ath' assa vacanokāsaṃ paṭibāhanto sakavādi⁴ sayamaṃ kataṃ sukhadukkhaṃ 'ti āha. Tattha aññō karotīti kārakavedakānaṃ aññattha pucchāvasena vuttaṃ. Tato paravādi suttavirodhabhayaṃ paṭikkhipitvā⁵ puna puṭṭho manussabhūto katvā devabhūto paṭisaṃvedetīti maññamāno paṭijānāti. Evaṃvādino pana parakataṃ sukhadukkhaṃ 'ti āpajjatīti. Tassa vasena puṭṭho puna paṭikkhipati.⁶ So ca aññō cā 'ti kārakavedakānaṃ ekatta⁷-aññattapucchāvasena vuttaṃ. Tato paravādi suttavirodhabhayaṃ 'eva⁸ paṭikkhipitvā puna puṭṭho purime dve pi naye ekato katvā paṭijānāti. Evaṃvādino pana sayamaṃkataṃ ca parakataṃ sukhadukkhaṃ āpajjatīti tassa vasena puna⁹ puṭṭho pana¹⁰ paṭikkhipati. N'eva so karotīti kārakavedakānaṃ ekatta-aññatta-paṭikkhepavasena vuttaṃ. Tato paravādi suttavirodhabhayaṃ¹¹ 'eva paṭikkhipitvā puna puṭṭho yasmā manusso devalokupapattiyā kammaṃ katvā na¹ manussabhūto va¹ paṭisaṃvedeti nāpi yena kammaṃ kataṃ tato aññō 'va¹ paṭisaṃvedeti. Tasmā kārakato 'ti¹ vedako¹² n'eva so hoti na aññō¹³ 'ti maññamāno paṭijānāti. Laddhimattamaṃ ev' etaṃ. Evaṃvādino pana asayaṃkāraṃ aparakāraṃ

¹ C. omits. ² B. °dīti. ³ B. pacca. ⁴ C. °diṃ.

⁵ B. °petvā. ⁶ C. °pitvā. ⁷ C. °kaṃ.

⁸ B. °vasena' eva. ⁹ B. omits. ¹⁰ B. puna.

¹¹ B. °vasena'. ¹² C. °kato. ¹³ C. aññe.

adhiccasamuppannaṃ sukhadukkhaṃ āpajjatīti. Tassa vasena puṭṭho puna paṭikkhipati. Api ca imasmim vomisakanaye ādito paṭṭhāya imināpi nayena attho veditabbo. Yasmā hi ayaṃ puggalavādī kammānaṃ kārakaṇi c' eva vedakaṇi ca icchati. Tasmāssa yo¹ kārako ten' eva vā vedakena bhavitabbaṃ. Aññena vā ubholi vā pi na bhavitabban 'ti idam āpannaṃ hoti. Evam āpannaṃ eva anuyogaṃ anuyuñjanto² sakavādī so karoṭīti ādayo cattāro pi vikappe āha. Sesam vuttappakāram eva pariyoṣāne³ pana cattāro pi paṇḥā ekato puṭṭhā. Tattha paṭikkhepatijānaṇā ca sayamkatādi⁴dosappavatti⁵ ca purimanayen 'eva veditabbā. Ito paraṃ kalyāṇapaṇāpakānīti avatvā heṭṭhāvuttanayā eva kammaṃ atthīti ādinā vikappena dassitā. Tesam pi heṭṭhāvuttanayen' eva attho veditabbo.

PURISAKĀRĀNUYOGO NIṬṬHITO. KALYĀṆAVAGGO 'TI PI ETASS' EVA NĀMAṃ.

Ito paraṃ abhiññānuयोगādivasena⁶ arahattasādhana⁷ hoti. Tattha⁸ āmantā 'ti sakavādinā paṭiññā te paravādī bahiddhā anindriyabaddharūpena iddhividhādivisesādhigamo n'atthi. Ajjhattam atthi. Tasmā ettha⁹ iddhādinibbatkena puggalena bhavitabban'ti maññamāno¹⁰ nanu koci iddhiṃ ca¹¹ vikubbati¹¹ ādim āha. Taṃ sabbam uttānattham evā 'ti.

ABHIÑÑĀNUYOGO
NIṬṬHITO.

Idāni mātā 'ti ādiko ñatakānuयोगo. Khatṭiyo 'ti ādiko jāti-anuyogo. Gahaṭṭho pabbajito 'ti paṭipattianuyogo. Devomaṇusso 'ti upapatti-anuyogo. So-

¹ C. so. ² C. anuvajanto. ³ B. paṭi°.
⁴ C. oṭāni. ⁵ C. oṭtiñ; B. dosuppatti ca.
⁶ C. anuññātayogādi°. ⁷ B. °sodhanā.
⁸ C. omits. ⁹ B. omits. ¹⁰ C. °māne. ¹¹ C. ci.

tāpanno 'ti ādi paṭivedhānuyogo. Ariyānuyogo 'ti pi vuccatī. Te sabbe uttānatthā yeva. Arahā hutvā na arahā 'ti pan' ettha moghapaññattā na vuttaṃ. Cattāro purisayugā 'ti saṃghānuyogo so pi uttānattho yeva. Saṃkhāto 'ti ādi saccikatthasabhāvānuyogo.¹ Tattha taṭṭiyakoṭṭi² pucchā sakavādissa. Tathā rūpassa saccikatthassa abhāvato paṭikkhepo paravādissa. Puna puṭṭho³ puggālaṃ saṃdhāya paṭiññā. Tass' eva añño puggalo 'ti pañhe pi saṃkhatehi khandhehi aññattaṃ anicchato paṭikkhepo tass' eva. Khandhā saṃkhata 'ti ādi saṃkhata saṃkhatāni⁴ sarūpena dassetvā aññatta⁵ pucchanattham vuttaṃ. Rūpaṃ saṃkhatan 'ti ādi khandhehi⁶ vibhāgato dassetvā aññatta pucchanattham vuttaṃ. Puggalassa uppādeti⁷ pucchā sakavādissa. Jātidhammā jarādhammā atho maraṇadhammino⁸ 'ti ādi suttavasena paṭiññā paravādissa. Saṃkhatabhāvaṃ pan' assa so na icchati,⁹ tasmā paṭikkhipatī. Puna uppādo paññāyatīti ādinā nayena puṭṭho dukkham eva hi saṃbhoti dukkham titṭhati vedīcā 'ti ādivacanato puggalassa upādādayo nāma na yujjantīti paṭijanāti.⁹ Atth' attham bhīti¹⁰ attham pucchati¹¹ nibbānaṃ tattha atthīti pucchati tassa atthitāya puggala¹² sassataṃ natthitāya ucchedo āpajjati. Tad ubhayaṃ pi anicchanto pacchā¹³ paṭikkhipati. Nissāyapañhe bhavanti upapattibhāvaṃ¹⁴ vediyam¹⁵ vediyamānapañhe vedanaṃ vediyamāno pariggahīta vedano yogāvacaro va¹⁶ pajānāti. Bālaputhujjano na pajānāti. Kāyānupassanādipañho¹⁷ uttānattho¹⁸ yeva. Pārāyanagāthāya¹⁹ suññato lokam avekkhassū 'ti satta suññatavasena khandhalokam olokehīti attho. Puggalo avekkhatīti sakavādi pucchā. Paravādissa hi suññato lokam avekkhassū 'ti gāthāya²⁰ yo avekkhati so puggalo 'ti laddhi

¹ B. oṭṭhābhāo. ² C. tatiyā. ³ C. pana puṭṭhe.

⁴ C. saṃkhāti saṃkhatam. ⁵ B. oṭṭam. ⁶ B. omits.

⁷ B. upādo. ⁸ B. omo. ⁹ C. omits from here till paṭi.

¹⁰ C.—B. atattham hiti. ¹¹ B. vuccatī. ¹² B. omits.

¹³ B. omits. ¹⁴ C. bhavam. ¹⁵ B. omits. ¹⁶ B. ca.

¹⁷ B. oñhā. ¹⁸ B. oṭṭhā. ¹⁹ B. pārāya. ²⁰ B. katāya.

tasmā taṃ¹ evaṃ pucchati. Saha rūpenā 'ti rūpa-
kāyena saddhim tato anissaṭo hutvā 'ti attho.² Idam pañ-
cavokāravasena anujānitvā puna taṃ jīvan 'ti puṭṭho
suttavirodhabhayena³ paṭikkhipati. Vinā rūpenā 'ti
idam catvokāravasena anujānitvā puna aññamaṃ jīvan
'ti puṭṭho suttavirodhabhayen'⁴ eva paṭikkhipati. Ab-
bhantaragato 'ti ca bahiddhā nikkhamitvā
cā 'ti idam saha rūpena vinā rūpenā 'ti hetthāvuttassa
lakkhaṇavacanam. Tattha abbhantaragato 'ti rū-
passa anto gato ito vā etto vā anikkhamitvā⁵ rūpaparicche-
dvasen' eva ṭhito hutvā 'ti attho. Nikkhamitvā 'ti rū-
paparicchedam atikkamitvā rūpam anissaṭo hutvā 'ti attho.
Anattā 'ti attanā jīvena⁶ puggalena rahito. Ekadhamme
pi puggalo natthīti attho. Evaṃ sabbasutta⁷-āgamaṭṭha-
kathāvuttanayen'⁸ eva attho veditabbo. Idha pana saṃ-
dhāya bhāsitamattam eva vakkhāma. Vuttaṃ ca⁹ bhaga-
vatā sappikumbho 'ti ādi sabbā'va² desanā yathāruta-
vasen'¹⁰ eva atthato na gahetabbā 'ti dassanattham āha
taṃ.¹¹ Yathā hi suvaṇṇam gahetvā tato¹² suvaṇṇavikāro
kumbho suvaṇṇakumbho 'ti vuccati. Na evaṃ sappiṃ
gahetvā tato¹² sappissa vikāro sappikumbho nāma atthi.
Yasmiṃ pana kumbhe sappi pakkhittam so sappikumbho
nāmā 'ti ayam ettha attho. Telakumbhādīsu pi es' eva
nayo. Yathā ca nibbānam niccam dhuvam na evaṃ bhat-
tam vā yāguṃ vā atthi. Kālaparicchedam vā⁹ pana akatvā
divase divase⁹ dassāmā 'ti paññattavasena¹³ niccabhattam
dhuvayāgū 'ti vuccati⁹ ayam ettha attho. Atthi puggalo
attahitāya paṭipanno 'ti ādīsu pi yathā rūpādayo dhammā
paccattalakkhaṇasāmaññalakkhaṇavasena atthi na⁹ evaṃ
puggalo. Rūpādīsu pana sati evaṃnāmo evaṃgotto 'ti
vohāro hoti. Iti¹⁴ iminā lokavohārena lokasammutiya
lokaniruttiya atthi puggalo 'ti ayam ettha attho. Vuttaṃ

¹ B. nam. ² C. omits. ³ C. suttaṃ bhayena.

⁴ B. °dhana°; C. omits virodha. ⁵ C. atikka°.

⁶ B. attāṭhitena. ⁷ B. °ttānam. ⁸ B. °suvutta°.

⁹ B. omits. ¹⁰ C. °rutha°. ¹¹ B. °āgatā.

¹² B. kato. ¹³ B. paññatti°. ¹⁴ B. adds: vuccāti.

pi e' etaṃ bhagavatā. Imā kho citta lokasāmaññalokanirutt-
tilokavohāralokapaññattiyo 'ti. Rūpādidhammā pana vinā
pi lokasammutiṃ paccattasāmaññalakkhaṇavasena paññā-
panato atthiti ayam ettha attho. Buddhānaṃ pana dve
kathā sammutikathā ca ¹ paramatthakathā eā 'ti. Tattha
satto puggalo devabrahmā 'ti ādikā sammutikathā nāma.
Aniccaṃ dukkhaṃ anattā khandhā dhātuyo āyatanāni sati-
patṭhānā sammappadhānā ² 'ti ādikā paramatthakathā
nāma. Tattha yo sammutidesanāya satto 'ti vā —pe—
brahmā eā ³ 'ti ⁴ vutte vijānituṃ ⁵ vā ³ pativijjhituṃ niyyā-
tum arahattajayaggāhaṃ ⁶ gahetuṃ sakkoti. Tassa bha-
gavā ādito 'va satto 'ti vā puggalo 'ti vā poso 'ti vā devo 'ti
vā brahmā 'ti vā katheti. So paramatthadesanāya aniccaṃ
'ti vā dukkhaṃ 'ti vā 'ti ādisu aññataraṃ sutvā vijānituṃ
pativijjhituṃ niyyātuṃ arahattajayaggāhaṃ gahetuṃ sak-
koti. Tassa aniccaṃ 'ti ādisu aññataraṃ katheti. Tathā
sammutikathāya bujjanakasattassa pi ³ na paṭhamaṃ ³
paramatthakathaṃ katheti. Sammutikathāya pana ṭhatvā ⁷
pacchā paramatthakathaṃ katheti. Paramatthakathāya buj-
janakasattassa pi na paṭhamaṃ sammutikathaṃ katheti.
Paramatthakathāya pana bodhetvā pacchā sammutikathaṃ
katheti. Pakatiyā pana paṭhamam eva paramatthakathaṃ
kathentassa desanā lūkhākārā hoti tasmā buddhā paṭha-
maṃ sammutikathaṃ kathetvā pacchā paramatthakathaṃ
kathenti. Te sammutikathaṃ kathentā pi saccam eva
sabbhāvam eva amusā 'va kathenti. Paramatthakathaṃ
kathentā pi saccam eva sabbhāvam eva amusā va kathenti.

Ayam hi.

Duve saccāni akkhāsi sambuddho vadatam varo
sammutiṃ paramatthañ ca tatiyaṃ n'upalabbhati.

Tattha. Saṃketavacanaṃ saccam lokasammutikāraṇam
paramatthavacanaṃ saccam dhammānaṃ tathā lakkha-
ṇaṃ 'ti.

¹ C. omits. ² B. samappatṭhānā. ³ B. omits.

⁴ B. adds: vā. ⁵ C. jā°. ⁶ C. °dasaggāhaṃ.

⁷ B. vatvā.

Aparo nayo dve bhagavato desanā paramatthadenanā ca khandhādivasena sammutidesanā ca sappikumbhādivasena. Na¹ hi bhagavā sāmāññaṃ² atidhāvati.³ Tasmā atthi puggalo 'ti vacanamattato abhiniveso na kātabbo. Satthārā hi paññattiṃ anatikkamma paramattho pakāsito. Tasmā añño pi paṇḍito paramatthaṃ pakāsento sāmāññe + nātidhāvaye. Sesā⁵ sabbattha uttānatthā⁶ yevā 'ti.

PUGGALAKATHĀ NIṬṬHITĀ. I.

Idāni parihānikathā hoti. Parihānidhammo aparihānidhammo⁷ 'ti¹ dve ime bhikkhave dhammā sekhassa bhikkhuno parihānāya saṃvattanti. Pañc' ime bhikkhave dhammā samayavimuttassa bhikkhuno parihānāya saṃvattanti evaṃ ādini hi suttāni nissāya⁸ Saṃmitiyā⁹ Vajjiputtiyā¹⁰ Sabbatthivādino ekacce ca Mahāsaṃghikā arahato parihāniṃ icchanti. Tasmā te vā hontu aññe yeva vā yesaṃ ayaṃ laddhi tesāṃ laddhibhīdanatthaṃ parihāyati arahā arahattā 'ti pucchā sakavādissa. Tattha¹¹ parihāyati dve parihāniyo pattaparihāni ca apattaparihāni ca. Tattha dutiyam pi kho āyasmā Godhiko tambā samādhikāyā¹² cetovimuttiyā parihāyiti ayaṃ pattaparihāni. Mā vo sāmāññatthikānaṃ sataṃ sāmāññattho parihāyiti¹³ ayaṃ apattaparihāni. Tāsu idha pattaparihāni adhippetā.¹⁴ Taṃ hi saṃdhāya āmantā 'ti paṭiññā paravādissa. Sakavādisamaye¹⁵ pana imaṃ pattaparihāniṃ nāma lokiyasamāpattiyā 'va¹⁶ icchanti na⁷ arahattādisāmāññaphalehi.¹⁷ Parasamaye hi¹⁸ naṃ sabbasāmāññaphalesu sabbabhavesu sabbakālesu sabbesaṃ ca puggalānaṃ¹⁹ icchanti. Taṃ pana tesāṃ laddhimattam evā 'ti. Sabbāṃ laddhijālaṃ bhindituṃ

¹ C. omits. ² B. sa°. ³ B. abhi°. ⁴ B. oññaṃ.
⁵ B. °saṃ. ⁶ B. tthaṃ. ⁷ B. omits. ⁸ C. nissiya.
⁹ C. Sammiti. ¹⁰ MSS. sic. ¹¹ B. tatra.
¹² B. samāhitāya. ¹³ B. °hāyati. ¹⁴ C. °taṃ.
¹⁵ C. sakasamaye. ¹⁶ B. ca. ¹⁷ B. °ttādīhi.
¹⁸ B. pi. ¹⁹ B. adds : na.

puna sabbatthā 'ti ādinā nayena desanā vaḍḍhitā. Tattha yasmā paravādī kamena parihāyivā sotāpatti-phale ṭhitassa arahato parihāniṃ na icchati upariphalesu ṭhitass' eva icchati. Yasmā ca rūpārūpabhavesu ṭhitassa na icchati. Kammāramatādinam¹ pana parihāniyadhammanam² bhāvā kāmabhavē ṭhitass' eva icchati. Tasmā sabbatthā 'ti puṭṭho paṭikkhipati. Puna dalham katvā puṭṭho kāmabhavam samdhāya paṭijānāti. Sabbasmim pi hi kāmabhavē parihānikarā kāmaguṇā atthi tasmā tattha parihāyatīti tassa laddhi. Tatiyapucchāya parihāyatīti³ parihānikare dhamme pucchati. Tasmā parihāni nāma kammāramatādidhammā visesato vā kāmāragavyāpādā eva. Te ca rūpārūpabhavē natthi. Tasmā⁴ na h' evā 'ti paṭikkhepo paravādissa. Sabbadā 'ti kālupucchā. Tattha paṭhame paṇhe yonisomanasikārakāle aparihāyanato paṭikkhipati. Dutīye ayonisomanasikaroto ratti-bhāge vā divasabhāge vā sabbadā parihāyanato paṭijānāti. Tatiye parihānikaradhammasamāyoge sati muhuttam eva parihāni nāma hoti. Tato pubbe aparihīnassa pacchā parihīnassa ca aparihāni nāma natthīti paṭikkhipati. Sabbe⁵ va arahanto 'ti paṇhānam paṭhamasmim tikkhindriye samdhāya paṭikkhipati. Dutiyasmim mudindriye samdhāya paṭijānāti. Tatiyasmim pi tikkhindriyā va adhippetā. Tesam hi sabbesam pi parihāni na hotīti tassa laddhi. Setṭhi-udāharāṇe paṭhamā pucchā paravādissa. Dutiyā sakavādissa. Tatrāyaṃ adhippāyo. Yaṃ maṃ tumhe pucchatha arahā arahattā parihāyanto ca⁶ catūhi phalehi ca parihāyatīti. Tatra vo⁷ paṭipucchāmi catūhi satasahassehi setṭhī⁸ setṭhattam⁸ dhārento⁸ satasahas-sehi⁸ parihīno setṭhī setṭhattā parihīno hotīti. Tato sakavādinā ekadesena parihāniṃ samdhāya āmantā 'ti vutte sabbasāpateyyā parihīno hotīti⁹ pucchati. Tathā¹⁰ aparihīnattā sakavādī na h' evā 'ti vatvā. Atha naṃ evam⁶

¹ B. °ramatāninam. ² B. °dhammam. ³ B. °hānīti.

⁴ C. yasmā. ⁵ C. adds: sabbe 'va. ⁶ B. omits.

⁷ B. te.

⁸ C. omits.

⁹ C. adds: vuccatīti.

¹⁰ B. tato.

evaṃ arahā na ¹ pi parihāyati ca na ² ca catūhi phalehīti uppannaṃ ³ laddhikaṃ. Dutiyaṃ bhābbaṇhaṃ ⁴ pucchi. ⁵ Paravādī seṭṭhino abhabbatāya ⁶ niyamaṃ apassanto paṭijānitvā arahato catūhi phalehi parihānibhabbatam puṭṭho. Niyato saṃbodhiparāyano 'ti vacanassa ayoniso attham gahetvā laddhiyā ⁷ ṭhito sotāpattiphalato parihāyitum abhabbatam saṃdhāya paṭikkhipati. Taṃ pana 'ssa laddhimattam evā 'ti.

ETTĀVATĀ VĀDAYUTTI NĀMA NIṬṬHITĀ HOTI.

Idāni ariyapuggalasamsandanā āraddhā. Tattha yasmā keci arahato ca ⁸ parihāniṃ icchanti. Keci anāgāmino. Keci sakadāgāmiṃ pi. Sotāpannessa pana sabbe pi na icchanti yeva. Ye arahattā parihāyitvā anāgāmisakadāgāmiṃbhāve ṭhitā tesam ⁹ parihāniṃ icchanti na itaresam anāgāmisakadāgāmiṃnaṃ. Sotāpannessa pana te pi sabbaṃ pi na icchanti yeva. Tasmā peyyālamukhena pucchākathā. Tattha tesam laddhivasena ¹⁰ paṭiññā ca paṭikkhepā ca veditabbā. Parihāyati anāgāmi ¹¹ anāgāmi phalā 'ti hi paṇhasmiṃ ye ¹² anāgāmino parihāniṃ na icchanti tesam vasena paṭikkhepo. Ye pakati-anāgāmino vā arahattā parihāyitvā ṭhita-anāgāmino vā parihāniṃ icchanti tesam vasena paṭiññā 'ti idham ettha nayamukhaṃ. Tassānusārena sabbapeyyālā atthato veditabbā. Yaṃ ¹³ pan' ettha sotāpattiphalassa anantarā ¹⁴ arahattaṃ yeva sacchikarotiti vuttaṃ. Taṃ parihānassa puna vāyamato arahattappavattiṃ saṃdhāya vuttaṃ. Taṃ ¹⁵ itaro sotāpattiphalānantaraṃ arahattassa abhāvā paṭikkhipati. Tato param parihāni nāma esā kilesappaṇānassa vā mandatāya bhavēyya ¹⁶ maggabhāvanādīnaṃ

¹ C. omits.

² C. tañ ca.

³ B. onnā.

⁴ B. sabba°.

⁵ C. pucchā.

⁶ C. ovyo°.

⁷ B. oyaṃ.

⁸ B. 'va.

⁹ C. yesam.

¹⁰ C. yeva.

¹¹ B. omits.

¹² B. yeva.

¹³ C. yā.

¹⁴ C. antarā.

¹⁵ C. na.

¹⁶ C. vaveyya.

vā anadhimattatāya saccānaṃ vā adassanena 'ti evaṃ ādīnaṃ vasena anuyuñjitaṃ kassa¹ bahutarā kilesā pahīnā 'ti ādi vuttaṃ. Taṃ sabbaṃ uttānādhippāyaṃ eva. Suttānaṃ paṇ'attho² āgamaṭṭhakathāsu vuttanāyena³ eva vedītabbo. Sa mā ya vi m ut to a ra h ā a ra h a t t ā p a r i h ā y a t ī t i e t t h a m u d i n d r i y o s a m a y a v i m u t t o t i k k h i n d r i y o a s a m a y a v i m u t t o⁴ 'ti te saṃ laddhi. Sakasamāye paṇa avasippatto jhānalābhī samāyavimutto. Vasippatto⁵ jhānalābhī c'eva sabbe ca⁶ ariyapuggalā ariye vimokkhe asamāyavimutto 'ti saṃṇiṭṭhānaṃ. So paṇa taṃ attano laddhiṃ gahe tvā s a m a y a v i m u t t o p a r i h ā y a t i i t a r o n a p a r i h ā y a t ī t i ā h a. Sesam e t t h a u t t ā n a t t h a m e v ā 't i.

ARIYAPUGGALASAṂSANDANĀ

NIṬṬHITĀ.

Idāni suttasādhanā hoti. Tattha uccāvaca⁷ 'ti uttamahīnabhedato uccā ca avacā ca. Paṭipadā⁸ 'ti paṭipadā samaṇena⁹ pakāsītā 'ti. Buddhasamaṇena¹⁰ jotitā¹¹. Sukhā paṭipadā hi¹² khippābhīṇṇā uccā. Dukkhā paṭipadā dandhābhīṇṇā avacā. Itarā dve ekenaṅgena uccā. Ekena¹³ avacā. Paṭhamaṃ vuttā eva¹⁴ uccā. Itarā tisso pi avacā. Tāya¹⁵ uccāvacāya paṭipadāya na p ā r a ṇ ḍ i g u ṇ a ṇ y a n t i. Ekamaggena dvikkhattuṃ nibbānaṃ na gacchantīti attīho. Kasmā yena maggena ye¹⁶ kilesā pahīnā te saṃ puṇa appahātabbato. Etena pari-hānidhammābhāvaṃ dipenti.¹⁷ Na y i d a ṇ e k a g u ṇ a ṇ m u t a n 't i t a ṇ c a i d a ṇ e k a v ā r a ṇ y e v a p h u s a n ā r a h a ṇ p i n a h o t i. Kasmā¹⁸ ekena maggena sabbakilesānaṃ

¹ B. kassā. ² B. ettha. ³ C. °nasevan'eva.

⁴ C. sama°. ⁵ B. omits. ⁶ C. va.

⁷ C. paṭipāṭipadā. ⁸ B. °yena. ⁹ B. °kā.

¹⁰ C. omits. ¹¹ B. °naṅgena. ¹² B. adds : va.

¹³ C. adds : te tāya. ¹⁴ B. yena. ¹⁵ B. dipeti.

appahānato. Etena ekena maggen' ¹ eva arahattābhāvaṃ dipenti.² Atthi chinnassa chedanīyaṃ ³ 'ti. Chinnassa kilesavattassa puna chinditabbaṃ kiñci atthi pucchati. Itaro tikkhindriyaṃ saṃdhāya paṭikkhipitvā puna puṭṭho mudindriyaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Sakavādi suttam āharitvā natthibhāvaṃ dasseti.⁴ Tattha ⁵ oghapāso ⁶ 'ti kilesogho c'eva kilesapāso ca. Kattaṃsa paticayo 'ti bhāvitassa maggassa puna bhāvanā. Idhāpi paṭikkhepapaṭijānanāni purimanayen' eva vedittabbāni. Parihānāya saṃvattantīti paravādinā ⁷ āhaṭasutte pañca dhammā appattaparihānāya c' eva lokiyasamāpattiparihānāya ca saṃvattantī. Yo ⁸ pana pattassa arahattaphalassa parihānāya sallakkheti. Ten' eva na ⁹ atthi arahato ¹⁰ kammārāmata 'ti āha. Itaro asamayavimuttam saṃdhāya paṭikkhipitvā itaram saṃdhāya paṭijānāti. Kāmarāgavasena vā pavattamānataṃ paṭikkhipitvā itarathāpavattamānataṃ ¹¹ paṭijānāti. Rāgādinam pana atthi ¹² puṭṭho paṭijānitunā sakkoti. Kiṃ pariyoṭṭhito 'ti kena pariyoṭṭhito anubaddho ¹³ ajjhotthaṭo ¹⁴ vā hutvā 'ti attho. Anusayapucchāya ¹⁵ pi tikkhindriyamudindriyavasen' eva paṭikkhepapaṭijānanāni vedittabbāni. Kalyāṇanusayo ¹⁶ 'ti vacanamattasāmaññena vā paṭijānāti. Rāgo upacayaṃ gacchatīti bhāvanāya pahīnaṃ saṃdhāyāha. Parato dosamoheṣu pi es' eva nayo sakkāyaditṭhādīnaṃ pana dassanena pahīnattā upacayaṃ na icchati. Sesam sabbattha uttānattham evā 'ti.

PARIHĀNIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni brahmacariyakathā hoti. Tattha dve brahmacari-

¹ B. ekama°.	² B. dipeti.	³ B. ccheriyan 'ti.
⁴ B. dipeti.	⁵ B. attha.	⁶ C. opāso.
⁷ B. °dī c' ettha.	⁸ B. so.	⁹ B. naṃ.
¹¹ C. °mānaṃ.	¹² C. adds : °tama.	¹³ B. °bandho.
¹⁴ B. °to.	¹⁵ C. anussa°.	¹⁶ B. °ṇadayo.

yavāsā maggabhāvanā ca pabbajjā ca. Pabbajjā¹ sabba-
 devesu natthi. Maggabhāvanā ṭhapetvā asaṅṅasatte sesesu
 appaṭividdhā.² Tattha ye paranimmitavasavattideve upā-
 dāya³ taduparidevesu maggabhāvanam pi na icchanti sey-
 yathāpi Sammitiyā te samḍhāya natthi devesū 'ti
 pucchā sakavādissa. Tīhi bhikkhave ṭhānehi Jambudīpikā⁴
 manussā Uttarakuruke ca manusse adhigaṇhanti deve ca
 Tāvātīmse. Katamehi tīhi surā satimanto idha⁵ brahma-
 cariyavāso 'ti imam⁶ suttaṃ nissāya dve pi brahmacariya-
 vāsā natthi devesū 'ti uppannaladdhivasena paṭiññā para-
 vādissa. Puna dvinnam pi brahmacariyaṇam antarāyika-
 dhammavasena sabbe devā jaḷā 'ti pucchā sakavā-
 dissa. Tattha hatthasamvācikā⁷ 'ti¹ mūgā⁸ viya
 hatthamuddāya vattāro. Parato atthi devesū 'ti
 pañhe pi⁹ maggabhāvanam samḍhāya paṭiññā sakavādissa.
 Paṭiññāya¹⁰ adhippāyam asallakkhetvā pabbajjāvasena
 anuyogo paravādissa. Yattha natthi pabbajjā 'ti
 pañhe gihīnañ c' eva ekaccānañ ca devānam maggaṭṭilā-
 bham samḍhāya paṭikkhepo tass' eva. Puna puṭṭho paccan-
 tavāsino c' eva asaṅṅasatte ca samḍhāya paṭiññā tass' eva.
 Yo¹¹ pabbajātīti ādipucchāsu¹² pi es' eva nayo. Puna
 atthi devesū 'ti pañhe pi maggabhāvanam samḍhāy'
 eva paṭiññā sakavādissa. Sabba devesū 'ti vutte asaṅṅe¹³
 samḍhāya paṭikkhepo tass' eva. Manussesū 'ti pañ-
 hadvaye Jambudīpake samḍhāya paṭiññā paccantavā-
 sino samḍhāya paṭikkhepo veditabbo. Atthi yattha
 atthīti atthi te devā atthi vā so padeso yattha atthīti
 evam sattapadesavibhāgamukhena vissajjanam sakavādissa.
 Iminā nayena sabbe ekantarikapañhā veditabbā. Suttā-
 nuयोगe¹⁴ kuhim phalappattīti¹⁵ tassa anāgāmino
 arahattaphalappattīti¹⁵ kuhin 'ti pucchā sakavādissa.
 Tatth' evā 'ti suddhāvāsesū 'ti attho. Handa hīti

¹ C. omits. ² B. °siddha. ³ C. upādā. ⁴ C. °dvī°.

⁵ B. magga. ⁶ B. idam. ⁷ C. hattham sāpikā.

⁸ B. mūlāgā. ⁹ B. pucchā paravādissa. ¹⁰ B. °yam.

¹¹ C. so. ¹² B. °chādisu. ¹³ C. °ñam.

¹⁴ C. °yogo. ¹⁵ B. phalu°.

kāranatthe nipāto. Idam vuttam hoti. Yasmā anāgāmi-puggalo idha loke bhāvitena maggena tattha suddhāvāsesu phalam sacchikaroti. Na ¹ tath' ² aññam maggam bhāveti. Tasmā natthi devesu brahmacariyavāso 'ti. Idāni yadi aññattha bhāvitena maggena aññattha phalasadchikiriyā hoti. Sotāpannādinam pi siyā 'ti etam attham dassetum puna anāgāmīti ādi ³ samsandanapucchā sakavādissa. Tattha anāgāmissa phalasadchikiriyāya paṭiññā sesānam phalasadchikiriyāya paṭikkhepo paravādissa. Idha bhāvitamaggo hi anāgāmi idha vihāya niṭṭho ⁴ nāma hoti. So idha anāgāmi maggam bhāvetvā opapātiko hoti. Tattha parinibbāyīti vacanato puna maggabhāvanam vinā upapattivasen' ⁵ eva arahattaphalam sacchikarotīti tassa ⁶ laddhi. Sotāpannasakadāgāmino pana tattha ¹ maggam bhāvetvā tatr' upapattikā ⁷ nāma honti. Tesam idhāgamañā ñeva ⁸ natthi. Iti so anāgāmissa phalasadchikiriyam puṭṭho paṭijānāti. Itaresam paṭikkhipati. Anāgāmi puggalo tattha bhāvitena maggenā 'ti pañhe anāgāmino tattha maggabhāvanā 'va ¹ natthīti laddhiyā paṭikkhipati. Maggo ca bhāvīyati na ca kilesā pahīyanti pucchā sakavādissa rūpāvacaramaggam samdhāya paṭiññā itarassa. Rūpāvacaramaggena hi so idha vihāya niṭṭho nāma jāto. Anāgāmi puggalo katakaraṇīyo 'ti pañhe opapātiko. Tattha parinibbāyīti vacanato upapattiyā va 'ssa ⁹ katakaraṇīyādibhavam samdhāya paṭijānāti. Arahā 'ti pañhe idha parinibbāyito arabato vasena paṭikkhipati puna puṭṭho tattha parinibbāyino vasena paṭijānāti. Atthi aranato puna bhavo 'ti ādisu pi tattha parinibbāyi-idha-parinibbāyi-vasen' eva 'ttho vedītabbo. Appaṭividdhā-kuppo 'va tattha parinibbāyatīti ¹⁰ puṭṭho idh' eva bhāvitena maggena tassa akuppapaṭivedham icchanto paṭikkhipati. Yathā migo 'ti paṭhamam

¹ C. omits.² B. adds: kuhi.³ B. ādinam.⁴ C. tiṭṭho.⁵ C. uppatti°.⁶ C. 'ssa.⁷ C. uppa°.⁸ B. ñene va.⁹ C. uppatti c' assa.¹⁰ B. °yīti.

udāharanaṃ paravādissa dutiyaṃ sakavādissa sesaṃ sabbattha uttānattham' evā 'ti.

BRAHMACARIYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni odhisokathā nāma hoti. Tattha ye¹ sotāpannādinaṃ¹ jhānābhisamayavasena dukkhadassanādīhi odhiso² ekadesena kilesappahānaṃ icchanti seyyathāpi etarahi Saṃmitiyādayo. Tesāṃ taṃ laddhiṃ bhindituṃ o d h i s o 'ti pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Puna anuyogo sakavādissa. Ekadesena sotāpannādibhāvassa abhāvato paṭikkhepo paravādissa. Iminā upāyena sabbavāresu attho veditabbo 'ti.

ODHISOKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni jahatikathā nāma hoti. Tattha yesāṃ jhānalābhī puthujjano saha saccābhisamayā anāgāmi nāma hoti. Tassa puthujjanakāle yeva kāmarāgavyāpādā pahinā 'ti laddhi seyyathā pi etarahi Saṃmitiyānaṃ. Tesāṃ taṃ laddhiṃ bhindituṃ j a h a t i p u t h u j j a n o 'ti pucchā sakavādissa. Jhānavikkhambhitānaṃ pana tesāṃ pari-yuṭṭhānaṃ apassantassa paṭiññā paravādissa. Yasmā pana tesāṃ jhānavikkhambhitānaṃ pi anāgāmimaggen' eva accantaṃ³ pahānaṃ hoti. Tasmā puna accantaṃ 'ti ādi anuyogo sakavādissa. Tathārūpasa pahānassa abhāvato paṭikkhepo itarassa. V i k k h a m b h e t i t i accantavikkhambhanam eva saṃdhāya pucchā sakavādissa. Tato paraṃ anāgāmimaggaṭṭhena saddhiṃ puthujjanasamsandanaṃ hoti. Taṃ uttānattham eva. Tato paraṃ a n ā g ā m i p h a l e s a ṃ ṭ h ā t i t i puṭṭho jhānanāgāmitaṃ⁴ saṃdhāya paṭijānāti. A r a h a t t e s a ṃ ṭ h ā t i t i puṭṭho

¹ B. omits. ² C. adds: odhiso. ³ C. °nta.

⁴ B. jhānanāgāmiti; C. °ngādinaṃ.

dassanamaggena uddhambhāgiyānaṃ pahānābhāvato paṭikkhipati. A p u b b a ṃ ā c a r i m a ṃ t a y o m a g g e¹ 'ti puṭṭho tathārūpāya bhāvanāya abhāvā paṭikkhipati. Puna puṭṭho tiṇṇaṃ maggānaṃ kiccasaṃbhāvaṃ² saṃdhāya paṭijānāti. Sāmaññaphalapucchāsu pi es' eva nayo. K a t a m e n a m a g g e n ā 'ti puṭṭho anāgāmimaggenā 'ti jhānānāgāmitaṃ³ saṃdhāya vadati. Puna saṃyojana-ppahānaṃ puṭṭho anāgāmimaggena tesāṃ kilesānaṃ appaheyyattā paṭikkhipati. Dutiyāṃ puṭṭho paṭhamamaggass' eva jhānānāgāmimaggabhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

JAHATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sabbam atthīti vādakathā hoti. Tattha yesaṃ yaṃ kiñci rūpaṃ atitānāgatapaccuppannaṃ —pe— ayaṃ vuccati rūpakkhando 'ti ādivacanato sabbe pi atitādibhedā dhammā khandhasabhāvaṃ na vijahanti. Tasmā sabbam atthi yeva nāmā 'ti laddhi. Seyyathā pi etarahi Sabbatthi-vādānaṃ. Tesāṃ laddhivisodhanattham s a b b a m a t t h i ti puccā sakavādissa vuttappakārāya laddhiyā ṭhatvā paṭiññā itarassa. S a b b a t t h ā 'ti sabbasmiṃ sarīre sabbam atthiti puccati. S a b b a d ā 'ti sabbasmiṃ kāle sabbam atthiti puccati. S a b b e n a s a b b a n 'ti sabbenākārena sabbam atthiti puccati.⁴ S a b b e s ū 'ti sabbesu⁶ dhammesu sabbam atthīti puccati. A y o g a n 'ti ayuttaṃ. Nānāsabhāvānaṃ⁷ hi yogo hoti na ekasabhāvassa⁸ iti imasmiṃ pañhe rūpaṃ vedanāya vedanā vā rūpena anānaṃ ekalakkhaṇaṃ eva katvā s a b b a m a t t h i ti puccati. Yaṃ⁹ pi natthi taṃ pi atthi. Yaṃ chatṭhakhandhādikaṃ sasavisūñādikāṃ vā kiñci natthīti siddhaṃ. Taṃ pi te atthīti puccati. S a b b a m

¹ C. maggo. ² B. °sabhāvaṃ. ³ C. jhānaṅgādīnaṃ.

⁴ C. omits. ⁵ B. hi.

⁶ B. omits.

⁷ B. nānāsakavādasaññi.

⁸ C. ekabhā°.

⁹ C. nam hi natthi taṃ p' atthīti.

atthīti yā diṭṭhi sā¹ diṭṭhi¹ micchādiṭṭhīti yā diṭṭhi sammādiṭṭhīti h' evam atthīti iminā idam pucchati. Yā te esā sabbam atthīti diṭṭhi sā diṭṭhi ayāthāvakattā micchādiṭṭhīti evam yaṃ amhākaṃ diṭṭhi sā diṭṭhi yāthāvakattā sammādiṭṭhīti evaṃ tava samaye na¹ atthi.¹ Itaro sabbesu pi etesu navesu vuttappakarāya atthitāya abhāvato paṭikkhipati. Imesu pana sabbesu pi navesu ājānāhi niggaḥaṇ 'ti ādiṃ katvā sabbo kathāmaggabhedo vitthārato veditabbo 'ti. Ayaṃ tāv' ettha vādayutti. Idāni atītaṃ atthīti kālasaṃsandanaṃ² hoti. Tattha atītaṃ atthīti ādikaṃ suddhika-saṃsandanaṃ. Atītaṃ rūpaṃ atthīti ādikaṃ³ khandhavasena kālasaṃsandanaṃ. Paccuppannaṃ rūpaṃ appiyaṃ karitvā 'ti atītānāgataṃ pahāya paccuppannaṃ rūpaṃ eva appiyaṃ avibhajitabbaṃ karitvā. Rūpabhāvaṃ⁴ jahatīti pañhe niruddhassāpi rūpassa rūpakkhandhassa saṃgahitattā paṭikkhipati. Rūpabhāvaṃ na jahatīti paṭilomapañhe pi rūpakkhandhena⁵ saṃgahitattā 'va⁶ paṭijānāti. Odātaṃ vatthaṃ appiyaṃ karitvā 'ti ettha kiñcāpi na sabbavatthaṃ odātaṃ iminā pana vatthan 'ti avatvā odātaṃ vatthaṃ appiyaṃ karitvā 'ti vutte sakavādinā ekatthata⁷ anuññātā. Odātabhāvaṃ⁸ jahatīti pañhe vaṇṇavigamaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Vatthabhāvaṃ jahatīti ettha paññattiyā adhigatattā paṭikkhepo tass' eva. Paṭilome pi es' eva nayo. Atītaṃ atītabhāvaṃ na jahatīti puṭṭho paṇa yaḍi jāheyya anāgataṃ vā paccuppannaṃ vā siyā 'ti mañña-māno paṭijānāti. Anāgataṃ anāgatabhāvaṃ na⁶ jahatīti puṭṭho pana yaḍi na jāheyya anāgataṃ eva 'ssa paccuppannabhāvaṃ na pāpuṇeyyā 'ti mañña-māno paṭikkhipati. Paccuppannapañhe pi atītabhāvaṃ anāpajjanadoso siyā 'ti paṭikkhipati. Anulomapañhesu pi iminā nayeṇa attho veditabbo. Evaṃ suddhikanayaṃ vatvā

¹ B. omits. ² C. °nā. ³ B. ādi. ⁴ C. °bhavaṃ.

⁵ C. °dhe 'va. ⁶ C. omits. ⁷ B. ekatṭhatā.

⁸ C. adds: na.

puna khandhavasen' eva dassetum a tītaṃ rūpaṃ 'ti ādi vuttaṃ taṃ sabbam pi pāli-anusāren' eva sakkā jānitum. Idāni a tītaṃ¹ atthīti ādi vacanasodhanā hoti. Tattha hañci a tītaṃ n v'² atthīti yadi atitaṃ no atthīti attho. A tītaṃ³ atthīti³ micchā 'ti. Atitañ ca taṃ³ atthi vā⁴ 'ti micchā. Evaṃ tañ h' eva⁵ anāgataṃ paccuppannaṃ 'ti puṭṭho anāgate khaṇe yev' assa paccuppannatāya abhāvaṃ samdhāya kālanānattena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yaṃ uppādato pubbe anāgataṃ ahosi. Tassa uppannakāle paccuppannattā paṭijānāti. H u t v ā h o t ī t i⁶ y a d⁷ eva taṃ tayā anāgataṃ hutvā⁸ paccuppannaṃ hotīti vadatā tañ ñeva anāgataṃ paccuppannaṃ 'ti laddhivasena anāgataṃ vā paccuppannaṃ vā hutvā hotīti vuttaṃ hoti. Kiṃ te taṃ pi hutvā hotīti. Itaro hutvā⁸ bhūtassa puna⁹ hutvā abhāvato na h' evā 'ti paṭikkhipati. Dutiyam pi puṭṭho yasmā taṃ anāgataṃ hutvā paccuppannaṃ hontaṃ¹⁰ hutvā hotīti saṃkhaṃ gataṃ tasmā paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi¹¹ yadi³ te³ a n ā g a t a ṃ h u t v ā p a c c u p p a n n a ṃ h o t ī t i¹² saṃkhaṃ gataṃ¹³ puna hutvā paccuppannaṃ hontaṃ na hutvā na hotīti saṃkhaṃ gataṃ sasavisāṇaṃ¹⁴ kin te taṃ pi puna hutvā na hotīti adhippāyena h u t v ā h o t ī t i pañham pucchati. Itaro yaṃ natthi taṃ natthitāya evam¹⁵ anāgataṃ na hutvā paccuppannaṃ na¹⁶ hotīti. N a h u t v ā n a h o t i¹⁷ nāma. Tāva hotu. Puna na hutvā na hoti. Bhāvo pan' assa kuto 'ti maññamāno paṭikkhipati. T a ñ

¹ B.—C. adds : na ca. ² B.—C. na ca. ³ B. omits.

⁴ B. cā.

⁵ B. tañ ñe n' eva.

⁶ B. adds : hutvā hoti.

⁷ B. etaṃ.

⁸ B. omits the whole sentence till itaro hutvā. ⁹ B. pana.

¹⁰ B. honti. ¹¹ B. oḍissa. ¹² B. honti hutvā hotīti.

¹³ B. adds : punapunaṃ hutvā na hotīti.

¹⁴ B. omits the whole sentence till : natthitāya.

¹⁵ B. yaṃ.

¹⁶ C. omits.

¹⁷ B. hotīti saṃkhaṃ gataṃ asadhi jhākaṃ (?) ki dḍhe (kin te?) taṃ pi puna na hutvā na hotīti adhippāyena na hutvā na hoti na hutvā na hoti na. Omits next till p. 47.

ñeva anāgatam tam paccuppannam tam atitā
 tam 'ti pañhe pi paccuppannam khaṇe yeva 'ssa atitātāya
 abhāvaṃ saṃdhāya kālanānattā paṭikkhipati. Dutiyapañ-
 haṃ puṭṭho ayam atitabhāvato pubbe paccuppannam aho-
 si. Tass' eva atitattā paṭijānāti. Hutvā hoti hutvā hotīti yad eva
 tam tayā paccuppannam hutvā atitam hotīti vadatā tañ ñeva
 paccuppannam tam atitan 'ti laddhivasena paccuppannam
 vo atitam hutvā hotīti vuttam. Kin te tam pi hutvā hotīti.
 Itaro hutvā bhūtassa puna hutvā abhāvato na h' evā 'ti
 paṭikkhipati. Dutiyapañhe yasmā tam paccuppannam
 hutvā atitam hontam hutvā hotīti yad etam tayā paccup-
 ppannam hutvā atitam hotīti vadatā tañ ñeva paccuppannam
 saṃkham gatam tasmā paṭijānāti. Atha nam sakavādi yadi
 te paccuppannam hutvā atitam hontam hutvā hotīti saṃ-
 kham gatam tam pana hutvā hoti yam pana paccuppan-
 nam hutvā atitam na hontam hutvā hotīti saṃkham gatam
 sasavisānam. Kin te tam pi puna hutvā na hotīti adhip-
 pāyo. Na¹ hutvā na hotīti pañham pucchati.
 Itaro yam² natthi tam natthitāya evam paccuppannam
 hutvā atitam na hotīti tam na hotīti na hutvā na hoti na
 mattā 'va hoti. Puna hutvā na hoti bhāvo pan' assa
 kuto 'ti maññamāno paṭikkhipati. Ubhayam ekato katvā
 āgate tatiyapañhe pi iminā ubhayena yojanā kātabbā.

Aparo nayo yadi tañ ñeva anāgatam paccuppannam
 anāgatassa paccuppanne vutto hoti bhāvo. Paccuppan-
 nassa anāgate vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evam sante
 anāgatam pi hutvā hoti yeva nāma. Tena tam pucchāma
 kin te etesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā hotīti. Itaro tañ ñeva
 anāgatam paccuppannam 'ti pañhe paṭikkhittanayen' eva
 paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanayen' eva
 paṭijānāti. Atha nam sakavādi tañ ñeva anāgatam tam
 paccuppannam 'ti pañhavasena tesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā
 hotīti paṭijānantam purimapaṭikkhittam pañham parivat-
 tetvā pucchanto. Na hutvā na hoti na hutvā na hotīti puc-
 chati. Tass' attho nanu tayā tañ ñeva anāgatam paccuppan-
 nam 'ti vuttam. Paṭhamapañham paṭikkhipantena anāga-

¹ C. adds: na.

² C. itaresam.

tassa hoti bhāvo paccuppanassa ca hutvā bhāvo paṭikkhitto 'ti tena anāgataṃ na hoti nāma paccuppannaṃ na hutvā nāma. Dutiyapañhe ca te tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ 'ti paṭiññātaṃ. Evaṃ sante anāgataṃ pi na hutvā na hoti nāma paccuppannaṃ pi na hutvā na hoti yeva nāma tena taṃ pucchāma kin te etesu ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotīti paravādi sabbato andhakārena pariyo-naddho viya. Tesam na hutvā na hoti bhāvaṃ apassanto na h' evā 'ti paṭikkhipati. Dutiyavāre pi yadi tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atītaṃ paccuppanassa atīte vutto hoti bhāvo atītassa ca paccuppanne vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evaṃ sante paccuppannaṃ pi hutvā hoti nāma atītaṃ pi hutvā hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma. Kin te etesu ekekaṃ¹ hutvā hotīti. Itaro tañ ñeva anāgataṃ² paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti pañhaṃ³ paṭikkhittanayen' eva paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanayen' eva paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti pañhavasena tesu ekekaṃ hutvā hoti hutvā hotīti paṭijānantaṃ purimaṃ paṭikkhittaṃ pañhaṃ parivattetvā⁴ pucchanto na hutvā na hotīti pucchati. Tass' attho nanu tayā tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti vutte paṭhamaṃ pañhaṃ paṭikkhipantena paccuppanassa hoti bhāvo. Atītassa ca hutvā bhāvo² paṭikkhitto 'ti. Tena paccuppannaṃ te² na hoti nāma. Atītaṃ nāma hutvā na.⁵ Dutiyapañhe ca te tañ ñeva paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti paṭiññātaṃ. Evaṃ sante paccuppannaṃ pi na hutvā na hoti nāma. Atītaṃ pi na hutvā na hoti yeva nāma. Tena⁶ tam⁶ pucchāma kin te etesu etesu⁶ ca⁶ ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotīti. Paravādi sabbato andhakārena pariyo-naddho viya tesam nahutvā-nahotibhāvaṃ apassanto. Na h' evā 'ti paṭikkhipati. Tatiyavāre pi yadi⁶ tañ ñeva anāgataṃ taṃ⁶ paccuppannaṃ taṃ atītaṃ 'ti anāgatapaccuppannānaṃ paccuppannā 'ti tesu vutto hoti bhāvo. Paccuppannātītaṇaṃ ca anāgata-

¹ B. adds: hutvā hoti. ² B. omits. ³ B. pañhe.

⁴ B. adds: pañhaṃ na hotīti. ⁵ B. na hutvā nāma.

⁶ C. omits.

paccuppannesu vutto hutvā bhāvo āpajjati. Evaṃ sante anāgataṃ pi hutvā hoti nāma. Paccuppannaṃ pi atitaṃ pi hutvā hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma. Kin te tisu pi etesu ¹ ekekaṃ hutvā ² hoti ² hutvā hotīti. Itaro tañ ñeva ³ anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti pañhe paṭikkhittanayen' eva paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanayen' eva paṭijānāti. Atha naṃ sakavādī tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ atitaṃ 'ti pañhavasen' eva tesu ekekaṃ hutvā ² hoti ² hutvā hotīti paṭijānantaṃ purimaṃ paṭikkhittapañhaṃ parivattetvā pucchanto na hutvā na hoti na hutvā na hotīti pucchati. Tass' attho. Nanu tayā tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ taṃ ⁴ atitaṃ 'ti vutte paṭhamapañhaṃ paṭikkhipantena anāgatapaccuppannānaṃ hoti bhāvo. Paccuppannātītānañ ca ⁵ hutvā bhāvo paṭikkhitto 'ti. Tena anāgataṃ tena ⁶ paccuppannañ ca ⁵ na hoti nāma ⁷ paccuppannaṃ ⁸ atitañ ca na ⁹ hutvā nāma. Dutiyapañhe va ¹⁰ tañ ñeva anāgataṃ taṃ paccuppannaṃ atitaṃ 'ti paṭiññātaṃ. Evaṃ sante anāgataṃ pi na hutvā na hoti nāma. Paccuppannaṃ pi atitaṃ pi na hutvā na hoti yeva nāma. Tena taṃ pucchāma kin te etesu ekekaṃ na hutvā na hoti na hutvā na hotīti. Paravādī sabbato ¹¹ andhakārena pariyaonaddho viya tesam nahutvānahotibhāvaṃ apassanto na h' evā 'ti paṭikkhipatīti.

VACANASODHANĀ NIṬṬHITĀ.

Niggahādini paṇ' ettha heṭṭhāvuttanayen' eva yojetabāni. A t i t a ṃ c a k k h u ṃ a t t h i t i ādisu pi cakkhādi-bhāvavijahanen' eva atthi taṃ paṭijānāti. P a s s a t i t i ādini puṭṭho pana tesam viññānānaṃ kiccasabhāvavasen' ¹² eva paṭikkhipati. T e n a ñ ā n e n a ñ ā n a k a r a ṇ i y a ṃ k a r o t i t i p i pañhe tassa ñānassa niruddhattā. Kiccabhāvaṃ ¹³

¹ B. adds: pi. ² C. omits. ³ B. pañhe va.
⁴ B. ti. ⁵ B. va. ⁶ C. te. ⁷ C. adds: hoti nāma.
⁸ B. adds: ca. ⁹ C. taṃ. ¹⁰ C. tate. ¹¹ C. oso.
¹² B. kiccābhāva^o. ¹³ B. kiccābhāvaṃ.

assa apassanto paṭikkhipati. Puna pi puttḥo atītāramma-
ṇaṃ paccuppannañānaṃ atītānaṃ dhammānaṃ jānānato
atitāñānaṃ 'ti lesena ¹ paccuppannaṃ eva atitāṃ ñānaṃ 'ti
katvā tena ñānena karaṇīyassa atthitāya paṭijānāti. Atha
'ssa sakavādi lesokāsaṃ ² adatvā tena ñānena duk-
khaṃ paṭijānātīti ādim āha. Itaro atītārammaṇen'
eva ñānena imesaṃ catunnaṃ kiccānaṃ abbhāvā paṭikkhipati.

Anāgatapañhe pi es' eva nayo. Paccuppannapañho
ca ³ saṃsandanapañho ⁴ ca ⁴ uttānatthā yeva.

Arahaṭo atīte ⁵ rāgo atthīti ādisu pi rāgādi-
bbhāvavijahanato ⁶ evaṃ paṭijānāti. Sarāgo 'ti ādisu
suttavirodhabhayena c' eva yuttivirodhabhayena ca paṭik-
khipati. Evaṃ sabbaṃ pāli-anusāren' eva viditvā parato
atthīsiyā. Atitāṃ siyā nātītan 'ti ettha evaṃ
attho veditabbo.

Yaṃ ⁷ atitāṃ eva atthītaṃ atitāṃ yaṃ paccuppannānā-
gatāṃ atthī ⁸ taṃ no atītan 'ti. Tenātītaṃ na vātītaṃ na
vātītaṃ ⁴ atītan 'ti. Tena karaṇena atītaṃ no atītaṃ ⁴
no ⁴ atītaṃ ⁴ atītan 'ti. Anāgatapaccuppannapucchāsu pi
es' eva nayo.

Na vattabbaṃ atītaṃ atthī anāgataṃ
atthīti suttasādhanaṃ pucchā paravādissa paṭiññā
sakavādissa. Puna attano laddhiṃ nissāya yaṃ ⁴ kiñci
bhikkhave rūpan 'ti anuyogo paravādiss' eva. ⁹ Dutīyanāye
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Evaṃ sabbattha
pucchā ca paṭiññā ca veditabbā 'ti. Yaṃ pan' etaṃ para-
vādinaṃ anāgatassa atthibhāvasādhanaṃ. Nanu vuttaṃ
bhagavatā kabaliṃkārahārā ce ⁴ bhikkhave 'ti suttassa
pariyosāne atthī tattha āyatīṃ punabbhavābhiniḥattīti ādi
dassitaṃ na taṃ anāgatassa atthibhāvasādhakaṃ. Taṃ
hi hetūnaṃ parinīṭṭhitattā avassabhāvitāṃ saṃdhāya
tattha vuttaṃ. Ayaṃ suttādhippāyo. Sesāṃ sabbattha
uttānattham evā 'ti.

SABBAMATTHIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

¹ B. kilesena. ² B. adds : naṃ. ³ C. va.
⁴ C. omits. ⁵ B. oto. ⁶ B. 'bbhāvāvīo. ⁷ C. ayaṃ.
⁸ C. paccuppannaṃ atthī anāgataṃ. ⁹ B. omits.

Idāni¹ atitādikkhandhā 'ti² ādi kathā hoti. Tattha khandhādibhāvavijahanato³ atitānāgatānaṃ atthitaṃ icchantassa atitānaṃ khandhā 'ti pucchā paravādissa. Atitassa khandhassa⁴ saṃgahitattā āmanā⁵ 'ti paṭiññā sakavādissa. Puna atitānaṃ atthīti pucchā paravādissa. Tassa niruttipathasuttena⁶ atthitāya nivāritattā paṭikkhepo sakavādissa. Āyatanadhātupucchāsu pi anāgatapañhesu pi paccuppannaena saddhim saṃsandetvā⁷ anulomapaṭilomato āgatapañhesu⁸ pi atitānaṃ rūpan 'ti ādipañhesu pi iminā⁹ upāyena attho veditabbo. Suttasādhane¹⁰ pana navattabban 'ti pucchā sakavādissa. Tattha¹¹ natthīceto 'ti natthīca ete dhammā 'ti attho. Khandhādibhāve sati natthitaṃ anicchantassa āmanā¹² 'ti paṭiññā paravādissa. Atha nesam natthibhāvasāghanattham¹³ suttāharaṇam sakavādissa. Dutiyapucchā pi paravādissa. Paṭiññā sakavādissa. Suttāharaṇam paravādissa na¹⁴ pana nesam khandhādibhāvam eva sādheti. Na¹⁵ atthi bhāvan 'ti āhaṭam pi anāhaṭasadisam evā 'ti.

ATĪTAM KHANDHĀ 'TI ĀDIKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni ekaccaṃ atthīti kathā hoti. Tattha ye ekaccaṃ atitānaṃ atthīti maññanti seyyathā pi Kassapikā. Tesam laddhibhīdanattham atitānaṃ atthīti pucchā sakavādissa ekaccaṃ atthīti vissajjanaṃ paravādissa. Ayaṃ hi 'ssa adhippāyo.

Avipakkavipākam¹³ atthi vipakkavipākam natthīti. Ekaccaṃ niruddhan 'ti anuyogo sakavādissa. Tass' attho. Yadi te atitānaṃ ekaccaṃ atthi ekaccaṃ natthi evaṃ sante ekaccaṃ atitānaṃ¹⁴ niruddham. Ekaccaṃ atitānaṃ¹⁵ na

¹ B. atitānaṃ. ² B. khandhādi. ³ B. oti bhāvā°; C. obhāvā°.

⁴ C. khandha. ⁵ B. °padha°; C. °pata°. ⁶ B. °ditvā.

⁷ C. pañhāsu. ⁸ B. adds: va. ⁹ C. °naṃ.

¹⁰ C. tathā. ¹¹ B. taṃ. ¹² C. atthi bhāvattī.

¹³ B. adhimutta°. ¹⁴ C. atthīti. ¹⁵ C. omits.

niruddham tath' eva ṭhitan 'ti āpajjati. Vigatan¹ 'ti ādisu pi es' eva nayo.

Avipakkavipākā² dhammā ekacce 'ti idam yasmā so avipakkavipākānaṃ atthitaṃ icchati. Te pi atitā yeva. Tasmā³ yathā te atitaṃ ekaccaṃ atthi. Tathā⁴ avipakkavipākā⁵ pi dhammā ekacce atthi ekacce natthīti codetum vuttam. Vipakkavipākā⁶ 'ti idam yesam so natthitaṃ icchati tesam vasena codetum vuttam. Avipākā 'ti idam avyākatānaṃ⁷ vasena codetum vuttam. Iti imesaṃ tiṇṇaṃ rāsinam vasena sabbesu anulomapaṭilomesu paṭiññā ca paṭikkhepo ca veditabbo.

Atitā ekadesaṃ vipakkavipākā ekadesaṃ avipakkavipākā 'ti. Vippakkavipākā⁸ vuccanti. Yena hi kammena paṭisaṃdhi nibbattitā bhavaṅgaṃ pi⁹ cutiṃ pi tass' eva vipāko. Tasmā paṭisaṃdhitō yāva cuti tāva¹⁰ taṃ vipakkavipākānaṃ nāma hoti. Tathārūpe dhamme saṃdhāy 'etaṃ vuttam. Vipaccissantīti katvā te atthīti pucchā sakavādissa.¹¹ Yathā dhammadharassa puggalassa niddāyantassāpi¹² bahupavattino dhammā atthīti vuccanti. Evaṃ lokavohārasena atthitaṃ saṃdhāya paṭiññā paravādissa. Vipaccissantīti natvā.¹³ Pa c c u p p a n n ā 'ti dutiyapaṇhe kammānaṃ avippanāsasaṃkhato¹⁴ kammupacayo¹⁵ nām' eko¹⁶ atthīti laddhiyā¹⁷ ṭhapetvā¹⁸ paṭiññā paravādissa.

Anāgataṃ atthīti ādisu ekaccaṃ atthīti uppādino dhamme saṃdhāya vadatīti. Sesam sabbattha heṭṭhā vuttanayattā uttānattham evā 'ti.

EKACCAṃ ATTHĪTI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

- 1 C. viha°. 2 C. avipā°. 3 C. yasmā.
 4 B. ki tathā; C. tatthā. 5 B. °kānaṃ. 6 C. vipākā.
 7 C. avipākānaṃ. 8 C.—B. vipakata°. 9 B. omits.
 10 B. cutitā ca. 11 C. adds: dhammaṃ. 12 B. niddhā°.
 13 B. vatvā; C. adds: katvā. 14 C. °nāyā°; B. °nnāsa°.
 15 B. kammupacayo. 16 C. ko.
 17 B. °yaṃ. 18 B. thatvā.

Idāni satipaṭṭhānakathā hoti. Tattha catunnaṃ bhikkhave satipaṭṭhānānaṃ samudayañ ca atthagamañ ca dassessāmiti¹ satipaṭṭhānasanyutte vuttanayen'² eva yesaṃ kāyādayo satiyā ārammaṇadhamme gahetvā sabbe dhammā satipaṭṭhānā'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Andhakā nāma Pubbaseliyā Aparaseliyā Rājagiriya Siddhatthikā'ti ime pacchā-uppannikāyā. Tesāṃ laddhivivecanatthaṃ pucchā sakavādissa. Paṭiññā paravādissa. Tattha yasmā patitṭhāti tesu³'ti paṭṭhānā. Kā⁴ patitṭhāti. Sati. Satiyā paṭṭhānā satipaṭṭhānā'ti iminā atthena satigocarā pi⁵ satipaṭṭhānā. Patitṭhahantīti paṭṭhānā. Kā patitṭhahantīti. Satiyo. Satiyo'va paṭṭhānā satipaṭṭhānā'ti. Iminā atthena satiyo yeva⁶ satipaṭṭhānā. Tasmā dve pi vādā pariyāyena yujjanti. Ye paṇ'etaṃ pariyāyaṃ pabhāya ekanten'⁷ eva sabbe dhammā satipaṭṭhānā'ti vadanti. Te samdhāya pucchā sakavādissa. Ārammaṇavasena paṭiññā paravādissa. Sabbe dhammā satīti anuyuttassa pana sabbesaṃ satisabhlāvābhāvato⁸ paṭikkhepo tass'eva. Tattha⁹ khayagāmiti ādīni¹⁰ maggavisesanāni. Ekāyanamaggo hi kilesānaṃ khāyabhūtaṃ nibbānaṃ gacchatīti khayagāmī. Cattāri saccāni bujjhanto gacchatīti bodhagāmī. Vaṭṭaṃ apacinanto gacchatīti apacagāmī.¹¹ Evam etehi padehi kin te sabbe dhammā evarūpo ekāyanomaggo hontīti pucchati. Anāsavā asaṃyojanīyā'ti ādīni pi lokuttarabhāvapucchāvatthāya vuttāni. Buddhānussatīti ādīni pabbhadapucchāvasena vuttāni. Cakkhāyatanaṃ satipaṭṭhānaṃ'ti ādi sabbadhammānaṃ pabbhadapucchāvasena vuttānaṃ. Tatthāpi¹² sativasena paṭikkhepo ārammaṇavasena paṭiññā'ti evaṃ sabbapañhesu attho veditabbo.

Sutta-sādhanā uttānatthā yevā'ti.

SATIPAṬṬHĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

- ¹ B. desessāmi. ² C. oṭayena. ³ B. etesu.
⁴ B. kā satipaṭṭhānā'ti. ⁵ C. adds: sati. ⁶ C. va.
⁷ B. ete yeva. ⁸ B. satibhāo. ⁹ C. tassa.
¹⁰ C. ādi. ¹¹ B. apacagāmī. ¹² B. tathāpi.

Idāni h' evatthikathā¹ nāma hoti. Tattha yesaṃ sabbe pi atitādiḥhedā dhammā rūpādivasena atthīti. Atitāṃ anāgatapaccuppannavasena anāgatapaccuppannāni vā atitādivasena natthi. Tasmā sabbam ev' idaṃ evaṃ atthi evaṃ natthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi etarahi vuttappabhedānaṃ Andhakānaṃ. Te saṃdhāya atitāṃ atthi pucchā sakavādissa. H' evatthi h' eva natthīti visajjanāṃ paravādissa. Tattha² h' evā 'ti hi³ evaṃ. Atha taṃ sakavādī⁴ yadi atīto va evaṃ natthīti⁵ evaṃ sante so yeva atthi so yeva natthīti nāmā 'ti pucchanto h' evatthi h' eva natthīti āha. Itaro ten' eva sabhāvena atthitaṃ⁶ ten' eva natthitaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho sakabhāvena atthitaṃ parabhāvena natthitaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Tato paraṃ atthaṭṭho⁷ natthaṭṭho 'ti atthisabhāvo natthisabhāvo nāma hotīti pucchati⁸ iminā va⁵ upāyena sabbavāresu attho veditabbo. Pariyosāne pana tena hi atitāṃ h' evatthi h' evaṃ natthīti ca. Tena hi rūpaṃ h' evatthi h' evaṃ natthīti vā 'ti⁹ ādini vatvā kiñcāpi paravādinā laddhi patitṭhāpitā. Ayoṇiso patitṭhāpitattā pan' esā appatitṭhāpitā yevā 'ti.

H' EVATTHIKATHĀ¹⁰ NIṬṬHITĀ. 10.

MAHĀVAGGO NIṬṬHITO. I.

¹ B. everywhere: so' va°.

² C. natthi.

³ B. so.

⁴ B. °ssa.

⁵ C. omits.

⁶ C. atitāṃ.

⁷ B. °ddho.

⁸ B. °tīti.

⁹ B. omits.

¹⁰ B. so 'va°.

Idāni parupāhāarakathā nāma hoti. Tattha ye arahattaṃ paṭijānantānaṃ apatte pattasaññīnaṃ adhimānikānaṃ¹ kuhakānaṃ vā arahattaṃ paṭijānantānaṃ sukkavisatṭhiṃ disvā Mārakāyikā devatā arahato asuciṃ upasaṃharantīti maññanti seyyathāpi etarahi Pubbaseliyā ca Aparaseliyā ca. Te saṃdhāya atthi arahato asucisukkavisatṭhīti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Idāni yasmā sukkavisatṭhi nāma rāgasamuṭṭhānā hoti tasmā atthi arahato rāgo 'ti anuyogo āraddho so sabbo pi uttānattho yeva. Mārakāyikā devatā attano 'ti ādipaṅhe yasmā tasmaṃ devatānaṃ sukkavisatṭhi nāma natthi. Aññesaṃ pi sukkaṃ gahetvāna upasaṃharanti. Arahato sukkam eva natthi. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. N' eva attano 'ti paṅhe pana nimmitvā² upasaṃharantīti laddhiyā paṭijānāti. Lomakūpehīti paṅhe sappitelānaṃ viya lomakūpe upasaṃharaṇabhāvaṃ³ disvā paṭikkhipati. Handa hīti vavassaggatthe⁴ nipāto. Arahā nu kho ahaṃ nā⁵ 'ti evaṃ vimaṭiṃ gāhāyissāmā 'ti evaṃ vavasāyaṃ katvā upasaṃharantīti attho. Atthi arahato vimaṭīti puṭṭho atṭhavatthukaṃ vicikicchāṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyāṃ puṭṭho itthipurisādīnaṃ nāmagottādīsu samnitṭhānābhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Atthi tassa āsāyo 'ti tassa sukkassa uccārapassāvāṭṭhānaṃ⁶ viya paṭiṭṭhānokāso atthīti pucchati. Sadhammakusalassā 'ti attano arahattadhammatte yeva kusalassa paññāvimuttaṃ saṃdhāy' evaṃ vadati. Paraddhammakusalassā⁷ 'ti dhammato⁸ parasmiṃ attha samā-

¹ C. °tikānaṃ. ² B. nimmitvā. ³ B. °nābhāvaṃ.
⁴ B. vavasāyatthe. ⁵ B. no. ⁶ B. °vānaṃ.
⁷ C. pavara. ⁸ C.—B. adham°.

pattidhamme pi kusalassa ubhato bhāgavimuttam samdhāy' evaṃ vadati.

Sesam ettha pāli-anusāren' eva veditabban 'ti

PARUPĀHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni¹ aññānakañkhāparavitaranā 'ti tisso va² kathā nāma² honti. Tattha yesam arahato itthipurisādīnam nāmagottādisu nānappavattiyā abhāvena atthi aññānam. Tatth' eva samniṭṭhānābhāven' eva atthi kañkhā. Yasma ca yesam³ tāni vatthūni pare vitaranti pakāsentī ācikkhanti tasmā tesam³ atthi parivitaranā 'ti imā laddhiyo seyyathāpi etarahi Pubbaseliyānam.⁴ Tesam taṃ laddhiṃ bhinditum tisu pi kathāsu pucchā sakavādissa. Paṭiññā ca paṭikkhepo ca itarassa. Tattha sabbesu pi pañhesu⁵ c' eva vissajjanesu ca pāliṃ anugantvā attho veditabbo 'ti.

AÑÑĀNAKAÑKHĀPARAVITARANĀKATHĀ⁶

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni vacibhedakathā hoti. Tattha yesam sotāpattimagakkhaṇe paṭhamajjhānam samāpannassa dukkhan 'ti vācā bhijjatīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Pubbaseliyādīnam. Te samdhāya samāpannassa atthi vacibhedo 'ti pucchā sakavādissa laddhiyaṃ thatvā paṭiññā paravādissa. Puna s a b b a t t h ā 'ti tayo bhava samdhāya puṭṭho āruppaṃ samdhāya paṭikkhipati. S a b b a d ā 'ti kālavasena puṭṭho paṭhamamaggakkhaṇe paṭhamajjhānasamāpattito aññānam sabbam² samāpattikālam samdhāya paṭikkhipati. S a b b e s a m² s a m ā p a n n ā n a n 'ti lokiya-samāpattiyo samāpanne samdhāya paṭikkhipati. S a b b a s a m ā p a t t i s ū 'ti puṭṭho dutiyajjhānādikaṃ lokuttaram sabbāñ ca lokiyasamāpattiṃ⁷ samdhāya paṭikkhipati.

¹ B. aññānam.

² C. omits.

³ B. nesam.

⁴ B. oṃyādini.

⁵ B. adds: pi.

⁶ C. everywhere: oṃvitāo.

⁷ B. oṃttikālam.

Kāyabhedo 'ti paṭikkamavasena¹ pavattā² kāyaviññatti idam yāni cittāni vaciviññattim samuṭṭhāpentī tām' eva kāyaviññattim. Evaṃ sante kasmā kāyabhedo pi na hotīti codanattham pucchati. Itaro laddhivasena paṭikkhipati e' eva paṭijānāti ca. Idāni yadi so maggakkhaṇe dukkhan 'ti vācam bhāsati samudayo 'ti ādikam pi bhāseyya. Yadi vā tam na bhāsati itaram pi na bhāseyyā 'ti codanattham dukkhan 'ti jānanto 'ti ādayo pañhā vuttā. Itaro pana attano laddhivasen' eva paṭijānāti e' eva paṭikkhipati ca. Lokuttaram paṭhamajjhānam samāpanno dukkham dukkhan 'ti vipassatīti hi 'ssa laddhiñānan 'ti lokuttaram catusaccañānam sotān 'ti sotaviññānam adhippetam. Yena tam saddam suṇāti dvinnam phassānan 'ti sotasamphassamanosamphassānam. No vata revattābbe 'ti yadi avisesena yaṃ kiñci samāpannassa natthi vacībhedo na avisesena na vattabbam samāpannassa attīhi vacībhedo 'ti sesam ettha uttānattham eva.

Saddhim suttasādhānāya yaṃ pana tena³ Sikhissa⁴ Ānanda bhagavato 'ti pariyosāne suttam ābhatam⁵ tattha yena samāpatticittena yo⁶ vacībhedo samuṭṭhito kāyabhedo⁷ pi tena samuṭṭhāti. Yena⁸ ca tam lokuttaram paṭhamajjhānacittam tasmā asādhakan 'ti.

VACĪBHEDAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni dukkhāhārakathā nāma hoti. Tattha dukkhan⁹ 'ti vācam bhāsanto dukkhe¹⁰ nānam āharati.¹¹ Tam dukkhāhāro nāma vuccati. Tañ ca pan' etaṃ maggaṅgam magga-pariyāpannan 'ti yesam laddhi seyyathāpi etarahi Pubbaseliyānam. Te samdhāya dukkhāhāro 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Ye kecīti paṭhama-

¹ B. abhikkamādivasena. ² B.—C. ottakāyam. ³ B. etena.

⁴ B. sikkhissamānanda°. ⁵ B. āgatam. ⁶ B. so.

⁷ B. adds: 'ti. ⁸ C. ye vacanam. ⁹ C. dukkhadukkhan.

¹⁰ C. dukkha.

¹¹ B. ārahatī.

pañhe avipassake saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyapañhe vipassake saṃdhāya paṭijānāti. Tam pan' assa laddhi-mattam eva. Tasmā sabbe te 'ti vādassa bhindanattam bālaputhujjanā 'ti ādim āha. Tam uttānattham evā 'ti.

DUKKHĀHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni cittaṭṭhitikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ samā-patticittaṃ e' eva¹ bhavaṅgacittaṃ ca anuppabandhena pavattamānaṃ disvā ekam eva cittaṃ ciraṃ tiṭṭhatiti laddhi seyyathāpi etarāhi heṭṭhāvuttappabhedānaṃ An-dhakānaṃ taṃladdhivisodhanattam ekam cittaṃ di-vasam pi tiṭṭhatiti pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Upaddhadivaso uppāda kkaṇo 'ti ettha ṭhitikkhaṇaṃ anāmasivā aniccā vata saṃ-khārā uppādavayadhammino 'ti desanāvasāne² uppādava-yavasen' eva pucchā katā te dhammā cittaena la h u p a r i -v a t t ā 'ti puṭṭho cittato lahutaraparivattino³ dhamme apassanto paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yassa cittaassa di gh a p p a v a t t i m⁴ icchati taṃ saṃdhāya paṭijānāti. Yāvata y u k a m tiṭṭhatiti pañhe. Cullāsītisahas-sāni kappāni tiṭṭhanti ye marū 'ti ādivacanavasena āruppato aññatra paṭikkhipati āruppe paṭijānāti. Mu-h u t t a m m u h u t t a m⁵ uppajjatiti pañhe⁵ para-vādissa. Uppādavayadhammino 'ti ādisu suttavirodhabha-yena paṭijānāti ṭhitim pan' assa laddhivasena icchati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

CITTAṬṬHITIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni kukkulakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ sabbaṃ bhikkhave ādittaṃ sabbe saṃkhārā dukkhā 'ti ādini suttāni ayoniso gahetvā nippariyāyen' eva sabbe saṃkhārā kukkulā vitaccikaṅgārasaṃmissā⁶ chārikanirayasadisā⁷ 'ti laddhi

¹ B. omits. ² B. desanāyena. ³ B. lahupa°.

⁴ B. oṭṭhiti. ⁵ C. pañham.

⁶ B. vitajjita-aṅgāra°.

⁷ B. chādika°.

seyyathāpi etarahi Gokulikānaṃ. Tesam nānappakārasukhasaṃdassanena taṃ laddhiṃ vivecetum pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa. Tattha a n o d h i k a t v ā 'ti odhiṃ mariyādaṃ¹ koṭṭhāsaṃ akaritvā avisesena sabbe yevā 'ti attho.

Sesaṃ sabbam pālinayen' eva veditabbaṃ. Saddhiṃ suttasādhanāyā 'ti.

KUKKULAKATHĀ² NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni anupubbābhisamayakathā hoti. Tattha yesaṃ

Anupubbena medhavī thokaṃ thokaṃ khaṇe khaṇe
Kammāro rajatass' eva niddhame³ malam attano 'ti.

Ādīni suttāni ayoniso gahetvā sotāpatti-phalāsacchikiriyāya paṭipanno ekacce kilese dukkhadassanena pajahati ekacce samudayanirodhamaggadassanena. Tathā sesāpīti. Evaṃ soḷasahi koṭṭhāsehi anupubbena kilesappahānaṃ katvā arahattapaṭilābho hotīti. Evarūpā nānābhisamayaladdhi uppannā seyyathāpi etarahi Andhaka-Sabbatthivāda - Saṃmitiya - Bhadrāyānikānaṃ. Tesam laddhivivecanatthaṃ a n u p u b b ā b h i s a m a y o 'ti pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. A n u p u b b e n a s o t ā p a t t i m a g g a n 'ti puṭṭho pana ekassa maggassa bahubhāvāpattibhayena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho dukkhadassanādivasena paṭijānāti. Tāni vā cattāri pi nānāni eko sotāpattimaggo yevā 'ti paṭijānāti. Phalaṃ pana ekam eva icchati tasmā paṭikkhipati. Sakadāgāmi-maggādisu pi es' eva nayo. M a g g e d i ṭ ṭ h e 'ti pañhe yasmā dukkhadassanādihi dassanaṃ apariniṭṭhitam maggadassanena pariniṭṭhitam nāma hoti. Tadā sotāpatti-phale⁴ ṭhito 'ti saṃkhaṃ gacchati tasmā paṭijānāti. D u k k h e d i ṭ ṭ h e c a t t ā r i s a c c ā n ī t i p u c c h ā paravādissa. Ekābhisamayavasena paṭiññā paravādissa.⁵

¹ B.—C. °yādāyaṃ.

² B. °ḷa° everywhere.

³ B. niṭṭhitam eva.

⁴ B. sophale.

⁵ B. saka°.

Puna dukkhasaccam cattāri saccānīti anuyoge¹ catunnam pi nānāsabhāvattā patikkhepo tass' eva ca. Rūpakhandhe aniccato diṭṭhe 'ti pucchā sakavādissa. Samuddato ekabindussa rase paṭividdhe sesa-udakarasa-veddho² viya ekadhamme aniccādito paṭividdhe sabbe pi paṭividdhā hontīti laddhiyā paṭiññā paravādissa.

Catūhi nānehīti dukkhe nānādīhi. Aṭṭhahi nānehīti sāvakānam sādharmaṇehi³ saccañānehi c' eva paṭisaṃbhidāñānehi ca. Dvādasahi nānehīti dvādasāṅgaṭṭhikasamuppādañānehi. Catu cattārisāya nānehīti⁴ jarāmarāṇe nānam jarāmarāṇasamudaye nānam 'ti evam nidānavagge vuttañānehi. Sattasattatiyā nānehīti jarāmarāṇam bhikkhave aniccam saṃkhatam paṭṭhikasamuppannam khayadhammam vāyadhammam virāgadhammam nirodhadhamman 'ti evam tatth' eva vuttañānehi sesam ettha paḷināyey' eva vedītabbam saddhim suttasādhanenā 'ti.

ANUPUBBĀBHISAMAYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni vohārakathā nāma hoti. Tattha buddho bhagavā lokuttarena vohārena⁵ voharatīti yesam laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānam. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā paravādissa. Lokuttaro⁶ sotā⁷ 'ti ādīni tassa ayuttavādibhāvādīpanattham⁸ vuttāni. Ayam h' ettha adhippāyo. Saddāyatanam eva te⁵ lokuttaram udāhu sotādīni pīti. Hañci buddhassa bhagavato vohāro lokiye sote paṭihaññatīti. Ettha yadi lokuttare paṭihaññeyya lokuttaro siyā 'ti evam attho na gahetabbo. Lokiye paṭihaññamānassa pana⁵ lokuttaratā nāma natthīti ayam ettha adhippāyo. Lokiyena viññānenā⁹ 'ti etthāpi

¹ C. °go. ² B. udakassapaṭiveddho. ³ C. °hiti.

⁴ C. °rīsa.

⁵ C. omits.

⁶ B. °re.

⁷ B. sote.

⁸ B. °vāda°.

⁹ B. nānenā.

lokiyen 'evā¹ 'ti attho. Itarathā anekatthatā siyā. Lokut-taraṃ hi lokiyeṇāpi ñānena ñāyati. Evaṃ sabbāṃ yathānurūpato vedītabbāṃ. Sabbe te maggaṃ bhāventīti pañhesu ye maggaṃ na paṭilabhanti te saṃdhāya paṭikkhipati. Ye paṭilabhanti te saṃdhāya paṭijānāti. So vaṇṇayāyā 'ti suvaṇṇamayāya idaṃ paravādissa udāharaṇaṃ. Elaṇḍayāyā² 'ti elaṇḍamayāya² idaṃ sakavādissa udāharaṇaṃ. Lokiyaṃ voharantassa lokiyo 'ti ayam pi ekā laddhi. Sā etarahi ekaccānaṃ Andhakānaṃ atthi.³

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

VOHĀRAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni nirodhakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ ap-
paṭisaṃkhā⁴ nirodhañ ca paṭisaṃkhā nirodhañ ca dve
pi ekato katvā nirodhasaccan 'ti laddhi. Seyyathāpi
etarahi Mahimsāsakānañ c'eva Andhakānañ ca. Te
saṃdhāya dve nirodhā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā
paravādissa. Dve dukkhanirodhā 'ti pañhesu
yasmā dve dukkhasaccāni na icchati tasmā paṭikkhi-
pati. Yasmā dvih' ākārehi dukkhaṃ nirujjhatīti icchati
tasmā paṭijānāti. Dve nirodhasaccānīti pañ-
hesu dvinnaṃ dukkhasaccānaṃ nirodhavasena⁵ anic-
chanto paṭikkhipati dvih' ākārehi dukkhassa nirujjhanato
paṭijānāti. Dve taṇhānīti⁶ ādisu pi es' eva nayo.
Atthi dvinnaṃ nibbānaṃ 'ti ādisu pucchāsu
uccanicatādīni⁷ apassanto paṭikkhipati. Appaṭisaṃkhā
niruddhe 'ti ye paṭisaṃkhāya lokuttarena ñānena
aniruddhā suddhapakatikattā vā uddesaparipucchādīnaṃ
vā vasena⁸ samudācaraṇato niruddhā 'ti vuccanti. Te
saṃkhāre paṭisaṃkhā nirodhentīti lokuttarañānena niro-
dhenti anuppattibhāvaṃ gamenti. Nanu appaṭisaṃ-

¹ C. vā.

² C. eladdhamayā.

³ B. laddhi.

⁴ C. oḅhāra.

⁵ B. oṣaccena.

⁶ C. tāṭīti.

⁷ C. ucchatimatādīti.

⁸ B. adds : na.

khā niruddhā saṃkhārā 'ti pucchā sakavādissa.
Tattha bhaggānaṃ puna na ¹ bhañjanato ² appaṭisaṃkhā-
niruddhānaṃ vā ariyamagge uppanne tathā niruddhato va
sakavādī accantabhaṅgataṃ ³ paṭijānāti.

Sesam ettha uttāmattham evā 'ti.

NIRODHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

DUTIYO VAGGO.⁴

¹ B. omits.

² C. bhajanato.

³ B. °gaggataṃ.

⁴ C. omits.

Idāni balakathā nāma hoti.¹ Tattha yesaṃ Anuruddha-samyutte imesaṃ ca² pahānaṃ³ āvuso catunnaṃ sati paṭṭhānānaṃ bhāvitattā bahulikattā ṭhānaṃ ca ṭhānato aṭṭhānaṃ ca aṭṭhānato yathābhūtaṃ pajānāmīti ādini dasa suttāni ayoniso gahetvā ta th ā g a t a b a l a ṃ s ā v a k a s ā d h ā r a ṇ a n 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa laddhiyaṃ ṭhatvā paṭimā paravādissa.

Tathāgatabalaṃ ca nāma etam sāvakehi sādharmaṇaṃ pi atthi asādhāraṇaṃ pi sādharmaṇasādhāraṇaṃ pi. Tattha āsavānaṃ khaye ñānaṃ sādharmaṇaṃ. Indriyaparopariyattaṃ ñānaṃ¹ asādhāraṇaṃ. Sesaṃ sādharmaṇaṃ asādhāraṇaṃ ca. Ṭhānāṭhānādini hi sāvakā padesena jānanti. Tathāgatā nippadesena iti. Tāni uddesato sādharmaṇāni.⁴ Niddesato asādhāraṇāni.⁵ Ayaṃ pana avisesena⁶ sabbam pi sādharmaṇaṃ 'ti āha. Tam enaṃ tato vivecetum. Tathāgatabalaṃ sāvaka b a l a n 'ti puna anuyogo āraddho. Tattha paṭhamapañhe⁷ niddesato sabbākāraṇiṇi saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyapañhe niddesato⁸ ṭhānāṭhānamattādi jānāvasena paṭijānāti. Tañ ñevā 'ti ādi pañhesu sabbākārena⁹ ninnānākaraṇatāya¹⁰ abhāvena paṭikkhipati. Pubbayogo ca pubbacariyā¹¹ ca atthato ekam. Tathā dhammakkhānaṃ ca dhammadesanā ca. Indriyaparopariyattipañhe ekadesena sādharmaṇataṃ saṃdhāya sāvakaṇiṇi paṭijānāti.

Idāni yasmā uddesato ṭhānāṭhānādini¹² sāvako jānāti. Tasmā sāvakassa tattha jānaṇaṃ pakāsetvā. Tena jāna-

¹ C. omits.² B. ime pañca.³ B. panāhasā.⁴ B. adds: na.⁵ B. omits.⁶ C. visesena.⁷ C. °pañha.⁸ B. udde°.⁹ B. °resu.¹⁰ C. ti°.¹¹ C. pubbā°.¹² C. thānādinaṃ.

namattasāmañña tesam sāvakasādhāraṇattham paṭi-
 ṭhāpetum sāvako ṭhānāthānaṃ jānātīti ādayo
 paravādipaṇhā honti. Tattha indriyaparopariyattiṇānaṃ
 chaṇṇaṃ asādhāraṇāṇānaṃ aññataran 'ti na gahītaṃ.
 Āsavakkhayaena vā āsavakkhayan 'ti yaṃ tathāgatassa
 āsavakkhayaena saddhiṃ sāvakassa āsavakkhayaṃ paṭicca
 vattabbaṃ siyā nānākaṇaṃ¹ natthi.

Vimuttiyā ca vimuttin 'ti pade pi es' eva nayo. Sesam
 ettha uttānattham eva. Idāni yaṃ sakavādinā āsavānaṃ
 khaye ñānaṃ sādāhāraṇaṃ 'ti anuññātaṃ. Tena saddhiṃ
 saṃsanditvā² sesānaṃ³ pi asādhāraṇabhāvaṃ pucchitum
 puna āsavānaṃ khaye 'ti ādayo paravādipaṇhā va
 honti. Tesam vissajjane sakavādinā āsavakkhaye visesā-
 bhāvena taṃ ñānaṃ sādāhāraṇaṃ 'ti anuññātaṃ. Itaresu
 pi visesābhāvena sādāhāraṇatā paṭikkhittā. Puna ṭhānā-
 ṭhānādīnaṃ āsavakkhayan' eva saddhiṃ saṃsanditvā²
 asādhāraṇapucchā paravādiss'eva. Tattha³ āsavakkha-
 yañāne paṭikkhepo sesesu pi paṭiññā sakavādissa. Tato
 indriyaparopariyattena saddhiṃ saṃsandetvā asādhāraṇa-
 pucchā paravādissa. Sā saṃkhipitvā dassitā. Tatrāpi⁴
 indriyaparopariyatte⁵ paṭiññā sesesu paṭikkhepo sakavā-
 dissa. Tato ṭhānāthānādīhi saddhiṃ saṃsandetvā indriya-
 paropariyattassa sādāhāraṇapucchā paravādissa. Sā pi
 saṃkhipitvā dassitā. Tattha indriyaparopariyatte paṭik-
 khepo sesesu paṭiññā sakavādissā 'ti.

BALAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni ariyaṃ 'ti³ kathā nāma³ hoti. Tattha yesam na
 kevalaṃ āsavakkhayañānaṃ eva ariyaṃ atha kho purimāni
 pi nava balāni ariyānicē' eva laddhi seyyathāpi etarahi
 Andhakānaṃ. Te saṃdhāya ariyaṃ 'ti pucchā sakavā-
 dissa paṭiññā itarassa. Puna yadi taṃ ariyaṃ maggādisu
 tena aññatarena bhavitabbaṃ 'ti maggādivasena pucchā
 sakavādissa. Paṭikkhepo itarassa. Puna suññatāram-

¹ B. °ṇataṃ.

² B. °detvā.

³ C. omits.

⁴ B. tatthāpi.

⁵ B. °ttena.

manādivasena pucchā sakavādissa. Tattha dve suññatā sattasuññatā ca saṃkhārasuññatā ca. Sattasuññatā nāma ditthiyā parikkappetabbena ¹ sattena suññā pañca khandhā. Saṃkhārasuññatā nāma sabbasaṃkhārehi suññam vivittam ² nissatam ³ nibbānam. Tattha paravādī nibbānārammaṇatam saṃdhāya paṭikkhipati. Saṃkhārārammaṇatam saṃdhāya paṭijānāti. Manasi karotīti puṭṭho pi nibbānam eva saṃdhāya paṭikkhipati saṃkhāre saṃdhāya paṭijānāti. Tato sakavādinā tñānāṭhānāmanasikāro saṃkhārārammaṇo suññatāmanasikāro nibbānārammaṇo 'ti imam nayaṃ gahetvā dvinnam phassānam dvinnam cittānam samodhānam hotīti puṭṭho lesokāsam alabhanto + paṭikkhipati. Animittappaṇihitesu pi es' eva nayo.

Sattanimittābhāvato hi khandhā animittā. Saṃkhārānimittābhāvato nibbānam. Ekadhammasmiṃ pi āropetvā tñāpetabbasaṃkhātena ca ⁵ pañidāhitabbaṭṭhena ⁶ pañidhīti saṃkham gatena sattapañidhinā ca appaṇihitā khandhā. Tañhāpañidhinā tañhāsavā ⁷ ārammaṇabhūtena sabbasaṃkhārāpañidhinā appaṇihitam nibbānam. Tasmā idhāpi paṭikkhepo ca ⁸ paṭiññā ca ⁸ purimanayen' eva veditabbā. ⁹ Tato yathā satipaṭṭhānādayo lokuttaradhammā ariyā e' eva suññatādi-ārammaṇā ca kin te evaṃ tñānāṭhānāñānanān 'ti anulomapaṭilomapucchā honti. Tattha sabbā ¹⁰ pi paṭiññā sabbe pi ¹¹ paṭikkhepā paravādiss' eva. Iminā ca ¹² upāyena sesañānesu pi pucchāvissajjanam veditabbam. Pāliyam pana sesāni saṃkhipitvā avasāne cutupapātañānam eva vibhattam. Tato param sakasamaye pi ariyan 'ti sabbena ¹³ āsavānam khayāñānena saddhiṃ saṃsandetvā sesañānānam anulomato ca paṭilomato ca ariyābhāvapucchā honti. Tā sabbā paravādissa. Paṭiññā ca ¹⁴ paṭikkhepo ca ¹⁴

¹ B. °ppita°.² C. vici°.³ B. nisaṭam.⁴ C. °nte ; B. °ntā.⁵ B. °n'eva.⁶ B. pañidhihi°.⁷ B. °ya vā.⁸ B. va.⁹ B. °bbo ; C. °bbaṃ.¹⁰ C. sabbe.¹¹ B. ca.¹² C. omits.¹³ B. siddhena.¹⁴ B. va.

sakavādissa. Te uttānatthā yeva. Pāliyaṃ pan' ettha¹ paṭhamanavamān'eva dassetvā satta ñānāni² samkhittāni.

ARIYAN 'TI KATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni vimuttikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ vitarā-gacittānaṃ vimuttippayojanaṃ nāma natthi. Yathā pana malinaṃ vatthaṃ dhoviyamānaṃ malā vimuccati evaṃ sarāgaṃ cittaṃ sarāgato vimuccatīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya sarāgaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tato rāgasahagatan 'ti ādinā nayena puṭṭho maggakkhaṇe cittaṃ vimuccati nāma. Tadā ca³ evarūpaṃ cittaṃ natthīti paṭikkhipati. Sa phassaṃ 'ti ādinā nayena puṭṭho va⁴ yathā phasso ca cittaṃ ca ubho rāgato vimuccanti. Evaṃ rāgassa vimuttiṃ apassamāno paṭikkhipati. Sa dosādisu pi iminā va upāyena attho vedītabbo.

VIMUTTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni vimuccamānakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ jhānena vikkhambhanavimuttiyā vimuttaṃ cittaṃ mag-gakkhaṇe samuechedavimuttiyā vimuccamānaṃ⁵ nāma hotīti laddhi. Te saṃdhāya vimuttaṃ vimuccamānaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puna ekadesaṃ 'ti pucchā sakavādissa. Tattha ekadesaṃ 'ti bhāvanapūṃsakam. Yathā vimuttaṃ ekadesaṃ⁶ vimuttaṃ⁶ ekadesena vā⁶ ekadesa⁶ vā vimuttaṃ hoti. Kiṃ⁶ evaṃ ekadesaṃ vimuttaṃ ekadesaṃ avimuttan 'ti pucchati. Kiṃ kārāṇā evaṃ pucchati. Vimuttaṃ vimuccamānaṃ 'ti vipakatabhāvena vuttattā. Yathā hi kayiramānā kaṭādayo vipakatatā ekadesena katā ekadesena akatā honti. Tathā idaṃ pi ekadesaṃ vimuttaṃ ekadesaṃ avimuttan 'ti āpajjati. Tato paravādi

¹ C. omits.

² C. viññā^o.

³ B. va.

⁴ B. pi.

⁵ B. vijjamānaṃ.

⁶ B. omits.

kaṭādinam viya cittaṣṣa ekadesabhāvapaṭhamapañhe¹ paṭikkhipitvā dutiye vimuccamānassa apariniṭṭhitavimuttitāya² paṭijānāti. Lokiyajhānakkhaṇam vā samdhāya paṭikkhipati. Na hi tam tadā samucchedavimuttiyā vimuccamānaṃ³ lokuttarajhānakkhaṇam samdhāya paṭijānāti. Tam hi tadā samucchedavimuttiyā vimuttekaḍḍhesena vimuccamānaṃ 'ti 'ssa laddhi. Tato sakavādī yadi te ekam eva cittaṃ ekadesaṃ vimuttaṃ ekadesaṃ avimuttaṃ evaṃ sante yo eken' eva cittaṃ sotāpanno hoti so pi te ekadesaṃ sotāpanno ekadesaṃ na sotāpanno āpajjati codanattaṃ ekadesaṃ sotāpanno 'ti ādim āha. Itaro tam vidhānaṃ apassanto paṭikkhipati. Sesavāresu pi es' eva nayo. Uppādakkhaṇe pañhe yadi ekam eva cittaṃ vimuttaṃ ca vimuccamānaṃ ca ekasmiṃ khaṇe vimuttaṃ ekasmiṃ vimuccamānaṃ āpajjati kin te evarūpaṃ cittaṃ 'ti attho.

Suttasādhane paṭhamam suttam paravādissa. Tatrassa ayam adhippāyo. Vimuccatīti vippakataniddeso tasmā yaṃ tassa yogino evaṃ jānato evaṃ passato etehi āsavehi cittaṃ vimuccati⁴ tam⁵ vimuccamānaṃ nāma hotīti. Dutiyasuttam sakavādissa. Tatrassa ayam adhippāyo. Yadi te vimuccatīti vacanato vimuttaṃ vimuccamānaṃ idha vimuccatīti vacanābhāvato vimuttaṃ eva siyā na vimuccamānaṃ 'ti. Idāni yathā te vippakatavimuttitāya vimuccamānaṃ 'ti.⁶ Kiṃ evaṃ vippakatarāgāditāya rajjamānādiṃ pi atthīti codanattaṃ puna atthīti cittaṃ 'ti ādi⁷ āradham. Paravādinā pi tathārūpaṃ cittaṃ apassantaṃ sabbam paṭikkhittam. Atha naṃ sakavādī dve yeva koṭiyo tatiyā⁸ natthīti anubodhento. Nanu rattaṃ c' eva arattaṃ cā 'ti ādim āha. Tass' attho nanu bhāramukha⁹ rāgasampayuttam cittaṃ rattam cittaṃ¹⁰ vippayuttam arattan 'ti dve yeva koṭiyo. Rajjamānaṃ nāmā 'ti tatiyā koṭi natthīti. Duṭṭhādisu pi es' eva nayo. Atha naṃ amā¹¹ 'ti paṭijānitvā tṭhitam.

¹ B. pathamabhāvapañhe.

² B. pari°.

³ C. vimutta°.

⁴ C. °tīti.

⁵ C. evaṃ.

⁶ C. omits.

⁷ B. ādim.

⁸ B. °yo.

⁹ B. °khā.

¹⁰ B. omits.

¹¹ B. āgamantā 'ti.

Vimuttipakkhe pi dve yeva koṭiyo dassetuṃ hañci rattañ c' evā 'ti ādim āha. Tassa 'ttho yadi etā dve¹ koṭiyo sampaticchasi avimuttañ c' eva vimuttañ cā 'ti imā pi sampaticchati. Kilesasampayuttaṃ hi cittaṃ avimuttaṃ vippayuttaṃ² vimuttaṃ vimuccamānaṃ nāmā 'ti. Paramatthato tatiyā koṭi natthīti.

VIMUCCAMĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni aṭṭhamakakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ anuloma-gotrabhū maggakkhaṇe kilesānaṃ samudācārābhāvato³ aṭṭhamakassa sotāpattimaggaṭṭhapuggalassa dve pariyuṭṭhānā pahīnā⁴ 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānañ c' eva Sammitiyānañ ca tesāṃ aññataraṃ saṃdhāya pucchā sakavādissa. Maggakkhaṇato paṭṭhāya diṭṭhiyā anuppattiṃ saṃdhāya paṭiññā itarassa. Tato yasmā diṭṭhi nām' esā sotāpanness' eva pahīnā na maggaṭṭhassa. Tasmā aṭṭhamako puggalo sotāpanno 'ti anuyogo sakavādissa. Vicikicchāpañhe pi es' eva nayo. Anusayapañhe pariyuṭṭhānato añño⁵ anusayo 'ti tesāṃ laddhi. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhittaṃ. Silabbataparāmāsa-pañhe silabbataparāmāsapariyuṭṭhānaṃ 'ti vohāraṇaṃ na passati tasmā paṭikkhipati. Pariyuṭṭhānaṃ eva pahīnaṃ 'ti laddhi. Maggo bhāvito 'ti pañhe tasmim khaṇe bhāveti na bhāvito. Tasmā paṭikkhipati. Amaggena⁶ 'ti ādi anuyoge paṭhamamaggen' eva pahīnabhāvaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Yadi hi amaggena pahiyetha gotrabhūpuggalādinaṃ pi⁶ pahiyethā 'ti āpajjanto⁷ uppajjis-satīti pucchā paravādissa vissajjanaṃ sakavādissa. Sesāṃ sabbattha uttānattham evā 'ti.

AṬṬHAMAKAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni aṭṭhamakassa indriyakathā nāma hoti. Tattha yesāṃ aṭṭhamako maggakkhaṇe indriyāni paṭilabhati

¹ C. adds : dve. ² B. omits. ³ B.—C. °rābhāvato.

⁴ B. pari°. ⁵ C. omits. ⁶ B. °dīni. ⁷ B. °jjato.

nāma no ca 'ssa paṭiladdhāni hontīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya natthi sādhdhīndriyaṃ¹ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Natthi sādhdhā 'ti puṭṭho pana saddhindriyato saddhāya nānattam sallakkhetvā paṭikkhipati. Sesesu pi es' eva nayo. Yathā pana² yassa atthi mano tassa manindriyaṃ pi atthi. Evaṃ yassa saddhādayo atthi tassa³ saddhindriyādi⁴ pīti dīpanattham atthi mano atthi manindriyaṃ 'ti ādi⁵ āradham.

Taṃ sabbam uttānattham eva saddhiṃ suttasādhanenā 'ti.

AṬṬHAMAKASSA INDRIYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni dibbacakkhukathā nāma hoti. Tattha yesaṃ catutthajhānadhammupatthaddham⁶ maṃsacakkhum (eva dibbacakkhu nāma hotīti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ c' eva Saṃmitiyānañ ca. Te saṃdhāya maṃsacakkhun 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puna maṃsacakkhum dibbacakkhum⁵ maṃsacakkhun 'ti puṭṭho. Tam-mattam⁷ eva taṃ na hotīti paṭikkhipati.

Yādisaṃ 'ti ādipucchāsu pi ubhinnaṃ ekasabhāvābhāven' eva paṭikkhipati. Visayo 'ti ādisu ubhinnaṃ pi rūpāyatanam eva visayo. Maṃsacakkhum pana āpāthagataṃ⁸ eva passati. Itaram anāpāthagataṃ tiropabbatādigataṃ pi dibbacakkhussa ca atisukhumam pi rūpaṃ gocaro. Na tādisaṃ⁹ itarassā 'ti evam etesaṃ ānubhāvogocarā¹⁰ asadisā. Upādinnaṃ hutvā⁵ anupādinnam⁵ hotīti puṭṭho yasmā maṃsacakkhum upādinnam dibbacakkhum anupādinnam. Na ca maṃsacakkhum eva dibbacakkhun 'ti icchati. Tasmā paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho yasmā⁵ maṃsacakkhussa uppādo maggo dibbassa

¹ C. oyaṇī ti.

² B. omits.

³ C. adds : patthi.

⁴ B. oyaṇī.

⁵ C. omits.

⁶ C. oḍdhattham.

⁷ B.—C. katakammantam.

⁸ B. ābādham āgatam.

⁹ C. adds : na.

¹⁰ C. anubha°.

cakkhuno 'ti vacanaṃ nissāya maṃsacakkhupaccayā dibbacakkhum uppajjati. Tañ ca rūpāvacarakānaṃ catunnaṃ mahābhūtānaṃ pasādo 'ti icchati tasmā paṭijānāti. Kā m ā v a c a r a ṃ h u t v ā 'ti puṭṭho pi yasmā naṃ maṃsacakkhum eva dibbacakkhum icchati tasmā paṭikkhipati.¹ Dutiyam puṭṭho rūpāvacarajhānapaccayena uppannattā rūpāvacaraṃ nāma jātan 'ti paṭijānāti. R ū p ā v a c a r a ṃ h u t v ā a r ū p ā v a c a r a ṃ 'ti puṭṭho pi tato paraṃ bhāvanāya arūpāvacarakkhaṇe. Rūpāvacaracittassa abhāvā² paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho arūpāvacarakānaṃ³ catunnaṃ mahābhūtānaṃ pasādo hutvā uppajjatīti laddhiyā paṭijānāti. Apariyāpannabhāvaṃ pana 'ssa na⁴ icchati. Tasmā paṭikkhipati yeva.

Dibbacakkhu dhammupatthaddhan 'ti. Kāmāvacara-dhammena upatthambhitaṃ hutvā. Puna dhammupatthaddhan 'ti lokuttaradhammena upatthaddham. D v e s e a k k h ū n ī t i puṭṭho kiñcāpi dibbacakkhuno dhammupatthaddhassa paññācakkhubhāvaṃ na⁴ icchati paññācakkhussa pana atthitāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho maṃsacakkhum dhammupatthaddham dibbacakkhum hotīti laddhivasena paṭijānāti.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

DIBBACAKKHUKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni dibbasotakathā nāma hoti. E k a ṅ ḅ ñ e v a s o t a ṇ 'ti puṭṭho dvinnam atthitāya paṭikkhipitvā. Puna⁴ puṭṭho yasmā tad eva dhammupatthaddham dibbasotaṃ nāma hoti tasmā paṭijānāti.

Sesam heṭṭhā vuttanayam evā 'ti.

DIBBASOTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

¹ C. omits from above y a s m ā etc.

² C. bhagavā.

³ B. °rikānaṃ.

⁴ C. omits.

⁵ B. adds : va.

⁶ C. etañ.

Idāni yathākammupagañānakathā hoti. Tattha yesaṃ iti dibbena cakkhunā visuddhena —pe— yathā kammupage satte pajānātīti suttam ayoniso gahetvā yathākammupagañānam eva dibbacakkhun 'ti laddhi. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Puna yathā kammupagatañ¹ ca manasi karotīti puṭṭho ekacittassa ārammaṇadvayābhāvā paṭikkhipati dutiyaṃ puṭṭho nānācittavasena paṭijānāti. Puna lesokāsaṃ adatvā dvīnam phassānan 'ti puṭṭho paṭikkhipati. Iti yathā iminā² yathā kammupagatapadena evam eva ito³ vata bhonto sattā 'ti ādipadehi pi saddhiṃ yojanāsu attho veditabbo.

Āyasmā Sāriputto yathā kammupagataṃ ñānam jānātīti idam sakavādi. Yasmā thero appicchatāya abhiññāñānāni⁴ na valaṅjetīti.⁵ Ekaccena jahantī⁶ tāni. Pana 'ssa n' eva atthīti maññati tasmā taṃ dibbacakkhuno alābhī thero 'ti maññamānaṃ⁷ pucchati. Ten' eva kāraṇena atth' āyasmato Sāriputtassa dibbacakkhun 'ti parato⁸ puṭṭho paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho yaṃ kiñci⁹ sāvakena pattabbam sabban taṃ therena pattan¹⁰ 'ti paṭijānāti. Idān' assa paṭikkhepaṃ¹¹ karonto sakavādi nanu āyasmā Sāriputto 'ti ādim āha. Imaṃ hi gātham thero valaṅjanapaṇidhiyā¹² evam abhāvena¹³ āha. Abhiññānassa¹⁴ abhāvena. Paravādi pana abhāven' eva cā 'ti attham sallakkhesi. Tasmā tassa laddhiyā therassa yathākammupagatañānam eva atthi no dibbacakkhum. Tena vuttam tena hi na¹⁵ vattabbam yathā kammupagatañānam dibbacakkhun 'ti.

YATHĀKAMMUPAGATAÑĀNAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

¹ B. ogañ. ² C. adds: na. ³ B. ime. ⁴ B. oñā 'ti.

⁵ B. oñceti. ⁶ B. jānanti. ⁷ C. oṇo.

⁸ B. padato. ⁹ C. omits. ¹⁰ B. anupattan.

¹¹ B. vikkhepaṃ. ¹² C. °dhāyā. ¹³ C. evaṃ sāve.

¹⁴ B.—C. oṇam.

¹⁵ C. taṃ.

Idāni saṃvarakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ tāvatimse deve upādāya tat' uttarim¹ devesu yasmā te pañca-verāni na samācaranti tasmā saṃvaro atthiti laddhi. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Verasamudācāraṃ apasato² paṭiññā itarassa. Tato³ yasmā saṃvaro nāma saṃvaritabbe asaṃvare sati hoti. Tasmā asaṃvarapucchā⁴ sakavādissa. Devesu pāṇātipātādīnaṃ abhāvena paṭikkhepo itarassa. Atthi manussesu⁵ 'ti ādi saṃvare sati asaṃvarassa asaṃvare ca sati saṃvarassa pavattisaṃdassanattamaṃ vuttamaṃ. Pāṇātipātā veramaṇīti ādipañhesu pāṇātipātādīnaṃ asaṃcāravasena⁶ paṭiññā. Pāṇātipātādīnaṃ natthitāya paṭikkhepo veditabbo.

Paṭilomapañhā uttānatthā yevā 'ti.

Avasāne natthi devesu saṃvaro 'ti pañhe pāṇātipātādīni katvā puna tato saṃvarābhāvaṃ⁷ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Tato chalavasena yadi saṃvaro natthi sabbe devā pāṇātipātino 'ti ādi pucchā paravādissa. Devānaṃ verasamudācārassa⁸ abhāvena paṭikkhepo sakavādissa. Na h' evā 'ti vacanamattamaṃ gahetvā laddhipaṭiṭṭhāpanaṃ paravādissa. Evaṃ paṭiṭṭhitā te⁹ laddhi appaṭiṭṭhitā 'va hotīti.

SAMVARAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni asaṃññakathā¹⁰ nāma hoti. Tattha ye saṃkhārapaccayā viññānaṃ 'ti vacanato vinā viññānena paṭisaṃdhi nāma natthi. Saṃññuppādā¹¹ va¹² pana te¹³ devā tamhā kāyā cavantīti vacanato asaṃññasattānaṃ pi cutipaṭisaṃdhikkhaṇe saṃññā atthiti laddhi. Seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Tato naṃ sakavādī¹⁴ kin te taṃ ṭhānaṃ saṃññā-

¹ B. ori. ² B. oyato. ³ C. taṃ. ⁴ B.—C. ore.
⁵ B. °carana°. ⁶ B. dīnaṃ vagabhāvaṃ. ⁷ B. deva°.
⁸ B. va na. ⁹ C. asaṃvara°. ¹⁰ B. sappaññū°.
¹¹ B. ca. ¹² C. omits. ¹³ C. adds: naṃ.

bhāvō 'ti ādīhi codetum saññābhāvō¹ saññāgati ti
ādim āha. Tam sabbam tato parañ ca pālinayen' eva
veditabban 'ti.

ASAÑÑAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

Idāni n'evasaññānāsaññāyatanakathā nāma hoti. Tattha
yesam n'evasaññānāsaññāyatanan 'ti vacanato na vattab-
bam tasmim bhave saññā atthīti. Seyyathāpi etarahi
Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa.

Sesam ettha sabbam² pālinayen' eva viditabban 'ti.

N'EVASAÑÑĀNĀSAÑÑĀYATANAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 12.

TATIYO VAGGO.

¹ B. °gate.

² C. omits.

Idāni gihī'ssa arahā 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ Yasakulaputtādīnaṃ gihivyañjane t̥hitānaṃ arahattapattim̐ disvā gihī assa¹ arahā 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ² te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Tattha gihī'ssā 'ti yo gihisaṃyojanasaṃyut-tatāya gihī so arahā³ assā 'ti attho.

Paravādī pana adhippāyaṃ asallakkhetvā 'ti gihivyañjanamattam eva passanto patijānāti. Idāni 'ssa gihī nāma gihisaṃyojanena hoti na vyañjanamattena yathāha bhagavā.

Alaṃkato ce pi samaṃ careyya
Santo danto niyato brahmacārī
Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ
So brahmaṇo so samaṇo sa bhikkhū 'ti.

Imaṃ nayaṃ dassetaṃ atthi arahato 'ti ādi ārad-dhaṃ. Taṃ sabbam̐ uttānattham evā 'ti.

GIHĪ 'SSA ARAHĀ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni uppattikathā⁴ nāma hoti. Tattha yesaṃ opapā-tiko hoti. Tattha parinibbāyīti ādini vacanāni ayoniso gahetvā Suddhāvāsesu uppanno saha uppattiyā arahā hotiti laddhi. Yesaṃ vā upahacca parinibbāyīti idaṃ⁵ parivattetvā uppajja parinibbāyīti pariyāpuṇantānaṃ saha uppattiyā arahā hotiti laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ⁶ te saṃdhāya pucchā sakavādissa

¹ B. ssa.

² B. °padhama°.

³ C. °ham.

⁴ B. everywhere upapa°.

⁵ B. padaṃ.

⁶ B. °padhamakānaṃ.

paṭiññā itarassa. Tattha yasmā uppatticittam nāma lokiyam tena sotāpannādayo pi na honti pag eva arahā. Tasmāssa¹ imam nayam dassetum saha uppattiyā sotāpanno 'ti ādi āraddham. Sāriputto 'ti ādi imesu mahātheresu ko eko pi² saha uppattiyā arahā nāmā 'ti codanattam vuttam. Uppattesino³ 'ti paṭisaṃdhicittena tam hi uppattim esati gavesati tasmā uppattesi yan 'ti vuccati.

Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

UPPATTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni anāsavakathā⁴ nāma hoti. Tattha ye dhammā anāsavassa arahato sabbe te⁵ anāsavā 'ti yesam laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānam⁶ te samdhāya arahato 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam anāsavā nāma maggādayo kin⁷ tassa te yeva uppajjantīti codanattam maggo phalan 'ti ādi āraddham. Cakkhum anāsavan 'ti puṭṭho sāsavattā paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho anāsavass' etan 'ti paṭijānāti. Civarapañhe⁸ eko va dhammo anāsavo ca sāsavo ca na⁹ hotīti. Lakkhaṇavirodhabhayā paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho anāsavass' eva⁹ hutvā sāsavassa hotīti paṭijānāti.¹⁰ Taññeva anāsavan 'ti pañhadvaye es' eva nayo. Sakavādī pana tam taññevā 'ti anuññātattā maggo anāsavo hutvā 'ti ādīhi codeti. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

ANĀSAVAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni samannāgatakathā nāma hoti. Tattha dve saman-nāgamā paccuppannakkhaṇe samaṅgibhāvasamannāgamo ca rūpāvacarādīsu aññatarabhūmippattito paṭilābhasam-

¹ B. ya. ² B. hi. ³ B. upapa tte pi yenā 'ti.

⁴ C. anāpatti°.

⁵ C. sabbato.

⁶ B. °padhamakānam. ⁷ B. omits. ⁸ B. °paññe.

⁹ C. omits.

¹⁰ B. °titi.

annāgamo ca. So yāva adhigataviseso¹ na parihāyati. Tāvad eva labbhati. Yesaṃ pana ṭhapetvā ime dve samannāgame añño pattidhamavasena² eko samannāgamo nāma hotiti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ.³ Tesam pattidhammo nāma koci natthiti anubodhanattham arahā catūhi phalehi samannāgato⁴ 'ti pucchā sakavādissa pattiṃ samdhāya paṭiññā itarassa. Ath' assa yadi te arahā⁵ catūhi khandhehi viya catūhi phalehi samannāgato evaṃ sante yeva catūsu phalesu cattāro phassādayo tehi te arahato samannāgatattā pāpunātiti codanattham arahā catūhi phassehīti ādi āraddham. Tam sabbam paravādinā ekakkhaṇe catunnaṃ phassādinam abhāvā⁶ paṭikkhittam. Anāgāmi-pañhādīsu pi es' eva nayo. Sotāpatti phalam vītivatto 'ti na paṭhamajhānaṃ viya dutiyajhānalābhī puna anuppattiyā pana vītivatto 'ti pucchati. Sotāpattimaggan 'ti ādi yaṃ vītivatto ten' assa puna asamannāgamaṃ⁷ dassetum āraddham. Tehi ca aparihīno 'ti⁸ pañhe yasmā yathā paccanikasamudācārena lokiya-jhānadhammā parihāyanti. Na evaṃ lokuttaramaggena hi ye kilesā pahīyanti phalena ca⁹ paṭippassambhanti te tathā pahīnā va tathā paṭippassaddhā yeva ca hontī. Tasmā sakavādinā āmantā 'ti¹⁰ paṭiññātam. Sv āyam¹¹ attho parato¹² arahato cattāro maggā patiladdhā 'ti ādisu pakāsito yeva.

Sesam uttānattham evā 'ti.

SAMANNĀGATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Arahā chahi upekkhāhīti kathāya pi iminā va nayena attho veditabbo. Arahā hi chasu dvāresu¹³ upekkhānaṃ

¹ C. aviga°. ² B. upapatti°. ³ B. °padhapakānaṃ.

+ B. samannāgame arahā 'ti. ⁵ B. °ham.

⁶ B. arahāvā. ⁷ C. °gatam. ⁸ C. va.

⁹ C. phale tava. ¹⁰ B. °titi. ¹¹ C. ayam.

¹² B. padato.

¹³ C. vāresu.

uppattibhabbatāya ¹ hi ² samannāgato 'ti vuccati na ekak-
khaṇe. Sabbāsaṃ uppattibhāvenā 'ti.

UPEKKHĀSAMANNĀGATAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni bodhiyā buddho 'ti kathā nāma hoti. Tattha
b o d h i t i catumaggañānassāpi sabbaññutañānassāpi adhi-
vacanam tasmā yesaṃ yathā odātena vaṇṇena odāto
sāmena vaṇṇena ³ sāmo. Evaṃ b o d h i y ā b u d d h o
'ti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ yeva te
saṃdhāya pucchā ca anuyogo ca sakavādissa. Paṭiññā ca
paṭikkhepo ca itarassa. A t i t ā y ā ⁴ 'ti pañhe tasmim
khaṇe abhāvato paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho paṭilābham
saṃdhāya paṭijānāti. Puna kiccavasena ⁵ puṭṭho kiccā-
bhāvato paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yan tena tāya
karaṇiyam katam tattha sammohābhāvā ⁶ paṭijānāti.
Lesokāsaṃ ⁷ pana adatvā dukkham paṭijānātīti
ādinā nayena puṭṭho tassa kiccassa abhāvā paṭikkhipati.
Anāgatapañhe tasmim khaṇe maggañānassa abhāvā paṭik-
khipati. Dutiyam puṭṭho agamā ⁸ Rājagahaṃ buddho 'ti
anāgatāya bodhiyā buddhabhāvaṃ maññamāno paṭijānāti.
B o d h i k a r a ṇ i y a ṃ k a r o t i t i puṭṭho tasmim khaṇe
kiccābhāvena paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho yadi na
kareyya buddho 'ti na vuceyya. Yasmā avassaṃ karis-
sati tasmā karoti ⁹ yeva nāmā 'ti paṭijānāti. Puna lesokā-
saṃ adatvā puṭṭho paṭikkhipati. Paccuppannapañhe
saddhim saṃsandanāya uttānattho yeva ¹⁰ tisso bodhiyo
ekato katvā buddho ¹¹ sabbaññutañānaṃ ¹² saṃdhāya ¹³ tihī
pi buddho 'ti pi vattabbabhāvato ¹⁴ paṭijānāti. Puna t i h i t i
puṭṭho sabbāsaṃ ekakkhaṇe abhāvā paṭikkhipati. Dutiyam

¹ B. °gabbā°; C. °vya°. ² B. tāhi. ³ C. omits.

⁴ B. °tassā.

⁵ B. kimvasena.

⁶ B. samohā°; C. sammohāvā. ⁷ C. lokānaṃ.

⁸ C. āgama. ⁹ C. tato ti. ¹⁰ B. va. ¹¹ C. puṭṭho.

¹² C. °ṇāya.

¹³ C. °yata.

¹⁴ C. adds: tā.

puṭṭho atitānāgatapaccuppannassa sabbaññutañānassa va-
sena paṭijānāti. Puna lesokāsaṃ adatvā satataṃ
samitaṃ 'ti puṭṭho paṭikkhipati. Na¹ vattabbaṃ
bodhiyā 'ti pucchā paravādissa. Bodhiyā abhāvakkhaṇe
buddhabhāvāpattito² paṭiññā sakavādissa.³ Nanu bo-
dhipaṭilābhā 'ti pañhe pana yasmiṃ saṃtāne bodhi-
saṃkhātaṃ maggañānaṃ uppannaṃ. Tattha buddho
'ti sammuti sabhāvato paṭiññā tass' eva. Tassa adhippāyaṃ
ajānitvā hañcīti laddhiṭṭhapanā paravādissa. Idāni yadi
sallakkhaṇaṃ pākataṃ kātuṃ bodhipaṭilābhā buddho 'ti
bodhiyā buddho 'ti pucchā sakavādissa. Tass' attho tan-
te⁴ yasmā bodhipaṭilābhā buddho tasmā bodhiyā buddho
'ti. Itaro bodhipaṭilābho nāma bodhiyā uppajjitvā nirud-
dhāya pi saṃtāne uppanne⁵ bhāvo yeva bodhi nāma
maggakkhaṇe ñānaṃ 'ti imaṃ vibhāgaṃ asallakkhento ca⁶
puna paṭijānāti. Tato sakavādinā bodhipaṭilābho
bodhiṭi puṭṭho vacanokāsaṃ alabhanto paṭikkhipatīti.

BODHIYĀ BUDDHO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Iti imā tisso pi kathā Uttarāpathakānaṃ⁷ yeva. Idāni
lakkhaṇakathā nāma hoti. Tattha yehi samannāgatassa
mahāpurisassa dve gatiyo bhavantīti imaṃ⁸ suttaṃ ayoniso
gahetvā lakkhaṇasamannāgato⁹ bodhisatto¹⁰ va¹¹ hotīti
yesaṃ laddhi. Seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṃ¹² te
saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Cak-
kavattisatto 'ti pañhesu yasmā cakkavattisatto bo-
dhisatto pi abodhisatto¹ pi¹ tasmā abodhisattaṃ saṃdhāya
paṭikkhipati bodhisattaṃ¹³ saṃdhāya paṭijānāti. Dvat-

¹ C. omits. ² B. abu°. ³ C. omits till tass' attho.

⁴ B. ki te. ⁵ B. °na. ⁶ B. va.

⁷ B. uttānā va padhamakānaṃ. ⁸ B. idaṃ.

⁹ C. °te. ¹⁰ C. tte. ¹¹ C. ca.

¹² B. °padhamakānaṃ. ¹³ B. omits.

tims' imānīti suttaṃ bodhisattam eva saṃdhāya vuttam.
So hi pacchime bhāve buddho hoti. Itaresu cakkavattī.
Tasmā āgataṃ pi anāgatasadisam evā 'ti.

LAKKHAṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni niyāmokkantikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ
Ghaṭṭikārasutte Jotipālassa pabbajjaṃ saṃdhāya bodhi-
satto Kassapassa bhagavato pāvācane okkantaniyāmo
caritabrahmacariyo 'ti laddhi. Seyyathāpi etarahi An-
dhakānaṃ. Te saṃdhāya bodhisatto 'ti pucchā saka-
vādissa laddhiyaṃ thatvā¹ paṭiññā itarassa. Tato yasmā
niyāmo 'ti vā brahmacariyan 'ti vā ariyamaggassa nāmaṃ
bodhisattānaṃ ca ṭhapetvā pāramipūraṇaṃ aññā niyāmok-
kanti nāma natthi. Yadi bhāveyya bodhisatto sotāpanno
sāvako bhāveyya. Na c' etam eva kevalaṃ hīnaṃ. Bud-
dhā² attano³ ñānabale thatvā ayaṃ buddho bhavissatīti
vyākaraṇti. Tasmā puna bodhisatto 'ti anuyogo
sakavādissa. Pacchimabhavaṃ saṃdhāya paṭikkhepo ita-
rassa. Dutiyapañhe Jotipālakālaṃ⁴ saṃdhāya paṭiññā
tass'⁵ eva. Sāvako hutvā 'ti ādisu pi es' eva nayo.
Anussaviko 'ti anussava paṭividdhadhamme⁶ pac-
chimabhavaṃ⁷ saṃdhāya paṭikkhipitvā Jotipālakāle anu-
savāṃ saṃdhāya paṭijānāti. Aññaṃ sātthāraṇaṃ 'ti
Ālāraṇaṃ ca Rāmaputtaṃ ca saṃdhāya vuttam. Āyasmā
Ānando 'ti ādi okkantaniyāmā 'va sāvakā honti na itare
okkantaniyāmā evarūpā hontīti dassetuṃ vuttam sāvako
jātivītivatto 'ti yāya jātiyā sāvako taṃ vītivatto
aññaṃsmiṃ⁸ bhāve asāvako hotīti pucchati. Itaro sotāpan-
nādināṃ sāvakabhāvato paṭikkhipati. Sesam ettha uttā-
nattham evā 'ti.

NIYĀMOKKANTIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 8.

¹ B. datvā. ² B. buddho. ³ C. atthano.

 + C. °kānaṃ. ⁵ B. taṃ yeva.

⁶ B. anussavena °dhammo. ⁷ B. °bhāvaṃ.

⁸ B. aññatarasmīṃ.

Idāni aparā pi samannāgatakathā hoti. Tattha yesaṃ catutthamaggaṭṭho puggalo pattadhamavasena¹ tihi phalehi² samannāgato 'ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha heṭṭhā catūhi phalehi samannāgatakathāya vuttanayen' eva veditabban' ti.

SAMANNĀGATAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni saṃyojanakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nipariyāyen' eva sabbasaṃyojanaṃ pphānaṃ arahattan' ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Puna sabbesaṃyojanā 'ti puṭṭho heṭṭhāvuttamaggatayena pahīne saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho tena maggena appahīnāya abhāvā paṭijānāti. Sakkāyaditṭhi-ādisu viya paṭhamamaggena pahīnapahīnabhāvaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Catutthamaggena anavasesappahānaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Es' eva nayo sabbatthā 'ti.

SAMYOJANAPPAHĀNAKATHĀ
NIṬṬHITĀ.² 10.

CATUTTHO VAGGO.

¹ B. patti°.

² C. omits the kathā 10.

Idāni vimuttikathā nāma hoti. Tattha vipassanā maggo phalaṃ paccavekkhaṇaṃ ¹ 'ti catuṇṇaṃ ñānānaṃ vimutti-ñānaṃ 'ti nāma. Tesu pi vipassanāñānaṃ niccanimittādīhi ² vā vimuttattā tadaṅgavimuttibhāvena vā vimuttattā vimuttiñānaṃ. Maggo samucchedavimutti. Phalaṃ paṭippa-ssaddhivimutti. Paccavekkhaṇāñānaṃ ³ pana vimuttiṃ jānātīti vimuttiñānaṃ. Evaṃ catubbidhe vimuttiñāne nippariyāyena phalañānaṃ eva vimuttaṃ. ⁴ Sesāni vimuttānīti vā na ⁵ vattabbāni. Tasmā idaṃ nāma vimuttiñānaṃ vimuttan 'ti avatvā. Avisesen' eva vimuttiñānaṃ ⁶ vimuttan 'ti yesaṃ ⁷ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Puna yaṃ kiñcīti puṭṭho paccavekkhaṇādīni saṃdhāya paṭikkhipati. Paṭipanna sāsā 'ti puṭṭho maggañānaṃ anāsavaṭaṃ saṃdhāya paṭijānāti. ⁸ Yasmā pana taṃ ⁹ sotāpannaṃ phale ṭhitassa ñānaṃ na ¹⁰ hoti tasmā vimuttaṃ ¹¹ nāma na ¹² hotīti codanattaṃ. Puna sakavādi ¹³ sotāpanna sāsā 'ti ādim āha. Iminā upāyena sabbattha attho vedītabbo 'ti.

VIMUTTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. I.

Idāni asekkhakathā nāma hoti. Tattha yasmā Ānandaṭṭherādayo sekkho ¹⁴ uḷāro bhagavā 'ti ādinā nayena asekkhe jānanti. Tasmā sekkhassa asekkhañā-

¹ B. °kkhan. ² B. niceādi. ³ B. °ñānānaṃ.

⁴ B. adds: sesāni vimuttaṃ. ⁵ B. ti.

⁶ B. vimuttaṃ. ⁷ C. tesāṃ. ⁸ B. adds: na.

⁹ B. etaṃ. ¹⁰ B. omits. ¹¹ B. °tti. ¹² C. omits.

¹³ B. °dissā. ¹⁴ C. sekhā; B. sekkha.

naṃ atthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakā-
naṃ.¹ Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa.
Jānāti passatīti idaṃ attanā adhiगतassa jānana-
vasena vuttam. Gotrabhūno'ti ādi hetthimāya het-
thimāya bhūmiyā thitassa uparupariñānassa abhāvadas-
sanattham vuttam. Nanu ayasmā Ānando sekkho
ulāro bhagavā'ti² jānāti ti paravādi asekkho bha-
gavā'ti pavattattānam³ asekkham nānan'ti icchati. Na
pan' etaṃ asekkham. Tasmā evaṃ paṭiṭṭhāpitā pi laddhi
appatiṭṭhāpitā'va hotīti.

ASEKKHAÑĀNAKATHĀ + NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni viparītakathā nāma hoti. Tattha yv⁵ āyaṃ paṭha-
vikasiṇe paṭhavisaññī samāpajjati. Tassa taṃ nānam
viparītañānan'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te
saṃdhāya pucchā sakavādissa. Paṭiññā itarassa. Paṭha-
vin nissāya uppannamittam hi na paṭhavī yeva. Tatrā-
yaṃ⁶ paṭhavisaññī tasmā viparītam taṃ⁷ nānan'ti ādim
āha itaro.⁷ Ayaṃ⁸ h' etassa⁹ adhippāyo. Tato sakavādi
lakkhaṇapaṭhavī pi saṃbhārapaṭhavī pi nimittapaṭhavī pi
paṭhavidevatā¹⁰ pi sabbā paṭhavī yeva. Tāsu paṭhavīti
nānam viparītam na hoti. Anicce niccan'ti ādi vipariyeso
pana viparītam nānam nāma. Kin te idaṃ etesu aññataran
'ti codetuṃ anicce niccan'ti ādim āha. Itaro vipal-
lāsālakkhaṇābhāvaṃ¹¹ saṃdhāya paṭikkhipati. Paṭhavini-
mittam saṃdhāya paṭijānāti. Kusalaṇ'ti sekkhaputhuj-
janānaṃ nānam saṃdhāya vuttam. Atthi araha to'ti
pañhesu¹² pi vipallāsālakkhaṇābhāven'¹³ eva paṭikkhipati.
Paṭhavini mittam saṃdhāya paṭijānāti. Sabb' eva pa-
ṭhavī hotīti sabbam taṃ paṭhavikasīnalakkhaṇam pa-

¹ B. °dhakānaṃ.

² C. omits.

³ C. °ntānaṃ; B. °ttātam.

⁴ B. asekkhakathā.

⁵ C. sv.

⁶ C. tatra vāyaṃ.

⁷ B. omits.

⁸ C. yaṃ.

⁹ B. hi tassa.

¹⁰ C. devatā.

¹¹ C. °ṇabhāvaṃ.

¹² B. saññāsu.

¹³ C. °ṇabhāvena.

ṭhavi yeva hotīti pucchati. Sakavādī tathā abbhāvato paṭikkhipatī. Nanu paṭhavi atthi atthi ca¹ koci paṭhaviṃ² paṭhavitto samāpajjati ti pucchā sakavādisa. Tass' attho nanu nimittapaṭhavi atthi atthi ca³ koci taṃ paṭhaviṃ² paṭhavitto ca samāpajjati na āpato vā tejato vā⁴ paṭhavi atthīti ādi yadi yaṃ⁵ yathā atthi taṃ tathā samāpajjantassa ñānaṃ viparītaṃ hoti. Nibbānaṃ atthi taṃ pi samāpajjantassa sabbam vipariyesasamugghātana-maggañānaṃ⁶ pi te viparītaṃ hotīti⁷ dassanattaṃ vuttan 'ti.

VIPARĪTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni niyāmakathā nāma hoti. Tattha yo puggalo samataniyāmaṃ⁸ okkamissati taṃ bhabbo esa dhammaṃ abhisametun 'ti yasmā⁹ bhagavā jānāti tasmā aniyatassa puthujjanass' eva sato¹⁰ puggalassa niyāmagamanāya ñānaṃ atthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya aniyatassā 'ti pucchā sakavādissā 'ti.² Tattha niyāmagamaṇāyā 'ti niyāmo vuccati maggo maggagamanāya maggokkamanāyā 'ti attho. Yaṃ pan' assa ñānaṃ disvā bhagavā bhabbo ayan 'ti jānāti taṃ saṃdhāya paṭiññā paravādissa. Ath' assa sakavādī ayuttavāditaṃ dipetaṃ niyatassā 'ti viparītanuyogam āha. Tattha¹¹ paṭhamapañhe maggena niyatassa niyāmagamanāya¹² ñānaṃ nāma natthīti paṭikkhipati. Dutiyena natthibhāvena paṭijānāti. Tatiye aniyatassa¹³ natthīti pucchā taṃ¹⁴ laddhivirodhena paṭikkhipati. Puna paṭhamapañhe¹⁵ catuttaṃ ñatvā¹⁶ aniyatassa niyāmagamanādivasena tayo pañhakathā. Tesu paṭhame yasmā ādimaggena niyatassa puna

¹ B. va. ² B. omits. ³ C. omits. ⁴ B. adds: 'ti.

⁵ B. yad idaṃ. ⁶ B. °ghātakam. ⁷ B. hotū 'ti.

⁸ C. sammatta°; B. samattaṃ. ⁹ C. tasmā.

¹⁰ B. tā. ¹¹ B. sabba. ¹² C. aniya°.

¹³ B. niya°. ¹⁴ B. puṭṭhattā. ¹⁵ B. adds: va.

¹⁶ B. katvā niya°.

tadatthāya nānaṃ natthi tasmā paṭikkhipati dutiye-
 natthibhāven' eva paṭijānāti. Tatiye laddhivirodhen' ¹ eva
 paṭikkhipati. Puna paṭhamam pañham atthamam katvā
 aniyatassa ² aniyāmagamanādivasena tayo pañhakathā.
 Tesam attho vuttanayen' eva veditabbo. Puna paṭhama-
 pañham eva dasamam ³ katvā tammulakā ⁴ atthi ni-
 yāmo 'ti ādayo pañhakathā. Tattha yasmā niyāmagama-
 nāya nānaṃ nāma maggañānaṃ eva hoti tasmā tam sam-
 dhāya atthi niyāmo 'ti vuttam. Itaro pana niyāmo 'ti vutte
 paṭikkhipati nānan 'ti vutte paṭijānāti. Satipaṭṭhānādisu
 pi es' eva nayo. Paccanikam uttānattham eva. Gotra-
 bhuno 'ti ādinā nayena yam ⁵ appattam tassa tam natthi
 dassanattham. Vuttam bhagavatā ⁶ jānāti attano nānaba-
 lena jānāti. Na ⁷ tassa niyāmagamanāñānaṃ sabhāvato. ⁸
 Tasmā iminā kāraṇena patitthitā pi 'ssa laddhi appatitthitā
 yevā 'ti.

NIYĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni paṭisambhidākathā nāma hoti. Tattha yesam yam
 kiñci ariyānaṃ nānaṃ sabbalokuttaram evā 'ti gahetvā
 sabbam nānaṃ paṭisambhidā 'ti laddhi. Seyya-
 thāpi Andhakānaṃ te samdhāya pucchā sakaṇḍissa paṭiññā
 itarassa. Sammutiñānapañhesu paṭhavikasinasammutiyam
 samāpattiñānaṃ samdhāya paṭikkhipati niruttiñānaṃ sam-
 dhāya paṭijānāti. Ye keci sammutin 'ti pañhe puthuj-
 ane samdhāya paṭikkhipati. Cetopariyāyapañhesu puthuj-
 janassa nānaṃ samdhāya paṭikkhipati. Ariyassa nānaṃ
 samdhāya paṭijānāti. Sabbāpaññattipañhesu pathavika-
 sinasamāpattipañham ⁹ samdhāya paṭikkhipati lokuttaram
 samdhāya paṭijānāti. Paṭhavikasinasamāpattin 'ti ādi yā
 etesu ettakesu thānesu paññā kiṃ sabbā sā ¹⁰ paṭisambhidā

¹ B. 'bhāven' eva. ² B. omits. ³ B. dvā°.

⁴ C. na. ⁵ B. 'ssa. ⁶ B. 'vā. ⁷ C. omits.

⁸ C. sabbā°. ⁹ B. 'saññam. ¹⁰ B. sappassa.

'ti pucchanattham vuttam. Tena hi sabbam nānan 'ti yasmā sabbā¹ lokuttarapaññā paṭisambhidā tasmā sabbam 'ti vacanasāmaññato chalena² saddhim patitṭhāpetiti.

PAṬISAMBHIDĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sammutiñānakathā nāma hoti. Tattha sammuti-saccam paramatthasaccan 'ti dve saccāni. Ye pana etaṃ vibhāgam akatvā saccan 'ti vacanasāmaññena sammutiñānam pi saccārammaṇam evā 'ti vadanti³ seyyathāpi Andhakā⁴ te⁵ ayuttavādino 'ti tesam vāDavisodhanattham ayaṃ kathā āradhdhā. Tattha na vattabban 'ti pucchā paravādissa. Paramatthasaccam saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Sammutisaccamhīti sammuti-anupavītṭhe saccamhi paccatte⁶ vā bhummavacanam. Sammutisaccan 'ti attho sammutiñānam saccārammaṇāññevā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tato na yadi taṃ avisesena saccārammaṇāññevā 'ti tena nānena dukkhapaṭiññādinī⁷ kareyyā 'ti codetum tena nānenā 'ti ādim āha.

SAMMUTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni cittārammaṇakathā nāma hoti. Tattha cetopariyāye nānan 'ti vacanamattam eva gahetvā taṃ nānam cittārammaṇam evā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha 'ssa yo sarāgādivasena cittaṃ jānāti tassa rāgādayo pi ārammaṇā hontī. Tasmā na vattabbam cittārammaṇāññevā 'ti codanattham nanu atthi kocīti ādi āradhdham. Phassārammaṇe⁸ 'ti phassasaṃkhāte ārammaṇe⁹ vedanārammaṇe¹⁰ 'ti ādisu pi es' eva nayo. Puna phassārammaṇe¹¹ nānam na vattabban

¹ C. sabba. ² B. phalena. ³ B. laddhi.

⁴ B. okānam. ⁵ C. omits. ⁶ C. otthe.

⁷ C. o'pari°. ⁸ B.—C. oṇo. ⁹ B. omits.

¹⁰ B. oṇā-ārammaṇe. ¹¹ B.—C. oṇā.

'ti puṭṭho phassassa¹ phusanalakkhaṇaṃ manasikaronto² phasse³ vārammaṇaṃ hotīti paṭijānāti. Kiṃ pan' etaṃ phassapariyāye ñānaṃ 'ti puṭṭho pana tādisassa suttapadassa abhāvā paṭikkhipati. Vedanādisu pi es' eva naḃo. Idāni yaṃ nissāya yassa⁴ laddhi⁵ tad⁴ eva⁴ dassetvā laddhiṃ patitṭhāpetuṃ nanu cetopariyāye ñānaṃ 'ti ādim⁶ āha. Sā pan' esā vacanamattābhini- vesena patitṭhāpitā pi appatitṭhāpitā va hotīti.

CITTĀRAMMAṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni anāgatakathā⁷ nāma hoti. Tattha anāgataṃ nāma anantaraṃ pi atthi na anantaraṃ pi. Etesu⁸ anantare ekanten' eva ñānaṃ natthi. Yathā ca anantare tathā ekavīthi-ekajavanapariyāpanne⁹ pi. Tattha ye sabbasmim pi anāgate ñānaṃ icchanti seyyathāpi Andhakā¹⁰ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yan te anāgate ñānaṃ kiṃ tena anantaraṃ anāgataṃ mūlādivasena jānātīti codetuṃ anāgataṃ mūlato 'ti ādim āha. Tattha mūlato 'ti ādini sabbāni kāraṇavevacanān'¹¹ eva kāraṇaṃ hi yaṃ¹² attano phalaṃ¹³ karoti. Taṃ tattha mūlayati patitṭhātīti mūlaṃ. Tato 'va taṃ hinoti pavattayatīti¹⁴ hetu. Tad eva naṃ deti¹⁵ banda naṃ gaṇhathā 'ti niyyādeti¹⁶ viyā¹⁷ 'ti nidānaṃ. Tato taṃ saṃbhavati saṃbhavo. Pabhavatīti pabhavo. Tattha va taṃ¹⁸ samutṭhāti taṃ vā naṃ samutṭhāpetīti samutṭhānaṃ. Tad eva taṃ¹⁹ āharatīti āhāro. Taṃ ca tassa apaṭiccajita- batṭhena²⁰ ārammaṇaṃ. Tad eva c' etaṃ paṭicca etīti paccayo. Tato taṃ samudetīti samudayo 'ti vuccati.⁶

¹ B. phassa.² C. °roto.³ B. phasso.⁴ B. omits.⁵ B. laddhivāre.⁶ C. omits.⁷ B. anāgatañāna°.⁸ B. tesu.⁹ C. °kapavana°.¹⁰ B. °kānaṃ.¹¹ B. kāraṇavaca°.¹² B. yaṃ hi.¹³ C. palaṃ.¹⁴ C. °ttatīti.¹⁵ B. nideti.¹⁶ B. niyyāde°.¹⁷ C. viyāyati.¹⁸ C. matam.¹⁹ B. naṃ.²⁰ C. aṃaricchitabba°.

Yasmā pana anantaraṃ cittaṃ eteḥ' ākārehi na sakkā jānituṃ tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Anāgataṃ hetu¹ paccayatantiyā anantarā-anāgate² citte hetupaccayattaṃ jānāti. Ye tattha dhammā³ hetupaccayena paccayā honti. Te jānātīti attho. Sesapadesu pi es' eva nayo. Gotrabhuno 'ti ādi. Yasmim anāgate ñānaṃ na uppajjati taṃ sarūpato dassetuṃ vuttaṃ. Pāṭaliputtassā 'ti suttaṃ yasmā⁴ anāgate ñānaṃ uppajjati taṃ dassetuṃ āhaṭaṃ. Yasmā pan' etaṃ na⁵ sabbasmim anāgate ñānassa sādhanam tasmā anāhaṭaṃ evā 'ti.

ANĀGATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni paccuppannakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ sabbasaṃkhāresu aniccato ditṭhesu taṃ pi ñānaṃ⁶ aniccato ditṭhaṃ hotīti vacanaṃ nissāya avisesena sabbasmim paccuppanne⁷ ñānaṃ atthīti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya paccuppanne⁸ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi avisesena paccuppanne ñānaṃ atthi⁹ khaṇapaccuppanne pi tena bhavitabbaṃ. Evaṃ sante dvinnaṃ ñānaṃ ekato abhāvā¹⁰ ten' eva ekañānena taṃ jānitabbaṃ. Hotīti codetuṃ¹¹ tenā 'ti anuyogo sakavādissa. Tattha paṭhamapañhe ten' eva taṃ jānituṃ na sakkā 'ti paṭikkhepo itarassa. Dutiyapañhe pana saṃtatiṃ saṃdhāya paṭiññā tass' eva. Paṭipāṭito bhaṅgaṃ passanto 'ti hi⁵ bhaṅganupassanā ñānen' eva bhaṅganupassanāñānaṃ¹² passatīti tassa adhippāyo. Tena ñānena taṃ ñānaṃ jānātīti ādisu pi es' eva nayo. Tena phassaṇa taṃ phassaṇa 'ti ādīni assa lesokāsanivāraṇatthaṃ vuttāni. Yaṃ pan' etena¹³ laddhim paṭiṭṭhāpanatthaṃ

¹ B. hetuṃ.

² B. °rānāgate.

³ B. tasmā.

⁴ C. yasmim.

⁵ B. omits.

⁶ B. viññānaṃ.

⁷ C. °nnena.

⁸ B. samuppanne.

⁹ B. atthiti.

¹⁰ B. °vo.

¹¹ B. codanatthaṃ.

¹² C. °ssane.

¹³ B. tena.

nanu sabbasaṃkharēhīti ādi vuttam. Tattha na sato¹ tañ ñānaṃ diṭṭham hoti na ārammaṇato 'ti adhippāyena paṭiññā sakavādissa. Tasmā evaṃ paṭiṭṭhitā pi tassa laddhi appaṭiṭṭhitā va hotīti.

PACCUPPANNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni phalañānakathā nāma hotīti. Tattha buddhā pi sattānaṃ ariyaphalappattiyā² dhammaṃ desenti sāvakā pīti iminā sāmāññena buddhānaṃ viya sāvakānaṃ pi tena³ sattena pattaphale⁴ ñānaṃ atthīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya sāvakaṣṣā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi sāvakassa phale ñānaṃ atthi yathā buddhasamā⁵ te pi sotāpattiphale attano ñānabalena ayaṃ bijī ayaṃ kolaṃkolo ayaṃ sattakkhattuparamo 'ti phalassa kataṃ paññapenti. Kin⁶ te evaṃ sāvako pīti codetum sāvako phalassa kataṃ paññapetīti āha. Itaro paṭikkhipatī. Atthi sāvakassa phale paropariyattīti ādi phale ñānassa atthitāya paccayapucchanaṭṭham vuttam. Ayaṃ h' ettha adhippāyo buddhānaṃ idaṃ oraṃ⁷ idaṃ paraṃ⁸ evaṃ phalaṇaṃ uccāvaca bhāvajānanasaṃkhatā phalaparopariyattī nāma atthi.⁹ Tathā indriyapuggalā paropariyattiyokāsaṃ-atthitāya tassa tassa¹⁰ puggalassa tesāṃ tesāṃ indriyānaṃ vasena taṃ taṃ phalaṃ jānanti. Kin te sāvakaṣṣāpi etā paropariyattīyo atthīti. Atthi sāvakassa khandhapaññattīti ādīni pi yadi te sāvakassa buddhānaṃ viya phale ñānaṃ atthi imāhi pi 'ssa paññattīhi bhavitabbaṃ.¹¹ Kim assa tā atthi¹² sakkoti so etā paññattīyo attano balena jānitum 'va¹³ paññapetum vā⁶ 'ti⁶ codanaṭṭham¹⁴ vuttāni.

¹ C. yato. ² B. ādissaphaluppa°. ³ C. adds: tena.

+ B. vattabbe phalena. ⁵ B. buddhā samā ne.

⁶ C. omits. ⁷ B. phalaṃ. ⁸ B. padaṃ opadanti.

⁹ B. adds: tathā indriyapuggalaparopariyattī nāma atthi.

¹⁰ B. kāya. ¹¹ B. adds: ti. ¹² B. adds: na.

¹³ B. va.

¹⁴ C. paṭi°.

Sāvako jino¹ 'ti² ādi. Yadi sāvakassa buddhānaṃ viya phale ñānaṃ atthi. Evaṃ sante³ yeva jino 'ti codanatthaṃ vuttaṃ. Sāvako anuppannassā 'ti pañhe pi ayam eva nayo. Aññānīti pañhe avijjāsaṃkhātassa aññānassa vibhattapaṭikkhitto⁴ na pan' assa buddhānaṃ viya phale ñānaṃ atthi tasmā appatiṭṭhito ca⁵ paravādo⁶ 'ti.

PHALAÑĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 10.

PAÑCAMO VAGGO.

MAHĀPAṆṆĀSAKO SAMATTO.

¹ C. pi no. ² B. titi. ³ B. °ntesv eva.
⁴ B. vihatattā pa°. ⁵ B. va. ⁶ B. °vādivādo.

Idāni niyāmakathā nāma hoti. Tattha niyāmo hoti¹ bhabbo² niyāmaṃ okkamituṃ kusalesu dhammesu samattan³ 'ti vacanato ariyamaggo vuccati. Yasmā pana tasmim̐ uppajjitvā niruddhe pi puggalo aniyato nāma na hoti. Tasmā so niyāmo⁴ niccaṭṭhena asaṃkhato 'ti yesaṃ laddhi seyyathā pi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tato yadi so asaṃkhato evarūpena tena bhavitabban 'ti dīpento nibbānaṃ 'ti ādim āha. Saṃsandanapucchā uttānatthā yeva. Atthi kocīti niyāmassa asaṃkhatabhāvaṃ dīpanattham̐ vuttam̐. Maggo asaṃkhato 'ti pañhe tassa uppādanirodhabhāvato paṭikkhipati. Niyāmo saṃkhato 'ti pañhe niruddhe pi magge niyāmassa atthitam̐⁵ saṃdhāya paṭikkhipati. So tāpattiniyāmo 'ti ādi pañhesu pi anulomato ca paṭilomato ca iminā 'va nayena attho veditabbo. Pañca asaṃkhātāni ti puṭṭho pañcannaṃ asaṃkhātānaṃ āgatattānaṃ⁶ apassanto paṭikkhipati. Dutiyam̐ puṭṭho catunnaṃ samattaniyāmānaṃ niyāmavacanato nibbānassa⁷ ca asaṃkhatabhāvato paṭijānāti. Micchattaniyāmapañho niyāmavacanamattena asaṃkhataṭṭhāya ayuttabhavadīpanattham̐ vutto 'ti.

NIYĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni paṭiccasamuppādakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nidānavagge uppādā vā tathāgatānaṃ anuppādā vā tathāgatānaṃ ṭhitā va sā dhātudhammaṭṭhitatā 'ti vacanato

¹ B. omits. ² B. gabbo. ³ C. samma°.

⁴ B. adds: 'ti. ⁵ B. atthīti. ⁶ C. anāga°.

⁷ C. omits till the end of the page.

paṭicca samuppādo asaṃkhato 'ti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ ca Mahimsāsakānaṃ ca te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Avijjā asaṃkhatā 'ti ādayo pañhā avijjādinaṃ yeva paṭiccasamuppādabhāvadassanattamaṃ vuttā.¹ Yena pan' atthena tattha ekekaṃ aṅgaṃ paṭiccasamuppādo 'ti vuccati so paṭiccasamuppādavibhaṅge vutto yeva. Avijjāpaccayā saṃkhārā 'ti yā tattha dhammatthitā² 'ti ādinayena suttena laddhi paṭiṭṭhāpitā. Tass' eva³ atthadassanena laddhibhīdanattamaṃ vuttamaṃ. Ayaṃ h' ettha attho. Yā ayaṃ hetthā ṭhitā va sā dhātudhammatthitā 'va dhammaniyāmatā 'ti vuttā na sā aññatra avijjādihi viṣuṃ ekā atthi. Avijjādinaṃ pana paccayānaṃ yev' etaṃ nāma⁴ uppanne pi⁵ hi tathāgate anuppanne pi hi tathāgate avijjāto saṃkhārā saṃbhavanti saṃkhārādihi ca viññānādini tasmā avijjāpaccayā saṃkhārā 'ti yā etasmim pade⁶ saṃkhāradhammānaṃ kāraṇatthena ṭhitatā⁷ 'ti³ dhammatthitā.³ Tesamaṃ yeva ca³ dhammānaṃ kāraṇatthen' va niyāmatā 'ti dhammaniyāmatā 'ti avijjā vuccati. Sā ca asaṃkhatā 'ti.⁸ Nibbānaṃ ca asaṃkhatān 'ti pucchati. Paravādī laddhivasena paṭijānitvā puna dve asaṃkhatānīti puṭṭho suttabhāvena⁹ paṭikkhipivā va laddhivasen' eva paṭijānāti sesapadesu pi es' eva nayo. Hetthā vuttasadisamaṃ pana tattha vuttanayama¹⁰ evā 'ti.

PAṬICCASAMUPPĀDAKĀTHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni saccakathā nāma hoti. Tattha yesamaṃ cattārīmāni bhikkhave tathāni avitathānīti suttamaṃ nissāya cattārīsaccāni asaṃkhatānīti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ. Te samdhāya pucchā sakavādissa

¹ C. vuttamaṃ.

² C. oṭṭā.

³ C. omits.

⁴ B. nāmaṃ.

⁵ B. siti.

⁶ B. pāde.

⁷ C. ṭhitā.

⁸ B. na.

⁹ C. suttabhāvena.

¹⁰ B. oṃyena' eva veditabban 'ti.

paṭiñṇā itarassa. Ayaṃ hi 'ssa adhippāyo. Dukkhasa-
mudayamaggesu vatthusaccaṃ saṃkhatam lakkhaṇasac-
caṃ asaṃkhatam. Nirodhe vatthusaccaṃ nāma natthi
asaṃkhatam eva tan¹ 'ti. Tasmā āmantā 'ti āha.
Taṃ pan' assa laddhimattam eva yo² hi dukkhaṃ vatvā³
saccaṃ icchati⁴ tathā samudayaṃ maggañ ca. Yāni pana
nesaṃ bādhanapabhavanīyānikalakkhaṇāni tāni lakkha-
ṇasaccaṃ nāma 'ti. Na ca⁵ bādhanalakkhaṇādīhi aññāni
dukkhādīni nāma atthīti. Tāṇāni⁶ ti ādisu adhippāyo
vuttanāyen' eva veditabbo. Dukkha⁶ 'ti pañhe lad-
dhivasena lakkhaṇaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Dukkha⁶
'ti pañhe vatthum saṃdhāya paṭikkhipati. Tato⁷ paraṃ
suddhikapañhā saṃsandanapañhā ca sabbe paḷi-anūsāren'
eva veditabbā. Avasāne laddhipaṭiṭṭhāpanattham āhaṭa-
suttaṃ atthassa micchāgahitattā anāhatasadisam evā 'ti.

SACCAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni āruppakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ cattāro
āruppā anekajā⁸ 'ti vacanaṃ nissāya sabbe pi te dhammā
asaṃkhatā 'ti laddhi te saṃdhāya ākāsaṇāñcāyatanānaṃ
'ti pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam ettha
uttānattham evā 'ti. Sādhakasuttaṃ pi⁹ ajānitvā āhaṭattā
anāhatasadisam evā 'ti.

ĀRUPPAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni nirodhasamāpattikathā nāma hoti. Tattha niro-
dhasamāpattiti catunnaṃ khandhānaṃ appavatti yasmā
pana sā kariyamānā kariyati¹⁰ samāpajjiyamānā samāpaj-

¹ B. etan. ² B. so. ³ C. vatthu. ⁴ C. itthi.

⁵ B. na ca tadhala° ; C. tañ ce bodha°.

⁶ B. dukkhasaccan. ⁷ B. ito. ⁸ B. ānañcā 'ti.

⁹ B. adds : attham. ¹⁰ B. oyyati.

jīyati¹ tasmā nippannā² 'ti vuccati. Saṃkhatāsamkhata-lakkhaṇānaṃ³ pana abhāvena na⁴ vattabbā. Saṃkhatā 'ti vā asaṃkhatā 'ti vā tattha yesaṃ yasmā saṃkhatā na hoti tasmā asaṃkhatā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ eva Uttarāpathakānaṃ ca te saṃdhāya nirodhasamāpattīti⁵ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Uppādentīti⁵ ādi samāpajjanapaṭilābhavasen' eva vuttaṃ. Yathā pana rūpādayo saṃkhatadhamme uppādenti na tathāgatam keci uppādenti nāma nirodhavodānaṃ⁶ vuṭṭhānaṃ 'ti phalasaṃpatti veditabbā. Asaṃkhatam⁷ pana⁸ natthi yeva tasmā paṭikkhipati. Tena hīti yasmā saṃkhatā na⁹ hoti tasmā asaṃkhatā 'ti laddhi. Idaṃ pana asaṃkhatabhāve kāraṇaṃ na hotīti vuttaṃ pi avuttasadisam¹⁰ evā 'ti.

NIRODHASAMĀPATTIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni ākāsakathā nāma hoti. Tattha tividho ākāso paricchedākāso kasiṇuggahātimākāso ajatākāso tucchākāso 'ti pi tass' eva nāmaṃ. Tesu paricchedākāso saṃkhatato itarā dve paññattimattā. Yesaṃ pana duvidho pi yasmā saṃkhatato na hoti tasmā asaṃkhatato 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ Mahimsāsakānaṃ ca te saṃdhāya ākāso 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀKĀSAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni ākāso sanidassano 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ tālacchiddādisu ñānappavattiṃ nissāya sabbo pi

¹ B. ojjissati. ² B. nibbannā. ³ B. oṇi.
⁴ B. omits. ⁵ C. oḍinti. ⁶ C. oḍhāvodhānaṃ.
⁷ B. oṭā. ⁸ B. adds : taṃ. ⁹ B. oṭānaṃ.
¹⁰ C. vutta^o.

ajāṭākāso sanidassano 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya ākāso sanidassano 'ti pucchā sakavā-dissa. Paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi sanidassano evaṃ vidho bhaveyyā 'ti codanatthaṃ rūpan 'ti ādi vuttaṃ. Cakkhunā ca paṭicecā 'ti pañhesu evarūpassa suttassa abhāvena paṭikkhipitvā thūṇantarikādīnaṃ¹ upaladdhiṃ saṃdhāya paṭijānāti dvinnāṃ rukkhānaṃ antaran² 'ti ettha rukkhārūpaṃ cakkhunā disvā antare rūpābhāvato³ ākāsan 'ti manodvāraviññānaṃ uppajjati na cakkhuvīññānaṃ. Sesesu pi es' eva nayo. Tasmā asādhakam etan 'ti.

ĀKĀSO SANIDASSANO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni paṭhavīdhātu sanidassano 'ti ādikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ pāsāṇa-udaka-thala+rukkhacalanānaṃ c' eva pañcendriyapaṭiṭṭhokāsānaṃ ca vaṇṇāyatanaṃ kāyaviññat-tikāle hatthapādādirūpaṃ ca disvā paṭhavīdhātu-ādāyo sanidassanā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya sabbakathāsu ādipucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Sesāṃ sabbattha pāli-anusārena c' eva heṭṭhāvuttanāyena eva vedītabban 'ti. Paṭhavīdhātu sanidassanā 'ti ādi katvā kāyakammaṃ sanidassanan 'ti.

PARIYOSĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.
CHAṬṬHO VAGGO.

¹ B. dhūṇanantikādīnaṃ.

³ C. rūpābhāvato.

² B. aṇṇanānaṃ 'ti.

⁴ C. jāla.

Idāni saṃgahakathā nāma hoti. Tattha yasmā dāmādihi balivaddādayo¹ viya keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā nāma natthi. Tasmā natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā. Evaṃ sante ekavidhena rūpasamgaho 'ti ādi niratthakan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānañ² c' eva Siddhatthikānañ³ ca. Te saṃdhāya aññen' aṭṭhena saṃgahabhāvaṃ dassetuṃ pucchā sakavādisa. Attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Idāni yen' aṭṭhena saṃgaho labbhati taṃ dassetuṃ n a n u a t t h i k e c i d h a m m ā 'ti ādi āradḍhaṃ. Taṃ sabbaṃ heṭṭhāvuttanayattā uttānattham eva. Yā⁴ pan' eṣā paravādinā attano laddhipatiṭṭhāpanattham ya t h ā d ā m e n a v ā ⁵ 'ti ādikā upamā āhaṭā. Sakavādinā taṃ⁶ anabhinanditvā appaṭikkositvā. H a ñ c i d ā m e n a v ā 'ti tassa laddhi bhinnā 'ti veditabbā. Ayam h' ettha attho. Yadi te dāmādihi ca balivaddādayo⁷ saṃgahitā⁸ nāma natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃgahitā 'ti.

SAMGAHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni saṃpayuttakathā nāma hoti. Tattha yasmā tilamhi⁹ telaṃ viya na vedanādayo saññādisu anupatiṭṭhā¹⁰ tasmā natthi keci dhammā kehici dhammehi saṃpayuttā. Evaṃ sante nānasampayuttan 'ti ādi niratthakaṃ hotiti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānañ ca Siddhatthikā-

¹ B. °bandhādayo

² B. Rājākiriyaṇaṃ ca.

³ C. omits.

⁴ C. sā.

⁵ B. cā.

⁶ B. ti.

⁷ B. °bandhādayo.

⁸ B. °tvā.

⁹ C. ti laddhimhi.

¹⁰ C. anupaci°.

nañ c' eva. Te saṃdhāya aññe va¹ sabbe va² saṃpayutta-
taṃ³ dassetaṃ pucchā sakavādissa attano laddhivasena
paṭiññā itarassa. Sesam idhāpi heṭṭhāvuttanayattā uttā-
nattham eva. Yo pan' eso⁴ paravādinā yathā tila m h i
t e l a n 'ti ādikā-upamāpañhe āhaṭo so yasmā vedanā-
saññānaṃ⁵ viya tilatelānaṃ⁶ lakkhaṇato nānatthavavat-
thānaṃ⁷ natthi. Sabbesu pi hi tela-aṭṭhitacesu tilo 'ti
vohāramattaṃ. Ten' eva tilaṃ nibbattetvā⁸ gahite purima-
saṃthāne⁹ na tilo nāma paññāyati tasmā anāhaṭasadisam¹⁰
eva hotīti.

SAMPAYUTTAKATHĀ
NITTHITĀ. 2.

Idāni cetasikakathā nāma hoti. Tattha yasmā phassi-
kādayo nāma natthi. Tasmā cetasikenāpi na¹¹ bhavitabbaṃ.
Iti natthi cetasiko dhammo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi
Rājagirika-Siddhatthikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavā-
dissa paṭiññā itarassa. Sa h a j ā t o 'ti saṃpayutta-
sahajātaṃ saṃdhāya vuttam. P h a s s i k ā¹² 'ti tādissaṃ
vohāraṃ apassantassa pucchā paravādissa.¹³ Kiṃ vohārena
yathā¹⁴ cittanissitako¹⁵ 'ti cetasiko 'ti.¹⁶ Evaṃ so pi phas-
sanissitakattā¹⁷ phassanissitako¹⁸ 'ti vutte¹⁹ doso natthīti
paṭiññā sakavādissa. Sesam uttānattham evā 'ti.

CETASIKAKATHĀ NITTHITĀ. 3.

Idāni dānakathā nāma hoti. Tattha dānan nāma
tividdhaṃ cāgacetaṇā pi virati pi deyyadhammo pi saddhā

¹ C. bbena ; B. aññen' eva tthe. ² B. ³ B. ottataṃ.
⁴ C. so. ⁵ C. °pañ°. ⁶ B. °lādinam.
⁷ B. nānatta°. ⁸ C. nibbeṭhetvā.
⁹ B. purimabhavaṃ saṃ°. ¹⁰ B. °so. ¹¹ C. omits.
¹² B. phassasikā. ¹³ B. saka°. ¹⁴ B. kathā.
¹⁵ B. °nisidato. ¹⁶ B. omits. ¹⁷ B. nisidakattā.
¹⁸ B. phassasiko. ¹⁹ C. vutto.

hiriyaṃ kusalaṃ ca dānaṃ 'ti. Āgatattḥāne cāgacetanā dānaṃ. Abhayaṃ detiti āgatattḥāne virati. Dānaṃ deti annaṃ pānaṃ 'ti āgatattḥāne deyyadhammo. Tattha cāgacetanā deti vā deyyadhammaṃ deti vā etāya deyyadhammaṃ 'ti dānaṃ virati. Avakhaṇḍanaṭṭhena¹ lavanaṭṭhena vā dānaṃ. Sā hi uppajjamānā bhayaabheravādisaṃkhātaṃ dus-selyacetanaṃ² khaṇḍeti lunāti cā 'ti dānaṃ. Deyyadhammo deyyatiti³ dānaṃ. Ēvam etan tividhaṃ pi atthato cetasiko c' eva dhammo deyyadhammo cā 'ti duvidhaṃ hoti. Tattha yesaṃ cetasiko va dhammo dānaṃ na deyyadhammo 'ti laddhi. Seyyathāpi Rājagirika⁴ Siddhatthikānaṃ te saṃdhāya cetasiko 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ deyyadhammavasena codetum labbhā ti pucchā sakavādissa. Annādiṇi⁵ viya so na sakkā dātun 'ti paṭikkhepo itarassa. Puna daḷhaṃ katvā puṭṭho abhayaṃ detiti suttavasena paṭiññā tass' eva. Tassa⁶ paṭiññādisu pana tassa⁷ detiti ādi vohāraṃ apassanto paṭikkhipat' eva. Anittḥaphalaṃ 'ti ādi⁸ acetasikassa⁹ dhammassa dānabhāvadipanaṭṭhaṃ vuttaṃ. Na hi acetasiko annādi-dhammo āyatim vipākaṃ deti itṭhaphalabhāvanīyācanaṭṭham¹⁰ pan' etaṃ vuttan 'ti veditabbaṃ. Ayaṃ pi h' ettha adhippāyo yadi acetasiko annādidhammo dānaṃ bhavēyya hitacittena anittḥaṃ akantaṃ bhesajjaṃ dentassa nimbabijā-dīhi viya nimbādayo anittḥaṃ eva phalaṃ nibbatteyya yasmā¹¹ pan' etthahitaharaṇacāgacetanā¹² dānaṃ tasmā anittḥe pi deyyadhamme dānaṃ itṭhaphalam eva hotiti. Ēvaṃ paravādinā cetasikadhammassa dānabhāve paṭittḥāpīte sakavādi itarena pariyāyena deyyadhammassa dānabhāvaṃ sādhetum dānaṃ itṭhaphalaṃ vuttaṃ bhagavatā 'ti ādim āha. Paravādi pana cīvarādiṇaṃ¹³ itṭhavipākaṃ apassanto¹⁴ paṭikkhipati. Suttasādhanaṃ paravādivāde¹⁵ pi yujjati. Sakavādivāde¹⁵ pi na puna ekena 'tṭhena¹³

¹ C. akaṇḍa°. ² C. °nānaṃ°. ³ B. deyya°.

⁴ C. °ya. ⁵ C. adinnā°.

⁶ C. ssa; B. phassa pañhādisu. ⁷ B. phassaṃ.

⁸ B. ādiṇaṃ. ⁹ C. ceta°. ¹⁰ B. °niyādhanatṭhaṃ.

¹¹ C. yasmim. ¹² C. °pharaṇa°. ¹³ C. omits.

¹⁴ B. °ko.

¹⁵ B. °vāre.

deyyadhammo itṭhaphalo hoti¹ itṭhaphalabhāvamattam² eva paṭikkhittam. Tasmā tena hi na vattabban 'ti ettha itṭhaphalabhāven' eva na vattabbatā yujjati. Dātabbatṭhena pana deyyadhammo dānam eva. Dvinnam hi dānaṇam sāgarabhāvamocanattam³ eva ayaṃ kathā 'ti.

DĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni paribhogamayapuññakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ⁴ divā ca ratto ca sadā puññaṃ pavaddhatiti ca⁵ yaṃ⁶ bhikkhave bhikkhu cīvaraṃ paribhuñjamāno 'ti ca evam ādini suttāni ayoniso gahetvā yesaṃ⁷ paribhogamayaṃ nāma puññaṃ atthīti laddhi seyyathāpi Rājagirika⁸-Siddhatthika-Saṃmītiyānaṃ te saṃdhāya paribhogamayaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ puññaṃ nāma phassādayo kusalā dhammā na tato aññaṃ tasmā phassādihi te vaddhitabban 'ti codetum paribhogamayo phasso⁹ 'ti ādi āradham taṃ sabbam itarena tesam avaddhanato¹⁰ paṭikkhittam. Latā viyā 'ti ādini kiriyāya¹¹ vā bhāvatāya¹² vā vinā pi yathā latādini sayam eva vaddhanti. Kinte evaṃ vaddhantīti codanattam vuttāni. Tathā pan' assa avaddhanato na h' evā 'ti paṭikkhittam. Na samannāharatīti pañhe paṭiggāhakānaṃ paribhogena¹³ purimacetanā pavaddhati. Evaṃ taṃ hoti puññaṃ 'ti laddhivasena paṭijānāti. Tato anāvajjantassā¹⁴ 'ti ādihi puṭṭho dāyakassa cāgacetaṇaṃ taṃ¹⁵ saṃdhāya paṭikkhipati. Tattha anāvajjantassā¹⁶ 'ti dānacetaṇāya pure cārikena āvajjanena¹⁷ bhavaṅgaṃ anāvajjantassā¹⁸ aparivattentassa¹⁹

¹ B. ti. ² B. °phalābhā°. ³ B. saṅgāra°.

⁴ B. yesaṃ. ⁵ C. omits. ⁶ B. yassa.

⁷ C. sesaṃ. ⁸ C. °ya. ⁹ B. °ssa 'ti.

¹⁰ C. avaddhamnato; B. avaddhinato. ¹¹ B. °yassa.

¹² B. °nāya. ¹³ B. panabhogena. ¹⁴ B. °vatṭa°.

¹⁵ B. omits. ¹⁶ B. °vatṭa°. ¹⁷ B. °ne naṃ.

¹⁸ C. °ttassa. ¹⁹ B. °ttantassa.

anābhogassā 'ti nirābhogassa asamannāharantassā 'ti. Āvajjanam hi bhavaṅgaṃ pi vicchinditvā attano gatamaggen' ¹ eva uppajjamānaṃ dānacetaṇaṃ samannāharati nāma. Evaṃ kiccena iminā cittaena ² asamannāharantassa puññaṃ hotīti pucchati. Amanasikarontassā 'ti manam akarontassa. Āvajjanena ³ hi tad anantaram uppajjamānaṃ manam karoti nāma evam karontassā 'ti attho. Upayogavacanasmim hi ⁴ etam ⁵ bhummam. Acetayantassā 'ti cetanaṃ anuppādentassa appatthayantassā 'ti patthanāsamkhātaṃ kusalacchandaṃ akarontassa apaṇidahaṇtassā 'ti dānacetaṇavasena cittaṃ atthapentassā 'ti attho. Nanuca āvaṭṭantassā 'ti vāre ⁶ abhogassā ⁷ 'ti abhogavato. ⁸ Atha vā abhogo ⁹ assa abhogassa ⁹ vā anantaram tam puññaṃ hotīti pi attho. Dvinnam phassānan 'ti ādisu ekakkhaṇe dāyakassa dvinnam phassādīnaṃ abhāvā paṭikkhipati. Dāyakassa ca paribhuñjantassa vā 'ti ubhinnaṃ phassādayo saṃdhāya paṭijānāti. Api ¹⁰ c' assa pañcannaṃ viññānaṃ samodhānaṃ hotīti laddhi tassāpi vasena paṭijānāti. Atha nam sakavādi pariyaṃyassa dvāram pidahitvā ujuvipaccanīkavasena codetum kusalādi pañhaṃ ¹¹ pucchi. ¹² Tatrāpi kusalākusalānaṃ ¹³ ekassa ekakkhaṇe ¹⁴ sampayogabhāvaṃ ¹⁵ saṃdhāya paṭikkhipati. Paribhogamayaṃ pana cittavippayuttaṃ uppajjatīti laddhiyā paṭijānāti. Atha nam sakavādi suttana niggaṇhāti suttasādhane ārāmaropakādīnaṃ ¹⁶ anussaraṇapaṭisaṃkharaṇādivasena antarā ¹⁷ uppajjamānaṃ puññaṃ saṃdhāya sadā ⁶ puññaṃ pavaddhatīti vuttaṃ. Appamaṇo tassa puññābhisaṇdo 'ti idaṃ pi appamaṇavihārino dinna-paccayattā ca evarūpo me civaram paribhuñjatīti anumodanavasena vuttaṃ. Tam so paribhogamayan 'ti sallak-

¹ B. gamanamagge. ² C. kiccena. ³ B. āvajjamānena.

⁴ C. omits. ⁵ B. evam. ⁶ B. omits. ⁷ B. ābho°.

⁸ B. ābhogavacanato. ⁹ B. ābho°. ¹⁰ B. adhi.

¹¹ B. kussalassā 'ti. ¹² B. pucchati. ¹³ B. kusalānaṃ.

¹⁴ B. °ṇam. ¹⁵ B. gābhāvaṃ. ¹⁶ B. °nādīnaṃ.

¹⁷ B. antarantarā.

khetiti. Yasmā pana paṭiggāhakena paṭiggāhetvā apari-
bhutte pi deyyadhamme puññaṃ hoti yeva. Tasmā saka-
vādivādo 'va balavā.¹ Tattha paṭiggāhake paṭig-
gahīte 'ti parassa² paṭiggāhakena paṭiggahīte 'ti attho
datṭhabbo. Sesam uttānattham evā 'ti.

PARIBHOGAMAYAPUÑÑAKATHĀ

NĪṬṬHITĀ. 5.

Idāni itodinnakathā nāma hoti. Tattha yesam itodinnena
yāpenti petā kālaṃkatā tahiṃ 'ti vacanaṃ nissāya yaṃ³ ito
cīvarādi dinnam ten' eva yāpentīti laddhi seyyathāpi
Rājagiriya-Siddhatthikānaṃ. Te samdhāya ito dinnena
'ti pucchā sakavādisa paṭiññā itarassa. Puna cīvarādiva-
sena anuyutto paṭikkhipati. Aññā⁴ aññāssa kārako 'ti
aññassa vipākadāyakaṇaṃ kammaṇaṃ añño kārako na
attanā va attano kammaṃ karotīti vuttam hotīti evam
puṭṭho pana itaro suttavirodhabhayena paṭikkhipati.
Dānaṃ dentaṃ 'ti dānaṃ dadamaṇaṃ disvā 'ti attho.
Tattha yasmā attānaṃ⁵ anumodittha⁶ va⁷ te⁸ tattha
bhogā uppajjanti. Tasmā ssa iminā kāraṇena laddhi⁹
paṭiṭṭhāpentassāpi appaṭiṭṭhāpitā¹⁰ va hoti. Na hi te
itodinnen' eva vatthunā yāpentīti. Sesesu pi suttasā-
dhanesu es' eva nayo.

ITODINNAKATHĀ NĪṬṬHITĀ. 6.

Idāni paṭhavi kammavipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha
issariyasamvattaniyaṃ kammaṃ adhipaccasamvattaniyaṃ
kamman 'ti. Tattha issaraṇaṃ issariyaṃ nāma adhipati-
naṃ adhipaccaṃ nāma paṭhavi issariyādhipaccassa samvat-
tanikaṃ ca kammaṃ atthīti vuttam. Tasmā yesam paṭhavi

¹ B. phalavā. ² C. padassa. ³ B. omits.

⁴ C. añña-aññaṃ. ⁵ B. oṇo.

⁶ B. oṭṭhā; C. anumāditatthā. ⁷ B. ca. ⁸ B. tesam.

⁹ C. laddhiṃ. ¹⁰ B. oṭṭhitā.

kammavipāko 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya paṭhavīti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sukhavedanīyā 'ti ādi kammavipākassa bhāvasanavasena vuttam. Phasso hotīti¹ ādinā nayena nidditthesu vipākesu phasso sukhavedanīyādibhedo hoti. Te² saññādayo ca³ sukhavedanādihi sampayuttā vedanādayo saññādihi sabbe pi sārammaṇā.⁴ Atthi⁵ va nesam pure cārikam āvaṭṭanādisamkhātam āvajjanam kamma-paccaya-bhūtā cetanādayo⁶ tattha iṭṭhavipāko tassa patthanā pañidhānavasena pavattā mūlatanāhā. Kin te evarūpā paṭhavīti pucchati. Itaro paṭikkhipati. Paṭilomapucchādīni uttānatthā⁷ yeva. Kammavipāko paresam sādharāṇo 'ti pañhe phassādayo saṃdhāya paṭikkhipati. Kammasamuṭṭhānarūpañ ca paṭhavī-ādinam yeva ca sādharāṇābhāvam saṃdhāya paṭijānāti. Asādharāṇapañhe santisuttam parasamayato⁸ āharitvā dassitam sabbe sattā paṭhavim paribhuñjantīti pañhe. Paṭhavī-anissite saṃdhāya paṭikkhipati. Nissite saṃdhāya paṭijānāti. Paṭhavim aparibhuñjitvā parinibbāyantīti āruppe parinibbāyantānaṃ⁹ vasena paṭijānāti. Kammavipākam akhēpetvā¹⁰ 'ti idam parasamayavasena¹¹ vuttam. Kammavipākam hi khēpetvā va⁵ parinibbāyantīti tesam laddhi sakasamaye pana katokā-sassa kamma uppamam vipākam akhēpetvā parinibbānam natthīti tesañ ca laddhiyā paṭhavisādharāṇavipākattā uppamavipāko yeva hoti tam vipākabhāvena ṭhitam akhēpetvā parinibbānam na yujjati codetum vaṭṭati. Itaro pi laddhivasen' eva paṭikkhipati. Cakkavattisattassa kammavipākaṇ 'ti pañhe⁵ asādharāṇam phassādīni¹² saṃdhāya paṭikkhipati. Sādharāṇam saṃdhāya paṭijānāti. Paṭhavisamuddacandasuriyādayo¹³ pi¹⁴ sabbesam sādharāṇakammavipāko 'ti tesam laddhi. Issa-

¹ B. adds : hi. ² B. so ca. ³ B. va. ⁴ C. °nādi.

⁵ C. omits. ⁶ C. °nā so. ⁷ B. uttānam eva.

⁸ B. pada°. ⁹ C. °taṃtam. ¹⁰ C. aṭṭhapetvā.

¹¹ B. padasamassana°. ¹² B. °di.

¹³ B. °suriyacandimādayo. ¹⁴ B. hi.

riyasamvattanīyaṃ 'ti. Ettha issariyaṃ nāma bahudhanatā. Adhipaccam nāma sesajane attano vase vattetvā tehi gurukātabbatṭhena adhipatibhāvo. Tattha kammaṭṭhānābhavasena taṃ samvattanikaṃ nāma hoti na janakavasena. Tasmā kammavipākabhāve¹ asādharaṇam etan 'ti.

PATHAVĪKAMMAVIPĀKAKATHĀ²

NITṬHITĀ. 7.

Idāni jarāmarañam vipāko 'ti kathā hoti. Tattha yesam atthi dubbaṇṇasamvattanīyaṃ kammaṃ appāyukasamvattanīyaṃ kamman 'ti. Ettha dubbaṇṇakā nāma jarā. Appāyukatā nāma marañam taṃsamvattanīyaṃ ca kammaṃ atthi tasmā jarāmarañam vipāko 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Paṭilomapañhe anārammaṇan 'ti rūpadhammānaṃ tāva anārammaṇāṃ c' eva. Arūpānaṃ pi pana jarāmarañasampayogalakkaṇābhāvā anārammaṇāṃ c' eva akusalānaṃ dhammānaṃ jarāmarañam akusalānaṃ dhammānaṃ vipāko 'ti pañhe jarāmarañena nāma anitṭhavipākena bhavitabban 'ti laddhiyā paṭijānāti ten' eva kāraṇena kusalānaṃ dhammānaṃ jarāmarañassa kusalavipākatam paṭikkhipati. Parato c' assa akusalavipākatāṃ nēva paṭijānāti. Kusalānaṃ ca akusalānaṃ cā 'ti pucchāvasena ekato katam. Ekakkhaṇe pan' etam³ natthi avyākatavipākānaṃ⁴ jarāmarānavipāko⁵ 'ti vattabattāya pariyāyo atthi.⁶ Tasmā avyākatavasena pucchā na katā. Du b b a ṇ ṇ a s a m v a t t a n ī y a ṃ 'ti ettha dubbaṇṇiyam nāma aparisuddhavaṇṇatā. Appāyukatā nāma āyuno ciraṃ pavattitum asamatthatā. Tattha akusalakammaṃ kammaṃ samuṭṭhānassa dubbaṇṇarūpassa kammaṃ paccayo hoti. Asadisattā pan' assa taṃ vipāko na hoti. Utu samuṭṭhānādino pana taṃ paṭilābhavasena āyuno 'va ucche-

¹ C. opāke bhāve. ² B. opāko 'ti kathā. ³ B. taṃ.

⁴ B. avyākatānaṃ avipākānaṃ. ⁵ B. opānaṃ vipāko.

⁶ B. natthi.

danavasena ¹ paccayo hoti. Evam etaṃ pariyāyena taṃ 'va samvattanikaṃ nāma hoti navipākaphassādīnaṃ viya janakavasena tasmā vipākabhāve ² asādhakam. Sesam ettha heṭṭhāvuttasadisam evā 'ti.

JARĀMARANĀVIPĀKO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni ariyadhammavipākakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ kilesappahānamattam eva sāmāññaphalaṃ na cittacetasikā dhammā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya natthi ariyadhammavipāko 'ti pucchā sakavādissa. Tattha ariyadhammavipāko 'ti maggasamkhātassa ³ ariyadhammassa vipāko kilesakkhaya-mattam ariyaphalaṃ 'ti laddhiyā paṭiññā itarassa. Sāmāññāna 'ti samaṇabhāvo. Maggass' etaṃ nāmaṃ. Sāmāññaṃ ca vo bhikkhave desissāmi sāmāññaphalaṃ cā 'ti hi vuttam. Brahmaññe pi es' eva nayo. Sotāpattiphalaṃ ⁴ na ⁵ vipāko 'ti ādisu sotāpattimag-gādinam ācayagāminam ⁶ saṃdhāya ariyaphalaṃ na vipākabhāvaṃ paṭijānāti. Dānaphalādīnaṃ paṭikkhipati. So ca ⁷ ācayagāmiti ⁸ kassa evaṃ atthaṃ dhāreti. Vipākasamkhātaṃ ācayam gacchati. Taṃ vā ācayam ācinantā gacchanti ācayagāmino vipākaṃ apacinantā gacchanti apacayagāmino 'ti tasmā evaṃ paṭijānāti ca paṭikkhipati ca. Kāmāvacarakusala vipākaṃ ⁹ ācayagāmiti ādikā pucchā ¹⁰ paravādissa paṭiññā ca paṭikkhepo ca sakavādissa. Lokikaṃ ¹¹ hi kusalaṃ savi-pākaṃ cutipaṭisaṃdhiyo c' eva vaṭṭaṇ ca ācinantaṃ gacchatīti ācayagāmi. ¹² Lokuttarakusalaṃ cutipaṭisaṃdhiyo c' eva vaṭṭaṇ ca apacinantaṃ gacchatīti apacāyagāmi.

¹ B. upacchedaka°. ² B. bhāva. ³ C. vasagga°. ⁴ C. olānaṃ. ⁵ C. omits. ⁶ B. apaca°; C. acca°. ⁷ B. hi. ⁸ C. āmayagāmin; B. °gāmitti. ⁹ B. akusala°; C. °pāka. ¹⁰ B. pucchāya. ¹¹ B. °yaṃ. ¹² B. apacaya°.

Evam e' etaṃ savipākam eva hoti na apacayagāmiti vacanamattena avipākam. Imam atthaṃ saṃdhāy' ettha sakavādino paṭiññā ca paṭikkhepo¹ ca veditabbo 'ti.

ARIYADHAMMAVIPĀKAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni vipāko vipākadhammadhammo 'ti kathā hoti. Tattha yasmā vipāko² vipākassa aññamaññādipaccayava-sena paccayo hoti. Tasmā vipāko pi vipākadhammadhammo³ 'ti yesaṃ laddhi seyyathā pi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tassa vipāko 'ti tassa vipākadhammadhammassa⁴ vipākassa yo vipāko so pi te vāde vipākadhammadhammo hotiti pucchati. Itaro āyatim⁵ vipākadānabhāvaṃ⁶ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho tappaccayāpi aññassa vipākassa uppattim saṃdhāya paṭijānāti. Evaṃ sante pana 'ssa kusalākusalassa viya tassāpi vipākassa⁷ vipāko tassa² vipāko² 'ti vaṭṭānupacchedo⁸ āpajjati. Taṃ⁹ puṭṭho samayavirodhabhāyena paṭikkhipati. Vipāko 'ti vā² ādimhi vacanasodhanena yadi vipākassa vipākadhammadhammena ekatṭhaṃ¹⁰ bhaveyya. Kusalākusalāvya-kātaṃ ekattaṃ āpajjeyyā¹¹ 'ti paṭikkhipati. Vipāko ca vipākadhammadhammo eā 'ti ettha ayaṃ adhippāyo. So hi catūsu vipākakkhandhesu ekekaṃ aññamaññāpaccayādisu paccayaṭṭhena vipākadhammadhammaṃ taṃ paccayuppannaṭṭhen' eva vipākam maññamāno vipāko vipākadhammadhammo 'ti puṭṭho āmantā 'ti paṭijānāti. Atha naṃ sakavādi yasmā tayā ekakkhaṇe catūsu khandhesu vipāko pi vipākadhammadhammo pi anuññāto tasmā tesam sahaगतādibhāvo āpajjatiti codetum

¹ C. opaṇ ca. ² B. omits. ³ C. vipākadhammo.

⁴ C. vipākadhammavipākassa. ⁵ B. oti.

⁶ B. oñābhāvaṃ. ⁷ B. adds : tassāpi.

⁸ B. oppacchedo. ⁹ C. sam. ¹⁰ B. oṭā bhaveyyaṃ.

¹¹ B. vāpa°.

evam āha. Itaro kusalākusalasamkhātāṃ vipākadhamma-
dhammaṃ samdhāya paṭikkhipati. Taññeva akusala-
lan'ti yadi te vipāko vipākadhammadhammo yo akusala-
vipāko so akusalaṃ āpajjati. Tasmā¹ vipākadhamma-
dhammena ekattā. Taññeva kusalan'ti ādisu
pi es'eva nayo. Aññamaññapaccayā'ti idaṃ
sahajātānaṃ paccayamattavasena² vuttaṃ. Tasmā asā-
dhakaṃ³ mahābhūtānaṃ pi ca aññamaññapaccayatā
vuttā na ca tāni vipākāni⁴ vipākadhammadhammānīti.

VIPĀKO VIPĀKADHAMMADHAMMO 'ti KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 10.

SATTAMO VAGGO.

¹ B. kasmā.

² B. paccayavasena.

³ C. °katam.

⁴ B. adds: na.

Idāni gatikathā nāma hoti. Tattha asurakāyena sad-
 dhiṃ cha gatiyo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ
 e'eva Uttarāpathakānaṃ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa
 paṭiññā itarassa. Atha naṃ sakavādī pañca kho¹ pan'
 imā Sāriputta gatiyo 'ti lomahaṃsanapariyāye² paric-
 chinnānaṃ gatīnaṃ vasena codetvaṃ nanu pañca
 gatiyo 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena paṭi-
 jānāti. Tasmā pana sakavādī cha gatiyo na saṃpaṭi-
 chati. Nanu catūhi apāyehi vimutto³ ettha asurakāyo pi
 gahito 'ti saccam gahito na pan' esā gati kasmā visum
 abhāvato asurakāyasmim hi Kāḷakañjakā⁴ asurapetagatiyā
 saṃgahitā Vepacittiparisādevagatiyā asurakāyo 'ti visum
 ekā gati nāma natthi. Idāni etam eva atthaṃ dassetvaṃ
 nanu Kāḷakañjakā⁴ 'ti āradham. Tattha samāna-
 vaṇṇā 'ti sadisarūpasamṭhānā. Bībhacchā⁵ 'ti
 virūpā duddasikā. Samānabhogā 'ti sadisamethuna-
 samācārā samānāhārā 'ti sadisakheḷasiṅghānika-
 pubbalohitādi-āhārā. Samānāyukā 'ti sadisa-āyupa-
 ricchedā. Āvāhavivāhan 'ti kaññāgahaṇaṃ⁶ e'eva
 kaññādānaṃ ca. Sukkapakkhe samānavaṇṇā 'ti
 sadisarūpasamṭhānā abhirūpā pāsādikā dassaniyā pabhā-
 sampannā samānabhogā 'ti sadisapañcakāmaguṇa-
 bhogā. Samānāhārā 'ti sadisasuddhā bhojanā-
 di-āhārā. Sesam vuttanayam eva. Nanu atthi
 asurakāyo 'ti idaṃ asurakāyass' eva sādham⁷ tassa
 pana visum gatiparicchedābhāvena gatisādhakan 'ti.

GATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

¹ C. pane' ime.² B. °yena.³ C. vimatto.⁴ B. kālañcukā.⁵ B. vigacchā.⁶ C. °gaṇhaṇ.⁷ B. °kakatam.

Idāni antarābhavakathā¹ nāma hoti. Tattha yesaṃ antarāparinibbāyiti suttapadaṃ ayonisogahetvā antarābhavo nāma atthi yattha satto dibbacakkhuko viya adibbacakkhuko iddhimā viya aniddhimā mātāpitisamāgamañ ca utusamayañ ca olokayamāno sattāhaṃ vā atirekasattāhaṃ vā tiṭṭhatiti laddhi seyyathāpi Pubbeseliyānam² eva Sammitiyānañ ca te samdhāya atthīti pucchā sakavādissa laddhiyaṃ thatvā paṭiññā itarassa. Atha naṃ ye bhagavatā tayo bhavā vuttā tesam vasena codetum k ā m a b h ā v o 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo. Yadi te antarābhavo nāma koci bhavo atthi. Tena kāmabhavādīnaṃ yeva aññatarena bhavitabbaṃ. Pañca vokārabhavādīnaṃ viya tena taṃ pucchāma. Kin te yadi antarābhavo nāma kāmabhavo udāhu rūpabhavo arūpabhavo 'ti.³ Itaro tathā⁴ anicchanto sabbam paṭikkhipati. K ā m a b h a v a s s a v ā 'ti ādi. Yadi antarābhavo nāma atthi imesaṃ bhavaṇaṃ antarā dvinnaṃ sīmānaṃ sīmantarikā viya bhaveyyā 'ti codetum āradham. Paravādi pana tathā anicchanto sabbapañhe paṭikkhipati. Kevalaṃ laddhiyā na⁵ sahadhammena ten' eva taṃ⁶ sakavādino v a t a r e⁷ 'ti paṭisedheti.⁸ Pañcavīsā yonīti⁹ yathāparicchinnayoni-ādisu so samodhānaṃ¹⁰ na gacchati. Atha tena tato atirekena bhavitabban 'ti codetum vuttāni. A n t a r ā b h ā v ū p a g a ṃ k a m m a n 'ti yadi so pi eko bhavo yathā kāmabhavūpagāḍini¹¹ kammāni atthīti satthārā vibhajitvā dassitāni. Evaṃ tadūpagenāpi¹² kammena bhavitabban 'ti codanatthaṃ vuttaṃ. Yasmā pana parasamaye antarābhavūpagan nāma paṭiekkam kammaṃ natthi. Yaṃ yaṃ bhavaṃ upapajjissati tadupagen' eva kammena antarābhave nibbattiti tesam laddhi. Tasmā na h'evā 'ti paṭikkhittaṃ. A t t h i a n t a r ā b h a v u p a g ā s a t t ā 'ti puṭṭho pi kāmabhavarūpabhavūpagā yeva nāma

¹ B. °gatakathā.² B. °nañ e' eva.³ B. 'titi; C. omits.⁴ C. kathā.⁵ C. iddhiyā naṃ.⁶ B. omits.⁷ B. va vāde.⁸ C. °dhati.⁹ B. adds: ādini pi.¹⁰ C. °kam.¹¹ C. °bhāvādini.¹² C. °pakenāpi.

te laddhiyā paṭikkhipati. Jāyantaṭṭi ādini¹ puṭṭho pi. Tattha jātijarāmarañāni c'eva cutipaṭisaṃdhiparaṃparaṇ² ca anicchanto paṭikkhipati. Rūpādivasena puṭṭho pi yasmā antarābhavūpagasattassa³ anidassanaṃ rūpavedanādayo pi aññesaṃ viya na oḷārikā 'ti 'ssa⁴ laddhi tasmā paṭikkhipati. Iminā ca⁵ kāraṇena pañca vokārabhave⁶ pi⁴ paṭikkhepo veditabbo. Idāni kāmabhavo gatīti ādi bhavasamsandanaṃ nāma hoti. Tatrāyaṃ adhippāyo. Yadi te antarābhavo⁷ nāma koci gatibhavo⁸ bhaveyya. Yathā kāmabhavādīsu bhavagati-ādibhedo⁹ labbhati. Tathāpi¹⁰ labbhettha yathā vā tatra na labbhati tathā imesu pi na labbhettha.¹¹ Samānasmim hi bhavābhave¹² etesv ev' esa vibhāgo¹³ atthi na itarasmin 'ti ko ettha visesahetū 'ti. Itaro pana laddhimattavasena taṃ taṃ paṭijānāti c'eva paṭikkhipati¹⁴ ca. Sabbesaññeva sattānaṃ atthi antarābhavo 'ti puṭṭho. Yasmā nirayūpaga-asaññasattūpaga-arūpūpagānaṃ antarābhavaṃ na⁴ icchati tasmā paṭikkhipati. Ten' eva kāraṇena paṭilome paṭijānāti. Anantarikasā¹⁵ 'ti ādi. Yesaṃ so antarābhavaṃ¹⁶ na icchati te tāva⁴ vibhajitvā dassetaṃ vuttaṃ. Taṃ sabbam paḷi-anusāren' eva veditabbaṃ. Saddhim suttasādhanenā 'ti.

ANTARĀBHAVAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni kāmaguṇakathā nāma hoti. Tattha sakasamaye tāva kāmadhātūhīti vatt'ukāmā 'ti¹⁷ pi vuccanti kilesakāmā pi kāmabhavo 'ti.¹⁸ Etesu pi¹⁷ hi vatthukāmā kāmāniyaṭṭhena kāmā¹⁹ sabhāvanissattasuññatattṭhena dhātū 'ti

¹ C. ādīm āha.² B. °rānañ ca.³ C. °bhavasattassa.⁴ C. omits.⁵ B. va.⁶ B. °bhavabhāve.⁷ C. ananta°.⁸ C. bhavo.⁹ C. bhavagatibhedo.¹⁰ B. tatrāpi.¹¹ B. labbhati¹² B. bhavabhāve.¹³ B. °ge.¹⁴ B. °khepati.¹⁵ B. ānan°.¹⁶ B. ananta°.¹⁷ B. omits.¹⁸ B. pi.¹⁹ B. °ma.

kāmadhātu. Kilesakāmaniyatthēna¹ ca kāmā. Yathā vutten' ev' atthēna dhātū' ti kāmādhātu. Kāmabhavo kāmaniyatthēna kammanatthēna² vatthukāmappattidesatthēnā³ 'ti tīhi kāraṇehi⁴ kāmā yathāvutten' ev' atthēna dhātū' ti kāmādhātu. Parasamaye pana pañc' ime bhikkhave kāmaguṇā 'ti vacanamattam nissāya pañc' eva⁵ kāmaguṇā kāmādhātū 'ti gahitam. Tasmā yesam ayaṃ laddhi seyyathāpi etarahi Pubbaseliyaṇam.⁶ Te samdhāya kāmādhātunānattam bodhetum pañc' evā 'ti pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā itarassa. Nānu atthīti ādi. Kilesakāmadassanattam vuttam. Tattha tappatisaṃyutto 'ti kāmaguṇapaṭisaṃyutto kāmaguṇarammaṇo 'ti attho. Nō vata re vattabbe pañc' evā 'ti imesu tappatisaṃyuttachandādisu sati pañc' eva kāmaguṇā kāmādhātū 'ti na vattabham. Ete pi hi chandādayo kamaniyatthēna⁷ kāmā ca⁸ dhātu cā 'ti pi kāmādhātu. Kammanatthēna kāmāsamkhātā dhātu pi kāmādhātū 'ti attho. Manussānaṃ cakkhun 'ti ādi vatthukāmāmadassanattam vuttam. Tattha paravādi channaṃ pi āyatanānaṃ vatthukāmābhavēna⁹ kāmādhātubhavaṃ paṭikkhipivā puna maṇo 'ti puṭṭho mahaggatalokuttaram samdhāya 'ssa⁹ na⁹ kāmādhātubhavaṃ paṭijānāti. Yasmā pana sabbe pi te bhūmakamaṇo kāmādhātu yeva. Tasmā naṃ sakavādi suttēna niggaṇhāti. Kāmāguṇābhavo¹⁰ 'ti ādibhavassa¹¹ kāmādhātubhavadassanattam vuttam. Yasmā¹² pana kāmaguṇamate bhavo 'ti vohāro natthi tasmā paravādi na h'evā 'ti paṭikkhipati. Kāmāguṇupagaṃ¹³ kamman 'ti ādi sabbam¹⁴ kāmaguṇamattassa na⁹ kāmādhātubhavadassanattam¹⁵ vuttam kāmādhātusamkhātam kāmābhavūpagaṃ eva hi kamman atthi kāmābhavūpagaṃ eva ca sattā

¹ B. kilesakāmākā°. ² C. kamaṇa°. ³ B. °ppavatti°.

⁴ B. kara°. ⁵ C. omits. ⁶ B.—C. °kānaṃ.

⁷ B. kamma°. ⁸ C. va. ⁹ B. omits. ¹⁰ C. °bhāvo.

¹¹ C. °bhāva°. ¹² C. tasmā. ¹³ B. bhavaṃ.

¹⁴ C. sabbā. ¹⁵ C. kāmābhāva°.

honti. Tattha jāyanti jiyanti mīyanti cavanti upapajjanti¹ na kāmaguṇesu 'ti iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

KĀMAGUṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni kāmakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ pañc' ime bhikkhave kāmaguṇā 'ti vacanamattam nissāya rūpāyatanādāni pañc' evāyatanāni kāmā 'ti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ tesam kilesakāmāss' eva nippariyāyena kāmabhavaṃ dassetuṃ pañc' evā' ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KĀMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni rūpadhātukathā nāma hoti. Tattha rūpino va dhammā rūpadhātu nāmā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te samdhāya rūpino 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sakavādi yasmā rūpadhātu nāma rūpabhavo na rūpamattam eva tasmā ten' atthena codetuṃ rūpabhavo 'ti ādim āha. Tam² sabbam kāmaguṇakathāya vuttanāyena eva veditabbam. Sā ca kāmādhātū 'ti puṭṭho bhūmipacchedavirodham sampassamāno paṭikkhipati puna daḷham katvā puṭṭho attano laddhivasena paṭijānāti. Evaṃ sante pana dvīhi bhavehi samannāgatattā³ āpajjati tena tam sakavādi kāmabhavena vā 'ti ādim āha. Itaro ekassa dvīhi samannāgamābhāvato⁴ paṭikkhipatīti.

RŪPADHĀTUKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Arūpadhātukathāya pi iminā 'va upāyena attho veditabbo arūpadhammesu pana vedanākkhandham eva gahetvā vedanābhavo 'ti ādinā nayena tattha⁵ desanā katā.⁶ Tattha

¹ C. uppa°. ² B. sā tam. ³ B. °tatā.
⁴ B. °gatābhāvato. ⁵ B. ettha. ⁶ B. gatā.

kinte arūpino dhammā 'ti samkhaṃ gatā vedanābhavādisu aññataro hotīti evam attho daṭṭhabbo. Sesam heṭṭhāvuttanayen' eva veditabban 'ti.

ARŪPADHĀTUKATHĀ.

NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni rūpadhātuyā āyatanakathā nāma hoti. Tattha yesam rūpī manomayo sabbaṅgapaccāṅgī ahinindriyo 'ti suttam nissāya brahmakāyikādīnaṃ ghāṇanimittādīni pi āyatanān' evā 'ti kappetvā saḷāyataniko tesam attabhāvo 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva Sammitiyānaṃ te saṃdhāya saḷāyataniko 'ti pucchā sakavādissa laddhivasena paṭijānā itarassa. Atha naṃ yaṃ tattha āyatanam natthi tassa¹ vasena codetum atthi tattha² ghāṇāyatanān 'ti ādi āradham. Tato paravādī yaṃ tattha ajjhattikānaṃ tiṇṇaṃ āyatanānaṃ ghāṇādikaṃ³ saṃṭhānanimittam tad eva āyatanān 'ti laddhiyā paṭijānāti. Bāhirānaṃ + gandhāyatanādīnaṃ vasena puṭṭho ghāṇappasādādayo tattha na icchati tasmā tesam gocaraṃ paṭisedhento paṭikkhipati. Paṭilomapañhe saṃsandanapañhesu pi iminā va upāyena attho veditabbo. Atthi tattha ghāṇāyatanam atthi gandhāyatanam tena ghāṇena taṃ gandham ghāyatīti⁵ tasmim yeva pana⁶ samaye ekacce ācariye saṃdhāya vuttam te kira tattha cha ajjhattikāyatanāni⁷ paripuṇṇāni icchanti āyatanena ca⁸ nāma sakiccakena⁹ bhavitabban 'ti tehi ghāṇādīhi te gandhādayo ghāyanti sāyanti phusantīti¹⁰ pi icchanti taṃ laddhim saṃdhāya paravādī āmantā 'ti paṭijānāti. Atthi tattha¹¹ mūlagandho 'ti ādīni pana puṭṭho atthibhāvaṃ sādhetum asakkonto paṭikkhipati. Nanu atthi tattha

¹ C. tattha.

² C. tassa.

³ B. °tam.

⁴ C. bāhiram.

⁵ C. °ntiti.

⁶ C. para.

⁷ B. °kāni āya°.

⁸ C. omits.

⁹ C. kicca°.

¹⁰ C. adds : icchantīti pi.

¹¹ B. kattha.

g h ā ṇ a n i m i t t a n ' t i ā d i s a m ṭ h ā n a m a t t a s s ' e v a s ā d h a -
k a m n a ā y a t a n a s s a t a s m ā u d ā h a ṭ a m p i a n u d ā h a ṭ a s a d i s a m
e v ā ' t i .

RŪPADHĀTU¹-ĀYATANA²KATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 7.

Idāni āruppe rūpakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ
viññānapaccayā nāmarūpan 'ti vacanato āruppabhava pi
olārikarūpanissaṭaṃ³ sukhumarūpaṃ atthi laddhi. Sey-
yathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya atthi rūpan 'ti
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha uttā-
nattham evā 'ti.

ĀRUPPE RŪPAKATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 8.

Idāni rūpakammaṃ⁴ 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ
kāyavacīviññattisaṃkhātaṃ rūpaṃ eva kāyakammaṃ vacī-
kammaṃ nāma. Tañ ca kusalasamuṭṭhānaṃ kusalaṃ
akusalasamuṭṭhānaṃ akusalaṃ 'ti laddhi seyyathāpi Mahi-
sāsakānañ c' eva Saṃmitiyānañ ca te saṃdhāya ku s a l a -
c i t t e n a⁵ s a m u ṭ ṭ h i t a n ' t i p u c c h ā s a k a v ā d i s s a
paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace taṃ kusalaṃ sv āyaṃ
sārammaṇādibhedo kusalassa labbhati. Atthi te⁶ so
tassā 'ti codetum s ā r a m m a ṇ a n ' t i ā d i ā r a d d h a m .
Tattha patthanā⁷ paṇidhīti cetanā' ev' etaṃ
vevacanaṃ. Kusalacetanā' eva hi pakappamānā patthanā
'ti pakappanavasena⁸ ṭhitattā paṇidhīti ca vuccati. Parato⁹
pana kusalena cittena samuṭṭhitā vedanā saññā cetanā
saddhā 'ti¹⁰ ādisu vedanādīnañ ñeva cetanā patthanā paṇ-
idhīti labbhati na cetanāya.¹¹ Kasmā dvinnam cetanānaṃ

¹ C. ārū°. ² B. omits. ³ B. adds : yā āyatana.
⁴ B. rūpan 'ti kamman 'ti. ⁵ B. kusalena cittena.
⁶ C. omits. ⁷ C. °na. ⁸ C. pakappavasena.
⁹ B. padato. ¹⁰ C. sati. ¹¹ B. vedanāya.

ekato abhāvā sotapatitattā pana eva¹ tantigatā 'ti veditabbā. Rūpāyatanaṇ 'ti ādisu purimavāre² sabbam tam kusalan 'ti samkhittassa pabhedadassanattam vuttam. Sesā saṃsandanayā vacīkammamapathā³ akusalena cittena samutthitan 'ti ādi vidhānaṇ ca sabbam pāli-anusāren' eva veditabbam. Asucīti pan' ettha sukkaṃ adhippetam. Suttasādhanaṃ uttānattham evā 'ti.

RŪPAKAMMAN⁴ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni jīvitindriyakathā nāma 'hoti. Tattha yesaṃ jīvitindriyaṃ nāma cittavippayutto arūpadhammo tasmā rūpajīvitindriyaṃ natthiti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṇ c' eva Saṃmitiyānaṇ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Natthi rūpīnaṃ dhammānaṃ⁵ āyū 'ti pañhe. Upādinnarūpādīnaṃ pi tinakatthādīnaṃ pi saṃtānavasena⁷ pavattaṇ⁸ c' eva āyutthitiyāpanā⁹ yāpanā iriyānā pavattanā¹⁰ pālanā 'ti icchati tasmā paṭikkhipati. Atthi pañhe pi iminā 'va kāraṇena¹¹ paṭijānāti. Atthi arūpajīvitindriyaṇ¹² 'ti pañhe arūpadhammānaṃ cittavippayuttaṃ jīvitindriya-saṃtānaṃ nāma atthi icchati tasmā paṭijānāti. Rūpīnaṃ dhammānaṃ āyū arūpajīvitindriyaṇ 'ti pañhe rūpasattasaṃtāne¹³ rūpino vā dhammā honti¹⁴ arūpino vā sabbesaṃ cittavippayuttaṃ arūpajīvitindriyaṃ eva icchati tasmā paṭijānāti. Nirodhasamaṇṇapañhesu pi cittavippayuttaṃ arūpajīvitindriyaṃ eva saṃdhāya paṭikkhipati ca paṭijānāti ca. Sakavādi pana tam asaṃ-

¹ B. evaṃ. ² B. ovāde. ³ B. okatā.
⁴ B. rūpaṃ. ⁵ C. omits. ⁶ B. opānaṃ.
⁷ C. sattāna°; B. saṃdhā yana°. ⁸ B. pavattim eva.
⁹ B. oyandhā; C. oyapanā. ¹⁰ B. vattanā.
¹¹ B. pakā°. ¹² C. rūpa°. ¹³ C. sattasattāne.
¹⁴ C. hontu.

paṭicchanto yaṃ¹ arūpappavatte asati atthi rūpena tena bhavitabban 'ti codetum hañcīti ādim āha. Saṃkhārakkhandhapañhesu² phassādisaṃkhārakkhandham² saṃdhāya paṭikkhipati kāyakammādisaṃkhārakkhandham saṃdhāya paṭijānāti. Kāyaviññattivaciviññatti-sammāvācā-sammakammanto pi jīvitindriyan 'ti evam ādayo pi dhammā saṃkhārakkhandhapariyāpannā 'ti yassa³ laddhi. Sakavādi pana taṃ asaṃpaṭicchanto⁴ yadi niruddhe pi arūpappavatte saṃkhārakkhando atthi catunnaṃ pi khandhānaṃ atthitā hotū 'ti codetum atthi vedanakkhandho 'ti ādim āha. Itaro antosamāpatim⁵ saṃdhāya paṭikkhipati. Samāpajjantassa ca vuṭṭhahantassa⁶ ca pubbāparabhāgaṃ⁷ saṃdhāya paṭijānāti. Asaññasattavāre⁸ pi es' eva nayo. Tassa hi laddhiyā asaññasattānaṃ paṭisaṃdhiakāle cittaṃ uppajjitvā nirujjhati. Tena saha cittavippayuttaṃ arūpajīvitindriyaṃ uppajjitvā yāvātāyukaṃ pavattati⁹ tasmā tesam jīvitindriyaṃ natthīti puṭṭho paṭikkhipati. Atthīti puṭṭho paṭijānāti. Vedanakkhandhādayo pi tesam pavattivasena paṭikkhipati. Cutipaṭisaṃdhiivasena paṭijānāti. Sakavādi pana taṃ anicchanto ca² sa ce tattha ekakkhaṇe pi vedanādayo atthi pañcavokārabhavattham¹⁰ pāpuṇātīti codetum pañcavokārabhavo 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena¹¹ paṭikkhipati. Ekadesaṃ bhijjatīti¹² pañhe saṃpayuttaṃ bhijjatīti¹² vippayuttaṃ tiṭṭhatīti tassa laddhi. Tasmā paṭijānāti. Dve jīvitindriyānīti pucchā paravādissa paṭiññā sakavādissa. Rūpārūpavasena hi dve jīvitindriyāni tehi yeva satto jīvati¹³ tesam bhaṅgena maratīti yuccati. Cutikkhaṇasmiṃ hi dve pi² jīvitāni sah' eva bhijjantīti.¹⁴

JĪVITINDRIYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 10.

¹ B. taṃ. ² C. omits. ³ B. ssa. ⁴ C. saṃpa°.

⁵ C. ante. ⁶ B. vuṭṭhā°. ⁷ C. °bāgaṃ.

⁸ B. °vāde. ⁹ B. °vattā. ¹⁰ C. °bhavavatthā.

¹¹ B. °bhayā. ¹² B.—C. bhajja°. ¹³ C. pavatti.

¹⁴ B.—C. bhajjanti.

Idāni kammahetukathā nāma hoti. Tattha yena arahatā purimabhāve arahā abbhācikkhitāpubbo so tassa kammaṣṣa hetu arahattā parihāyatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ c' eva Saṃmitiyānaṃ ca. Te saṃdhāya kammaṃ hetū 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesaṃ parihānikathāya vuttanayam eva. Handa hi arahantānaṃ abbhācikkhatīti idaṃ yassa kammaṣṣa¹ hetu parihāyati² taṃ saṃpaṭicchāpetuṃ vadati. Atha naṃ sakavādi taṃ pakkhaṃ paṭijānāpetvā yadi evaṃ ye³ hi arahanto abbhācikkhitapubbā te sabbe arahattaṃ pāpuṇeyyū⁴ 'ti codetuṃ ye ke cī ti ādim āha. Itaro tassa kammaṣṣa arahattaṃ⁵ saṃpāpuṇeyya⁶ niyāmaṃ aṃpassanto paṭikkhipatīti.

KAMMAHETUKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

ATTHAMO VAGGO.

¹ C. kamma.

² B. oṃyanti.

³ C. omits.

⁴ B. oṃyyan.

⁵ C. oṃntaṃ.

⁶ B. oṃpūṇe.

Idāni ānisamsakathā nāma hoti. Tattha sakasamaye samkhāre ādinavato nibbānaṃ ca ānisamsato passantassa samyojanappahānaṃ hotīti nicchayo. Yesaṃ¹ pana tesu² dvīsu ekamsavādaṃ³ gahetvā ānisamsadassāvino evaṃ samyojanappahānaṃ hotīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha 'ssa ekamsavādo tayā gahito ādinavo pi datṭhabbo yevā 'ti. Vibhāgadassanatthaṃ sakavādi samkhāre 'ti ādim āha. Samkhāre ca aniccato manasikaroti nibbāne ca⁴ gahetvā⁵ ānisamsadassāvī hotīti pañhasmiṃ ayam adhippāyo. Ānisamsadassāvissa⁶ samyojanānaṃ pahānaṃ⁷ hotīti tesam⁸ laddhi. Na nu samkhāre aniccato manasikaroto samyojanā pahīyantīti ca puṭṭho āmantā 'ti paṭijānāti. Tena te samkhāre⁹ ca aniccato manasi karoti nibbāne ca ānisamsadassāvī hotīti idaṃ āpajjatīti kiṃ sampañcasi¹⁰ pi¹¹ etan 'ti tato paravādi ekacittakkhaṇaṃ samdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho nānācittavasena paṭijānāti. Sakavādi pan' assa adhippāyaṃ madditvā aniccamanasikārassa ca ānisamsadassāvītāya ca ekato paṭiññātattā¹² dvinnam phassānaṃ dvinnam cittānaṃ samodhānaṃ hotīti pucchati. Itaro dvinnam samodhānaṃ apassanto paṭikkhipati. Dukkhato 'ti¹³ ādipañhesu¹⁴ pi es' eva nayo. Kiṃ pan' ettha samnitthānaṃ kiṃ aniccādito manasikaroto¹⁵ samyojanā pahīyanti. Udāhu nibbāne ānisamsadassāvissa¹⁶

¹ C. sesā. ² B. yesu. ³ B. ekamsaka^o.

⁴ B. va. ⁵ B. omits. ⁶ B. °ssāvī viya.

⁷ B. °janapahānaṃ. ⁸ B. yesam. ⁹ B. °te.

¹⁰ B. °ti. ¹¹ C. omits. ¹² B. paṭiññattā.

¹³ C. pi. ¹⁴ B. °panñāsu. ¹⁵ B. °kabhedo.

¹⁶ B °padassā viya.

udādu dve pi ekato karontassā 'ti¹ yadi tāva aniccādito manasikaroto pahānaṃ bhaveyya vipassanā citten' eva ca bhaveyya. Atha vā² ānisaṃsadassāvino anussavavasena nibbāne³ ānisaṃsaṃ passantassa vipassanā citten' eva bhaveyya. Atha dve pi ekato karontassa bhaveyya. Dvīnaṃ phassādīnaṃ samodhānaṃ bhaveyya. Yasmā pana ariyamaggakkhaṇe aniccādīmanasikāraṃ⁴ tassa² kiccaṃ nipphattim⁵ gacchati. Puna aniccato 'ti ādigahaṇassa anuppattidhammato nibbāne paccavekkhato⁶ ca ānisaṃsadassanaṃ iccēbati. Tasmā kiccānipphattivasena aniccādito manasikaroto⁷ ārammaṇaṃ katvā pavattivasena ca nibbāne ānisaṃsadassāvissa saṃyojanānaṃ pahānaṃ hotīti vedītabbaṃ. Nibbāne sukhanupassatīti suttāṃ nibbāne sukhanupassanādibhāvam eva sādheti na ānisaṃsadassāvitamattena saṃyojanānaṃ pahānaṃ tasmā anāgatasadisam evā 'ti.

ĀNISAṂSAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni amatārammaṇakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ nibbānaṃ maññatīti ādīnaṃ ayoniso atthaṃ gahetvā amatārammaṇaṃ saṃyojanaṃ⁸ hotīti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace amatārammaṇaṃ saṃyojanaṃ amatassa saṃyojanīyādibhāvo āpajjatīti codetum amataṃ saṃyojanaṃ⁹ 'ti ādim āha. Itaro suttavirodhabhayena sabbāṃ paṭikkhipatī. Iminā va upāyena sabbavāresu¹⁰ attho vedītabbo: Nibbānaṃ nibbānato 'ti āhaṭasuttāṃ¹¹ pana diṭṭhadhammanibbānaṃ¹² saṃdhāya bhāsitaṃ tasmā asādhakan 'ti.

AMATĀRAMMAṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

- ¹ B. pi. ² B. omits. ³ C. nibbānaṃ.
⁴ B. °rassa. ⁵ B. kiccānipphatti. ⁶ B. paccakkhato.
⁷ B. °kabhedo. ⁸ C. adds: na. ⁹ B. °niyan 'ti.
¹⁰ B. sabbadhātu. ¹¹ C. āgatta°. ¹² B. °niṭṭhānaṃ.

Idāni rūpaṃ sārammaṇaṃ 'ti kathā nāma hoti. Tattva rūpaṃ sapaccayatthena sārammaṇaṃ nāma hoti na aññaṃ ārammaṇaṃ karotīti ārammaṇapaccayavasena yesaṃ pana avisesena rūpaṃ sārammaṇaṃ 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya ārammaṇassa¹ vibhāgadassanattamaṃ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesam ettha pāli-anusāreṇ' eva vedītabbaṃ. Na vattabbaṃ 'ti pañhe oṭṭhabbhārammaṇaṃ² saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Dutiyapañhe pi paccayārammaṇaṃ saṃdhāya paṭiññā tass' eva. Iti sappaccayatthen' ev' ettha sārammaṇatā pi siddhā 'ti.

RŪPAṆ SĀRAMMAṆAN 'TI KATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 3.

Idāni anusayā anārammaṇā 'ti kathā nāma hoti. Tattva yesaṃ anusayā nāma cittavippayuttā ahetukā avyākātā ten' eva anārammaṇā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva ekaccānañ ca Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya anusayā pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ anārammaṇena nāma evaṃvidhena bhavitabban 'ti codetum rūpan 'ti ādim āha. Kāmarāgo 'ti ādi kāmarāgānusayato anaññattā dassitaṃ saṃkharakkhandho anārammaṇo 'ti pañhe cittasampayuttaṃ saṃkharakkhandhaṃ saṃdhāya paṭikkhipati anusayañ ca jīvitindriyaṃ kāyakammādirūpañ ca saṃkharakkhandhāpariyāpannaṃ taṃ³ saṃdhāya paṭijānāti. Iminā va upāyena sabbavāresu attho vedītabbo. Sānusayo 'ti pañhe pana appahīnanusayattā sānusayatā anuññatā. Na anusayānaṃ pavattisaṃbhavā⁴ yo hi⁵ appahīno na so atīto nānāgato na paccuppanno maggavajjhakilesa paṇ' esaṃ⁶ appahīnatā nāma⁷ atthīti vuccati evaṃrūpassa ca idaṃ nāma ārammaṇaṃ 'ti na vattabbaṃ. Tasmā taṃ pi

¹ B. °ṇatthassa na. ² B. olubbhā°. ³ C. °pannatam.

⁴ B. °saṃbhāva. ⁵ C. ti. ⁶ C.—B. esa. ⁷ B. va.

paṭikkhittam pan' etam na¹ kevalam anusayassa rāgā-
dīnam pi tādisam eva. Tasmā anusayānam anāra-
mmaṇatāsādhakam² na hotiti.

ANUSAYĀ ANĀRAMMAṆĀ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni ñānam anārammaṇan 'ti kathā nāma hoti.
Tattha yasmā arahā³ cakkhuvīññānasamaṅgī ñānīti
vuccati tassa ñānassa tasmim khaṇe ārammaṇam⁴ natthi
tasmā ñānam anārammaṇan 'ti yesam laddhi seyyathāpi
Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa. Sesam ettha anusayakathāya vuttanāyen' eva
veditabban 'ti.

ÑĀNAM ANĀRAMMAṆAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni atītārammaṇakathā nāma hoti. Tattha yasmā
atītānāgatārammaṇam nāma natthi. Tasmā tadāramma-
ṇena cītena ārammaṇassa natthitāya anārammaṇena
bhavitabban 'ti. Atītam ārammaṇan⁵ 'ti yesam laddhi
seyyathāpi Uttarāpathakānam te samdhāya atītāramma-
ṇan 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha
yathā pālim eva niyyatiti.⁶

ATĪTĀRAMMAṆAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni vitakkānupatitakathā nāma hoti. Tattha vitakkā-
nupatitā nāma duvidhā ārammaṇato ca sampayogato ca.
Tattha asukacittam nāma vitakkassārammaṇam na⁷ hoti;

¹ C. omits. ² C. āra°. ³ C. aho cakkhuvīññānan 'ti.

⁴ C. anāra°.

⁵ C. anā°.

⁶ B. adds : dhi.

⁷ B. omits.

niyamābhāvato siyā sabbam cittaṃ vitakkānupatitaṃ. Vitakkavippayuttacittasaṃbhāvato pana na sabbam cittaṃ vitakkānupatitaṃ iti imaṃ vibhāgaṃ akatvā avisesen' ¹ eva sabbam cittaṃ vitakkānupatitaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha pālivasen' eva niyyatīti.

VITAKKĀNUPATITAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni vitakkavipphārasaddakathā nāma hoti. Tattha ² yasmā³ vitakkavicārā vacīsaṃkhārā 'ti vuttā tasmā⁴ sabbaso vitakkayato ⁵ vicārayato antamaso ⁶ manodhātuppavattikāle pi vitakkavipphāro⁷ saddo yevā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te saṃdhāya sabbaso 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi vitakkavipphāramattam saddo phassādivipphāro pi saddo bhaveyyā 'ti codetum sabbato phassato 'ti ādim āha. Itaro tādisaṃ suttalesam apassanto paṭikkhipati. Vitakkavipphārasaddo sotaviññeyyā 'ti vitakkassa vipphāramattam eva saddo 'ti katvā pucchati. Na vitakkavipphārasamutthitaṃ suttaṃ saddam. Itaro paṭikkhipati. Nanu vitakkavipphāro na ³ saddo na sotaviññeyyo 'ti idaṃ tass' eva laddhiyā dasseti. So hi vitakkavipphāramattam eva saddam vadati. So na sotaviññeyyo 'ti itaro pana vitakkavipphārasaddam sutvā ādissatīti ⁸ vacanato sotaviññeyyo cā 'ti vadati.⁹

VITAKKAVIPPHĀRASADDAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni na yathā vitakkassa vācā 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā koci aññaṃ bhaṇissāmīti aññaṃ bhaṇati tasmā na yathā cittaṃ vācā cittaṇurūpā cittaṇugatikā na

¹ C. vise°. ² B. tasmā. ³ B. omits.
⁴ C. tampana. ⁵ C. vitakkato. ⁶ C. mantamayo.
⁷ C. °ra. ⁸ C. ādisāti. ⁹ C. omits.

hoti. Vinā pi cittena pavattatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi taṃ samuṭṭhāpakaṃ cittaṃ¹ na siyā phassādayo pi tasmim̐ khaṇe na siyūn'ti codetūṃ aphaṣṣakassā² 'ti ādim āha. Na bhaṇitukāmo 'ti ādisu yasmā aññaṃ bhaṇissāmīti aññaṃ bhaṇanto pi bhaṇitukāmo yeva nāma hoti. Tasmā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Nanu atthi koci aññaṃ bhaṇissāmīti ādisu³ cīvaran⁴ 'ti bhaṇitukāmo cīran⁵ 'ti bhaṇeyya. Tattha taṃ⁶ aññaṃ bhaṇitukāmatācittam̐ aññaṃ bhaṇanacittam̐ iti pubbabhāgacittena⁷ asadisattā ayathācitto nāma hoti. Ten' assa kevalaṃ anāpatti nāma hoti. Na pana cīran 'ti vacanasamuṭṭhāpakacittam̐ natthi. Iti acittikā sāvācā 'ti attham̐ saṃdhāya imina udāharāṇena na yathācittassa⁸ vācā pi⁹ paṭiṭṭhāpitā pi appaṭiṭṭhāpitā 'va¹⁰ hotīti

NA YATHĀCITTASSA VĀCĀ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni na yathācittassa kāyakammaṃ 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā koci aññaṃtra gacchissāmīti aññaṃtra gacchati. Tasmā na yathācittassa kāyakamma cittaṇurūpaṃ cittaṇu-gatikaṃ na hoti vinā pi cittena pavattatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam̐ ettha hetṭhāvutta-nayen' eva veditabban 'ti.

NA YATHĀCITTASSA KĀYAKAMMAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni atitānāgatehi samannāgatakathā nāma hoti. Tattha samannāgatapaññatti paṭilābhapaññattīti dve paññattiyo

¹ B. adds: kassa vācācittā. ² C. aṭṭhassa tassā.
³ C. ādi. ⁴ C. vicaran. ⁵ B. cīvaran. ⁶ B. omits.
⁷ B. °rāga°. ⁸ B. °citta. ⁹ B. ti. ¹⁰ B. pi.

veditabbā. Tāsu paccuppannadhammasamaṅgī samannāgato 'ti vuccati aṭṭhasamāpattilābhino pana samāpattiyo kiñcāpi na ekakkhaṇe pavattanti. Aññā atitā honti aññā anāgatā aññā paccuppannā paṭivijjhivā appahīnatāya¹ pana lābhīti vuccati. Tattha ye imaṃ vibhāgaṃ agahetvā yasmā jhānalābhīnaṃ atitānāgatāni pi² jhānāni atthi tasmā te atitena³ pi anāgatena pi sammannāgatā 'ti laddhi⁴ seyyathāpi Andhakānam.⁵ Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Aṭṭha vimokkhā jhāyīti⁶ ādi pana lābhibhāvassa sādhaṃ na samannāgatabhāvassā 'ti.

ATITĀNĀGATASAMANNĀGATAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 11.

NAVAMO VAGGO.

¹ B. apari^o.² C. omits.³ C. anenā pi.⁴ C. °kā.⁵ C. Andhakā.⁶ C. jhānādīti.

Idāni nirodhakathā nāma hoti.¹ Tattha yesaṃ uppatti siyeti² saṃkhaṃ gatassa³ bhavaṅgacittassa bhavaṅgakhaṇena⁴ h' eva kiriyā 'ti saṃkhātā kusalā vā akusalā vā cattāro khandhā cittasamutthānaṃ rūpañ cā 'ti pañca khandhā uppajjanti. Tesu⁵ hi anuppannesu bhavaṅge⁶ niruddhe saṃtativicchedo bhaveyyā 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya uppatti⁷ siyeti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tattha uppatti⁸ siyeti catūsu pi padesu bahuvacanaṃ bhummatthe ekavacanaṃ bhummam. Uppatte⁹ siy' esu pañca su khandhesu aniruddhesu¹⁰ 'ti ayam h' ettha attho. Dasannaṃ 'ti uppatte siyā¹¹ khandhānañ ca kiriyā-khandhānañ ca vasena vuttam. Tattha paṭhamapañhe khandhalakkhaṇavasena pañc' eva nāma te saṃdhāyā¹² 'ti paṭikkhipati. Dutiyapañhe purimacchimavasena¹³ uppatte siyā¹⁴ kiriyāvasena ca nānattaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Dvinnam vā pana phassānaṃ cittānañ ca samodhānaṃ puṭṭho suttalesābhāvena paṭikkhipati. Kiriyā cattāro¹⁵ 'ti rūpena vinā kusalā vā akusalā vā cattāro gahitā. Kiriyā nānaṃ 'ti paravādinā cakkhuvīññānasamaṅgikkhaṇe arahato anuññātaṃ anārammaṇānaṃ. Niruddhe¹⁶ magge uppajjatīti pucchā paravādissa. Aniruddhe¹⁷ anuppajjanato paṭiññā sakavādissa. Mato maggaṃ bhāvetīti chalena¹⁸

¹ B. hotīti.² B. upapatti pisiyun 'ti.³ B. saṃkhārā tassa.⁴ C. bhaṅga^o; B. adds: sa.⁵ C. tesam.⁶ C. °gesu.⁷ B. upapatti.⁸ C. uppanne.⁹ B. upapatte.¹⁰ B. niru^o.¹¹ B. siye.¹² B. khandhā.¹³ B. purimacchimānaṃ ca.¹⁴ C. sisa.¹⁵ B. cittāno.¹⁶ B. °ddho maggo.¹⁷ C. ananuruddhe.¹⁸ C. palena.

pucchā paravādissa. Yasmā pana paṭisaṃdhitō yāva cuti cittāsatto jīvati yeva nāma tasmā sakavādi na h' evā 'ti paṭikkhipati.

NIRODHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni rūpaṃ maggo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ sammāvācā-kamantājīvā rūpaṃ 'ti laddhi. Seyyathāpi Mahiṃsāsaka-Saṃmitiya-Mahāsaṃghikānaṃ. Te saṃdhāya magga samaṅgissa 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te sammāvācādayo rūpaṃ na¹ viratiyo yathā sammādiṭṭhādimaggo sārammaṇādi-bhāvo² evaṃ taṃ pi rūpaṃ siyā 'ti³ codetum sārammaṇo 'ti ādim āha. Tattha paṭikkhepo ca paṭiññā ca paravādino laddhi-anurūpena veditabbā. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

RŪPAṆ MAGGO⁴ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni pañcaviññānasamaṅgikathā nāma hoti. Tattha yesaṃ cakkhunā rūpaṃ disvā na nimittaggāhī hotīti suttam nissāya pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sacetassa maggabhāvanā atthi pañcaviññānagatikena vā maggena maggagatikehi vā pañcaviññānehi bhavitabbam. Na ca tāni maggagatikāni anibbānārammaṇattā alokuttrattā na ca maggo pañcaviññānagatiko. Tena⁵ lakkhaṇena asaṃgahitattā 'ti codetum. Na nu pañcaviññānā uppannavatthukā 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo yadi pañcaviññānasamaṅgissa maggabhāvanā siyā. Yena manoviññānena maggo saṃpayutto taṃ pi pañcaviññānasamaṅgissa siyā. Evaṃ sante yad idaṃ⁶

¹ C. ka.

² B. °sabhāvo.

³ B. pi.

⁴ B. rūpamaggo.

⁵ B. tesam.

⁶ C. yadi taṃ.

pañcaviññānā uppannavatthukā 'ti ādi lakkhaṇaṃ vuttam. Evaṃ avatvā cha¹ viññānā 'ti² vattabbaṃ siyā tathā³ pana avatvā pañca viññānā t' eva⁴ vuttam. Tasmā na vattabbaṃ pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti yasmā c' ettha ayam eva adhippāyo. Tasmā sakavādi taṃ⁵ lakkhaṇaṃ paravādiṃ sampañicchāpetvā no⁶ vata re 'ti vattabbe pañcaviññānasamaṅgissa atthi maggabhāvanā 'ti pi āha. Aparo nayo pañcaviññānā⁷ uppannavatthukā⁸ maggo avatthuko hoti. Te ca⁹ uppannārammaṇā maggo na vattabbārammaṇo te purejātavatthukā va maggo avatthuko pi te purejātārammaṇā maggo apurejātārammaṇo¹⁰ te ajjhattikavatthukā va maggo avatthuko pi te rūpādivasena bāhirārammaṇā maggo nibbānārammaṇo te aniruddhaṃ vatthunissāyaṃ¹¹ katvā pavattanato asaṃbhinnavatthukā maggo avatthuko pi te aniruddhān' eva rūpādiṃ ārabha pavattanato āsaṃbhinnārammaṇā maggo nibbānārammaṇo te nānavatthukā maggo avatthuko vā ekavatthuko vā te attano attano⁹ ca¹² rūpādigocare pavattanato na¹³ aññamaññassa¹⁴ gocara-visayā¹⁵ paccanubhonti¹⁶ maggo rūpādisu pi¹³ ekaṃ pi gocaraṃ na karoti te kiriyamaṇo dhātuṃ pure cārikaṃ¹⁷ caritvā¹⁸ uppajjanato na asamannāhārā na amanasikārā uppajjanti maggo nirāvajjano¹⁹ va te²⁰ sampañicchannādihi vokiṇṇā uppajjanti maggassa vokāro yeva natthi. Te aññamaññaṃ pubbacarimabhāvena uppajjanti maggassa tehi saddhiṃ purimacchimatā²¹ va²² natthi tesam anuppattikāle²³ paccitā¹³ va¹³ natthi¹³ tesam anuppattikāle²³ tikkhavipassanāsamaye tesam anuppattidese āruppe hi²⁴ ca uppajjanato. Te sampañicchannādihi antaritattā na

¹ C. ca. ² C. °nāni. ³ B. taṃ. ⁴ C. °n' eva.

⁵ C. naṃ. ⁶ B.—C. na. ⁷ C. °na. ⁸ C. °ko.

⁹ C. omits. ¹⁰ C. ajātā°.

¹¹ B. vatthum; C. °nissasaṃ. ¹² B. va.

¹³ B. omits. ¹⁴ B. °ña. ¹⁵ B. gocaraṃ viya.

¹⁶ B. °bhavanti. ¹⁷ C. vātikaṃ. ¹⁸ B. katvā.

¹⁹ C. °to. ²⁰ C. ne. ²¹ C. purimattā. ²² C. ca.

²³ C. °lo. ²⁴ B. pi.

aññamaññassa samanantarā¹ uppajjanti maggassa saṃ-
 paṭicchannādihi antaritabhāvo va natthi tesam aññatra
 abhinipātā² abhogamattam pi kiccam natthi maggassa
 kilesasamugghātanam kiccam 'ti yasmā c' ettha ayam pi
 adhippāyo tasmā³ sakavādi imeh' ākārehi paravādīmag-
 gassa apañcaviññānagatikabhāvam saṃpaṭicchāpetvā n o
 v a t a r e v a t t a b b e p a ñ c a v i ñ ñ ā n a s a m a ñ -
 g i s s a a t t h i m a g g a b h ā v a n ā ' t i ā h a . S u ñ ñ a -
 t a m ā r a b b h ā ' t i y a t h ā l o k u t t a r a m a g g e s u ñ ñ ā t a m
 nibbānam ārabba lokiyo suddham saṃkhārapuñjam ārab-
 bha uppajjati. Kin te evam cakkhuviññānaṃ 'ti
 pucchati. Itaro cakkhuñ ca paṭicca rūpe cā 'ti vacanato
 paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho na nimittaggāhīti vacanato
 yam tattha animittam tad eva suññatan 'ti saṃdhāya paṭi-
 jānāti. Cakkhuñ ca paṭiccā 'ti pañhadvaye pi es'
 eva nayo cakkhuviññānam atītānāgatam ārab-
 bhā 'ti ettha ayam adhippāyo. Manoviññānasamañgissa
 atthi maggabhāvanā manoviññānañ ca atītānāgatam pi
 ārabba uppajjati. Kin te evam cakkhuviññānam pīti.
 Phassaṃ ārabbhā 'ti ādisu pi es' eva nayo. Cak-
 khunā rūpam disvā na nimittaggāhīti ettha
 javanakkhaṇe⁴ na nimittaggāhitā vuttā na cakkhuviññā-
 nakkhaṇe tasmā lokikamaggam⁵ pi saṃdhāy' etam asādha-
 kam.

PAÑCAVIÑÑĀNASAMAÑGISSA MAGGAKATHĀ
 NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni pañcaviññānākusalā pīti kathā nāma hoti. Yathā⁶
 heṭṭhāvuttanayen' eva atthato vedītabbo 'ti.

PAÑCAVIÑÑĀNĀ KUSALĀ PĪTI KATHĀ
 NIṬṬHITĀ. 4.

¹ C. samantarā.

² B. °vātā.

³ B. tattha.

⁴ B. °lakkhaṇe.

⁵ B. lokiya°.

⁶ B. sā.

Idāni sābhogakathā¹ nāma hoti. Tattha ābhogo nāma kusalākusalavasenā 'ti² satthārā va cakkhunā rūpaṃ disvā nimittaggāhī hoti na nimittaggāhī hotitī ādi vuttaṃ. Taṃ³ ayoniso gahetvā pañca viññānā sābhogā⁴ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha purimakathā sadisam evā 'ti.

SĀBHOGAKATHĀ⁵ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni dvihi sīlehiti kathā nāma hoti. Tattha sīle paṭiṭṭhāya naro sapañño⁶ 'ti ādi vacanato yasmā lokiyena sīlena silavā lokuttaraṃ maggaṃ bhāveti tasmā purimena ca lokiyena maggakkhaṇe lokuttarena cā 'ti dvihi sīlehi samannāgato nāma hotitī yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ yeva te saṃdhāya maggasamaṅgīti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi³ so³ ekakkhaṇe lokiyalokuttarehi dvihi sīlehi samannāgato dvihi phassādihi pi tena samannāgatenā bhavitabban 'ti codetuṃ dvihi phassehīti ādim āha. Itaro⁷ tathārūpaṃ nayaṃ apassanto paṭikkhipatī. Lokiyena ca lokuttarena cā 'ti pañhe pubbasamādinnaṃ⁸ ca maggakkhaṇe uppannaṃ sammāvācādi⁹ saṃdhāya paṭijānātī. Lokiyasīle¹⁰ niruddhe¹¹ ti¹² pucchā paravādissa¹³ khaṇabhaṅganirodhabhaṅgaṃ¹⁴ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa itaro pana taṃ vitikkamaṃ viya sallakkhanto dussīlo 'ti ādim āha. Laddhipaṭiṭṭhāpanaṃ¹⁵ paṇ'assa pubbe abhinnaṣilatam yeva dīpeti na dvihi samannāgamaṃ¹⁶ tasmā appaṭiṭṭhā va laddhīti.

DVIHI SĪLEHĪTI KĀTHĀ

NIṬṬHITĀ. 6.

-
¹ B. ābhoc.	² B. hoti.	³ C. omits.	⁴ B. abhoc.
⁵ B. abhogac.	⁶ B. samaro.	⁷ B. omits.	
⁸ C. onno.	⁹ B. odini ca.	¹⁰ B. oye sīle.	
¹¹ B. oddho.	¹² C. hi.	¹³ B. saka.	
¹⁴ B. onirodham.	¹⁵ B. osanam.	¹⁶ B. otaṃ.	

Idāni silaṃ acetasikan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā sile uppajjitvā niruddhe pi samādānāhetuko silo-pacayo nāma atthi yena so¹ silavā yeva nāma hoti. Tasmā silaṃ acetasikan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahā-saṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha dānaṃ acetasikan 'ti kathāyaṃ vuttanayen' eva veditabbaṃ. Laddhipaṭiṭṭhāpanaṃ pi ayoniso gahītattā appaṭiṭṭhāpanaṃ evā 'ti.

SĪLAM ACETASIKAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni silaṃ na² cittānuparivattitī kathā nāma hoti. Tattha na³ cittānuparivattitī bhāsantaram³ eva nāma.⁴ Sesam purimakathāsadisam evā 'ti.

NA CITTĀNUPARIVATTIKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni samādāhahetukathā⁵ nāma hoti. Tattha āra-maropā 'ti gāthāya atthaṃ ayoniso gahetvā sadā puññaṃ pavaḍḍhatitī vacanato samādānāhetukaṃ silaṃ pavaḍḍhatitī yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ yeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa cittavippayuttaṃ silo-payaṃ saṃdhāya paṭiññā paravādissa sesam purimakathāsadisam evā 'ti.

SAMĀDĀNAHETUKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni viññatti silan 'ti kathā nāma hoti. Idāni kāyaviññatti kāyakammaṃ vacīviññatti vacīkammaṃ 'ti gahītattā viññatti silan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ c' eva Saṃmitiyānañ ca ete⁶ saṃdhāya v i ñ ñ a t t i t i

¹ C. omits. ² B. omits. ³ C. °re me va yāma.
⁴ B. nānaṃ. ⁵ B. °hetuka°. ⁶ B. te.

pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā silaṃ nāma virati na rūpadhammo tasmā ten' atthena codetum pāṇātipātāveramaṇīti ādim āha. Abhivādanasīlan 'ti ādi yathā rūpaṃ viññatti so¹ silan 'ti maññati taṃ uddharitvā dassetum vuttam yasmā pana sāviri na hoti tasmā pana pāṇātipātā 'ti ādim āha. Laddhi pan' assa chalena paṭiṭṭhāpitattā² appaṭiṭṭhitā yevā 'ti.

VIÑÑATTI SĪLAN' TI KATHĀ.

NIṬṬHITĀ. 10.

Idāni aviññatti dussilyan 'ti kathā nāma hoti. Tattha katthaci³ cittavippayuttam apuññupacayaṇ⁴ c' eva āṇattiyā ca pāṇātipātādisu aṅgapāripūriṃ saṃdhāya aviññatti dussilyan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace sāviri dussilyan pāṇātipātādisu aññatarā siyā 'ti codetum pāṇātipāto 'ti ādim āha. Pāpakammaṃ samādiyitvā⁵ 'ti asukaṃ nāma ghātessāmā⁶ 'ti asukaṃ bhaṇḍam avaharissāmā⁷ 'ti evam pāpasamādānaṃ katvā ubho vaḍḍhantīti puṭṭho dānakkhaṇe pāpassa anuppattim saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyam puṭṭho cittavippayuttam pāpupacayaṃ⁸ saṃdhāya paṭijānāti sesam ettha paribhogamayakathāya⁹ vuttanayen' eva veditabbam. Laddhi paṭiṭṭhāpanam pi 'ssa pāpassa samādinnaṃ pubbabhāgam eva sādheti na aviññattiyā dussilyabhāvan¹⁰ 'ti.

AVIÑÑATTI DUSSĪLYAN 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 11.

DASAMO VAGGO.

DUTIYO PAṆṆĀSAKO SAMĀTTO.

¹ C. yo. ² B. paṭiṭṭhatattam. ³ B. omits.

⁴ C. °pasavayaṇc' eva. ⁵ B. °dayitvā. ⁶ B. °mi.

⁷ B. avaharāmīti. ⁸ C. pāpapaccayaṃ.

⁹ C. °samaya°. ¹⁰ B. °lābhavan 'ti.

Idāni anusayā avyākātā ahetukā cittavippayuttā 'ti tisso anusayākathā nāma honti. Tattha yasmā puthujjano¹ kusalāvyaḅate² citte vattamāne sānusayo 'ti na vattabbo yo³ c' assa tasmim̄ khaṇe hetu na tena hetunā anusayā sahetukā na tena cittena⁴ sampayuttā. Tasmā te avyākātā ahetukā cittavippayuttā 'ti yesam̄ laddhi seyyathāpi Mahāsam̄ghikānañ c' eva Saṃmitiyānañ⁵ ca. Te saṃdhāya tisu pi kathāsu pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam̄ heṭṭhāvuttanayattā sakkā pālimaggen' eva jānitun 'ti tasmā na vitthāritan 'ti.

TISSO PI ANUSAYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni ñānakathā nāma hoti. Tattha maggañānena aññāne vigate pi puna cakkhuviññānādivasena ñānavippayutte citte vattamāne yasmā taṃ maggacittaṃ na pavattati tasmā na vattabbaṃ ñānīti yesam̄ laddhi seyyathāpi Mahāsam̄ghikānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi aññāne vigate ñānīti paññatti na siyā rāgādisu vigatesu vitarāgādi⁶ paññatti pi na siyā 'ti. Puggalapaññattiyam̄ akovido sīti codetum̄ r ā g e⁷ v i g a t e 'ti ādim āha. Itaro tesu vigatesu rāgādibhāve⁸ yuttim̄ apassanto paṭikkhipati. Pariyosāne yasmā ñānapaṭilabhena so ñānīti vattabbaṃ arahati tasmā na h' evā 'ti paṭikkhepo sakavadissā 'ti.

ÑĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. °nā. ² B. °labyā°. ³ C. so. ⁴ B. adds : na.⁵ C. °kānañ. ⁶ B. °disu. ⁷ C. rāgo. ⁸ B. sarā°.

Idāni ñānaṃ cittavippayuttan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā cakkhuvīññānādisamaṅgī paṭiladdhaṃ maggañānaṃ saṃdhāya ñānīti¹ vuccati na c' assa taṃ tena cittaena saṃpayuttaṃ tasmā ñānaṃ cittavippayuttan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te ñānaṃ cittavippayuttan 'ti cittavippayuttesu rūpādīsu aññataraṃ siyā 'ti codetum rūpaṇ 'ti ādim āha. Itaro paṭikkhipati. Sesam heṭṭhāvuttanayam eva pariyosāne pana paññavā² 'ti vā³ puṭṭho paṭilābhavasena taṃ paññattim icchati⁴ tasmā paṭijānātīti.

ÑĀNAṃ CITTAVIPPAYUTTAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni idaṃ dukkhan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ lokuttaramaggakkhaṇe yogāvācāro idaṃ dukkhan 'ti vācaṃ bhāsati evaṃ⁵ assa idaṃ dukkhan 'ti vācaṃ bhāsato ca idaṃ dukkhan 'ti ñānaṃ pavattatīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa. Maggakkhaṇe tathā vācābhāsanañ⁶ ca ñānappavattīñ ca saṃdhāya paṭiññā itarassa. Yasmā pana so sesasaccapaṭisamyuttaṃ vācaṃ puthujjano ca⁷ bhāsati na c' assa⁸ tathā ñānaṃ pavattatīti icchati. Tasmā samudayā 'ti pañhesu paṭikkhipati. Rūpaṃ aniccaṇ 'ti ādi dukkhapariyāyadassanavasena⁹ vuttaṃ. Itaro pana sakavādisamaye¹⁰ tādisaṃ vohāraṃ apassanto paṭikkhipati. Iti vadanti cā¹¹ 'ti ādi yadi tassa dukkhe ñānaṃ pavattatīti ikāra-damkāra-dukāra-kkhaṅgesu paṭipāṭiyā catūhi ñānehi pavattitabban 'ti dassetum vuttaṃ itaro pana tathā na icchati tasmā paṭikkhipatīti.

IDAM¹² DUKKHAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

¹ C. ñāna 'ti.

² C. paññam evā.

³ B. omits.

⁴ C. ga°.

⁵ C. imassa.

⁶ C. vābhā°.

⁷ B. va.

⁸ B. tassa.

⁹ C. dukkham.

¹⁰ B. sakasamaye.

¹¹ C. vā.

¹² B. itī.

Idāni iddhibalakathā nāma hoti. Tattha iddhipādabhāva-nānisamsassa atthaṃ ayonisogahetvā iddhibalena saman-nāgato kappam tiṭṭheyyā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya iddhibalena¹ samannāgato kappam tiṭṭheyyā 'ti pucchā sakavādissa. Tattha kappo nāma mahākappo kappekadeso āyukappo 'ti tividho. Cattārimāni bhikkhave kappassa asaṃkheyyānīti ettha hi mahākappo 'va kappo 'ti vutto.² Brahmakāyikānaṃ devānaṃ kappo āyuppamāṇan 'ti ettha kappekadeso. Ekam³ kappam nirayamhi paccati kappam saggamhi modatīti ettha āyukappo. Āyukappānaṃ āyuvīdhānaṃ kammaṃ vipākavasena vā vassagaṇanāya vā āyuparicchedo 'ti attho. Tesu mahākappam saṃdhāya pucchati itaro paṭijānāti. Atha naṃ sakavādī sace te⁴ iddhibalena samannāgato yo ciraṃ jīvati so vassasataṃ appam vā bhīyyo vā 'ti evaṃ paricchinnā āyukappā uddham⁵ mahākappam vā mahākappekadesam vā jīveyya⁶ iddhimayikena 'ssa āyunā bhavitabban 'ti codetum iddhimayiko so⁴ āyū 'ti ādim āha. Itaro jīvitindriyam nāma iddhimayikaṃ natthi kammaṃsaṃmutṭhānaṃ⁷ evā 'ti vuttattā patikkhipati. Ko pan' ettha iddhimato vireso. Nanu aniddhimā pi āyukappam vā³ tiṭṭheyyā 'ti ayam⁸ vireso. Iddhimā hi yāvatāyukam jīvitappavattiyā antarāyakare⁹ dhamme iddhibalena paṭibāhitvā antarā¹⁰ akālamaraṇam nivāretum¹¹ sakkoti aniddhimato etaṃ balaṃ natthi. Ayam etesaṃ vireso. Atītaṃ anāgatan 'ti idaṃ avisesena kappam tiṭṭheyyā 'ti paṭiññātattā codeti. Dve kappe 'ti ādi yadi iddhimā jīvitaparicchedam atikkamitum sakkoti na kevalam ekam aneke pi kappe tiṭṭheyyā 'ti codanattaṃ vuttam. Uppanna phassa 'ti ādi na sabbam iddhiyā

¹ C. oḷhaṇena.² C. vuttam.³ B. omits.⁴ C. omits.⁵ C. laddham.⁶ C. bhaveyya.⁷ B. kammaṃ.⁸ C. mahā.⁹ B. ananta^o.¹⁰ B. antārā.¹¹ C. vāretum.

labbhati iddhiyā avisayo pi atthīti dassetum vuttam. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

IDDHIBALAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni samādhikathā nāma hoti. Tattha yesam ekacittak-
khaṇe uppannāpi ekaggatā samādānatthena samādhīti aga-
hetvā sattarattiṃdivāni ekantasukhapatisamvedī viharan¹
'ti ādi vacanam nissāya cittasamṭati samādhīti laddhi.
Seyyathāpi Sabbatthivādānañ e' eva Uttarāpathakānañ ca
te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha
naṃ yadi cittasamṭati samādhi nāma atītā pi atthi anāgatā
pi atthi na hi ekaṃ paccuppannacittam eva cittasamṭatīti
nāma hoti. Kin te sabbā pi sā samādhīti codetum a t ī t ā
'ti ādimāha. Itaro tathā aniechanto paṭikkhipati. N a n u
a t ī t a ṃ n i r u d d h a n 'ti ādimhi² cittasamṭatiyaṃ pac-
cuppannam eva cittaṃ³ kiccaṃ karato⁴ atītānāgataṃ
niruddhattā anuppannattā ca natthi. Atha kathaṃ taṃ
samādhi nāma hotīti dassetum vuttam. E k a c i t t a k -
k h a ṇ i k o 'ti pucchā paravādissa. Tato⁵ sakasamaye
samādhim bhikkhave bhāvēthā 'ti ādisu paccuppannakusa-
lacittasampayuttā ekaggatā samādhīti vuttā. Taṃ sam-
dhāya paṭiññā sakavādissa. C a k k h u v i ñ ñ ā n a s a -
m a ṇ g ī t i ādi ekacittakkhaṇiko 'ti vacanamattaṃ gahetvā
chalena vuttam. Ten' eva sakavāḍinā paṭikkhittam. Nanu
vuttam bhagavatā 'ti purimapacchimavasena vattamānassa
samādhissa abbokīṇataṃ sādheti na samṭatiyā samādhi-
bhāvaṃ tasmā asādhakan 'ti.

SAMĀDHIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni dhammaṭṭhitatākathā⁶ nāma hoti. Tattha ṭhitā
'va sā⁷ dhātū 'ti vacanam nissāya paṭiccasamuppādasam-

¹ B. viharitum.

² C. ādīmi.

³ C. citta.

⁴ B. kiccakaram.

⁵ B. adds: yā.

⁶ C. oṭṭhita^o.

⁷ B. sādhu 'ti thanam.

khātā dhammaṭṭhitatā¹ nāma ekā atthi sā ca parinipphannā² 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi parinipphannānaṃ² avijjādīnaṃ aññā dhammaṭṭhitatā³ nāma parinipphannā atthi tāya pi ca te dhāmmaṭṭhitatāya aññā ṭhitatā parinipphannā āpajjatīti codetum tāya ṭhitatāya 'ti ādim āha. Paravādī evarūpāya laddhiyā abhāvena paṭikkhipati. Dutiyāṃ puṭṭho anantarapaccayatañ c' eva aññamaññapaccayatañ cā saṃdhāya paṭijānāti. Sesāṃ heṭṭhā⁴ vuttanayattā⁵ uttānattham evā 'ti.

DHAMMAṬṬHITATĀKATHĀ⁶

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni aniccatākathā nāma hoti. Tattha aniccatānaṃ⁷ rūpādīnaṃ aniccatā pi rūpādayo viya parinipphannā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te rūpādayo viya aniccatā parinipphannā tassāpi aññāya parinipphannāya aniccatāya bhavitabban 'ti codetum tāya aniccatāya 'ti āha. Itaro dvīnaṃ aniccatānaṃ ekato abhāvena paṭikkhipitvā puna yasmā sā⁸ aniccatā niccā na hoti ten' eva aniccena saddhiṃ antaradhāyati tasmā paṭijānāti. Ath' assa sakavādī lesokāsaṃ adatvā yā tena dutiyā aniccatā paṭiññātā tāya pi tato parāya⁹ pīti paraṃparavasena anupacchedadosaṃ āropento tā yathā yevā 'ti ādim āha.⁵ Jarā parinipphannā 'ti ādi. Yasmā uppannassa jarāmaraṇato aññā aniccatā nāma natthi. Tasmā aniccatā vibhāgānuyuñjanavasena vuttaṃ. Tatrāpi paravādīno purīmanayen' eva paṭiññā ca paṭikkhepo ca vedītabbo. Rūpaṃ parinipphannaṃ 'ti ādi yesaṃ

¹ C. oṭṭhitā.

² C. oṭṭhannā.

³ C. oṭṭhitā.

⁴ B. omits.

⁵ C. vuttā natthā m' evā 'ti.

⁶ C. oṭṭhita°.

⁷ B. aniccādi.

⁸ C. tāya.

⁹ C. parādham.

sā aniccā tehi saddhiṃ saṃsandanatthaṃ vuttaṃ.
Tattha yathā parinipphannānaṃ rūpādīnaṃ aniccā jarā-
maraṇāni atthi. Evaṃ parinipphannānaṃ aniccādīnaṃ
tāni natthīti maññaṃāno ekantena paṭikkhipati yevā 'ti.

ANICCATĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

VAGGO EKĀDASAMO.

Idāni saṃvaro kamman 'ti kathā nāma hoti. Tattha cakkhunā rūpaṃ disvā nimittaggāhī hotīti suttam nissāya saṃvaro pi asaṃvaro ¹ pi kamman 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yā sakasamaye² cetanā kamman 'ti vuttā. Yathā sākāyavacīmanodvāresu pavattamānā kāyakkammādināmaṃ labhati. Tathā yadi te saṃvaro kamman so³ pi cakkhundriyādisu pavattamāno cakkhukammānaṃ⁴ nāmaṃ labheyyā 'ti codetuṃ. C a k k h u n d r i y a ṃ s a ṃ v a r o c a k k h u k a m m a n 'ti ādim āha. Itaro tādisaṃ suttapadaṃ apassanto ca catūsu dvāresu paṭikkhipivā pañcame kāyadvāre pasādakāyaṃ saṃdhāya paṭikkhipati viññattikāyaṃ saṃdhāya paṭijānāti. So hi pasādakāyaṃ pi viññattikāyaṃ pi kāyindriyatte⁵ va icchati. Manodvāre pi kāyadvāraṃ saṃdhāya paṭikkhipati kammadvāraṃ saṃdhāya paṭijānāti. Asaṃvare pi es' eva nayo. Cakkhunā rūpaṃ disvā 'ti suttam tesu dvāresu saṃvarāsaṃvaram eva dīpeti na tassa kammabhāvaṃ tasmā asādhakan 'ti.

SAṃVARO⁶ KAMMAN 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni kammakathā nāma hoti. Tattha nāhaṃ bhikkhave sacetanikānaṃ kammānaṃ 'ti suttapadaṃ nissāya sabbaṃ kammaṃ savipākaṃ 'ti yesaṃ laddhi. Seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ. Tesāṃ cetanāhaṃ bhikkhave kammaṃ vadāmiti satthārā avisesena cetanā kamman 'ti vuttā. Sā ca kusalākusalā va savipākā avyākatā avipākā 'ti imaṃ vibhāgaṃ dassetuṃ s a b b a ṃ k a m m a n 'ti pucchā saka-

¹ B. omits. ² C. sama°. ³ B. kammato.

⁴ C. °kammādi. ⁵ B. °yante. ⁶ C. °ra.

vādissa paṭiññā itarassa. Puna sabba ceta nā 'ti pañhesu avyākataṃ saṃdhāya paṭikkhepo ¹ kusalākusale saṃdhāya paṭiññā veditabbā. Vipāka - avyākata 'ti ādisu vipākāvipākacetanaṃ ² sarūpena dassetaṃ vuttaṃ. Sesam ettha uttānattham eva nāhaṃ bhikkhave 'ti suttaṃ sati-paccaye ditthadhammādisu pi vipākapaṭisaṃvedanaṃ saṃdhāya vuttaṃ tasmā asādhakan 'ti.

KAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni saddo vipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha sotassa kammaṃsa katattā upacitattā ussannattā vipulattā brahmassaro hotiti ādini ayoniso gahetvā saddo vipāko 'ti yesaṃ laddhi. Seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ. Tesam kamma-samutthānā arūpadhammā 'va vipākā 'ti nāmaṃ labhanti. Rūpadhammesu panāyaṃ vohāro va natthiti dassetaṃ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sukhave dānīyo 'ti ādi vipāko nāma evarūpo hotiti dassetaṃ ³ vuttaṃ. Sotassa kammassā 'ti suttaṃ lakkaṇapaṭilābhadassanattam vuttaṃ. Mahāpuriso 'ti kammaṃsa katattā suciparivāro pi na ⁴ hoti na va ⁵ parivāro vipāko. Tasmā asādhakam etan 'ti.

SADDO VIPĀKO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni saḷāyatanakathā nāma hoti. Tattha yasmā saḷāyatanam kammaṃsa katattā uppannaṃ tasmā vipāko 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ. Te saṃdhāya cakkhāyatanam vipāko 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam heṭṭhāvuttanayam eva. Saḷāyatanam vipāko 'ti ettha manāyatanam siyā vipāko 'ti. Sesāni kevalam kamma-samutthānāni na vipāko tasmā asādhakam etan 'ti.

SALĀYATANAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

¹ B. okhipati.
³ B. dassanattam.

² B. vipākātivo.
⁴ B. omits. ⁵ B. ca.

Idāni sattakkhattuparamakathā nāma hoti. Tattha yasmā sattakkhattuparamo 'ti vuttaṃ tasmā sattakkhattuparamo puggalo sattakkhattuparamatāya niyato 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Tesam ṭhapetvā ariyamaggaṃ aṅṅo tassa niyāmo natthi yena so sattakkhattuparamatāya niyato bhaveyyā 'ti imaṃ¹ vibhāgaṃ dassetuṃ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Mā t ā j i v i t ā² 'ti ādisu ayam adhippāyo dve niyāmā sammattaniyāmo ca micchattaniyāmo ca. Sammattaniyāmo ariyamaggo tassa³ avinipātadhammatam c' eva phalappatiñ⁴ ca niyāmeti. Micchattaniyāmo anantariyakammaṃ⁵ tam anantariyuppattim⁶ niyāmeti. Tattha sattakkhattuparamo sotāpattimaggena⁷ avinipātadhammatāya ca phalappattiyā⁸ ca niyāmito sesamagganiyāmo⁹ pan' assa natthi anadhigatattā¹⁰ anantariyakam¹¹ pi kātuṃ so abhabbo 'ti. Tvaṃ¹² pan' assa niyāmaṃ icchasi.¹³ Tena tam vadāmi. Kin te so iminā micchattaniyāmena niyato¹⁴ 'ti. A b h a b b o a n a n t a r ā¹⁵ 'ti pañhesu anantariyabhāvaṃ¹⁶ saṃdhāya paṭikkhipati. Sattakkhattuparamaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Atthi so niyāmo 'ti pañhe sattakkhattuparamatāya niyāmaṃ apassanto paṭikkhipati. Atthi te s a t i p a ṭ ṭ h ā n ā 'ti ādi niyāmasaṃkhāte maggadhamme dassetuṃ vuttaṃ. Tassa pana¹⁷ paṭhamamaggānuppattito te pi natthi tasmā paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham eva. Nanu so¹² sattakkhattuparamo 'ti ettha bhagavā ayam puggalo ettake bhava saṃdhāvitvā parinibbāyissati.¹⁸ Ayam ettake 'ti attano ñānabalena vyākaroṭi. Na bhavaniyāmaṃ nāma kiñci tena¹⁹

¹ B. idam. ² C. opitā. ³ B. yo. ⁴ B. phalu°.

⁵ B. āna°. ⁶ B. anantarā nirayūpapatti.

⁷ C. maggena. ⁸ B. phalu°. ⁹ C. niyāmo.

¹⁰ B. anattikhā°. ¹¹ B. anantariyam. ¹² C. omits.

¹³ C. °ti. ¹⁴ B. niyāmito. ¹⁵ C. antarā.

¹⁶ C. antari°; B. °yābhāvaṃ.

¹⁷ C. adds: puna. ¹⁸ B. °ssāmiti.

¹⁹ B. adds: tena.

sattakkhattuparamo kolaṃkolo¹ ekabijiti vuttaṃ. Tasmā asādhakam etan 'ti.

SATTAKKHATTUPARAMAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Kolaṃkolo-ekabijī ti kathā² pi iminā va upāyena vedītabbā. 6.

Idāni jīvītā voropanakathā³ nāma hoti. Tattha yasmā dosasampayuttacittena paṇātipāto hoti. Doso ca diṭṭhisampannassa⁴ appabīno tasmā diṭṭhisampanno saṃcicca paṇaṃ jīvītā voropeyyā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te saṃdhāya diṭṭhisampanno 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Saṃcicca mātarānaṃ 'ti ādipañhesu pana aṭṭhānam etaṃ anavakāso 'ti suttabhayena paṭikkhipati. Sattarāgaravo 'ti ādi sathādisu⁵ sagāravassa sikkhāpadavitikkamabhāvadassanattamaṃ vuttaṃ. Itaro akusalavasena tassa agāravo nāma natthīti paṭikkhipitvā sagāravaṇ⁶ ca sampaṭicchitvā puna agāravo 'ti puṭṭho tesu tesu kicesu pasutatāya vikkhittānaṃ⁷ asatiyā amanasikārena cetiye abhivādanapadakkhiṇakaraṇābhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Puna ova-deyyā⁸ 'ti ādinayena puṭṭho tādisāya kiriyāya saṃcicca akāraṇato⁹ paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

JĪVITĀ VOROPANAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni duggatikathā nāma hoti. Tattha ye duggatiṅ ca duggatisattānaṃ rūpādi-ārammaṇaṃ taṅhaṅ cā 'ti ubha-

¹ B. kolakolo.

⁴ B. onnāya.

⁷ C. paṭi°.

² B. kathāyo.

⁵ B. oṭṭhārādīsu.

⁸ B. odaheyyā.

³ B. °voropita°.

⁶ C. agā°.

⁹ B. aka°.

yaṃ pi duggatīti gahetvā puna tathā avibhajitvā ¹ avisesen' eva diṭṭhisampannassa pahīnā duggatīti vadanti seyya-
 thāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa
 patiññā itarassa. Āpāyike rūpe rajjeyyā 'ti ādi
 yā paravādino laddhi yā diṭṭhisampannassa duggati appa-
 hīnā tassa vasena codetum vuttam. Sesam ettha uttā-
 nattham evā 'ti. Nirayā ² uppajjeyyā 'ti duggatipahā-
 nam ³ eva ³ duggatigāmīti ⁴ tañhāpahānaṃ vā dīpeti.
 Na duggatisattānaṃ rūpādi-ārammaṇāya vā ³ tañhāya
 pahānaṃ tasmā ⁵ ca asādhakam eva tan 'ti.

DUGGATIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Sattamabhavissa ⁶ kathāya pi es' eva nayo 'ti. 9.

DVĀDASAMO VAGGO.

¹ B. ojjetvā.² B. oyam.³ C. omits.⁴ B. omini.⁵ C. tassa.⁶ C. oya.

Idāni kappatṭhakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ saṃghaṃ samaggaṃ bhettvāna kappam nirayamhi paccatīti sakalam pi kappam saṃghabhedako niraye tiṭṭhatīti laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ.¹ Te saṃdhāya kappatṭhītikoti² pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Buddhoca loke 'ti idam vinā buddhuppādena saṃghabhedakābhāvadassanattamaṃ³ vuttam. Kappoca⁴ saṃṭhāti saṃghoca bhijjati⁵ ādi. Yadi so sakalam kappam tiṭṭhati saṃṭhānato⁵ paṭṭhāya tam kammam katvā tattha uppajjitvā tiṭṭheyyā 'ti dassetum vuttam. Atītan 'ti ādi hetthāvuttādhippāyam eva. Kappatṭho iddhimā 'ti⁶ pañhesu bhāvanāmayam saṃdhāya paṭikkhipati. Parasamaye⁷ pan' assa jātimayam iddhiṃ icchanti tam saṃdhāya paṭijānāti. Chandiddhipādō 'ti ādi jātimayāya iddhiyā⁸ iddhimā 'ti laddhimattam etaṃ. Kin te⁹ yadi pan' assa iddhi atthi ime nena iddhipādā bhāvitā bhaveyyun 'ti codanattamaṃ vuttam. Āpāyiko¹⁰ nerayiko¹¹ 'ti suttam yaṃ so ca¹¹ ekaṃ kappam asitibhāge katvā tato ekabhāgamattam kalam tiṭṭheyya. Tam āyukappakam¹² iddhi saṃdhāya vuttam tasmā asādhakan 'ti.

KAPPATṬHAKATHĀ¹³

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni kusalapāṭilābhakathā nāma hoti. Tattha kap-

¹ B. °kiriyaṅkaṇaṃ.

² B. vā.

³ C. °bhedassanattamaṃ. ⁴ B. va. ⁵ B. °hanato.

⁶ C. su. ⁷ B. pada°. ⁸ C. omits. ⁹ C. tena.

¹⁰ C. °ke.

¹¹ B. omits.

¹² B. °ppam.

¹³ C. kappakathā.

paṭṭho sakasamaye kāmāvacarakusalam eva paṭilabhati. Yena pana taṃ uppattiṃ¹ paṭibāheyya taṃ mahaggataṃ lokuttaraṃ vā paṭilabhati. Yesaṃ pana imaṃ vibhāgaṃ akatvā avisesena eva so kusalacittaṃ na paṭilabhatīti laddhi. Seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Tesāṃ vibhāgadassanena taṃ laddhiṃ bhinditum pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KUSALAPAṬILĀBHAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni anantarāpayuttakathā² nāma hoti. Tattha anantarāpayutto³ nāma yena⁴ khandhabhedato anantarā vipakadāyakaṃ mātughātādi⁵ anantariyakammaṃ āṇattaṃ. Tattha yassa niyatā āṇatti avassan tāya āṇattiyā āṇatto taṃ kammaṃ karissati so atthasādhikāya⁶ cetanāya⁷ uppāditattā micchattaniyato hoti. Abhabbo sammattaṃ okkamitum.⁸ Yassa aniyatāya āṇattiyā āṇatto taṃ kammaṃ karissati so atthasādhikāya⁹ cetanāya anuppāditattā na micchattaniyato bhabbo sammattaniyāmaṃ okkamitum 'ti idaṃ sakasamaye saṃniṭṭhānaṃ. Yesaṃ pana aniyatāya pi āṇattiyā abhabbo yeva sammattaniyāmaṃ okkamitum 'ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Tesāṃ taṃ laddhiṃ bhinditum sakavādi¹⁰ pubbapakkhaṃ bhinditvā¹¹ anantarāpayutto¹² 'ti paravādinā attānaṃ pucchāpeti. Ten' ettha paṭhamapucchā paravādissa. Atthasādhakacetanāya abhāvaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa. Tato paravādi mātughātādikammaṃ¹³ āṇattattā ca so micchattaniyato 'ti maññati. Tasmā micchattaniyam a ñ c ā 'ti pañhaṃ pucchati. Sakavādi pana¹⁴

¹ B. upapa°. ² B. °sampa°. ³ B. anantarasampa°.

⁴ B. vedanā. ⁵ B. māti°. ⁶ C. attaso°.

⁷ C. coda°. ⁸ B. °pitum. ⁹ C. atta°. ¹⁰ B. °di ssa.

¹¹ C. datvā. ¹² B. antarā sampa°.

¹³ C. mānighātādīnaṃ. ¹⁴ B. ssa.

ekassa puggalassa dvinnam̐ niyamānam̐ anokkantimattam̐ eva sam̐dhāya na h' evā 'ti paṭikkhipati. Na nu taṃ kamman̐ 'ti pañhe kamman̐ 'ti mātughātādikaṃ¹ kamman̐ tattha aniyatāpattim̐ sam̐dhāya āmantā 'ti paṭiññā sakavādissa aniyataṃ pi hi ānattim̐ payojetvā ṭhitassa ananucchavikaṃ mayā katan̐ 'ti kukkuceṃ uppajjato² va vippatisāro jāyat' eva. Hañ³ cīti ādi kukkuceppattimattam̐⁴ gahetvā paravādinā laddhipatiṭṭhāpanattham̐ vuttam̐.⁵ Idāni yassa aniyatāpattikassāpi anantarā payuttassa paravādinā sammattaniyāmokkamanam̐ paṭisiddham̐ tam̐ eva puggalam̐ gahetvā anantarā payutto puggalo abhabbo 'ti pucchā sakavādissa attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Atha nam̐ sakavādi.⁶ Abhabbo nāma mātughātādikammānam̐ kārako. Kin te tena tāni kammanī katāni ti codetum̐ mātā jīvitā voropitā⁷ 'ti ādim āha. Itaro tesam̐ vatthūnam̐ arogatāya⁸ tathārūpam̐ kiriyam̐ apassanto na h' evā 'ti paṭikkhipati. Tam̐ kamman̐ paṭisam̐haritvā 'ti aniyatāpattikammam̐ sam̐dhāya vuttam̐. Tam̐ hi mā kho mayā ānattam̐ akāsīti. Ānattam̐⁹ nivārentena¹⁰ paṭisam̐haṭam̐ nāma hoti. Paṭisam̐haṭattā yeva c' ettha kukkuceṃ paṭivinoditam̐ vippatisāro paṭivineto¹¹ nāma hoti. Evam̐ sante pi pan' ettha purimānattam̐¹² yeva niyamabhāvam̐ maññamāno paravādi āmantā 'ti paṭijānāti. Atha nam̐ sakavādi tassa kammanassa paṭisam̐haṭabhāvam̐ sam̐paṭicchāpetvā attano laddhim̐ patiṭṭhāpento hañ cīti ādim āha. Puna anantarā¹³ payutto 'ti pariyośanapañhe paṭhamapañhe viya pucchā paravādissa paṭiññā sakavādissa. Na nu taṃ kamman̐ 'ti anuyogo paravādissa. Paṭiññasam̐haṭakālato pubbe payuttakālam̐ sam̐dhāya paṭiññā sakavādissa. Payuttapubbatāmattam̐¹⁴ gahetva aniyatālad̐dhi

¹ C. °dīnam̐..² C. °jjan' eva.³ B. māhe cīti ; C. ahañ.⁴ C. °cappattimaggattam̐.⁵ B. omits.⁶ B. °dissa.⁷ C. °petā.⁸ C. āro°.⁹ C. °tte.¹⁰ C. °nto na.¹¹ B. °nito.¹² B. °ttiyā.¹³ C. antarā.¹⁴ B. °ttāmattam̐.

vasena¹ hañcīti laddhipatitṭhāpanam paravādissa.²
 ayam³ pana laddhi ayoniso patitṭhitattā apatitṭhitā va
 hotīti.

ANANTARĀPAYUTTAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni niyatassa niyamakathā⁴ nāma hoti. Tatttha
 duvidho niyamo micchattaniyamo anantariyakammaṃ sam-
 mattaniyamo ca ariyamaggo. Ime dve niyame ṭhapetvā
 añño niyamo nāma natthi sabbe pi hi sesā te bhūmaka-
 dhammā aniyatā nāma tehi samannāgato pi aniyato yeva.
 Buddhehi pana attano nānabalena ayam satto anāgate
 bodhim paṇiṇissatīti vyākato bodhisatto puññassa datvā⁵
 niyato 'ti⁶ vuccati.⁷ Iti imaṃ volhāramattaṃ gahetvā
 pacchimabhaviko bodhisatto tāya jātiyā bhabbo dhammaṃ
 abhisametun⁸ 'ti adhippāyena niyato. Niyamaṃ ok-
 kamati⁹ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ Aparaseliyānaṃ
 te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa.
 Micchattaniyato 'ti ādi aññena niyamena⁹ niya-
 tassa.¹⁰ Aññaniyamābhāvadassanattamaṃ¹¹ vuttamaṃ. Pubbe
 maggaṃ bhāvetvā 'ti ādi niyamappabhedadassanattamaṃ
 vuttamaṃ. Satipaṭṭhānaṃ 'ti ādi ekasmiṃ pi
 niyame dhammappabhedadassanattamaṃ vuttamaṃ. Bhabbo
 bodhisatto 'ti vacanaṃ kevalaṃ bodhisattassa bhabba-
 taṃ dīpeti. Na niyatassa niyamokkamaṃ tasmā asā-
 dhakan 'ti. So¹² hi pubbe ekena pi niyatadhammena
 aniyato bodhimūle saccadassanena niyamaṃ okkanto¹³ 'ti.

NIYATASSA NIYAMAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 4.

¹ C. °nantivasena. ² B. saka°. ³ B. yaṃ.
⁴ B. niyā°. ⁵ B. dattā. ⁶ B. vi. ⁷ C. omits.
⁸ C. °mena. ⁹ C. niyā°. ¹⁰ C. yaṃ yaṃ tassa.
¹¹ C. abhiññāniyamā°. ¹² C. yo. ¹³ B. okkamanto.

Idāni nivutakathā nāma hoti. Tattha suddhassa sud-
dhikiccēbhāvato nīvaraṇehi¹ nivuto ovuto² pariyonad-
dho³ ca nīvaraṇaṃ jahatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi
Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya nivuto 'ti pucchā saka-
vādissa paṭiññā itarassa. Ratto rāgan 'ti ādi nivu-
tassa nīvaraṇajahane⁴ dosadassanattamaṃ vuttamaṃ. Pari-
suddhe pariyodāte 'ti ādi vikkhambhanavisuddhiyā
'ti⁵ visuddhassa samucchadavisuddhidassanattamaṃ vut-
tamaṃ. Tassa evaṃ jānato 'ti ādi jānato passato
āsavakkhayaṃ dipeti. Na⁶ nivutassa⁷ nīvaraṇajahanaṃ⁸
tasmā asādhakaṃ 'ti.

NIVUTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni saṃmukhībhūtakathā nāma hoti. Tattha saṃ-
mukhībhūto 'ti saṃyojanānaṃ saṃmukhībhāvaṃ tehi⁶
samaṅgībhāvaṃ⁶ upagato. Sesama ettha nivutakathā-
sadisama eva⁹ hoti.

SAMMUKHĪBHŪTĀKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni samāpanno assādetīti kathā nāma hoti. Tattha
paṭhamaṃ jhānaṃ upasampajja viharati. So tad assā-
detīti ādi vacanaṃ nissāya samāpanno assādeti sā ca 'ssa
jhānanikanti jhānārammaṇā hotīti yesaṃ laddhi. Sey-
yathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya samāpanno 'ti
pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Taṃ jhānaṃ
tassa⁵ jhānaṃ⁵ tassa jhānaṃ⁵ āram-
maṇaṃ 'ti pañhesu tass' eva¹⁰ tad ārammaṇataṃ
apassanto suttavirodhabhayaṃ paṭikkhipati. Ta d a s -

¹ B. niva°; C. nivā. ² B. ohuto. ³ B. °ndo.

⁴ C. nivā°. ⁵ B. omits. ⁶ C. omits.

⁷ C. nimmitassa. ⁸ B. nivā°. ⁹ B. evā 'ti.

¹⁰ B. taṃ yeva.

sādetīti vacanamattena paṭijānāti. So tad assādetīti suttam jhānalābhino jhānā vutṭhāya jhānassādanam sādhetīti. Na anto ¹ sammāpattiyam ² yāva ³ jhānanikan-tiyā jhānārammaṇataṃ ⁴ tasmā asādhakan 'ti.

SAMĀPANNO ASSĀDETĪTI KATHĀ
NITṬHITĀ. 7.

Idāni asātarāgakathā ⁵ nāma hoti. Tattha yaṃ kiñci vedanam vedeti sukham vā dukkham vā adukkham asukham vā so taṃ vedanam abhinandatīti abhivadatīti sutte ditṭhābhinandanavasena vuttam. Abhinandatīti vacanam nissāya dukkhavedanāya virāgassādavasena ⁶ abhinandanā hotīti. Tasmā atthi asātarāgo ⁷ 'ti ⁸ yesam laddhi seyyathā pi Uttarāpathakānam te saṃdhāya atthi asātarāgo 'ti pucchā sakavādissa. Tattha asātarāgo 'ti asāte dukkhavedayite aho vata me etad eva bhaveyyā 'ti rajjanā. Āmantā 'ti laddhivasena paṭiññā paravādissa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. So taṃ vedanam abhinandatīti abhivadatīti ⁹ sutte pana vinivaṭṭetvā dukkhavedanam eva ārabha rāguppati ¹⁰ nāma natthi. Samūhagatena ¹¹ pana vedayitalakkhaṇam dhammam dukkhavedanam eva vā atthato samanupassanto ditṭhi maññamānā ¹² saṃkhātāya ¹³ ditṭhābhinandanāya vedanam abhinandati dukkhāya vedanāya vipariṇāmatam ¹⁴ abhinandati. Dukkāya vedanāya abhibhūto tassā paṭipakkham kāmasukham patthayanto pi dukkhavedanam abhinandati nāma evam dukkhavedanāya abhinandanā hotīti adhippāyo tasmā asādhakam etaṃ asātarāgassā ¹⁵ 'ti

ASĀTARĀGAKATHĀ
NITṬHITĀ. 8.

¹ C. ante.	² C. oṭṭi yeva.	³ C. omits.
⁴ C. oṭā.	⁵ B. asāda° or assāda°.	
⁶ C. °divasena.	⁷ B. assāda°.	⁸ C. pi. ⁹ B. omits.
¹⁰ C. adds: yā.	¹¹ B. °gaṇane.	¹² C. maññanā.
¹³ C. oṭā.	¹⁴ B. °ṇāmaṃ.	¹⁵ B. assāda°.

Idāni dhammataṇhā avyākata 'ti kathā nāma hoti. Tattha rūpataṇhā —pe¹— dhammataṇhā 'ti imāsu chasu taṇhāsu yasmā sabbapacchimā taṇhā dhammataṇhā 'ti vuttā tasmā sā avyākata 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam² pañhānaṃ pāliya attho niyyāti.³ Kāmataṇhā 'ti ādhi tīhi koṭṭhāsehi cha⁴ pi taṇhā saṃkhipivā dassitā. Rūpādisu pi chasu ārammaṇesu kāmassā-davasena pavattā taṇhā kāmataṇhā bhavissati. Attā ca⁵ loko cā² 'ti sassatadiṭṭhisahagatā taṇhā bhavataṇhā. Na bhavissatīti ucchedadiṭṭhisahagatā taṇhā vibhavataṇhā 'ti. Nanu sā dhammataṇhā 'ti padaṃ taṇhāya dhammārammaṇaṃ ārabha pavattiṃ dīpeti na avyākatabhāvaṃ tasmā asādhakan 'ti.

DHAMMATANĦĀ AVYĀKATĀ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni dhammataṇhā na dukkhasamudayo 'ti kathā nāma hoti.⁶ Tatrāpi yasmā sā dhammataṇhā 'ti vuttā tasmā na dukkhasamudayo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesam purimakathāsadisam evā 'ti.

DHAMMATANĦĀ NA DUKKHASAMUDAYO 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 10.

TERASAMO VAGGO.

¹ B. la. ² C. omits. ³ C. niyyāti.
⁴ B.—C. chasu pi. ⁵ C. va. ⁶ B. adds : tattha.

Idāni kusalākusalapaṭisamḍhānakathā nāma hoti. Tattha kusalam vā akusalassa akusalam vā kusalassa anantarā uppannakam¹ nāma natthīti tesam aññamaññaṃ paṭisamḍhānā² na yujjati yena pana yasmā ekavatthusmiṃ yeva rajjati ca virajjati ca tasmā taṃ aññamaññaṃ paṭisamḍahatīti³ laddhiṃ gahetvā thitā seyyathāpi Mahāsamghikā te samḍhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Āvaṭṭanā paṇidhīti ubhayam āvajjanass' eva nāmam. Tam hi bhavaṅgam āvaṭṭetīti āvaṭṭanā bhavaṅgārammaṇato aññasmiṃ ārammaṇe cittaṃ paṇidahatī⁴ yāpetīti⁵ paṇidhī. Kusalam anāvajjati⁶ yaṃ taṃ akusalānantaram paṭisamḍabantam kusalam uppajjati taṃ anāvattantassa uppajjati pucchati. Itaro pana vinā⁷ āvajjanena kusalassa uppattim apassanto paṭikkhipati. Kusalam ayoniso manasikaronto 'ti idaṃ yadi akusalānantaram kusalam⁷ uppajjeyya. Akusalass' eva āvajjanena ayoniso manasikaroto uppajjeyyā 'ti codanattham vuttam. Sesam yathā pālim eva niyyāti. Nanu yasmiñ ñeva vatthusmiṃ 'ti vacanam ekārammaṇe va⁷ sarāgavirāguppattim dīpeti na kusalākusalānam anantarataṃ. Tasmā asādhakan 'ti.

KUSALĀKUSALAPAṬISAMḍHĀNAKATHĀ⁸

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni saḷāyatanuppattikathā nāma hoti. Tattha⁹ uppatte¹⁰ siye¹¹ na paṭisamḍhicittena sah' eva opapātikānam

¹ B. uppajjanakam. ² B. aññamaññaṃ paṭisamḍhā.

³ B. samḍahatīti; C. samḍhin dahatīti.

⁴ B. paṇitaratī. ⁵ C. yape°; B. dhape°.

⁶ B. āvajjantassā ti. ⁷ C. omits. ⁸ B. °samḍhāhana°.

⁹ C. tathā. ¹⁰ B. uppatte.

¹¹ C. adds: no paṭisamḍhicitte siye na paṭisamḍhicitte siye.

saḷāyatanānaṃ uppajjati. Gabbhaseyyakānaṃ ajjhattikāyatanesu manāyatanakāyāyatanān' eva paṭisaṃdhiikkhane ca¹ uppajjanti sesāni cattāri sattasattatirattimhi. Tāni ca kho² yena kammanā paṭisaṃdhiyahitā tass' eva aññassa vā katattā 'ti ayaṃ sakasamaye vādo. Yesaṃ³ pana ekakammasambhavattā sampannasākhāviṭapādīnaṃ⁴ rukkhādīnaṃ aṅkuro viya bījamattaṃ saḷāyatanānaṃ mātukucchimiṃ paṭisaṃdhiikkhane ca uppajjati laddhi seyyathāpi Pubbaseliyāparaseliyānaṃ. Te saṃdhāya saḷāyatanānaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sabbāṅgapaccāṅgīti⁵ ādi saḷāyatane sati evarūpo hutvā okkameyyā 'ti codanattamaṃ vuttaṃ. Mātukucchigatassa⁶ 'ti pucchā paravādissa.⁶ Parato mātukucchigatassa pacchā⁷ sesāni pucchā sakavādissa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

SAḶĀYATANUPPATTIKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni anantarapaccayakathā nāma hoti. Tattha nacagītādīsu rūpadassanasaddasavanādīnaṃ lahuparivattitaṃ disvā imāni viññānāni aññamaññassa anantarā uppajjisantīti⁸ yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya cakkhuviññāna⁹ sāsā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sotaviññānaṃ rūpārammaṇaṃ yevā 'ti yadi cakkhuviññānassa anantarā uppajjeyya vipākamaṇḍātu viya rūpārammaṇaṃ siyā 'ti codetumaṃ vuttaṃ. Cakkhuṃ ca paṭicca rūpe ce uppajjati sotaviññānaṃ 'ti pañhe⁹ suttabhāvena paṭikkhipitvā anantaruppattiṃ sallakkhento laddhivasena paṭijānāti. Taññeva cakkhuviññānaṃ taṃ sotaviññānaṃ 'ti yathā paṭhamajavanānantaraṃ dutiyajavanaṃ¹⁰ manoviññānabhāvena taññeva hoti. Kin te tathā etaṃ pi dvayaṃ ekam evā¹¹ 'ti pucchati. Iminā va nayena sabbavāresu

¹ B. va. ² C. kāyena. ³ C. sesaṃ.

⁴ B. °sākhāvidhānaṃ. ⁵ B. °gā 'ti. ⁶ B. saka°.

⁷ B. pucchakesādi. ⁸ B. °jjantīti. ⁹ B. pañhesu.

¹⁰ B. dutiyaṃ. ¹¹ C. ekato m' evā.

attho veditabbo. Naccati gāyatīti ādivacanam ārammaṇasamādānena ¹ lahuparivattatāya vokiṇṇabhāvaṃ dīpeti na antarapaccayatam tasmā asādhakan 'ti.

ANANTARAPACCAYAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni ariyarūpakathā nāma hoti. Tattha sammāvācā-kammantā ² rūpaṃ tañ ca kho sabbam rūpaṃ cattāri ca mahābhūtāni catunnañ ca mahābhūtānaṃ upādāya rūpaṃ 'ti vacanato upādāya rūpaṃ 'ti yesam laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya ariyarūpaṃ mahābhūtānaṃ upādāya 'ti pucchā sakavādissa. Tattha ariyānaṃ rūpaṃ ariyaṃ vā rūpaṃ 'ti ariyarūpaṃ. Āmantā 'ti laddhiyaṃ thatvā paṭiññā itarassa. Kusalan 'ti puṭṭho laddhivasen' eva paṭijānāti. Anāsava-pucchādīsu pi es' eva nayo. Yaṃ kiñci rūpaṃ 'ti suttaṃ ṭhapetvā bhūtāni sesarūpassa upādānabhāvaṃ ³ dīpeti. Na sammāvācākammantānaṃ. Tesam hi rūpattañ ņeva asiddham kuto upādārūpatā. ⁴ Tasmā asādhakan 'ti.

ARIYARŪPAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni añño anusayo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā puthujjano kusala-avyākate ⁵ citte vattamāne sānusayo 'ti vattabbo na pana ⁶ pariyuṭṭhito tasmā añño anusayo aññaṃ pariyuṭṭhānaṃ 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya añño kāmarāgānusayo 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha hetthā anusayakathāya vuttanayen' eva veditabbaṃ. Sānusayo 'ti ādi pana tasmiṃ samaye anusayassa appahīnattā sānusayo 'ti vattabbataṃ. Anuppannattā ⁷ ca pari-

¹ B. samodhānena.

² C. sammākammantā.

³ C. upādāo.

⁴ C. onā.

⁵ B. kusalāo.

⁶ C. omits.

⁷ C. onnañ ca.

yuṭṭhito 'ti avattabbataṃ dipeti na anusayapariyuṭṭhānaṃ aññattaṃ tasmā asādhakan 'ti.

AÑÑO ANUSAYO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni pariyuṭṭhānaṃ cittavippayuttan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā aniccādito manasikaroto pi rāgādayo uppajjanti. Vuttaṃ pi e'taṃ app' ekadā bho Bhāradvāja asubhato manasikarissāmīti subhato manasikarotīti tasmā pariyuṭṭhānaṃ cittavippayuttan¹ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha hetṭhāvuttanayattā uttānattham evā 'ti.

PARIYUṬṬHĀNAṃ CITTAVIPPAYUTTAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni pariyaṇnakathā nāma hoti. Tattha yasmā kāmarāgo kāmadhātuṃ² anuseti kāmadhātupariyaṇnaṃ 'ti ca vuccati. Tasmā rūparāgarūparāgā pi rūpadhātuarūpadhātuyo anuseti rūpadhātu-arūpadhātupariyaṇnaṃ yeva ca nāma te³ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ e' eva Saṃmītiyānañ ca te saṃdhāya rūparāgo 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Tattha anusetīti yathā kāmarāgo kāmavitakkasaṃkhātaṃ kāmadhātuṃ saha jātavasena anuseti. Kin te eva rūparāgo rūpadhātuṃ 'ti pucchati. Pariyaṇnaṃ 'ti yathā ca so tividhāya kāmadhātuyā kilesakāmasena pariyaṇnattā kāmadhātupariyaṇnaṃ kin te evaṃ rūparāgo pi⁴ rūpadhātupariyaṇnaṃ 'ti pucchati. Itaro paṇ' assa adhippāyaṃ asallakkhento⁵ kevalaṃ laddhivasena āmanṭā 'ti paṭijānāti. Atha naṃ tam atthaṃ sallakkhāpetuṃ kusalavipākakiriya-saṃkhātehi⁶ samāpatte siyādīhi saṃsandetvā pucchituṃ samāpatte siyā 'ti ādim āha. Sesam ettha yathā

¹ C. cittan 'ti. ² C. nāma dhātuṃ. ³ B. hoti.

⁴ C. ti. ⁵ B. o'khanto. ⁶ B. o'tena bhi.

pālim eva niyyāti¹ n a n u k ā m a r ā g o 'ti ādivacanam pi kamarāgass' eva kāmadhātu yaṃ anusayanabhāvañ ca pariyāpannañ² ca dīpeti. Na itaresaṃ itaradhātūsū 'ti.

PARIYĀPANNAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni avyākatakathā nāma hoti. Tattha vipākakiriya-rūpanibbānasamkhātamaṃ catubbidham avyākataṃ vipākattā³ avyākatan 'ti vuttamaṃ. Diṭṭhigataṃ sassato loko 'ti kho pucchā avyākataṃ etan 'ti sassatādibhāvena akathitattā yesaṃ pana imaṃ vibhāgaṃ agahetvā purima-avyākataṃ viya diṭṭhigataṃ pi avyākatan 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānañ c' eva Uttarāpathakānaṃ ca tesamaṃ tam vibhāgaṃ dassetuṃ diṭṭhigataṃ avyākatan 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

AVYĀKATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni apariyāpannakathā nāma hoti. Tattha yasmā puthujjano jhānalābhī kāmesu vitarāgo 'ti vattabbo hoti. Na pana vigatadiṭṭhiko 'ti tasmā diṭṭhigataṃ apariyāpannan 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi tesamaṃ⁴ yeva te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

APARIYĀPANNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

CUDDASAMO VAGGO.

¹ C. oṃyati.

² B. oṃnātañ ca.

³ B. avi^o.

⁴ B. Pubbaseliyaṇamaṃ.

Idāni paccayakathā nāma hoti. Tattha yo¹ dhammo hetupaccayena paccayo so yesaṃ² hetupaccayena paccayo tesaṃ ñeva yasmā ārammaṇānantaraṃ samanantara-paccayena paccayo na hoti yo vā ārammaṇapaccayena paccayo so yasmā tesaṃ yeva anantarasamanantarapaccayena³ paccayo na hoti. Tasmā paccayatā⁴ vavatthitā 'ti⁵ yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha pālīm eva niyyātīti.

PACCAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni aññamaññapaccayakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ⁶ samaye avijjāpaccayā saṃkhārā 'ti ayam eva tan 'ti. Saṃkhārapaccayā pi avijjā 'ti ayam natthi. Tasmā avijjā va saṃkhārānaṃ paccayo na pana saṃkhārā avijjāyā 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya avijjāya saṃkhārādīnaṃ aññamaññapaccayatā pi atthīti dassetuṃ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Avijjā saṃkhārenā 'ti ettha apuññābhisamkhāro va gahito tasmā saṃkhārapaccayā pi avijjā 'ti ettha sahaajāta-aññamañña-atthi-avigatasampayuttavasena paccayatā veditabbā. Upādānapaccayā⁷ pi tanhā ti⁸ ettha ṭhapetvā kāmupādānaṃ⁹ sesāni¹⁰ tiṇi¹⁰ upādānāni¹⁰ avijjā pi¹⁰ yā¹⁰ saṃkhārā viya tanhāpaccayā hontīti veditabbāni. Sesam yathā pālīm eva niyyātīti. Jārāmarāṇapaccayā 'ti pucchā paravādissa. Nāmarūpaviññānapaccayā 'ti sakavādissā 'ti.

AÑÑAMAÑÑAPACCAYAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. so. ² C. sa. ³ B. anantarasabbassena.
⁴ C. oya. ⁵ C. pi. ⁶ B. ro para°.
⁷ C. upādā°. ⁸ C. pi. ⁹ B. °nāni. ¹⁰ B. omits.

Idāni addhākathā nāma hoti. Tattha tñimāni bhikkhave kathāvatthūnīti suttam nissāya kālasamkhatō addhā nāma parinipphanno atthīti yesam laddhi tesam addhā nāma koci parinipphanno natthi aññatra kālapaññattimattā rūpādayo pana khandhā va parinipphanno 'ti vibhāgam dassetuṃ addhā parinipphanno 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam sa ce so parinipphanno rūpādīsu tena ¹ aññatareṇa bhavitabban 'ti codetuṃ rūpan 'ti ādim āha. Itaro paṭikkhipati. Sesam yathā pālim eva niyyātīti.

ADDHĀKATHĀ² NIṬṬHITĀ. 3.

Khaṇalayamuhuttakathāsu pi es' eva nayo. Sabbe pi h' ete khaṇādayo addhāpariyāyā evā 'ti.

KHAṆALAYAMUHUTTAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni āsavakathā nāma hoti. Tattha yasmā catūhi āsavehi uttarim añño āsavo nāma natthi yena cattāro āsavā sāsavā siyuṃ. Tasmā cattāro āsavā anāsavā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi te āsavā anāsavā evam te ³ tehi maggādilakkhaṇappatthehi⁴ bhavitabban 'ti codetuṃ maggo 'ti ādim āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀSAVAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni jarāmarañakathā nāma hoti. Tattha jarāmarañam nāma aparinipphannattā⁵ lokiyan 'ti vā lokuttaran 'ti vā

¹ B. nena. ² C. addhāna°. ³ B. omits.

⁴ C. vaggādīhi.

⁵ B. pari°.

na vattabbaṃ. Lokiyā dhammā lokuttarā dhammā 'ti tīhi dukehi jarāmaraññaṃ n' eva lokiyapade ¹ na lokuttarapade niddiṭṭhaṃ. Tattha yesaṃ imaṃ lakkhaṇaṃ anādiyitvā lokuttarānaṃ dhammānaṃ jarāmaraññaṃ lokuttaraṃ 'ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

JARĀMARĀṆAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni saññāvedayitakathā nāma hoti. Tattha saññāvedayitanirodhasamāpatti nāma na koci dhammo catunnaṃ pana khandhānaṃ nirodho iti sā n' eva lokiyā na ² ca lokuttarā yasmā pana lokiyā na hoti tasmā lokuttarā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ ³ yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam purimakathā-sadisam evā 'ti.

SAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni yasmā ⁴ lokuttarā nāma ⁵ na ⁵ hoti. Tasmā lokiyā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ. ⁶ Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam purimakathā-sadisam evā 'ti.

DUTIYASAÑÑĀVEDAYITAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni yasmā asuko marañadhhammo asuko ⁷ na ⁷ marañadhhammo ⁷ti sattānaṃ marañadhammatāya niyāmo natthīti saññāvedayitanirodhasamāpanno pi kālaṃ kareyyā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ. Tesam samāpannāya ⁸

¹ B. lokiyānaṃ 'ti. ² B. lokiyā ; C. lokiyānaṃ ca.

³ B. °dīnaṃ. ⁴ B. adds : sā. ⁵ B. omits.

⁶ B. °dīnaṃ. ⁷ C. omits. ⁸ C. samāpannāya.

pi maraṇadhammatāya maraṇasamayaṅ ca ārammaṇasam-
 ayaṅ¹ ca dassetuṃ pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa.
 Atha naṃ yasmā kālaṃ karontassa nāma maraṇaṃ 'ti tehi²
 phassādihi bhavitabbaṃ. Tasmā tena kāraṇena codetuṃ
 atthi³ ti ādim āha. Aphaṣṣakassa⁴ kālakiriyā
 'ti ādini puṭṭho⁵ sesasatte saṃdhāya paṭikkhipati. Vi-
 samkameyyā⁶ 'ti ādini puṭṭho samāpatti-ānubhāvaṃ
 saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyavāre sarirapakatim⁷ saṃ-
 dhāya paṭijānāti. Evaṃsante pana samāpatti-ānubhāvena⁸
 hoti. Ten' eva naṃ nirodhasamāpanno 'ti anu-
 yuñjati na kālaṃ kareyyā 'ti pucchā sakavādissa
 atthi so niyāmo 'ti ca paravādissa pañhe pana⁹
 yasmā¹⁰ evarūpo niyāmo natthi tasmā paṭikkhipati. Ca-
 kkhuvīñṇāsamaṅgīti ādi sakavādinā niyāme āsante
 pi maraṇasamayen' eva marati na asamayenā 'ti dassetuṃ
 vuttaṃ. Tatra ayaṃ adhippāyo. Yadi niyāmbhāvena¹¹
 kālakiriyā bhaveyya cakkhuvīñṇānasamaṅgino pi bhaveyya
 tato pañcahi pi ñānehi na cavati na uppajjati¹² sutta-
 roddho siyā. Yathā pana cakkhuvīñṇānasamaṅgissa kāla-
 kiriyā na hoti tathā nirodhaṃ samāpannassāpiti.

TATIYASAṆṆĀVEDAYITAKATHĀ
 NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni asaṅṇāsattūpikā¹¹ 'ti kathā nāma hoti. Tattha
 saṅṇāvīraḡavasena pavattā bhāvanā asaṅṇāsamaṅgino
 pi nirodhasamaṅgino pi. Saṅṇāvedayitanirodhasamaṅgino
 nāma. Iti dve saṅṇāvedayitanirodhasamaṅgino lokiyā
 ca lokuttarā ca. Tattha lokiyā puthujjanassa asaṅṇā-
 sattūpikā hoti. Lokuttarā ariyānaṃ pañāsaṅṇāsattūpi-
 kā¹² hoti. Imaṃ pana vibhāgaṃ akatvā avisesen' eva
 saṅṇāvedayitanirodhasamaṅgino asaṅṇāsattūpikā 'ti yesaṃ

¹ B. maraṇa°. ² B. kehi. ³ B.—C. pha°.

⁴ B. pubbe. ⁵ B. viṣaṅka°. ⁶ B. sadisa°.

⁷ B. adds: nāma na. ⁸ C. omits. ⁹ B. °mābhāve.

¹⁰ B. upapa°. ¹¹ C. asaṅṇe sattupakā 'ti.

¹² C. sandasaṅṇa°.

laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā asaññā-samāpattisamāpannassa alobhādayo atthi na nirodhasamāpatti tasmā tesam vasena codetum atthi ti ādim āha. Idhāpi asaññāti pañhe idha saññāvirāgavasena samāpannattā asaññitā anuññātā tatra asaññasatten' ¹ eva. Tasmā imaṃ paṭiññaṃ gahetvā laddhipaṭiṭṭhāpentena chalena paṭiṭṭhāpitā hoti. Idha vā nirodhasamāpattim saṃdhāya asaññitā anuññātā tatrāpi ito cutassa anāgāmino nirodhasamāpattim eva tasmā pi imāya paṭiññāya paṭiṭṭhāpitā yevā 'ti.

ASAÑÑĀSATTŪPIKATHĀ NIPĪṬHITĀ. 10.

Idāni kammupacayakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ kammupacayo nāma kammato añño cittavippayutto avyākato anārammaṇo 'ti laddhi. Seyyathāpi Andhakānaṃ c'eva Saṃmītiyānaṃ ca. Te saṃdhāya aññāmaṃ kammaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi kammato añño kammupacayo phassādito pi aññena phas-supacayādinā bhavitabban 'ti codetum añño phasso 'ti ādim āha. Itaro laddhiyā abhāvena paṭikkhipati. Kammena sahajāto 'ti pañhesu cittavippayuttaṃ saṃdhāya paṭikkhipati cittasampayuttaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Kusalo 'ti pañhesu pi vippayuttaṃ paṭikkhipati sampayuttaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Parato kusalo ² 'ti pañhesu pi es' eva nayo. Sārammaṇā 'ti puṭṭho pana ekantaṃ anārammaṇaṃ eva icchati. Tasmā paṭikkhipati. Cittaṃ bhajjamaṇaṃ 'ti yadā cittaṃ bhajjamānaṃ hoti tadā kammaṃ bhajjamānaṃ ³ hoti ⁴ attho. Bhummatthe vā paccattaṃ. Citte bhajjamāne 'ti attho. Ayam eva ⁵ pāṭho. Tattha yasmā sampayutte ⁶ bhajjati vippayutte na bhajjati tasmā paṭijānāti c' eva paṭikkhipati ca. Kammaṃ hi kammupacayo 'ti kamme sati kammupacayo kamme

¹ C. °katten°. ² B. kusalo. ³ B. bhajjatiti.

⁴ B. omits.

⁵ B. adds : vā.

⁶ B. °tto.

vā patitṭhite kammupacayo va kammupacayato ¹ ca vipāko nibbattatiti tasmim̐ pana kamme ² niruddhe yāva añkurup-pādā bijam̐ viya yāva vipākuppādā kammupacayo tiṭṭhatiti 'ssa laddhi tasmā paṭijānāti. Tañ ñeva kammaṃ so kammupacayo so kammavipāko 'ti. Yasmā kammaṃhi kammupacayo so ³ ca yāva vipākuppādā tiṭṭhatiti laddhi 'ssa ³ tasmā taṃ ⁴ tesam̐ tiṇṇam̐ pi ekattaṃ ⁵ pucchati vipāko sārammaṇo ⁶ 'ti idaṃ vipāko viya vipākadhamma-dhammo pi ārammaṇapaṭibaddho yevā 'ti codanattaṃ pucchati itaro pana laddhivasena ekaṃ ⁷ paṭijānāti ekaṃ paṭikkhipati. Paṭilome pi es' eva nayo. Sesam̐ ettha yathā pālim eva niyyātiti.

KAMMUPACAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 11.

PAṆṆARASAMO VAGGO.

TATIYO PAṆṆĀSAKO NIṬṬHITO.

¹ C. oyo. ² B. kamma. ³ C. omits. ⁴ B. nam̐.
⁵ C. oṭṭakam̐. ⁶ B. āra°. ⁷ B. taṃ.

Idāni niggaḥakathā nāma hoti. Tattha ye loke balapattā vasibhūtā te yadi parassa cittaṃ niggaṇhituṃ na sakkuneyyumuṃ kā tesam balapatti ko vasibhāvo balappattiyā pana vasibhāvena ca addhā te parassa cittaṃ niggaṇhantīti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsamghikānaṃ te saṃdhāya paroparassā¹ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa tattha niggaṇhantīti sakilesāpattito nivāreti. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

NIGGAHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Paggaḥakathāya pi es' eva nayo. 2.

Idāni yathā² sukhānuppādānakathā nāma hoti. Tatthā bahunnaṃ vata no bhagavā sukhadhammānaṃ³ upahattā 'ti suttam nissāya paroparassa sukhaṃ anuppādetīti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Dukkhaṃ anuppādetīti puṭṭho pana tādisaṃ suttapadaṃ apassanto paṭikkhipati. Attano sukhaṃ 'ti ādipaṇhe yaṃ attano ca parassa vā taṃ anuppādātuṃ na sakkā. Yaṃ tass' eva kin te tattha anuppādānaṃ nāmā 'ti paṭikkhipati. N' eva attano 'ti ādipaṇhe pana yaṃ evarūpaṃ na taṃ anuppādinnaṃ nāma bhavituṃ arahatīti laddhiyā paṭijānāti. No vata re ti tādisassa sukhasa abhāvā vuttaṃ. Sukhadhammānaṃ upahattā 'ti vacanaṃ bhagavato paresam

¹ B. °padassā.

² B. omits.

³ B. sukhapahattā.

sukhuppattiyā¹ paccayabhāvaṃ² dīpeti. Na³ annādinam viya sukhasa anuppādānaṃ tasmā asādhakan 'ti.

SUKHĀNUPPĀDĀNAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni adhigayha manasikārakathā nāma hoti. Tattha duvidho manasikāro nayato ca ārammaṇato ca. Tattha ekasaṃkhārassa pi aniccatāya diṭṭhāya sabbe saṃkhārā aniccā 'ti avasesesu nayato manasikāro hoti. Atīte pana saṃkhāre manasikaronto na⁴ anāgate manasikātun na⁴ sakkotiti. Atītādisu aññataraṃ manasikaronto ārammaṇato manasikāro hoti. Tattha paccuppanne manasikaronto yena cittena te manasikaroti taṃ paccuppannakkhaṇe manasikātun na sakkoti. Tattha yesaṃ sabbe saṃkhārā aniccā 'ti ādi vacanaṃ nissāya manasikaronto nāma adhigayha adhigaṇhitvā sabbe saṃkhāre ekato manasikarotiti laddhi. Seyyathāpi Pubbaseliyāparaseliyānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā sabbe ekato manasikaronto⁵ yena⁶ cittena⁴ manasikaroti taṃ pi manasikātabbaṃ hoti. Tasmā taṃ cittatāya codetun tena cittenā 'ti āha. Itaro ārammaṇaṃ katvā na sakkā jānitun 'ti saṃdhāya paṭikkhipati. Evaṃlakkhaṇaṃ cittan 'ti ñātattā⁷ pana taṃ pi cittaṃ ñātam eva hotīti saṃdhāya paṭijānātīti. Atha vā tañ ñeva tassa ārammaṇaṃ na hotīti paṭikkhipati. Sabbe saṃkhārā aniccā 'ti yadā paññāya passatīti ādi⁸ nissāya uppannaladdhivasena paṭijānāti. Sesapañhadvaye pi es' eva nayo. Na³ tena phasena 'ti ādisu pana tathārūpaṃ suttam apassanto paṭikkhipat' eva. Atītādisu pañhesu hetṭhāvuttanayen' eva paṭikkhepapaṭiññā veditabbā. Sesam yathāpālim eva niyyātīti. Sabbe saṃkhārā 'ti ādivacanaṃ nayato dassanaṃ saṃdhāya

¹ B. sukkhappa°.² B. bhāvaṃ.³ C. omits.⁴ B. omits.⁵ B. °rontena.⁶ B. te.⁷ C. ñāna°.⁸ B. ādinam.

vuttam. Na ekakkhaṇe ārammaṇato tasmā asādhakan 'ti.

ADHIGAYHA MANASIKĀRAKATHĀ
NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni rūpaṃ hetū 'ti kathā nāma hoti. Tattha hetū 'ti kusalamūlādino ¹ hetu hetussāpi nāmaṃ yassa kassaci paccayassāpi. Imaṃ ² pana vibhāgaṃ akatvā. Cattāro mahābhūtā hetū 'ti vacanamattaṃ nissāya avisesen' eva rūpaṃ hetū 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Alo-
b h o h e t ū ' t i k i n t e r ū p a ṃ a l o b h a s a ṃ k h ā t o h e t ū t i p u c -
c h a t i i t a r o p a ṭ i k k h i p a t i . S e s e s u p i e s ' e v a n a y o . M a h ā -
b h ū t ā u p ā d ā r ū p ā n a ṃ u p p ā d ā y a h e t ū ' t i . E t t h a p a c c a y a ṭ -
ṭ h e n a h e t u b h ā v o v u t t o n a m ū l a ṭ ṭ h e n a t a s m ā a s ā d h a k a n ' t i .

RŪPAHETŪ 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 5.

Sahetukakathāya pi iminā va nayena attho veditabbo 'ti.

RŪPAṃ SAHETUKAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni rūpaṃ kusalākusalan 'ti kathā nāma hoti. Tattha kāyakammaṃ vacikammaṃ kusalaṃ pi akusalaṃ pīti vaca-
naṃ nissāya kāyavacikammasaṃkhātāṃ kāyaviññatti
vacivīññatti rūpaṃ kusalaṃ pi akusalaṃ pīti yesaṃ laddhi
seyyathāpi Mahimsāsakānaṃ ³ e' eva Saṃmitiyānaṃ ca te
saṃdhāya rūpaṃ kusalaṃ 'ti pucchā sakavādissa
paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te rūpaṃ kusalaṃ ³
evaṃ ⁴ vidhena eva na ⁵ bhavitabban 'ti codetum s ā r a m -

¹ B. odihetuyā pi nāmaṃ.

² B. idaṃ.

³ C. omits.

⁴ C. adds : ti.

⁵ C. vidhena nena.

m a ṇ a ṇ 'ti ādim āha. Parato akusalapañhe pi es' eva
nayo. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

RŪPAṆ KUSALĀKUSALAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni rūpaṇ vipāko 'ti kathā nāma hoti. Tattha ¹ kam-
massa katattā uppannā cittacetāsikā viya kammassa katattā
uppannaṇ rūpaṇ pi vipāko 'ti yesaṇ laddhi seyyathāpi
Andhakānañ c' eva Saṃmitiyānañ ca te saṃdhāya pucchā
sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṇ yadi te rūpaṇ
vipāko evaṇvidhena te na ² bhavitabban 'ti codetuṇ
s u k h a v e d a n i y a ṇ 'ti ādim āha. Sesam paḷim eva
niyyātīti.

RŪPAṆ VIPĀKO 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni rūpaṇ rūpāvacaṇaṇ arūpaṇ arūpāvacaṇan 'ti kathā
nāma hoti. Tattha yaṇ kāmāvacaṇassa kammassa katattā
rūpaṇ taṇ yasmā kāmāvacaṇaṇ tasmā rūpāvacaṇārūpāva-
carakammānaṇ pi katattā rūpena rūpāvacaṇārūpāvacaṇena ³
bhavitabban 'ti yesaṇ laddhi seyyathāpi Andhakānaṇ te
saṃdhāya a t t h i r ū p a ṇ r ū p ā v a c a ṇ ā r ū p ā v a -
c a r a ṇ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesam ettha
hetthāvuttanayam evā 'ti.

RŪPĀVACARĀRŪPĀVACARAN 'TI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni rūparāgo rūpadhātupariyāpanno arūparāgo arūpa-
dhātupariyāpanno 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā
kāmarāgo kāmadhātupariyāpanno tasmā rūparāgārūparā-
gehi pi rūpadhātu-arūpadhātupariyāpannehi bhavitabban

¹ C. tassa.

² B. nena.

³ B. °care.

'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesaṃ hetṭhāvuttanayen' eva veditabban 'ti. Kevalaṃ hi tattha rūpadhātum anuseti arūpadhātum anusetīti padaviseso. Sā ca laddhi seyyathāpi¹ Andhakānaṃ c' eva Saṃmītiyānañ c' eva. Ayaṃ Andhakānaṃ yevā 'ti.

RŪPARĀGO RŪPADHĀTUPARIYĀPANNO ARŪPARĀGO

ARŪPADHĀTUPARIYĀPANNO 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 10.

SOḶASAMO VAGGO.

¹ C. omits.

Atthi arahato puññupacayo 'ti kathā nāma hoti. Tattha yesaṃ arahato dānaṣaṃvibhāgaṃ cetiyavandanādiṃ kammaṃāni disvā atthi arahato puññupacayo 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ arahā nāma pahīnapuññapāpo so yadi puññaṃ kareyya pāpaṃ pi¹ kareyyā 'ti codetum a puññupacayo 'ti² āha. Itaro pānātipātādikiriyaṃ apassanto paṭikkhipati puññābhisaṃkharāna³ 'ti ādisu bhāvagāmikammaṃ arahato natthi paṭikkhipati. Dānaṃ daḍeyyā 'ti ādisu kiriyācittena dānādipavattisaṃbhavato sakavādi paṭijānāti. Itaro cittaṃ anādiyivā kiriyāpavattimattadassanaṃ' eva laddhiṃ patitthāpeti. Sā pana ayoniso patitthāpitattā appatitthāpitā hoti.

ATTHI ARAHATO PUÑÑUPACAYO 'TI⁴ KATHĀ
NITTHITĀ. 1.

Idāni natthi arahato akālamaccū 'ti kathā nāma hoti. Tattha nāhaṃ bhikkhave saṃcetanikānaṃ⁵ kammaṇaṃ katānaṃ upacitānaṃ vipākaṃ appaṭisaṃveditvā vyantibhāvaṃ vadāmi suttassa atthaṃ ayoniso gahetvā arahatā⁶ nāma sabbhaṃ kammavipākaṃ paṭisaṃvedayitvā parinibbāyitabbaṃ tasmā natthi arahato akālamaccū 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ c' eva Siddhatthikānaṃ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace tassa natthi akālamaccu arahantaghātakena nāma na⁷ bhavitabbaṃ 'ti codetum natthi arahantaghātako 'ti⁸ āha. Itaro ānantariyakammaṃ s' eva

¹ C. hi. ² C.—B. otiti. ³ B. otan. ⁴ C. ca.

⁵ B. paccā°. ⁶ C. ontā. ⁷ B. omits.

⁸ B. adds: ye.

tādisānaṃ ca puggalānaṃ sambhāvato paṭikkhipati. Vi sa m na k a m e y y ā 'ti pañhe yāva pubbe kataṃ kammaṃ parikkhayaṃ na gacchati tāva na kamatīti lad-dhiyā paṭikkhipati. Sesam ettha yathā pāḷim eva niyyātīti. Nāhaṃ bhikkhave 'ti suttaṃ idaṃ saṃdhāya vuttaṃ. Saṃcetanikānaṃ kammānaṃ katānaṃ vipākaṃ appaṭisaṃ-veditvā avinditva ¹ ananubhavitvā ² vyantibhāvaṃ tesāṃ kammānaṃ parivaṭṭaṃ paricchinnabhāvaṃ ³ na vadāmi. Tañ ca kho diṭṭhadhammavedaniyānaṃ diṭṭhe va dhamme na tato ⁴ paraṃ ⁵ uppajja ⁵ vedaniyānaṃ anantaraṃ uppattiṃ uppajjitvā va na tato paraṃ aparāpariyāyaveda-niyānaṃ ⁶ na ² yadā vipākokāsaṃ labhati ⁷ tathārūpe ⁸ apare vā pariyāye evaṃ sabbathā pi saṃsārapavatte sati laddhavipākavāre kamma na ⁹ vijjatīti so jagatippadeso yattha t̥hito ¹⁰ muñceyya pāpakammā 'ti evaṃ sante yad etaṃ ¹¹ aladdhavipākavāraṃ pi kammaṃ avassaṃ arahato paṭisaṃveditabban 'ti kappanāvasena natthi arahato akā-lamaccū 'ti laddhipatitṭhāpanaṃ kataṃ taṃ dukkaṭaṃ evā 'ti.

NATTHI ARAHATO AKĀLAMACCŪ 'TI KATHĀ
NĪṬṬHITĀ. 2.

Idāni sabbam idaṃ kammato' ti kathā nāma hoti. Tattha kammunā vattati loko 'ti suttaṃ nissāya sabbam idaṃ kammaṃ kilesavipākavattaṃ kammato va hotīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṃ c' eva Siddhat-thikānañ ca te saṃdhāya s a b b a m i d a n 'ti pucchā saka-vādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ evaṃ sante kammaṃ pi kammato āpajjatīti codetum kammaṃ pi kammato ¹² ti ¹³ āha. Itaro yadi kammaṃ pi kammato va nāma taṃ kammaṃ vipāko yeva siyā 'ti paṭikkhipati. Pubbekatahetū 'ti yadi sab-

¹ B. acintitvā. ² B. omits. ³ B. aparī°.
⁴ B. pana. ⁵ B. upa°. ⁶ B. aparāṃ apa°.
⁷ B. °nti. ⁸ C. °pena. ⁹ C. kammena.
¹⁰ B. sa muccheyya. ¹¹ C. eđaṃ.
¹² B. kammakato. ¹³ hoti.

bam idaṃ kammato pubbekatahetunānena bhavitabban 'ti codetum pucchati. Itaro pubbekatahetuvādabhayena paṭikkhipati. K a m m a v i p ā k a t o ¹ 'ti yadi sabbam idaṃ kammato yaṃ atitabhave pavattassa hetubhūtaṃ kammaṃ vā pi purimabhave ² kammato 'ti kammavipāko saṃpajjati tena te sabbam idaṃ kammavipākato ³ 'ti ⁴ āpajjatīti codetum pucchati. Itaro bijato aṅkurass' eva paccuppanna-pavattassa kammato nibbattiṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Dutiyaṃ puṭṭho tassāpi tassāpi kammassa bijassa purimabijato viya purimakammato pavattattā ⁵ paṭijānāti. P ā ṇ a ṃ ⁶ h a n e y y ā 'ti ādi. Yadi sabbam kammaṃ vipākato pāṇātipātādini kammavipāken' eva kareyyā 'ti codetum vuttam. Itaro dussilyacetanā pi purimakammanibbattattā ekena pariyāyena vipāko yevā 'ti laddhiyā paṭijānāti. Atha nam yadi te pāṇātipāto vipākato ⁷ nibbattati. Pāṇātipāto viya vipāko pi saphalo āpajjatīti codetum s a p h a l o 'ti āha. Itaro pāṇātipātassa nirayasamvattanikādibhāvato saphalataṃ passanto paṭijānāti. Kammavipākassa pana idaṃ nāma phalan ⁸ 'ti vuttatthānaṃ apassanto paṭikkhipati. Adinnādānādīsu pi es' eva nayo. G i l ā n a p a c c a y a b h e s a j j a p a r i k k h ā r o s a p h a l o 'ti āha deyyadhamavasena dānaphalaṃ pucchati. Kammunā vattatīti suttam. Natthi kamman 'ti akammavāditaṃ paṭikkhipitvā atthi kamman 'ti kammavāditaṃ kammassa kataṃ dipeti. Na sabbass' ⁹ eva kammato nibbatti tasmā asādhakan 'ti.

SABBAṃ IDAṃ KAMMATO 'TI KATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni indriyabaddhakathā nāma hoti. Tattha duvidhaṃ ¹⁰ dukkhaṃ indriyabaddhaṃ anindriyabaddhañ ca indriyabaddhaṃ dukkhavattatūya dukkhaṃ. Anindriyabaddhaṃ

¹ C. o'ko. ² B. o'vārebhave. ³ B. vipākato.

+ B. omits. ⁵ C. pavattā 'ti.

⁶ B. pāṇi pāna yyā 'ti ādissati. ⁷ B. kamma°.

⁸ B. mahappalan. ⁹ B. sabbamssa.

¹⁰ B. tividhaṃ.

udayabbayapaṭipīlanatṭhena¹ yad aniccaṃ taṃ dukkhaṃ 'ti saṃgahitattā dukkhaṃ imaṃ vibhāgaṃ agahetvā yassa paṭiññāya² bhagavati brahmacariyaṃ vussati taṃ indriyabaddham eva dukkhaṃ na itaraṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathā pi Hetuvādānaṃ tesam³ itarassa pi dukkhabhāvaṃ dassetuṃ indriyabaddhaññevā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā bhagavatā yad⁴ aniccaṃ taṃ⁵ dukkhaṃ 'ti vuttaṃ. Yasmā indriyabaddhen' eva aniccena bhavitabban 'ti codetuṃ indriyabaddhaññeva aniccān 'ti ādim āha. Nanu anindriyabaddham aniccān 'ti nanu paṭhavipabbatapāsānādi anindriyabaddham pi aniccān 'ti attho. Navattabbaṃ indriyabaddhaññeva dukkhaṃ 'ti pañhe āmantā 'ti paṭiññā sakavādissa. Anindriyabaddham hi dukkhadomanassānaṃ ārammaṇaṃ hoti. Uṇhakālasmiṃ hi aggi sītakāle ca vāto dukkhassārammaṇaṃ nicecaṃ pi bhogavināsādayo domanassassa tasmā vinā pi aniccatṭhena anindriyabaddham dukkhaṃ 'ti vattabbaṃ. Kammakilesehi pana anibbattattā dukkhaṃ ariyasaccaṃ 'ti na vattabbaṃ. Tathā maggena apariññeyyattā⁶ yasmā pana tiṇakatṭhādinirodho⁷ vā utubijādinirodho vā dukkhanirodha-ariyasaccaṃ nāma na hoti. Tasmā indriyabaddham dukkhaṃ c' eva ariyasaccañ ca itaraṃ pana dukkhaṃ evā 'ti. Idaṃ nānattaṃ dassetuṃ paṭijānāti. Yathā indriyabaddhassā 'ti ādi vacanaṃ⁸ indriyabaddhassa pariññeyyā⁹ brahmacariyavāsañ ca pariññātassa¹⁰ puna anuppattiṃ dīpeti. Ten' ev' ettha sakavādinā paṭikkhepo kato yad aniccaṃ taṃ dukkhaṃ 'ti vacanena pana saṃgahitassa anindriyabaddhassa dukkhabhāvaṃ paṭisedhetuṃ na sakkā 'ti. Tasmā asādhakaṃ 'ti.

INDRIYABADDHAKATHĀ NIṬṬHITĀ: 4.

¹ B. udayabbayassa. ² B. oññā. ³ B. adds : idaṃ.

⁴ B. yaṃ. ⁵ B. vā. ⁶ C. apariyeyattā ; B. paṭiññe°.

⁷ C. °dhā.

⁸ C. °nassa.

⁹ B. paṭiññāya.

¹⁰ B. paṭi°.

Idāni ṭhapetvā ariyamaggan 'ti kathā nāma hoti. Tattha yasmā ariyamaggo dukkhanirodhagāminī paṭipadā 'ti vutto tasmā ṭhapetvā ariyamaggaṃ avasesā saṃkhārā dukkhā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādānam te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi evaṃ samudayassāpi dukkhabhāvo āpajjatīti codetum dukkhasamudayo pīti āha. Itaro hetulakkhaṇaṃ saṃdhāya paṭikkhipati. Puna puttḥo pavattipariyāpanna-bhāvaṃ saṃdhāya paṭijānāti. Tīṇ' evā 'ti pañhe sutta- virodhabhayena paṭikkhipati. Laddhivasena paṭijānāti. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ṬHAPETVĀ ARIYAMAGGAN 'TI KATHĀ
NITṬHITĀ. 5.

Idāni na vattabbaṃ saṃgho dakkhiṇaṃ patigaṇhātīti kathā nāma hoti. Tattha paramatthato maggaphalān' eva saṃgho maggaphalehi añño saṃgho nāma natthi. Maggaphalāni ca na kiñci patigaṇhanti. Tasmā na vattabbaṃ saṃgho dakkhiṇaṃ¹ patigaṇhātīti yesaṃ laddhi seyyathāpi etarahi mahāsuññatāvādasamkhātānaṃ ca Vetulyakānaṃ.² Te saṃdhāya na vattabban' ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi saṃgho na patigaṇheyya na naṃ satthā āhuneyyo 'ti ādihi thomeyyā³ 'ti codetum nanu saṃgho āhuneyyo 'ti ādim āha. Saṃghassa dānaṃ dentīti ye te saṃghassa denti te paṭiggāhakesu⁴ asati⁵ kassa dadeyyun' ti codanattamaṃ vuttamaṃ. Ābutiṃ jātavedo cā⁶ 'ti suttamaṃ parasamayato āgataṃ. Tattha mahāmeghan' ti meghavutṭhiṃ saṃdhāya vuttamaṃ. Vutṭhiṃ hi medinī patigaṇhāti na megham eva maggo patigaṇhātīti. Maggaphalāni saṃgho 'ti laddhiyā vadati. Na¹ ca² maggaphalān' eva saṃgho. Maggaphalahetubhā-

¹ C. omits.

² C. cetu^o; B. vatullakānaṃ.

³ B. kopeyyā.

⁴ B. oṇesu.

⁵ B. apati.

⁶ B. oṇo vā.

vaṃ¹ parisuddhe pana khandhe upādāya paññattā attha puggalā saṃgho tasmā asādhakam etan 'ti.

NA VATTABBAṀ SAṀGHO DAKKHIṆAṀ PATIGAṆHĀTĪTI
KATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni na vattabbaṃ saṃgho dakkhiṇaṃ visodhetīti kathā nāma hoti. Tattha maggaphalān' eva saṃgho nāma na ca tāni dakkhiṇaṃ visodhetuṃ sakkonti tasmā na vattabbaṃ saṃgho dakkhiṇaṃ visodhetīti yesaṃ laddhi seyyathāpi tesaṃ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Āhuneyyo 'ti ādi. Yadi saṃgho dakkhiṇaṃ visodhetuṃ na sakkuṇeyya² na naṃ satthā evaṃ thomeyyā³ 'ti dassanattamaṃ vuttaṃ. Visodhetīti mahapphalaṃ karoti. Saṃghasmim hi appaṃ dinnam bahuṃ hoti bahuṃ dinnam bahutaram. Dakkhīṇeyyā 'ti dakkhiṇārahā dakkhiṇāya anucchavikā dakkhiṇaṃ visodhetuṃ samatthā 'ti attho. Dakkhīṇaṃ āraḍhenti tīti saṃpādenti appamattikāya pi dakkhiṇāya mahantaṃ phalaṃ pāpuṇantīti attho. Sesam heṭṭhāvuttanayam evā 'ti.

NA VATTABBAṀ SAṀGHO DAKKHIṆAṀ VISODHETĪTI
KATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni na vattabbaṃ saṃgho bhuñjati kathā nāma hoti. Tatrāpi maggaphalān' eva saṃgho nāma na ca⁴ kiñci bhuñjanti. Tasmā na vattabbaṃ saṃgho bhuñjati pivati khādanti sāyatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi tesaṃ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā paravādissa.⁵ Atha naṃ yadi saṃgho na bhuñjeyya saṃghabhattādikaraṇaṃ niratthakaṃ bhaveyyā 'ti codetuṃ nanu atthi⁶ keci saṃghabhattāni karontīti ādim āha gaṇabhōjanān 'ti ādi. Yadi saṃgho na bhuñjeyya

¹ C. oḷāpātubhāva. ² B. nisakkā. ³ B. byādheyyā.
⁴ C. va. ⁵ B. itarassa. ⁶ B.—C. attha.

kassa gaṇabhojanādini siyun 'ti codanattham vuttam.
A ṭ ṭ h a p ā n ā n ī ti idam pi yadi saṅgho na piveyya kass'
etāni pānāni satthā anujāneyyā 'ti codanattham vuttam.
Sesam idhāpi hetthāvuttanayen' eva veditabban 'ti.

NA VATTABBAṀ SAṅGHO BHUṆJATĪTI KATHĀ
NIṬṬHITĀ. 8.

Idāni na vattabbaṀ saṅghassa dinnam mahapphalan 'ti
kathā nāma hoti. Tatrāpi maggaphalān' eva saṅgho nāma
na ca sakkā tesam kiñci dātum na teli paṭigaṇhitum na
tesam dānena koci upakāro ijjhati¹ tasmā na vattabbaṀ
saṅghassa dinnam mahapphalan 'ti yesam laddhi seyya-
thāpi tesāñ ñeva te saṁdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā
itarassa. Ā h u n e y y o 'ti ādi yadi saṅghassa dinnam na
mahapphalam bhavēyya na nam satthā evam thomeyyā
'ti dassanattham vuttam sesam yathā pālim eva niyyātīti.

NA VATTABBAṀ SAṅGHASSA DINNAM
MAHAPPHALAN 'TI KATHĀ NIṬṬHITĀ. 9.

Idāni na vattabbaṀ buddhassa dinnam mahapphalan 'ti
kathā nāma hoti. Tattha buddho bhagavā na kiñci pari-
bhuṅjati lokānuvattanattham² pana³ paribhuṅjamānam
viya attānam⁴ dasseti⁵ tasmā⁶ nirupakāratā na vattabbaṀ
tassa⁷ dinnam mahapphalan 'ti yesam laddhi seyyathāpi
tesāñ ñeva te saṁdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā ita-
rassa. D i p a d ā n a ṇ a g g o 'ti ādi mānussadussile pi
dānam saḥassagaṇam hoti kim aṅga⁸ pana evarūpe agga-
puggale 'ti dassanattham vuttam. Sesam ettha yathā
pālim eva niyyātīti.

NA VATTABBAṀ BUDDHASSA DINNAM MAHAPPHALAN 'TI
KATHĀ NIṬṬHITĀ. 10.

¹ B. icchati. ² B. ñekā na vattabbaṀ nattham.
³ B.—C. na. ⁴ B. sattānam. ⁵ B.—C. oṭum.
⁶ B. yasmā. ⁷ B. tasmī. ⁸ C. abam.

Idāni dakkhiṇāvisuddhikathā nāma hoti. Tattha yadi paṭiggāhakato dakkhiṇā visujjheyya ¹ mahaphalā bhaveyya. Dāyakena dānaṃ dannaṃ paṭiggāhakena ² vipāko nibbattito 'ti. Añño aññassa kāraṅko bhaveyya. Parakatam sukhaḍḍakkaṃ āpajjeyya. Añño kareyya añño paṭisaṃvedeyya. Tasmā dāyakato va dānaṃ visujjhati ³ no paṭiggāhakato dāyakass' eva citta-visuddhi vipākadāyikā hotīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Ā h u n e y y o 'ti ādi. Yadi paṭiggāhakato dānaṃ na visujjheyya kim assa āhuneyyādībhāvo kāreyyā 'ti dassanattamaṃ vuttaṃ. A ñ ñ o a ñ ñ a s s a k ā r a k o 'ti yadi dāyakassa dānacetanā paṭiggāhakena katā bhaveyya yuttarūpaṃ siyā ⁴ tassa ⁵ pana dānacetanā parisuddhaṃ ⁶ paṭiggāhakaṃ khātamaṃ vatthumaṃ paṭicca mahāvīpākattāna visujjhati ⁷ tasmā acodanā esā paṭiggāhakato pi dānaṃ visujjhatīti.

DAKKHIṆĀVISUDDHIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 11.

SATTARASAMO VAGGO.

¹ C. sujjeyya. ² B. oṇena. ³ B. otīti. ⁴ B. piyā.
⁵ B. kassa. ⁶ B. paṭisuddhi. ⁷ B. vibhūti.

Idāni manussalokakathā nāma hoti. Tattha bhagavā loke jāto loke saṃvaddho lokam abhibhuyya viharati anupalitto lokenā 'ti suttam ayoniso gahetvā bhagavā Tusitabhavane nibbatto tath' eva vasati manussalokam āgacchati nimmittarūpamattakam¹ pan' ettha dassetīti yesam laddhi seyyathāpi etarahi Vetulyakānam yeva. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam vuttokāsena² c' eva suttasāadhanena ca saññāpetum nana atthīti ādim āha. Loke jāto 'ti paravādi Tusitapuram saṃdhāya vadati. Satthārā pan' etam manussalokañ ñeva saṃdhāya vuttam. Lokam abhibhuyyā 'ti paravādi manussalokam abhibhuyya veditvā³ 'ti diṭṭhiyā⁴ vadati. Satthā pana ārammaṇalokam abhibhavivā vihāsi anupalitto manussalokenā⁵ 'ti paravādi manussalokena anupalittatam saṃdhāya vadati. Satthā pana lokadhammesu kilesehi anupalitto vihāsi. Tasmā asādhakam etan 'ti.

MANUSSALOKAKATHĀ.

NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni dhammadesanākathā nāma hoti. Tattha Tusitapure ṭhito bhagavā dhammadesanattāya abhinimmitam⁶ peseti. Tena c' eva tassa ca desanam sampaticchitvā āyasmata ānandena dhammo desito na buddhena bhagavatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Vetulyakānañ⁷ c' eva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yadi tena dhammo desito so yeva⁸ satthā bhaveyyā 'ti codetum abhinimmito jino 'ti ādim āha. Itaro

¹ C. nimitta°.² B. puṭṭho°.³ B. abhibhavitā 'ti.⁴ B. diṭṭhitā.⁵ B. lokenā.⁶ C. animittam.⁷ B. Vethullakānañ.⁸ B. eva.

tathā asampaticchanto paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

DHAMMADESANĀKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni karuṇākathā nāma hoti. Tattha piyāyitānaṃ vatthūnaṃ vipattiyā sarāgānaṃ rāgavasena karuṇāpatirūpakaṃ pavattiṃ disvā rāgo va karuṇā nāma so¹ bhagavato natthi. Tasmā natthi buddhassa bhagavato karuṇā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ karuṇā nām' esā nikkilesatāya c' eva sattārammaṇatāya ca cetovimuttiyā ca ekādasānisamsatāya² ca mettādīhi samānajatikā. Tasmā yadi bhagavato karuṇā natthi mettādayo pi ssa na siyun 'ti codanattham natthi buddhassa bhagavato mettā 'ti ādīm āha. Akāruṇiko 'ti pañhe tathārūpaṃ apassanto paṭikkhipati. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

KARUṆĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni gandhajātakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ buddho bhagavā 'ti ayoniso pemavasena bhagavato uccārapassāvo aññagandhajāte ativiya adhigaṇhāti³ natthi tato sugandhataraṃ gandhajātan 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Andhakānaṃ c' eva Uttarāpathakānaṃ ca te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha yathāpālim eva niyyātīti.

GANDHAJĀTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni ekamaggakathā nāma hoti. Tattha yesaṃ bhagavati ayoniso pemavasena bhagavā sotāpanno hutvā

¹ B. adds : ca.² B. ekārasā°.³ B. abhi°.

sakadāgāmī sakadāgāmī hutvā anāgāmī¹ anāgāmī hutvā arabhattaṃ sacchākāsi.² Eken' eva pana ariyamaggena cattāri phalāni sacchākāsi³ laddhi seyyathāpi tesaṃ ñeva. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ catūhi⁴ phalehi saddhim uppannaṃ catunnaṃ catunnaṃ phassādiṇaṃ ekato samodhānavasena codetunṃ catunnaṃ phassādiṇaṃ 'ti ādim āha. Sotāpattimaggenā 'ti ādi kataramaggena sacchikarotīti pucchanaṭṭhaṃ vuttaṃ. Arahattamaggenā 'ti ca vutte tena sakkāyaditṭhādiṇaṃ pahānabhāvasena⁵ codeti. Bhagavā sotāpanno 'ti buddhabhūtaṃ sotāpannabhāvo natthīti paṭikkhipati. Parato pañhadvaye pi es' eva nayo sesam ettha yathā paḷim eva niyyātīti.

EKAMAGGAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni jhānasamkathā nāma hoti. Tattha yesaṃ idha bhikkhave bhikkhu vivicca' eva kāmehi —pe— paṭhamajjhānaṃ upasampajja viharati vitakkavicārānaṃ vūpasamā dutiyajjhānaṃ tatiyajjhānaṃ catutthajjhānaṃ upasampajja viharatīti imaṃ paṭipāṭidesanaṃ nissāya tassa jhānassa upacārappavattim⁶ vinā va jhānā jhānaṃ samkamatīti laddhi seyyathāpi Mahimsāsakānaṃ c' eva ekaccānaṃ ca Andhakānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi te dutiyajjhānupacāraṃ appatvā uppaṭipāṭiyā paṭhamajjhānā⁷ dutiyajjhānaṃ c' eva samkamati paṭhamato tatiyaṃ⁸ dutiyato⁸ catuttham pi samkameyyā 'ti codetunṃ p a ṭ h a m a j j h ā n ā 'ti ādim āha. Yā paṭhamassa⁹ 'ti ādi. Yadi paṭhamato anantaraṃ⁹ dutiyaṃ¹⁰ dutiyādihi vā tatiyādiṇi samāpajjati ekāpajjana¹¹ samāpajjeyyā 'ti codanattthaṃ vuttaṃ. Kāme¹² ādīnavato 'ti paṭhamam kāme ādīnavato manasikaroto

¹ B. adds: vā. ² C. saccikāsi. ³ C. saccikāsi.
⁴ B. adds: catūhi. ⁵ B. pahānā°. ⁶ B. °sampatti.
⁷ C. °naṃ. ⁸ B. omits. ⁹ C. antaraṃ.
¹⁰ C. omits. ¹¹ C. °vajjana. ¹² C. ñāne.

pacchā uppajjati¹ jhānakkhaṇe pan' esa nimittam eva manasikarotīti. Tañ ñeva paṭhaman 'ti yadi purimajavanato pacchimajavanam viya anantaram uppa-jjeyya. Thapetvā purimapacchimabhāvaṃ lakkhaṇato tañ ñeva taṃ bhaveyyā 'ti codetum pucchati. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo. Vivicc' eva kāmehīti ādihi paṭipātiyā jhānānaṃ desitabhāvaṃ dīpeti na anantaruppatti. Tasmā asādhakan 'ti.

JHĀNASAMKANTIKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni jhānantarikakathā² nāma hoti. Tattha yesaṃ samaye pañcakanaye pañca jhānāni na vibhattāni kevalaṃ tayo. Samādhi uddiṭṭhā³ 'ti avitakkavicāramattassa samādhino okāsaṃ aṅānantānaṃ paṭhamassa ca dutiyassa jhānassa anantare jhānantarikā nāma esā 'ti laddhi seyyathāpi Sammitiyānañ c' eva ekaccānañ ca Andhakānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ jhānaṃ pi cetasikā dhammā phassādayo pi tasmā yadi jhānantarikā nāma na⁴ bhaveyya phassantarikādihi pi te bhavitabban 'ti codanattamaṃ atthi phassantarikā 'ti ādim āha. Dutiyassa ca jhānassā 'ti yadi jhānantarikā nāma bhaveyya dutiyatatiyādīni pi jhānān' eva tesam pi antarikāya⁵ bhavitabban 'ti codanattamaṃ vuttamaṃ. So⁶ kevalaṃ laddhiyā abhāvena paṭikkhipati c' eva paṭijānāti ca. Paṭhamassa cā 'ti puttā laddhivasena paṭijānāti. Savitakko savicāro 'ti ādi. Tiṇṇaṃ pi samādhīnaṃ samādhībhāve samāne avitakko avicāramatto va samādhījjhānantariko na itaro 'ti koci⁷ ettha visesahetū⁸ 'ti codanattamaṃ vuttamaṃ dvinnaṃ jhānānaṃ paccuppannānaṃ 'ti paṭhamadutiyaṇi samdhāya pucchati. Itaro tesam paccuppannānaṃ yeva

¹ B. uppajja. ² C. oṃyakathā. ³ C. uddhi°; B. udi°.

⁴ B. omits.

⁵ C. oṃyā.

⁶ C. omits.

⁷ B. ko.

⁸ C. visesabhū.

anantare¹ avitakko vicāramatto samādhijjhānantarikā nāma hotiti laddhiyā paṭijānāti. Paṭhamajjhānaṃ niruddhaṇ² 'ti puṭṭho. Tiṇṇaṃ ekakkhaṇe pavatti na yuttā 'ti paṭijānāti. Animitṭavihāramatto³ samādhipaṭhamamaṃ jhānaṇ 'ti catukkana-yavasena pucchati.⁴ Sakavādi tasmim naye tassa abhāvā paṭikkhipati. Nānutaayo samādhīti ettha assam-hippāyena gatesu tisu samādhisu dve samādhī jhānaṇ' eva na jhānantarikā. Evaṃ itarena pi jhānaṇ' eva bhavitabbaṃ na jhānantarikāyā 'ti.

JHĀNANTARIKAKATHĀ
NITṬHITĀ. 7.

Idāni samāpanno¹ saddaṃ suṇātīti kathā nāma hoti. Tattha yasmā paṭhamajjhānaṇ⁵ saddo kaṇṭako⁶ vutto bhagavatā. Yadi ca samāpanno taṃ suṇeyya kathaṃ kaṇṭako siyā. Tasmā samāpanno saddaṃ suṇātīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṃ te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Cakkhuna rūpaṃ passatīti⁷ ādi samāpannaṇ⁸ tāva pañcadvāraṃ⁹ pavat-taṃ natthi. Tasmā¹⁰ asati yadi so saddaṃ suṇeyya rūpaṃ pi passeyyā 'ti codanattaṃ vuttaṃ. Saddo kaṇṭako 'ti vikkhepakaraṇattā¹¹ vuttaṃ. Olārikaṇa hi saddena sote ghaṭṭite¹² paṭhamajjhānato vuṭṭhānaṃ hoti. Tena taṃ¹³ vuttaṃ tasmā asādhakaṃ. Dutiyajjhānaṇ¹⁴ 'ti ādi yathā añño pi kaṇṭako anto¹⁵ samāpattiyā natthi.¹⁶ Evaṃ saddasaṇaṇaṃ pīti codanattaṃ vuttaṃ. Sabbāṃ uttānattaṃ evā 'ti.

SAMĀPANNO¹ SADDAM SUṆĀTĪTI KATHĀ.
NITṬHITĀ. 8.

- ¹ C. omits. ² C. nirujjhan.
³ B. avitakko vicāramatto. ⁴ C. omits till the end of 7.
⁵ B. paṭhamassa. ⁶ C. khandhake; B. kaṇḍako.
⁷ B. pañca. ⁸ B. tasmī. ⁹ B. °kadattā.
¹⁰ C. sotena sadhim tena. ¹¹ B. netam.
¹² C. attano. ¹³ B. tattha.

Idāni cakkhunā rūpaṃ passatīti kathā nāma hoti. Tattha cakkhunā rūpaṃ disvā 'ti vacanaṃ nissāya pasādacakkhum eva rūpaṃ passatīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi cakkhunā rūpaṃ passeyya rūpena rūpaṃ passeyyā 'ti codetum¹ rūpena rūpaṃ passatīti ādim āha. Itaro rūpāyatanam saṃdhāya paṭikkhipitvā puna puṭṭho cakkhum eva saṃdhāya paṭijānāti.² Paṭijānātīti ettha assa adhippāyo. Passatīti mayam paṭijānanam saṃdhāya pucchāma na cakkhupasamhāramattam³ tasmā vadehi + tāva kin te cakkumā rūpena rūpaṃ paṭijānātīti. Itaro purimanayen' eva paṭikkhipati c' eva paṭijānātīti ca. Atha naṃ evamsante rūpaṃ pi manoviññānam āpajjati tam⁵ hi paṭijānāti nāmā⁶ 'ti codetum rūpaṃ manoviññānan 'ti āha. Itaro lesam alabhanto paṭikkhipat' eva. Atthi cakkhussa āvajjanā⁷ 'ti ādi. Yadi cakkhu paṭijānanatṭhena passati cakkhuvīññānassa viya⁸ tassāpi āvattanāya⁹ bhavitabban 'ti codetum pucchati. Itaro yasmā na¹⁰ āvajjanapaṭibaddham¹¹ cakkhunā tam āvajjanānantaram uppajjati tasmā na h' evā¹² 'ti paṭikkhipati. Sotena saddam 'ti ādisu pi es' eva nayo. Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṃ passatīti saṃbhārakathānāyena vuttam. Yathāpi usunā vijjhanto pi dhanunā vijjhatīti vuccati. Evaṃ cakkhuvīññānena passanto cakkhunā passatīti vutto. Tasmā asādhakam etaṃ. Sesesu pi es' eva nayo.

CAKKHUNĀ RŪPAṀ PASSATĪTI KATHĀ

NĪṬṬHITĀ. 9.

AṬṬHĀRASAMO VAGGO.

- ¹ C. adds: tvam. ² C. omits till saṃdhāya.
³ B. cakkhumasaṃ^o. ⁴ B. hi tehi. ⁵ B. °tīti hi.
⁶ B. paṭijānāmā 'ti. ⁷ C. ājānā; B. vajjanā.
⁸ B. omits. ⁹ B. āvajjanāssa. ¹⁰ C. omits.
¹¹ B. °bandham. ¹² B. hetū.

Idāni kilesappahānakathā¹ nāma hoti. Tattha yasmā kilesappahānaṃ nāma atthi. Pahīnakilesassa ca atitā pi kilesā pahīnā ca² honti anāgatā pi paccuppanā pi tasmā³ atite kilese jahati anāgate na⁴ pi paccuppanne na⁴ piti yesaṃ laddhi seyyathā pi ekaccānaṃ Uttarā-pathakānaṃ te saṃdhāya a t i t e 'ti ādisu⁵ pucchā sakavādissa patiññā itarassa. Sesam yathāpāliṃ eva niyyātiti. Na t t h i k i l e s a j a h a n ā 'ti imasmim pana paravādi-paṇhe yasmā kacavaraṃ⁶ jahantassa kacavare⁶ chaḍḍana-vāyāmo viya kilese jahantassa na atitādibhedesu kilesesu vāyāmo atthi nibbānārammaṇe⁷ pana ariyamagge pavattite kilesā anuppanā yeva na⁴ uppajantiti pahīnā nāma honti. Tasmā n a h ' e v ā 'ti paṭikkhipati. Tena hi a t i t e k i l e s e⁸ j a h a t i t i ādi pana yasmā natthi kilesa-jahanā 'ti na vattabbaṃ tasmā⁹ atitādibhede pajahatiti chalena vuttam.

KILESASAJAHANAKATHĀ

NĪṬṬHITĀ. 1.

Idāni suññatākathā nāma hoti. Tattha suññatā 'ti dve suññatā khandhānañ ca anattalakkhaṇaṃ nibbānañ ca tesu anattalakkhaṇaṃ tāva ekaccaṃ ekena pariyāyena siyā saṃkhārakkhandhapariyāpannaṃ nibbānaṃ apariyāpannam eva imaṃ pana vibhāgaṃ agahetvā suññatā saṃkhārakkhandhapariyāpannā 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa patiññā itarassa. A n i m i t t a n 'ti sabbanimittarahitaṃ nibbānaṃ a p p a ṇ i h i t o 'ti pi tass' eva nāmaṃ. Kasmā pan' etaṃ ābhatan 'ti.

¹ B. ojahana°. ² B. va. ³ B. vā. ⁴ B. omits.⁵ B. ādi. ⁶ B. gajavaraṃ. ⁷ B. nipphanna°.⁸ C. omits.⁹ C. yasmā.

Avibhajjavādivāde dosāropanattham. Yassa hi avibhajitvā¹ ekamsen' eva suññatā saṃkhārakkhandhapariyāpannā 'ti laddhi. Tassa nibbānam pi saṃkhārakkhandhapariyāpannan 'ti āpajjati. Imassa dosassāropanattham animittam appanihitam 'ti ābhatan.² Itaro tassa pariyaṇnabhāvam anicchanto paṭikkhipati. Sa m k h ā r a k k h a n d h o n a a n i c c o 'ti ādi nibbānasamkhātāya suññatāya aniccabhāvāpattidosadassanattam vuttam. Saṃkhārakkhandhassa suññatāya³ 'ti yadi aññassa khandhassa suññatā aññakhandhapariyāpannasamkhārakkhandhasuññatāya⁴ pi sesakkhandhapariyāpannāya bhavitabban 'ti codanattham vuttam. Sa m k h ā r a k k h a n d h a s s a s u ñ ñ a t ā n a v a t t a b b ā 'ti ādi.⁵ Yadi saṃkhārakkhandhasuññatā⁶ sesakkhandhapariyāpannā na hoti. Sesakkhandhasuññatā pi saṃkhārakkhandhapariyāpannā nāma ahoṣiti paṭilomadassanattam vuttam. Suññam idaṃ bhikkhave saṃkhārā 'ti suttam parasamayato⁷ ābhatan.⁸ Tattha sa m k h ā r ā 'ti sabbe saṃkhārā aniccā 'ti āgatattāne viya pañca khandhā te ca⁹ attaniyasuññatā¹⁰ suññatā¹¹ 'ti sāsanāvācaram¹² hoti. Na virujjhati tasmā anuññatam. Yasmā pan' etam suññatāya saṃkhārakkhandhapariyāpannatam¹³ dīpeti tasmā asādhakan 'ti.

SUÑÑATĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni sāmāññaphalakathā nāma hoti. Tattha magga-vīthiyam pi phalassamāpattiyam pi ariyamaggassa vipākacittam sāmāññaphalam nāmā 'ti sakasamayā samnitthānam yesam pana tathā¹⁴ agahetvā kilesappahānañ c' eva phalapattiñ¹⁵ ca sāmāññaphalam tasmā asaṃkhatan 'ti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānam te saṃdhāya pucchā

¹ B. avibhajitvā. ² C. āhatan. ³ B. oṭā.

⁴ C. aññe khandhe.° ⁵ B. ādissati. ⁶ B. °khandhassa.

⁷ B. pasassamassato. ⁸ B. āgatam. ⁹ C. va.

¹⁰ C. attatta°; B. °niyam. ¹¹ B. suññā. ¹² B. °cavaram.

¹³ B. °bhāvam. ¹⁴ C. panatthā. ¹⁵ B. phaluppattiñ.

sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha hetṭhāvuttanayattā yathā pālim eva niyyātīti.

SĀMAÑÑAPHALAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni pattikathā nāma hoti. Tattha yaṃ yaṃ paṭilābhati tassa tassa paṭilābho patti nāma sā ca asaṃkhatā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam idhāpi hetṭhāvuttanayattā yathā pālim eva niyyāti. Na v a t t a b b a n 'ti ādi yāya laddhiyā patti asaṃkhatā 'ti maññati. Taṃ pakāsetuṃ vuttaṃ. Tattha sakavādī n a h ' eva v a t t a b b e 'ti paṭikkhipanto ¹ kevalaṃ pattiyā rūpādi bhāvam na saṃpaṭicchati. Na hi patti nāma koci dhammo atthi na ² pana asaṃkhatabhāvaṃ anujānāti. Itaro pana paṭikkhepamatten' eva asaṃkhatā 'ti laddhiṃ paṭiṭṭhāpeti. Sā ayoniso paṭiṭṭhāpitattā appaṭiṭṭhāpitā yevā 'ti.

PATTIKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni tathatākathā nāma hoti. Tattha yesaṃ rūpādīnaṃ sabbadhammānaṃ rūpādisabhāvatā saṃkhatā tathatā nāma atthi. Sā ca saṃkhatesu rūpādisu apariyāpannattā asaṃkhatā 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa sesam idhāpi hetṭhāvuttanayattā pākāṭam evā 'ti.

TATHATĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni kusalakathā nāma hoti. Tattha anavajjaṃ pi kusalaṃ iṭṭhavipākānaṃ ³ pi anavajjaṃ nāma kilesavippayuttaṃ ayaṃ nayo ṭhapetvā akusalaṃ sabbadhamme ⁴

¹ B. °pento.² B. tada.³ B. idha vipākāṃ.⁴ B. °dhammo.

bhajati. Itṭhavipākaṇ¹ nāma āyatim² āyati-uppattipavattesu itṭhaphalanipphādakaṇ³ puññaṇ⁴ ayaṇ nayo kusallatike ādipadam eva bhajati yesaṇ pana imaṇ vibhāgaṇ agahetvā anavajjabhāvamatten' eva nibbānaṇ kusalan 'ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṇ tesam itṭhavipākaṭṭhena nibbānassa kusalatābhāvaṇ⁵ dipetuṇ pucchā sakavādissa attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Sesam idhāpi hetṭhāvuttanayattā uttānattham evā 'ti.

KUSALAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni accantaniyāmakathā nāma hoti. Tattha yesaṇ sakiṇ nimuggo va hotiti suttaṇ nissāya. Atthi puthujjanassa accantaniyāmatā 'ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṇ Uttarāpathakānaṇ. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. M ā t u g h ā t a k o 'ti ādi niyatamicchādiṭṭhikassa ca mātughātakādīnañ ca samāne micchattaniyāme mātughātakādīhi pi te accantaniyatehi bhavitabban 'ti codanattamaṇ vuttamaṇ itaro niyatamicchādiṭṭhiko saṃkhārakhānuko⁶ bhavantare niyato va. Ime pana ekasmiññeva attabhāve 'ti laddhiyā na h' evā 'ti paṭikkhipati. Vicikicchā uppajjeyyā 'ti ayaṇ⁷ niyato vā⁸ no⁹ vā 'ti evaṇ uppajjeyyā 'ti pucchati. Itaro anuppattikāraṇaṇ apassanto paṭijānāti. An uppajjeyyā 'ti puṭṭho pana yaṇ diṭṭhim āsevanto¹⁰ niyāmaṇ okkanto tattha anuppattim saṃdhāya paṭijānāti. Tato pahīnā 'ti puṭṭho maggena appahīnattā paṭikkhipati diṭṭhim ārabba asamudācārato¹¹ paṭijānāti. Atha naṇ yasmā pahānaṇ nāma vinā ariyamaggena natthi tasmā tassa vasen' eva codetuṇ sotāpattimaṇ¹² 'ti ādim āha. So ekamaggenāpi¹³ appahīnattā paṭikkhipati. Puna k a t a m e n ā

¹ B. idha.

² B. omits.

³ B. idha°.

⁴ B. suññaṇ.

⁵ C. °ttābhāvaṇ.

⁶ B. saṃsāra°.

⁷ C. āhidi.

⁸ C. omits.

⁹ C. ne.

¹⁰ C. aseva°.

¹¹ B. apa°.

¹² B. °ggenāpattiti.

¹³ B. °ti.

'ti puṭṭho micchāmaggaṃ saṃdhāya akusalenā 'ti āha. Ucchedadiṭṭhi uppajjeyyā 'ti dutiyaniyāmapattim pucchati. Itaro yasmā ye pi te ukalāvassahaññā¹ natthikavādā² ariyavādā ahētuvādā 'ti vacanato tisso pi niyatamicchādiṭṭhiyo ekassa uppajjanti. Tasmā paṭijānāti Atha nam nanu³ nāma so accantaniyato⁴ 'ti codetum hañcīti ādim āha. Accantaniyatassa hi dutiyaniyāmo niratthako. N' uppajjeyyā 'ti pañhe yaṃ sassatadiṭṭhiyā sassatan 'ti gahītaṃ tad eva ucchijjissatīti gahetvā anuppattim saṃdhāya paṭijānāti. Pahinā 'ti puṭṭho maggena appahinattā paṭikkhipati. Vuttanayena anuppajjanato paṭijānāti. Sassatadiṭṭhi uppajjeyyā 'ti ādisu pi es' eva nayo. Sesam vicikicchāvāre vuttanayam eva. Navattaban 'ti pucchā sakavādissa tassa sut-tassa atthitāya paṭiññā sakavādissa. Na pana so bhavantare pi nimuggo va. Imasmiññeva hi bhavē abhabbo so taṃ diṭṭhiṃ pajahitum 'ti ayam ettha adhippāyo. Tasmā asādhakam etan 'ti. Sabbakālam ummujjitvā⁵ nimujjatīti ādi vacanamatte⁶ abhinivesam akatvā attho pariyesitabbo 'ti dassanattam vuttan 'ti.

ACCANTANIYĀMAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni indriyakathā nāma hoti. Tattha lokiyā saddhā yeva nāma na saddhindriyam. Tathā lokiyam viriyam sati samādhi paññā. Paññā yeva nāma na⁷ paññindriyan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Hetuvādānañ c' eva Mahimsāsakānañ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Natthi⁷ lokiyā saddhā 'ti ādi yasmā⁸ lokiyā pi saddhādayo va⁹ dhammā ādhipatiyaṭṭhena¹⁰ indriyam na

¹ B. ukkatthakavassa rāññā.² B. °vāti.³ B. omits.⁴ B. °niyamo.⁵ B. uppajjitvā.⁶ B. napajjana°.⁷ C. omits.⁸ C. yasmim.⁹ C. ca.¹⁰ B. adhi°.

saddhādīhi aññaṃ saddhindriyādi¹ nāma atthi. Tasmā lokiyānaṃ pi saddhādīnaṃ nēva saddhindriyādibhāvadassanattamaṃ vuttaṃ. Atthi lokiyomaṇo'ti ādi. Yathā te lokiyā pi manādayo va dhammā manindriyādīni evaṃ lokiyā saddhādayo pi saddhindriyādīni upamāya tass'eva'tthassa vibhāvanattamaṃ vuttaṃ. Sesam ettha yathā pāḷim eva niyyātīti.

INDRIYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

EKŪNAVĪSATIMO VAGGO.

¹ C. oṃyāni.

Idāni asaṃcecca kathā nāma hoti. Tattha anantariya-
vatthūni nāma garūni bhāriyāni. Tasmā asaṃceccāpi¹
tesu vatthūsu vikopitesu anantariko² hotīti yesaṃ laddhi
seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ. Te saṃdhāya
a s a ṃ c i c c ā 'ti pucchā sakavādissa laddhivasena paṭiññā
itarassa. Atha naṃ yasmā anantarikakammaṃ nāma
kammaṃpathappattaṃ yaḍi ca asaṃceccakammaṃpathabhedo
siyā avasesā paṇātipātādayo pi asaṃcecca³ bhaveyyun
'ti codanattaṃ a s a ṃ c i c c a p ā ṇ a ṃ h a n t v ā 'ti
ādim āha. Itaro tathārūpāya laddhiyābhāvena paṭikkhi-
pati. Sesaṃ yathā pālīma eva niyyātīti. Na v a t t a b -
b a ṃ m ā t u g h ā t a k o 'ti pucchā paravādissa.⁴ Roga-
paṭikārādikāle asaṃcecca ghātaṃ saṃdhāya paṭiññā saka-
vādissa. N a n u m ā t ā j i v i t ā v o r o p i t ā 'ti pañhe
hi⁵ pi asaṃcecca voropitaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādiss'
eva. Adhippāyaṃ pana agahetvā h a ṅ c i t i laddhipatiṭ-
ṭhāpanaṃ itarassa. Taṃ ayoniso patitṭhāpitattā appatit-
ṭhitaṃ eva. Pitughātakādisu pi es eva nayo. Saṃghabhe-
dake pana dhammasaññaṃ⁶ saṃdhāya s a ṃ g h a b h e d o
ā n a n t a r i k o 'ti pucchā sakavādissa saṃghasamaggaṃ
bhedetvāna⁷ kappāṃ nirayamhi paccatīti vacanaṃ ayoniso
gahetvā paṭiññā paravādissa. P u n a s a b b o 'ti saka-
pakkhe⁸ dhammasaññaṃ⁹ saṃdhāya paṭikkhipati para-
pakkhe dhammasaññaṃ⁹ saṃdhāya paṭijānāti. Dhamma-
saññaṃpañhadvaye¹⁰ pi es' eva nayo. Nanu vuttaṃ bhaga-
vatā 'ti suttaṃ ekanten' eva dhammavādissa ānantarikā-
bhāvadassanattaṃ¹¹ vuttaṃ. Āpāyiko nerayiko 'ti gāthā-
ya¹² pi adhammavādī yeva adhippeto. Itaro pana adhippā-

¹ C. ti. ² C. o. to. ³ C. adds : paṇā. ⁴ C. saka°.

⁵ B. omits. ⁶ B. sañña; C. sañña. ⁷ B. bhetvāna.

⁸ C. °kha. ⁹ B.—C. °ñi. ¹⁰ C. °naye.

¹¹ B. anantarika°. ¹² B. tatthāya.

yaṃ agahetvā laddhiṃ patitṭhāpeti.¹ Sā ayoniso patitṭhāpitattā appatitṭhitā yevā 'ti.

ASAṂCICCAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni nānakathā nāma hoti. Tattha duvidhaṃ nānaṃ lokiyaṃ ca lokuttaraṃ ca lokuttaralokiyasamāpattiṃnānaṃ² pi hoti.³ Dānādivasena pavattaṃ⁴ kammaṃ kataṃ nānaṃ pi lokuttaraṃ saccaparicchedakaṃ⁵ maggañānaṃ pi phalañānaṃ pi. Imaṃ pana vibhāgaṃ akatvā saccaparicchedakaṃ eva nānaṃ na itaraṃ tasmā natthi puthujjanassa nānaṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Hetuvādanāṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Paññā 'ti ādi nānaṃ eva ca na dassanattaṃ vuttaṃ. Tenedaṃ⁶ dīpeti. Yadi tassa nānaṃ natthi paññādayo pi natthi. Atha paññādayo⁷ atthi nānaṃ pi atthi. Kasmā paññādiṇaṃ⁸ nānato anaññattā. Paṭṭhamajjhānaṃ 'ti ādi samāpattiñānadassanattaṃ vuttaṃ. Dānaṃ daḍeyyā 'ti ādi³ kammaṃ katañānassa⁹ dukkhaṃ paṭijānātīti lokuttaramaggañānaṃ eva dīpeti na ca lokuttaraṃ eva nānaṃ 'ti.

ŚĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni nirayapālakathā nāma hoti. Tattha niraye nerayikakammān'¹⁰ eva nirayapālarūpena¹¹ vaddhenti.¹² Natthi nirayapālā nāma sattā 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi tattha nirayapālā na siyumaṃ kammakāraṇā¹³ pi na bhavēyyumaṃ kāraṇikesu¹⁴ hi satikāraṇā 'ti codetumaṃ

¹ B. °petvā. ² C. lokiyaṃ samāpatti°. ³ C. omits.

⁴ C. pavattitumaṃ. ⁵ B. sattā°; C. saccapaṭi°.

⁶ B. tenevā. ⁷ B. saññā°. ⁸ B. saññā°.

⁹ C. kathaṃ. ¹⁰ B. nerayaka°. ¹¹ B. °rūpavasena.

¹² B. sodhenti. ¹³ B. °rakā. ¹⁴ C. kāraṇiko.

n atthi nirayesū 'ti ādim āha. Atthi manus-
sesū 'ti paccakkhena ñāpanatthaṃ vuttaṃ. Yathā hi
manussesu satikāraṇikesu kāraṇā evaṃ tattha pīti ayam
ettha adhippāyo. Atthi nirayesū 'ti pucchā sakavādissa ¹
paṭiññā itarassa. Na ² Vessabhū no pi ca pettirājā ³ 'ti
paravādinā sakasamayato suttaṃ ābhatam. ⁴ Tam pana
sāsanāvacarikan 'ti sakavādinā anuññātam. Tattha Ves-
sabhū 'ti eko devo pettirājā ² 'ti pettivisaye peto mahiddhiko
Somādayo pākatakāyo ⁵ ca. Idam vuttaṃ hoti. Attano
kammehi ito panunnam paralokam pattam ⁶ tam purisam
na ete Vessabhū-ādayo hananti. Yehi pana so kammehi ⁷
tattha panunno tāni sakāni kammāni ss' eva ⁸ nam tattha
hanantīti ⁹ kammaṃ katham dipeti na nirayapālānam
abhāvam. Sakavādinā pana tam enam bhikkhave 'ti
ābhatāni ¹⁰ suttapādāni tattha ¹¹ n' evā 'ti.

NIRAYAPĀLAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni tiracchānakathā nāma hoti. Tattha devesu Erā-
vaṇādayo devaputtā hatthivaṇṇam assavaṇṇam vikubbanti.
Natthi tattha tiracchānagatā. Yesam pana tiracchānavaṇ-
nino devaputte disvā atthi devesu tiracchāgatā 'ti laddhi
seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa
paṭiññā itarassa. Atha nam yadi devayoniyam tirac-
chānagatā siyun 'ti tiracchānayoniyam pi devā siyun 'ti
codetum atthi tiracchānagatā tesū ¹² 'ti ādim āha.
Kiṭṭhā 'ti ādi yesam so abhāvam icchati te dassetum vut-
tam. Erāvaṇo 'ti pañhe tassa atthitāya paṭiññā sakavā-
dissa. Na tiracchānagatāya. Hatthikkhandhā ¹³ 'ti
ādi. Yadi ¹⁴ tattha hatthiādayo siyum hatthikkhandhādayo
pi siyun 'ti codanatthaṃ vuttaṃ. Tattha yāvāsikā 'ti

¹ B. para°. ² B. omits. ³ B. °vācā.

⁴ C. āharatam. ⁵ B. pākato eva. ⁶ C. vuttam.

⁷ C. adds: ye. ⁸ C. seva. ⁹ B. mahanantīti.

¹⁰ B. āga°. ¹¹ B. nibhattān' evā. ¹² B. °gatesū.

¹³ B. °bandhā. ¹⁴ C. omits.

yāvasadāya¹ k ā r a ṇ i k ā 'ti hatthācariyādayo.² Ye hi te nānāvidhaṃ kāraṇaṃ kareyyuṃ. B h a t t a k ā r a k ā³ 'ti hatthiādinam bhattarandhakā. Na h' ev ā 'ti tathā anicchanto paṭikkhipati.

TIRACCHĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni maggakathā nāma hoti. Yesaṃ pubbe va⁴ kho panassa kāyassa kammaṃ ājīvo parisuddho⁵ hotīti idaṅ c' eva suttaṃ sammāvācākammantājīvānaṅ ca cittavip-payuttaṃ⁶ nissāya nippariyāyena pañcaṅgiko 'va maggo 'ti laddhi seyyathāpi Mahimsāsakānaṃ te saṃdhāya pañ-c a ṅ g i k o 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sam-māvācā maggaṅgaṅ⁷ ca na maggo 'ti ādi parasamayavasena vuttaṃ. Parasamayasmim hi sammāvācādayo maggaṅ-gaṅ⁸ 'ti āgatā. Rūpattā pana maggo na hotīti vaṇṇitā. Sammādiṭṭhi maggaṅgaṅ 'ti ādi maggassa amaggatā nāma natthīti dassanattham vuttaṃ. Pubbe va kho pan'assā 'ti sutte parisuddhasilassa maggabhāvanā hoti na itarassā 'ti āgamanīyapaṭipadāya visuddhabhāvadassanattham⁹ kāya-kammaṃ vacīkammaṃ ājīvo suparisuddho hotīti vuttaṃ. Na imehi vinā pañcaṅgikabhāvadassanattham.¹⁰ Ten' evāha. Evam assāyaṃ¹¹ ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāva-nāpāripuriṃ¹² gacchatīti. Sakavādinā āgatasuttaṃ nitat-tham evā 'ti.

MAGGAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni nānakathā nāma hoti. Tattha dhammacakkap-pavattane dvādasākāraṃ nānaṃ saṃdhāya dvādasavat-thukaṃ nānaṃ lokuttaraṃ 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi

¹ B. yava°. ² C. hatthi°. ³ B. °ṇā. ⁴ B. omits.
⁵ B. suvi°. ⁶ B. adds : taṃ. ⁷ B. adds : sā.
⁸ C. maggahaṅ 'ti ; B. maggan. ⁹ B. visuddhi°.
¹⁰ B. °bhāvana°. ¹¹ B. °yatam. ¹² B. °suddhi.

Pubbaseliyāparaseliyānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace taṃ dvādasavattukaṃ dvādasahi maggañānehi bhavitabban 'ti codetum d v ā d a s ā 'ti ādim āha. Itaro maggassa ekattaṃ saṃdhāya paṭikhipati. Ekasmiṃ¹ sacce saccañāna-kiccañānakatañānaṃ vasena ñānanānattaṃ saṃdhāya paṭijānāti. D v ā d a s a s o t ā p a t t i m a g g ā² 'ti ādisu pi es' eva nayo. Nanu vuttaṃ bhagavatā 'ti suttaṃ saddhiṃ pubbabhāgā-parabhāgehi ñānanānattaṃ dīpeti. Na ariyapuggalassa³ dvādasañānaṃ taṃ tasmā asādhakan 'ti.

ÑĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

VĪSATIMO VAGGO.

CATUTTHO 4 PAṆṆĀSAKO 4 NIṬṬHITO.⁴

¹ B. ekeka°.

² B. °gan.

³ B. °maggassa.

⁴ B. omits.

Idāni sāsana-kathā nāma hoti. Tattha tisso saṃgītiyo saṃdhāya sāsanaṃ navamaṃ katan 'ti ca atthi koci tathāgata-ssa sāsanaṃ navamaṃ karotīti ca labbhā tathāgatasāsanaṃ¹ navamaṃ kātun 'ti yesamaṃ laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya tisu pi kathāsu pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sa tipaṭṭhānā 'ti ādi sāsanaṃ nāma satipaṭṭhānādayo c' eva ariyadhammā kusalādīnañ ca desitā.² Tattha yena³ bhagavatā desitā satipaṭṭhānādayo ṭhapetvā te aññesaṃ vā satipaṭṭhānā-
dīnaṃ kāraṇena⁴ akusalādīnaṃ vā kusalādibhāvākāraṇena sāsanaṃ navakataṃ⁵ nāma bhavoyya. Kin taṃ⁶ evamaṃ kataṃ kenaci atthi koci vā evamaṃ karotī. Labbhā vā evamaṃ kātun⁷ 'ti tisu pi pucchāsu codanattaṃ vuttaṃ. Sesamaṃ sabbattha yathā pālim eva niyyātīti.

SĀSANAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni avivittakathā nāma hoti. Tattha yassa puggalassa yo dhammo paccuppanno so tena avivitto nāmā 'ti idaṃ sakasamaye saṃniṭṭhānaṃ yasmā pana puthujjanaena tedhātukā dhammā apariññātā tasmā so ekakkhaṇe yeva sabbehi pi tedhātukehi dhammehi avivitto 'ti yesamaṃ laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Phassehīti ādi sabbesaṃ phassa-
dīnaṃ ekakkhaṇe pavattidosadassanattaṃ vuttaṃ. Sesamaṃ sabbattha uttānattham evā 'ti.

AVIVITTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

¹ B. °gatassa.

² B. desanā.

³ B. ye.

⁴ B. kara°.

⁵ B. navamaṃ kataṃ.

⁶ B. ti.

⁷ C. nātun.

Idāni saṃyojanakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā¹ sabbam buddhavisayaṃ na jānāti. Tasmā tassa tattha avijjāvicikicchā hi appahīnā 'ti bhavitabban 'ti saṃñāya atthi kiñci saṃyojanam appahāya arahattapattiti yesam laddhi seyyathāpi Mahāsaṃghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atthi kiñci sakkāya ditṭhiti ādi arahato sabbasaṃyojanappahānadassanattam vuttam. Sabbam buddhavisayan 'ti pañhadvaye arahato sabbaññūtāñānābhāvena paṭisedho kato² na avijjāvicikicchānaṃ appahānena. Itaro pana tesam appahīnataṃ saṃdhāya tena hīti laddhiṃ paṭiṭṭhapeti. Sā ayoniso paṭiṭṭhāpitattā appaṭiṭṭhitā hoti.

SAMYOJANAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni iddhikathā nāma hoti. Tattha iddhi nām' esā katthaci ijjhati katthaci³ na³ ijjhati³ aniccādīnaṃ⁴ niccādīkarane ekanten' eva⁵ ijjhati. Sabhāgasamṭati pana parivattetvā visabhāgasamṭatīkarane vā sabhāgasamṭativasen' eva tappavattane⁶ vā yesam atthāya kayirati tesam puññādīni kāraṇāni nissāya katthaci ijjhati.⁷ Bhikkhūnaṃ atthāya pāṇiyassa sappikhīrādīkarane viya⁸ mahādhātunidhāne dipādīnaṃ cirasamṭānappavattane⁹ viya cā¹⁰ 'ti idaṃ sakasamaye saṃnitṭhānaṃ. Ayaṃ¹¹ pana āyasmā Pilindavaccho¹² rañño pāsādaṃ suvaṇṇan 'ti¹³ va adhimucci¹⁴ taṃ nissāya yesam atthi adhippāya-iddhīti¹⁵ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya atthi adhippāya-iddhīti pucchā sakavādissa. Tattha adhippāyo iddhīti adhippāya-iddhi. Yathādhippāyaṃ ijghanam iddhīti¹⁶ attho.

¹ C. chaṃ. ² B. tato. ³ B. omits. ⁴ B. °dīni.

⁵ B. adds: na. ⁶ B. cidatadavattane.

⁷ B. icchati. ⁸ C. omits. ⁹ C. visa°. ¹⁰ C. vā.

¹¹ C. yaṃ. ¹² C. Pilindi°. ¹³ C. suvaṇṇavaṇṇe va.

¹⁴ C. adhimucchi'; B. suvaṇṇan te va atthi pucchi.

¹⁵ C. laddhi ti. ¹⁶ C. adds: atthi.

Ā m a n t ā 'ti laddhimatte t̄hatvā¹ paṭiññā itarassa.² Atha naṃ aniccānaṃ niccatāya³ anuyuñjituṃ n i c c a p a ṇ ñ ā r u k k h ā h o n t ū 'ti ādim āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. Laddhipatiṭṭhāpane pi s u v a ṇ ñ a ñ c a p a ṇ ā s i t i rañño puññupanissayena āsi na kevalaṃ therassa. Adhippāyen' eva tasmā asādhakan 'ti.

IDDHĪKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni buddhakathā nāma hoti. Tattha t̄hapetvā tasmim̄ tasmim̄⁴ kāle sariravemattataṃ āyuvemattataṃ pabhāve-mattatañ⁵ ca sesehi buddhadhammehi buddhānaṃ bud-dhehi hīnātirekatā nāma natthi. Yesaṃ pana avisesena ca⁶ atthīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya atthi b u d d h ā n a n 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ buddhadhammehi anuyuñjituṃ s a ṭ i p a ṭ ṭ h ā n a t o 'ti ādim āha. Itaro tesam vasena hīnāti-rittataṃ apassanto paṭikkhipat' eva.

BUDDHAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni sabbadisākathā nāma hoti. Tattha catūsu disāsu heṭṭhā upari⁷ samantato lokadhātusaṃnivesaṃ⁸ sabba-lokadhātūsu ca buddhā atthīti attano vikappaṃ⁹ uppādetvā sabbadisāsu buddhā tiṭṭhantīti yesaṃ laddhi seyyathāpi Ma-hāsamghikānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. P u r a t t h i m ā y ā 'ti puṭṭho Sakyamuniṃ saṃ-dhāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho laddhivasena aññaloka-dhātuyaṃ t̄hitam saṃdhāya paṭijānāti. K i n n ā m ' e s o b h a g a v ā 'ti ādi sace naṃ¹⁰ jānāsi nāmā 'ti¹¹ vasena naṃ kathehīti codanattham vuttam. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo 'ti.

SABBADISĀKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

¹ B. t̄hapetvā. ² B. paravādissa. ³ B. ani°.
⁴ B. omits. ⁵ B. sabhā°. ⁶ B. eva.
⁷ B. uparihi. ⁸ C. omits. ⁹ B. vikabbasippaṃ.
¹⁰ C. ta naṃ. ¹¹ C. di.

Idāni dhammakathā nāma hoti. Tattha yasmā rūpādayo rūpādisabhāvena niyatā na taṃ sabhāvaṃ jahanti¹ tasmā sabbe dhammā niyatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānañ c'eva ekaccānañ ca Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya sabbe dhammā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace te niyatā micchattaniyatā vā siyaṃ sammattaniyatā vā ito añño niyamo² atthīti codetum micchattaniyatā ti³ ādim āha. Tattha vikkhepo ca paṭiññā ca paravādissa. Rūpaṃ rūpaṭṭhena⁴ 'ti ādi yen' atṭhena+ niyatā 'ti vadati tassa vasena codetum vuttaṃ. Tatrāyaṃ adhippāyo. Rūpaṃ hi rūpaṭṭhena niyatan 'ti rūpaṃ rūpaṃ eva na vedanādisabhāvan 'ti adhippāyena⁵ vattabbaṃ. Iti⁴ ito aññathā⁶ na vattabbaṃ. Tasmā rūpaṭṭhato aññassa rūpassa abhāvā⁷ rūpasabhāvo hi rūpaṭṭho. Rūpasabhāvo ca⁸ rūpaṃ eva na rūpato añño vedanādīhi pan' assa nānattapaññāpanatthaṃ eso vohāro hoti. Tasmā rūpaṃ rūpaṭṭhena niyatan 'ti vuttaṃ hoti. Niyatañ ca nāma micchattaniyataṃ vā siyā sammattaniyataṃ vā ito añño niyamo nāma natthīti. Atha kasmā paṭijānātīti atthantaravasena. Rūpaṃ rūpaṭṭhena niyatan 'ti ettha hi rūpaṃ rūpaṃ eva na vedanādisabhāvan 'ti ayam attho tasmā paṭijānāti. Ito aññathā pan' assa niyatatthaṃ natthīti. Puna ten' eva nayena codetum micchattaniyatā n 'ti ādim āha. Taṃ sabbam uttānattham eva. Tena hi rūpaṃ 'ti laddhi pi ayoniso patitṭhāpitattā appatitṭhitā va hotīti.

DHAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni kammakathā nāma hoti. Tattha yasmā diṭṭhadhammavedanīyādīni diṭṭhadhammavedanīyatṭhādīhi niyatāni. Tasmā sabbe kammā niyatā 'ti yesam laddhi seyyathāpi tesañ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa

¹ B. vinti. ² B. nāma natthīti. ³ B. pi.

⁴ B. omits. ⁵ B. adds: na. ⁶ C. aññakathā.

⁷ B. adds: ti.

⁸ C. va.

paṭiññā itarassa. Diṭṭhadhammavedanīyatṭhena niyatan 'ti ettha diṭṭhadhammavedanīyaṃ diṭṭhadhammavedanīyaṃ ¹ eva. Sace diṭṭhadhamme vipākaṃ dātuṃ sakkoti deti no ce ahosi kammaṃ nāma hotīti imam atthaṃ saṃdhāya paṭiññā sakavādissa micchattasammattaniyatavasena ² pan' ³ etam aniyatam ⁴ evā 'ti. Sabbhaṃ heṭṭhāvuttanayena veditabban 'ti.

KAMMAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

EKAṪISATIMO VAGGO.

¹ C. omits. ² B. micchattaniyāma^o. ³ B. na.

⁴ B. niya^o.

Idāni parinibbānakathā nāma hoti. Tattha yasmā arabhā sabbaññūvisaye¹ appahīnasamyojano va parinibbāyati.² Tasmā atthi kiñci samyojanam appahāya parinibbānan 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Sesam ettha hetthāvuttanayam evā 'ti.

PARINIBBĀNAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni kusalacittakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā sativapullappatto parinibbāyanto pi sato sampajāno va parinibbāti tasmā kusalacitto parinibbātiti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha nam yasmā kusalacitto nāma puññābhisamkhārādisamkaraṇādivasena³ hoti. Tasmā⁴ ten' atthena codetum arabhāpuññābhisamkhārāna⁵ 'ti ādim āha. Sesam ettha yathā pālim eva⁶ niyyātiti. Sato sampajāno 'ti idaṃ javanakkhaṇe kiriyasatisampajānavasena asaṃmohamaṇāḍipanaṭṭham vuttam na kusalacittadīpanaṭṭham. Tasmā asādhakan 'ti.

KUSALACITTAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni ānañjakathā⁷ nāma hoti. Tattha bhagavā catutthajjhāne t̥hito parinibbāyiti sallakkhetvā arahā ānañje⁷ t̥hito parinibbāyatīti⁸ yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam te samdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Pakatīcittē 'ti bhavaṅgacittē. Sabbe hi saññino⁹ sattā bhavaṅgacittē t̥hitā. Bhavaṅgapariyosānena

¹ B. °yena. ² B. °bbāti. ³ B. °khārā ti samkhānādi°.

⁴ C. tattha yasmā. ⁵ B. °tan. ⁶ C. adds: ttha.

⁷ B. ānañcā°; C. anañja°. ⁸ C. °yīti. ⁹ C. saññā.

cuticittena kālaṃ karonti iti taṃ ¹ iminā atthena codetuṃ evaṃ āha. Kiñcāpi catuvokārabhave arahato pakaticittataṃ pi ānañjaṃ ² hoti. Ayaṃ pana pañho ³ pañcavokārabhavavasena uddhato. Tasmā no vata re vattabbe ⁴ 'ti āha. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ĀNAÑJAKATHĀ ⁵ NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni dhammābhisamayakathā nāma hoti. Tattha atītabhave sotāpannaṃ mātukucchiyaṃ vasitvā nikkhantaṃ disvā atthigabbhaseyyāya ⁶ dhammābhisamayo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yadi tattha dhammābhisamayo atthi dhammābhisamayassa kāraṇehi ettha ⁷ desanādihi bhavitabban 'ti codetuṃ atthigabbhaseyyāya dhamma desanā 'ti ādim āha. Puttasā 'ti ādi bhavaṅgadvāraṃ ⁸ saṃdhāya vuttaṃ. Gabbhaseyyāya hi yebhuyyena bhavaṅgam eva pavattati ⁹ ten' eva satto kiriyasamayapavattābhāvā sutto. Bhāvanānuyogassa abhāvā pamatto ¹⁰ kammaṭṭhānaṃ pariggāhakānaṃ satisampajaññānaṃ abhāvā muṭṭhassati asaṃpajāno nāma hoti. Tathārūpassa kuto dhammābhisamayo 'ti.

DHAMMĀBHSAMAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Acirajātānaṃ pana sotāpannānaṃ arahattappattiṃ ¹¹ Suppavāsāya upāsikāya sattavassikaṃ gabbhaṃ disvā atthi gabbhaseyyāya ¹² arahattappattitī ¹¹ ca supine ākāsa-gamanādiṇi ¹³ disvā atthi dhammābhisamayo 'ti ca atthi tattha arahattappattitī ca. Idhā pi yesaṃ laddhi seyya-

¹ B. nam. ² C. ārajaṃ ; B. ānañcaṃ. ³ C. pañhe.

⁴ C. °bbo. ⁵ C. ana° ; B. āṇa°. ⁶ C. bhavaṅga°.

⁷ B. dhammaṃ. ⁸ B. °pāraṃ. ⁹ C. pavattitī.

¹⁰ B. pava°. ¹¹ B. °tuppa°. ¹² B. °yyassa.

¹³ B. °manāni.

thāpi tesaṅ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam ettha purimakathāsadisam evā 'ti.

SESĀPI¹ KATHĀ NIṬṬHITĀ. 5.

Idāni avyākatakathā nāma hoti. Tattha atthi sā cetanā sā ca kho² abbohārikā 'ti vacanato sabbam supinagatassa cittaṃ avyākatan 'ti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpathakānam yeva³ te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam ettha yathā pāḷim eva niyyāti. Supinagatassa cittaṃ abbohārikan 'ti idaṃ āpattiṃ saṃdhāya vuttam. Supinagatassa pi⁴ pāṇātipātādivasena kiñcāpi akusalacittaṃ pavattati vatthuvikopanam pana natthi. Na sakkā tattha āpattiṃ saṃñāpetum⁵ iminā kāraṇena taṃ abbohārikam na avyākatattā 'ti.⁶

AVYĀKATAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 6.

Idāni āsevanapaccayakathā nāma hoti. Tattha yasmā sabbe dhammā khaṇikā na koci muhuttaṃ pi thatvā āsevanapaccayaṃ⁷ āsevati nāma. Tasmā natthi kiñci āsevanapaccayatā. Āsevanapaccayatāya⁸ uppannam na kiñci atthi yesam laddhi seyyathāpi tesaṅ ñeva te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Atha naṃ suttavasen' eva saṃñāpetum⁹ nanu vuttam bhagavatā pāṇātipāto 'ti ādi āgataṃ.¹⁰ Taṃ sabbam uttānattham evā 'ti.

ĀSEVANAPACCAYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 7.

Idāni khaṇikakathā nāma hoti. Tattha yasmā sabbe saṃkhatadhammā aniccā tasmā ekacittakkhaṇikā yeva. Samānāya hi aniccatāya eko lahu bhijjati eko cireṇā¹¹ 'ti.

¹ B. tisso pi. ² C. sā va ko. ³ B. c' eva.

⁴ B. hi. ⁵ B. pa°. ⁶ C. pi. ⁷ C. °yā.

⁸ C. omits. ⁹ B. pa°. ¹⁰ B. ābha°. ¹¹ B. cetanā.

Ko¹ ettha niyamo 'ti yesaṃ laddhi seyyathāpi Pubba-seliyāparaseliyānaṃ te saṃdhāya ekacittakkhaṇikā 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Citte² mahāpāthavīti ādisu tesāṃ tathā saṃthānaṃ apa-ssanto paṭikkhipati. Cakkhāyatanānaṃ 'ti ādi yadi sabbe ekacittakkhaṇikā bhaveyyuṃ cakkhāyatanādini cakkhuvīññānādihi saddhiṃ yeva uppajjitvā nirujjhey-yun 'ti codanattamaṃ vuttaṃ. Itaro paṇe antomātuku-cchiyaṃ gatasmim³ pi ñānuppattim⁴ saṃdhāya paṭikkhi-pati. Pavattamaṃ saṃdhāya laddhivasena paṭijānāti. Sesam ettha uttānattham evā 'ti. Tena hi ekacittakkhaṇikā 'ti yasmā niccā na honti tasmā ekacittakkhaṇikā 'ti attano ruciyā kāraṇaṃ vadati. Taṃ avuttasadisam evā 'ti.

KHAṆIKAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 8.

DVĀVISATIMO VAGGO.

¹ C. omits.

² B. adds : citte.

³ B. °kucchigatassa.

⁴ B. viññā°.

Idāni ekādhippāyakathā nāma. Tattha kāruṇṇena vā ekena adhippāyena¹ ekādhippāyo saṃsāre vā ekato bhavis-sāmā 'ti itthiyā saddhiṃ buddhapūjadini² katvā paṇḍhi-vasena eko adhippāyo assā 'ti ekādhippāyo. Evarūpo dvinnam janānam³ ekādhippāyo methuno dhammo paṭi-sevitabbo 'ti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānañ c'eva Vetulyānañ ca te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam ettha yathā pālim eva niyyātīti.

EKĀDHIPPĀYAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 1.

Idāni arahantavaṇṇakathā nāma hoti. Tattha iriyāpa-thasampanne ākappasampanne pāpabhikkhū disvā arahan-tānam vaṇṇena amanussā methunaṃ dhammaṃ paṭi-sevantīti yesam laddhi seyyathāpi ekaccānam Uttarāpatha-kānam te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam ettha uttānattham evā 'ti.

ARAHANTAVANṆAKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 2.

Idāni issariyakāmakāritā kathā nāma hoti. Chaddanta-jātakādīni saṃdhāya bodhisatto issariyakāmakāriyahetu-vinipātaṃ gacchati gabbhaseyyaṃ okkamati dukkarakāri-kaṃ⁴ akāsi. Aparan⁵ tapam akāsi aññaṃ satthāraṃ uddisīti yesam laddhi seyyathāpi Andhakānam. Te saṃdhāya pucchā sakavādissa paṭiñṇā itarassa. Sesam paṭha-makathāya uttānattham eva. Dutiyakathāya i d d h i m ā 'ti yadi issariyakāmakāritāya hetu gaccheyya iddhiyā⁶ gac-cheyya⁶ na kammavasenā 'ti codanattham vuttaṃ. Itaro pana paṭhamapañhe bhāvanāmayam saṃdhāya paṭikkhi-pati. Dutiyapañhe puññiddhiṃ saṃdhāya paṭijānāti.

¹ B. omits. ² B. °dīnaṃ. ³ C. rūpānam.

⁴ B. °kāraṇam. ⁵ C. amaran. ⁶ C. omits.

Tatīyakathāya issariyakāmakāritāhetu nāma dukkara-kārikā micchādītthiyā kāriyati. Yadi ca so taṃ kareyya 'ssa tādini pi gaṇheyyā 'ti codanattamaṃ sassato loko 'ti ādi vuttamaṃ. Catutthakathāya pi es'eva nayo 'ti.

ISSARIYAKĀMAKĀRITĀKATHĀ

NIṬṬHITĀ. 3.

Idāni rāgapatirūpakādīkathāyo nāma honti. Tattha mettākaruṇānudītāyo saṃdhāya na rāgo rāgapatirūpako 'ti ca. Issāmacchariyakukkucchāni saṃdhāya na doso dosapatirūpako 'ti ca. Hasituppādaṃ saṃdhāya na moho mohapatirūpako 'ti ca dummaṅkūnaṃ puggalānaṃ niggaḥamaṃ pesalānaṃ bhikkhūnaṃ anuggahaṃ pāpagarahitaṃ kalyāṇapasamaṃsaṃ¹ āyasmato Pilindavacchassa vasalavādaṃ bhagavato khelāsikavādaṃ² moghapurisavādaṃ³ saṃdhāya kilesa kilesapatirūpako 'ti ca yesaṃ laddhi seyyathāpi Andhakānaṃ te saṃdhāya sabbakathāsu⁴ pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ yasmā phassādīpatirūpakānaṃ phassādayo nāma natthi. Tasmā rāgādīpatirūpakānaṃ rāgādayo pi natthi codetumaṃ a t t h i n a p h a s s o 'ti ādim āha. Itaro tesamaṃ abhāvā paṭikkhipati. Sesamaṃ sabbattha uttānatthamaṃ evā 'ti.

PATIRŪPAKATHĀ NIṬṬHITĀ. 4.

Idāni aparinipphannakathā nāma hoti. Tattha dukkamaṃ eva hi sambhoti dukkamaṃ tiṭṭhati veti⁵ ca⁵ na aññatra dukkhā sambhoti naññaṃ dukkhā nirujjhatīti vacanaṃ nissāya dukkhañ ñeva parinipphannaṃ. Sesā khandhāyatanadhātu-indriyadhammā aparinipphannā 'ti yesamaṃ laddhi seyyathāpi ekaccānaṃ Uttarāpathakānaṃ c'eva Hetuvādānañ ca te saṃdhāya rūpaṃ aparinipphannaṃ 'ti pucchā sakavādissa paṭiññā itarassa. Atha naṃ sace rūpaṃ aparinipphannaṃ na⁶ aniccādisabbhāvaṃ

¹ C. o yasamaṃ.² B. khelāsāṅka^o.³ B. adds : ca.⁴ B. sabbadhā.⁵ C. ceti va canamaṃ.⁶ C. omits.

siyā 'ti. codetum rūpaṃ nāniccaṃ¹ 'ti ādim āha. Itaro tathārūpaṃ rūpaṃ apassanto paṭikkhipati. Sakavādi nānu rūpaṃ aniccaṃ 'ti ādivacanana tassa ekaladdhiṃ paṭisedhetvā dutiyaṃ pucchanto dukkhaṃ ñeva parinipphanṇaṃ 'ti ādim āha. Ath' assa taṃ pi laddhiṃ paṭisedhetum nānu yadi² niccaṃ 'ti ādim āha. Tatrāyaṃ adhippāyo. Na kevalaṃ hi paṭhamasaccam eva dukkham. Yaṃ pana kiñci aniccaṃ taṃ dukkham evarūpaṃ ca aniccaṃ. Tasmā taṃ pi parinipphanṇaṃ itī yaṃ tvaṃ vadesi rūpaṃ aparinipphanṇaṃ dukkhaṃ ñeva parinipphanṇaṃ 'ti taṃ no vata re vattabbe. Dukkhaṃ ñeva parinipphanṇaṃ 'ti. Vedanādimūlakādisu³ pi yojanāsu es' eva nayo. Dhammāyatanadhammadhātūsu pana ṭhapetvā nibbānaṃ sesadhammānaṃ vasena aniccataṃ veditabbā. Indriyāni aniccāṃ' evā 'ti.

APARINIPPHANNAKATHĀ

NITṬHITĀ. 5.

Ettāvata ca :

Pañāsakehi catūhi tīhi vaggehir⁴-eva ca saṃgahetvā kathā sabbā unatimsatibhedanā.⁵
 Kathāvattuppakaraṇaṃ kathāmaggesu kovido yaṃ⁶ jīno desayī tassa nitṭhitā aṭṭhavaṇṇanā.⁷
 Imaṃ terasamattehi⁸ bhāṇavārehi tantiyā ciraṭṭhitatthaṃ dhammassa saṃkhārontena taṃ⁹ mayā. Saṃpattam kusalaṃ tena loko yaṃ sanarāmaro¹⁰ dhammarājassa saddhammarasam evādhigacchatū 'ti.¹¹

KATHĀVATTHU-PPAKARAṆA-AṬṬHAKATHĀ

NITṬHITĀ.

¹ B. ani°. ² C. yada. ³ B. olikā°. ⁴ B. °d.
⁵ B. unattimvārodanā. ⁶ C. ayaṃ. ⁷ B. omits.
⁸ B. vodasa°. ⁹ B. yaṃ. ¹⁰ B. pana bhamaro.
¹¹ B. C. °ti.

Notes and Queries.

BY THE

REV. R. MORRIS, M.A., LL.D.

AGHA.

Childers offers no etymology of the word *a g h a* in the sense of 'sky,' 'air,' and quotes no texts to establish its usage, but see *Majjhima* p. 500; *Vim.* xvi. 1. *A - g h a*, I think, points to *Sk. k h a*, 'sky,' 'air,' through *a - k h a* with inorganic initial 'a.' The Jain *Prākṛit* has *k h a h a*.

ACCASARA.

"*Atisaro a c c a s a r o* *Mittavinda suṇohi me*" (*Jāt.* IV. p. 6).

The Commentary makes *accasara* a synonym of *atisara*, 'regretful,' 'remorseful;' but *accasara* occurs in *Saṃyutta* in the sense of 'mindful of a fault,' 'sorry.'

"*Tena kho pana samayena dve bhikkhū sampayojesum|| tatr' eko bhikkhu a c c a s a r ā*" (xl. 3. 4. p. 239).

There is a variant reading, *accaya sarā*, which seems to show that *acca* is here not *ati + a*, but a contraction of *accaya*, 'fault.'

AṆḌAKAVĀCA.

Prof. H. Kern thinks that *aṇḍakavāca* is a false reading for *kaṇḍakavāca* (see *Nogle Bemærking om enkelte vanskelige Pāli-Ordi Jātaka-Bogen af V. Fausböll, 1888*), but as *aṇḍakā* occurs as an epithet of *vācā* in *Dham-*

masaṅgaṇi, 1343, we cannot treat it as a corruption of Sansk. kaṇṭaka or kaṇṭhaka, but must accept what we find in our Texts.

ANUPAKHAJJA.

In the "Pāli Text Society's Journal" for 1887, I connected anupakhajja with the root khād, 'to eat.' In Majjhima, No. 25, p. 151, we find a good example of the primary meaning of anupakhajja:—

"Imaṃ me nivāpaṃ nivuttaṃ migajātā aupakhajja mucchitā bhojāni bhujjissanti."

ABBHUṂ.

A certain woman saw a bhikkhu with a bowl made out of a human skull, and she cried out, "Abbhūṃ me piṣāco vata man ti" (Cull. V. 10. 2; M. N. p. 448).

Buddhaghosa has the following note on abbhūṃ—
"abbhūṃ me te utrāsavacanam etaṃ."

The Prākṛits have in the same sense as abbhūṃ, the interjections avvo, abbo, ammō.

The Prākṛit ammō seems to stand for an original ambho or ambo.

Does abbhūṃ represent ābhūṃ from the interjections ā and bhuk?

The Sansk. adbhuta, Pāli abbhuta, is perhaps an attempt to coin an adjective out of the Prākṛit abbhūṃ.

AMHĀ.

In Aṅguttara III. 81. 2, a hypocritical follower of the mendicant order is compared to a she-donkey following a herd of kine and crying out, "I am a cow; I am a cow." The word here used for 'cow' is amhā, from a Sansk. ambhā, 'lowing' (root ambh, 'to resound'). It may, however, represent Sansk. mahā, 'a cow.'

ASSAKA.

". . . puriso daḷiddo assako anāhiyo" (Majjhima,

No. 66, p. 450). Cf. “. . . ekacco daḷiddo a p p a s s a k o appabhogo” (Aṅguttara III. 99. 7).

A - s s a k a (= Sansk. a s v a k a, ‘not one’s own’) ‘having nothing of one’s own,’ ‘poor,’ ‘destitute.’ A - s a k k a would mean ‘weak,’ ‘powerless.’

ĀLHIYA.

See extract under ASSAKA.

Ā l h i y a = ā ḍ h y a, Sansk. ā ḍ h y a, ‘well-born’; cf. Pāli ā ḷ h a k a = Sansk. ā ḍ h a k a.

ĀRABHATI.

“Pāṇam ārabhati,” ‘to destroy life’ (Majjhima, p. 371).

In Sankrit ā r a b h a t i (root: rambh or rabh) does not mean ‘to destroy,’ but the noun ā r a m b h a signifies ‘killing,’ ‘injuring,’ as in Pāli. There is no reason why Pāli ā r a b h a t i should not have the sense of ‘to kill,’ arising out of the meaning of ‘to make an attempt upon,’ ‘to attack.’

UDDIYA, UDDIYĀNA.

In the Pāli Text Society’s Journal for 1887 I called attention to the above words, but was unable to offer any satisfactory explanation of them. They occur in Jāt. IV. p. 352.

“Kāsikāni ca vatthāni u d d i y ā n e ca kambale
‘te tattha bandhitvā yāvat’ icchimsu vāṇijā.”

U d d i y ā n a is explained in the Commentary by the hitherto unknown term u d d i y a. This does not in any way help us to get at the meaning or etymology of either of these perplexing terms. Sanskrit has no corresponding forms. The only words like them in meaning are u ḍ i c y a (= u d d i y a) and u ḍ i c i n a (= u d d i y ā n a), ‘northern.’ That this is probably the correct explanation will appear more clearly from the particulars:—

1. K ā s i k a v a t t h a is, we know, Benares cloth, Benares being the capital of the old Kāsi territory. Its

association with *kambala* would seem to show that this article ('a blanket made of goats' hair') was also a north-country product. "Uddiya (or uddiyāna) kambala" might be rendered 'a Nepalese blanket.'

2. Medhātīthi, a native of the Deccan, in a note on *Kuṭapa* (Manu III. 234), says:—"Kutapaḥ . . . udīcyesu kambala iti prasiddhaḥ" (See Burnell's translation of Manu ed. Hopkins, Int. xli. note 2).

3. We here learn that *kambala* was a Northern term, and *Kullūka* explicitly renders *kuṭapa* by *Nepālakambala*, 'a Nepal blanket.'

From the foregoing remarks the meaning of *uddiya* and *uddiyāna* is tolerably clear, but the phonetic process which connects them with Sanskrit *udīcyā* and *udīcīna* is not easily explicable, though the same may be said with respect to many other Pāli terms, e.g., *Pāli ulloka*, 'a woollen blanket,' which corresponds in meaning, but not in form, to Sansk. *rallaka*.

KETU.

Childers has *ketu* only in the sense of 'sign,' 'banner.' It occurs in *Thera Gāthā*, v. 64, p. 10, in the sense of 'honour,' and with the meaning of 'wisdom.'

"Dumavhayāya uppanno jāto paṇḍara-ketunā
Ketuhā ketunā yeva mahāketuṃ padhamsayīti."

He who was born of (the courtesan) *Ambapālī* by King *Bimbisāra*, abandoning (regal) honour, overcame even *Mara* by (his) wisdom.

TĀTĀ.

This term occurs in *Sum.* p. 229, in the phrase "aghasa tātā." The Editor suggests *tāṇā*, but the reading is quite right, for *tātā*, 'remover' = Sk. *trātri*, 'saviour.' Cf. Pāli *tāyati*.

DUBBH, DŪBH.

In *Dhātumañjusa* we find the root *dubh*, 'wishing to injure,' given as belonging to the *bhū* class of verbs, though *dūbhati* never occurs in Pāli texts. What we do find is

dubbhati, which has the meaning here given to it in Jāt. I. p. 267; III. p. 211; Saṃyutta, pp. 85, 225.

Childers has no instances of *dubbhati*, though we find *dūbhī*, 'treacherous,' 'mischievous;' *dūbha*, 'treachery,' 'perfidy' (see Jāt. II. 271; Car. Pit. p. 88, l. 10; Jāt. I. p. 296, and cf. Petavatthu II. 9. 5. 8).

Childers, Fausböll, and Ed. Müller wrongly refer these forms to the root *druh* (= *drugh*), in Pāli *duh*, cf. *duhayati*, 'to injure,' given by Childers on the authority of Kaccāyana. As derivatives of *druh*, we have in Pāli *pantha-duhana* = *pantha-doha*, Digha v. 11; Sum. 296; and *mitta-ddū*, Saṃyutta, xl. l. 8, p. 225; Sutta Nipāta, v. 244, p. 43.

If *dubbhati* is not from *druh*, where are we to look for the source of it? We must bear in mind that Sanskrit *ā* in contact with a labial often becomes *ū*, as Sk. *bhas* = Pāli *bhus* ('to bark,' Sum. p. 317; Jāt. IV. p. 182), Pāli *olubha* comes from *avalambh* or *avalamb*. From the Sansk. *dabh* or *dambh* we get *dabh-noti*, 'to seek to injure,' 'to hurt,' and this would become in Pāli, *dubbhati*.

Dr. Fausböll is perplexed about the length of the vowel in the derivatives *dūbhī*, *dūbha*, &c. It must be long, because it is a compensation for a double consonant; cf. Pāli *kubbara*, 'pole of a carriage' = Sansk. *kūvara*.

In Sumaṅgala, p. 171, we find *addubha*, where the Burmese reading is *adrubha*; cf. *adūbhāya* (Jāt. I. p. 180; Petavatthu II. 9, l. 8).

In Jāt. I. p. 262, we have *padubbhati*, not in Childers, which seems to stand for *padussati*, 'to sin against' (see Jāt. II. p. 126).

For *dūbhī*, *dūbhī*, see Jāt. I. pp. 320, 412; II. pp. 71, 73; IV. pp. 41, 57; for *dubbhaka*, see Thera Gāthā, v. 214, p. 217.

There is an apparent puzzle in Jāt. III. p. 207, where *dūbhaka* is explained by *maṇipasāda*, 'a gem-palace.' Here *dūbhaka* is from Sk. *dambha*—(1) 'India's thunderbolt' or *vajra*; (2) *maṇi* or 'diamond.'

There is also the root *duh*, 'to milk,' giving the derivatives *duhana* (*Sutta Nipāta*, v. 309), *duha* (*Jāt.* IV. p. 20), *dohī* (*Majjhima*, p. 220), not registered by Childers.

NILLACHITA.

“ So 'haṃ tato cavitvā govāṇṇījakassa gāvīyā jāto
Vaccho lākhātambo nillacchito dvādase mase ”
(*Therī Gāthā*, v. 440).

“ Sattāhaṃ jātakammaṃ mahākapi yūthapo nillacchesi ” (*Ib.* v. 436).

“ Nillacchesiti purisabhavassa lacchana-bhūtāni bijakāni nicchā[re]si nihari ” (*Commentary*).

There is a variant reading (v. 440), *nilaccito*, which Dr. Trenckner would refer to *nirasta*, 'torn out,' but there is also the v. l. *nilañchesi*, which points to *nillañchesi*, from Sk. *nir-lacchati* (root *lacch* or *lañch*), 'to deprive of the marks of virility.' *Lacchana* in the Com. answers to Sk. *lañchana*, 'mark,' 'sign.' *Lākhātamba*, 'red and copper-coloured' = 'red and dun.' In Sk. *tambā* = *tāmṛā*, is a cow = Prakrit, *taṃvā* (*Hala*, p. 196). Compare our English 'black and tan,' as applied to a terrier dog.

NISSANDA.

Childers has *nissanda* only in the sense of 'consequence,' 'result' (see *Jāt.* I. 409; III. 429; IV. 16), but in *Jāt.* I. 425 it has the sense of 'droppings,' 'excrement,' cf. *sarīra-nissanda* (*Sum.* p. 202).

PAṄGACĪRA.

This word occurs in the *Brahmajāla Sutta* in reference to some childish and unlawful sports.

The *Commentary* says: “. . . paṅgacīraṃ vuccati paṅga-nālikā. Taṃ dhamanti kilānti ” (*Sum.* p. 86).

Paṅgacīra is a small pipe or whistle made of leaves according to *Buddhaghosa*.

Sanskrit gives us no clue to the etymology of *paṅga*;

but Marathi has puṅgī (representing an original paṅgī), 'a pipe.' I take paṅgacīra to stand for cīrapaṅga, 'a pipe made of bark.' Cf. Pāli hattha-kacchapakka for kacchapa-hatthakka. See "The Tortoise Salutation," in "Notes and Queries," "Pāli Text Society's Journal" for 1887.

Vaṅkaka, in the same Sutta, 'a mimic ploughing,' seems to be a nasalized form of vakaka from Sanskr. vṛika, Pāli, vaka, 'a plough.'

PAHAṂSITVĀ.

This word occurs in Jāt. I. p. 278 as the gerund of praḥṛish ('to gladden,' 'cheer'). In Jāt. II. 102 it is used in the sense of 'to stroke,' 'rub,' and stands for paghamsitvā. Childers takes it to be the desiderative of han (jighāms), but cf. pagharati = paharati (Jāt. III. 26).

PANNALOMA, PALLOMA.

"Lomam pānti (v. l. pādenti)," 'they became subdued or calm;' literally 'they caused their hair to fall.' See Cull. I. 6. 1; Majjhima, p. 443; and cf. lomānihaṃsanti (Sutta-vibhanga I. p. 8).

The Commentary explains lomam pānti by pannalomā honti. The term pannaloma occurs also in Cull. VII. 1. 6, and is opposed to haṭṭhaloma or lomahaṭṭha, 'having the hair erect,' in consequence of excitement produced by fear, joy, or wonder; and hence 'troubled, excited.' Here panna = 'fallen.'

In Majjhima, p. 17, Dīgha III. 1. 23, and Sum. p. 266 we find palloma as opposed to lomahaṃsa. It is a puzzling form, and its etymology is not quite clear.

It is quite possible that by a kind of dissimilation, not uncommon to Pāli, pannaloma might become pallaloma, and then by contraction palloma. Or it may be derived from prārdraloma = pallaloma = palloma. Cf. Pāli alla, 'wet, moist, soft;' and Sk. ārdrahasta. It might be connected with Sk.

p a r y a v a m a = p a l l a v a m a = palloma, 'hanging down.' Or we may look for a solution of the difficulty in the Sk. pralīnaloma through the Prakrit forms pa-allia-loma = pa-alla-lomā = pallaloma = palloma.

PUMATI.

The verb p u m a t i, 'to blow,' occurs in Jāt. I. p. 171-2, and is also found in the Āyāraṅgasutta, p. 61, under the form p h u m a i. In Marathi we find p h u ṅ k a n e m, 'to blow' (an instrument); cf. Sk. p h u t k r i, 'to blow.' Sanskrit has no such form as p h u m a t i, and we may perhaps be justified in referring it to the onomatopœic root s p u, 'to blow,' as seen in Sk. p h u t, p h ū t, 'interjection imitative of the sound of blowing or puffing.' Cf. Sk. p h u p p h u, 'panting,' 'gasping;' p u p p h u l a, 'flatulency;' p u p p h u s a, p h u p p h u s a, 'the lungs,' which are doubtless connected with Sk. p h u m p h u ā, 'interjection imitative of the sound made by the crackling of fire;' Prakrit p h u p p h u ā, p u p p h u ā, and p h u m p h u m ā (see Hala, p. 122).

BONDI.

B o n d i is explained by Childers as 'body' (Petavatthu IV. 3. 32). It occurs in Jāt. I. p. 503, for 'the body of an elephant;' it is used also for 'the body of a crocodile' in Jāt. III. p. 117. The original meaning was probably 'stock,' 'trunk,' from a root b u n d h (= b h u n d h), 'to bind.' Cf. Marāthī b u n d h ā, 'the stock of a tree;' Sk. b a n d h a, 'the body,' from root b a n d h (= b h a n d h). It is probably cognate with English 'body.'

MARUDVĀ.

"Vijja mānāsu marūdvāsu vijjamānesu kārisu
Aññaṃ jīyaṃ karissāma, alam ñeva purāṇiyā ti."
(Jāt. II. p. 115).

We see plainly that m a r u d v ā must refer to some material out of which *bow-strings* were made. The various Burmese readings are m u d u v ā k e s u, m u d ū s u. The

Commentary has *marucavākesu* for *maruvākesu* and *muduvākesu*, *mudukesu* (Burmese MSS.)

Bow-strings, we know, were made of the fibres of the *mūrvā* creeper. In Pāli the Sanskrit *mūrvā* is usually represented by *mubbā*, but instead of assimilation, we may have the insertion of a vowel (a, i, or u) to separate the conjunct consonants; and so *mūrvā* gives us (1) *mūruvā*, (2) *marūvā*, and (3) *marūdā*. The Burmese *muduvāka* stands for an original *muru-vāka*. The reading in the Jātaka-book should, I think, be *maruvā* for *mūruvā*.

YĀTHĀVATO.

Yāthāvato (not in Childers) signifies 'truly,' 'exactly,' and represents Sk. *yathāvat* with an inorganic *o*: Cf. Pāli *āpadā* and Sk. *āpad*. (See Therī Gāthā, p. 211, l. 10.)

VASSAKAMMA, VOSSAKAMMA.

Vassa-kamma (Dīgha I. 1. 27; Sum. p. 97), 'causing virility.' Here *vassa* = Sk. *varsha* (from root *vṛsh*). Cf. Sk. *varshadhara*, and Pāli *vassavara*, 'an eunuch.'

In *vossakamma*, 'making a man an eunuch,' *vossa* = *paṇḍaka*, from *vy-ava-sa* (= *vy-assa*), from *arsha*, with *vi-ava* (from the root *ṛsh*).

VICAKKHU.

Vicakku (not in Childers) = Sk. *vicaksu*, 'perplexed.' *Yaṃ nunāhaṃ yena samaṇo Gotamo ten' upasaṅkameyyaṃ vicakku-kammāyā ti* (Saṃyutta IV. 2. 6, 7, pp. 112-3).

VESSANTARA.

In the long list of epithets applied to Buḍḍha in *Majjhima*, No. 57, p. 386, we find *vessantara*,

which seems to correspond in meaning to Sanskrit *vaiçvānara* ('benefiting all men,' an epithet of Agni); and as it is used in connection with *viṃāla*, it probably means 'resplendent.'

ON THE TREATMENT OF SOME MIMETIC FORMS
IN PĀLI.

In my Translation of *Jātaka*, 322, III. p. 75 in the "Folk-lore Journal" I have compared *daddabha* in *daddabham karoti*, 'to make an awful noise,' with Marāthi *dhabadhaba*, 'imitative of the falling of water,' &c. Since then I have come across one or two other imitative words of this kind showing that there must have been in Pāli a form *dhabhadhabha* contracted to (1) *dhabhdhabha*, (2) *daddhabha*, (3) *daddabha*. We may even get from it a verb (denom.), *daddabhāyati*, and a noun, *daddabhāyana*.

In *Majjhima*, p. 128,* we meet with *sarasaram kātum*, 'to make a noise like *sarasara* in beating a skin.' In the ancient and modern Prakrits we find *sarasara* used 'in imitation of the rustling of a snake in motion and of the sound of slipping, gliding, &c.' In Pāli we have *sara-sara* contracted to *sassara* (= *sarsara*), as in *chinnassara*, 'giving out a broken or irregular sound of *sarasara*.' In the same text we find *bharabharam kātum*, 'to make the sound *bharabhara*,' 'in beating a skin;' and we have in Marāthi *bharabhara*, imitative of certain brisk sounds. This in Pāli becomes *babbhara*, for *bhabhbhara* = *bharbhara*.

* "Api nu so puriso amum bilārabhastam madditam . . . mudukam tūlinim chinna-sassaram chinna-babbharam katthena vā kaṭhalena vā sara-saram kareyya bhara-bharam kareyyāti."

PARALLEL PASSAGES.

I.

“Nārati sahatī dhīraṃ nārati dhīraṃ sahati.”

(Ang. IV. 28. 3.)

“Nāratim sahaī vīre (v. l. dhīre) vīre no sahati ratim.”

(Āyāraṅga-sutta * I. 2. 6, p. 12.)

Compare Majjhima Nikāya VI. p. 33: “Aratisaho assaṃ na ca maṃ arati sakeyya, uppannaṃ aratiṃ abhibhuyya abhibhuyya vihareyyan ti.”

II.

“Seyyathāpi . . . aṅgārakāsu sādhipaporisā pūr' aṅgārānaṃ vītaccikānaṃ vītadhūmānaṃ ” (Majjhima Nikāya XII. p. 74.) See Saṃyutta Nikāya XII. 63. 16, p. 99, where we have the false Burmese reading *v i t a c c h i - k ā n a ṃ*.

III.

“Anamatagge saṃsarato mahim Jambudīpaṃ upanītaṃ Kolaṭṭhimattagūlikā mātāpituv eva nappahonti.

Sara tiṇakatṭhaṃ sākāpalāsaṃ upanītaṃ anamataggato Pitusu caturaṅgulikā ghaṭikā pitupituv eva nappahonti.”

(Therī Gāthā, vv. 498-9, p. 172; see Commentary, p. 214-5.)

“Seyyathāpi bhikkhave puriso 'yaṃ imasmiṃ Jambudīpe tiṇakatṭha-sākāpalāsaṃ tacchetvā ekajjhaṃ saṃharitvā caturaṅgulaṃ caturaṅgulaṃ ghaṭikaṃ karitvā nikkhipeyya.

* The following are some Jaina terms that occur in Pāli:—*Khimsai* = Pāli *khumsati*; *Āyāraṅga-sutta*, p. 10); *V a h a ṃ t i* (Ib. p. 73). The v. l. *b a ṃ d h a ṃ t i* seems to show that *v a ṃ b h a ṃ t i* is the true reading, and that it is to be compared with the Pāli *v a ṃ b h e t i*, sometimes printed *v a ṃ h e t i*. *V i ṇ i ṭ ṭ h u ṇ i y a* (Ib. p. 80) = Pāli *viniddhunita*, ‘shaken.’ ‘Ālittena vā piḍhena vā’ (Ib. p. 85) = Pāli “*ārittena vā piyena vā*,” ‘with rudder or oar.’

Ayaṃ me mātā tassa me mātu, ayam mātā ti. Apariyā-dinnā ca bhikkhave tassa purisassa mātā mātaro assu atha imasmim Jambudipe tinakattḥasākhāpalāsaṃ parikkhayaṃ pariyādanaṃ gaccheya || || ” (Saṃyutta XV. 1. 4).

“Seyyathāpi bhikkhave puriso imaṃ mahāpathaviṃ kolatṭhimattaṃ kolatṭhimattaṃ mattikāgūlikaṃ (v. l. gūlikam) karitvā nikkhippeyya : Ayaṃ kho me pitā tassa me pitu ayam pitā ti. Apariyā-dinnā . . . tassa purisassa pitu pitaro assu. Athāyaṃ mahāpathavī parikkhayaṃ pariyādanaṃ gaccheyya ” (Ibid. xv. 2. 3).

IV.

“Ayaṃ pajā tantākulajātā . . . muñjapabhajābbutā ” (Saṃyutta XII. 60. 4. See Aṅguttara IV. 199. p. 214; Dīpavaṃsa XII. 32, and note in Preface p. iv. to Aṅguttara pt. II.).

V.

OKILINĪ, OKIRINĪ.

Compare Saṃyutta XIX. 15 with Suttavibhaṅga I. p. 107, and see “Notes and Queries” in “Pāli Text Society’s Journal” for 1887.

VI.

SAÑJHAMBHARI.

“Tathā hi pana maṃ bhante bhikkhū samantā vācāya sannitodakena (? sannitodakena) sañjambharaṃ akamsūti ” (Saṃyutta XXI. 9. 4).

“Atha kho te paribbājaka sarabhaṃ paribbājakaṃ samantato vācāya sannitodakena sañjambharaṃ akamsūti ” (Aṅguttara III. 64. 6).

Is the last word but one in the clauses quoted above connected with the root *j r i m b h* (or *j a m b h*)? and does *vācāya . . . akamsūti* = ‘they let out upon (abused) him with a (foul) torrent of words?’

VII.

PALIKHAṆATI.

“Atha puriso . . . mūle chetvā palikhāṇeyya . . . pavāheyya” (Aṅguttara III. 69. 11).

This passage occurs also in Saṃyutta XII. 55. 4, where the Editor has wrongly adopted the Burmese reading, palimkhāṇeyya.

[Appendix to Prof. Minayeff's edition of the
Kathāvattu-Pakarana-Atthakathu.]*

PREFACE.

THE Commentary of the three books of Abhidhommapi-
tara contains a history of the Buddhistic sects and a short
exposition of their particular tenets. For the early history
of Buddhism it is full of invaluable information, and may
be read with great interest. Therefore it was thought
possible to publish the commentary before the text. The
present edition is based on two MSS. from the collection of
the editor: C., a paper MS. from Ceylon; and M., a
Burmese MS. from Mandalay.

J. M.

ST. PETERSBURG,
December, 1889.

CONTENTS.

MAHĀVAGGO.

	PAGE
1. Puggalakathā	7
2. Parihānikathā	35
3. Brahmācariyakathā... ..	39
4. Odhisokathā	42
5. Jahatikathā	42
6. Sabbamatthikathā	43
7. Atītaṃ khandhā 'ti ādikathā	50
8. Ekaccaṃ atthīti kathā	50
9. Satipatthānakathā	52
10. H' evatthikathā... ..	53

* Received too late for insertion at the right place.

DUTIGO VAGGO.

	PAGE
1. Parupāhāarakathā	54
2. Aññānakāñkhāparavitaranakathā	55
3. Vacibhedakathā	55
4. Dukkāhāarakathā	56
5. Cittatthitikathā	57
6. Kukkulakathā	57
7. Anupubhābhisamayakathā	58
8. Vohāarakathā	59
9. Nirodhakathā	60

TATIYO VAGGO.

1. Balakathā	62
2. Ariyan 'ti kathā	63
3. Vimuttikathā	65
4. Vimuccamanakathā	65
5. Atthamakakathā	67
6. Atthamakassa indriyakathā	67
7. Dibbacakkhukathā	68
8. Dibbasotakathā	69
9. Yathākammupagataññānakathā	70
10. Saṃvarakathā	71
11. Asaññakathā	71
12. N'evasaññānāsaññāyatanakathā	72

CATUTTHO VAGGO.

1. Jihī 'ssa arahā 'ti kathā	73
2. Uppattikathā	73
3. Anāsavakathā	74
4. Samannāgatakathā	74
5. Upekkhāsamannāgatakathā	75
6. Bodhiyā buddho 'ti kathā	76
7. Lakkhanakathā... ..	77
8. Niyāmokkantikathā	78
9. Samannāgatakathā	79
10. Saṃyojanappāhankathā	79

PAÑCAMO VAGGO.

	PAGE
1. Vimuttikathā	80
2. Asekkhañānakathā	80
3. Viparitakathā	81
4. Niyāmakathā	82
5. Paṭisambhidākathā	83
6. Sammutikathā	84
7. Cittārammanakathā	81
8. Anāgatakathā	85
9. Pacuppannakathā	86
10. Phalañānakathā	87

CHATTHO VAGGO.

1. Niyāmakathā	89
2. Paṭiccasamuppādakathā	89
3. Saccakathā	90
4. Āruppakathā	91
5. Nirodhasamāpattikathā	91
6. Ākāsakathā	92
7. Ākāso sanidassano 'ti kathā	92
8. Pariyosānakathā	93

SATTAMO VAGGO.

1. Saṃgahakathā	94
2. Saṃpayuttakathā	94
3. Citasikakathā	95
4. Dānakathā	95
5. Paribhogamayapuññakathā	97
6. Itodinnakathā	99
7. Pathavīkammovipākakathā	99
8. Jarāmaranavipāko 'ti kathā	101
9. Ariyadhammavipākakathā	102
10. Vipāko vipākadhammadhammo 'ti kathā	103

AṬṬHAMO VAGGO.

1. Jatikathā	105
2. Antarābhavakathā	106

	PAGE
3. Kāmaguṇakathā	107
4. Kāmakathā	109
5. Rūpadhātukathā	109
6. Arūpadhātukathā	109
7. Rūpadhātu-āyatanakathā	110
8. Āruppe rūpakathā	111
9. Rūpakamman 'ti kathā	111
10. Jivitindriyakathā	112
11. Kammahetukathā	114

NAVAMO VAGGO.

1. Ānisaṃsakathā	115
2. Amatārammaṇakathā	116
3. Rūpaṃ sārammaṇan 'ti kathā	117
4. Anusayā anārammaṇā 'ti kathā	117
5. Nānaṃ anārammaṇan 'ti kathā	118
6. Atitārammaṇakathā	118
7. Vitakkānupatitakathā	118
8. Vitakkavipphārasaddakathā	119
9. Na yathācittassa vācā 'ti kathā	110
10. Na yathācittassa kāyakamman 'ti kathā	120
11. Atitānāgatasamannāgatakathā	120

DASAMO VAGGA.

1. Nirodhakathā	122
2. Rūpaṃ maggo 'ti kathā	123
3. Pañcaviññānasamaṅgissa maggakathā	123
4. Pañcaviññānā kusalā pīti kathā	125
5. Sābhogakathā	126
6. Dvīhi silehīti kathā	126
7. Silaṃ acetosikan 'ti	127
8. Na cittānuparivattikathā	127
9. Samādānahetukathā	127
10. Viññatti silan 'ti kathā	127
11. Aviññatti dussīlyan 'ti kathā	128

EKĀDASAMO VAGGO.

1. Tisso pi anusayakathā	129
---------------------------------	-----

	PAGE
2. Nānakathā	129
3. Nānaṃ cittavippayuttan 'ti kathā	130
4. Idaṃ dukkhan 'ti kathā	130
5. Iddhibalakathā	131
6. Samādhikathā	132
7. Dhammaṭṭhitatākathā	132
8. Aniccatākathā	133

DVĀDASAMO VAGGO.

1. Saṃvaro kamman ti kathā	135
2. Kammakathā	135
3. Saddo vipāko 'ti kathā	136
4. Saḷāyatanakathā	136
5. Sattakkhattuparama kathā	137
6. Kolaṃkola-ekahīgī ti kathā	137
7. Jīvita voropanakathā	138
8. Duggatikathā	138
9. Sattamabhavikathā	139

TERASMO VAGGO.

1. Kappaṭṭhakathā	140
2. Kusalapaṭilābhakathā	140
3. Anantarāpayuttakathā	141
4. Niyatassa niyamokathā	143
5. Nivutakathā	144
6. Sammukhībhutakathā	144
7. Samāpanno assādetīti kathā	144
8. Asātarāgakathā	145
9. Dhammataṇḍhā avyākata 'ti kathā	146
10. Dhammataṇḍhā na dukkhasamudayo 'ti kathā	146

CUDDASAMO VAGGO.

1. Kusalākusalapaṭisaṃdhānakathā	147
2. Saḷāyatanuppattikathā	147
3. Anantarapaccayakathā	148
4. Ariyarūpakathā	149

	PAGE
5. Añño anusayo 'ti kathā	149
6. Pariyuṭṭānaṃ cittavippayuttan 'ti kathā ...	150
7. Pariyāpannakathā	150
8. Avyākatakathā	151
9. Apariyāpannakathā	151

PAÑÑARASAMO VAGGO.

1. Paccayakathā	152
2. Aññamaññapaccayakathā	152
3. Addhākathā	153
4. Khaṇalayamuhuttakathā	153
5. Āsavakathā	153
6. Jarāmarañakathā	153
7. Saññāvedayitakathā	154
8. Dutiyasaññāvedayitakathā	154
9. Tatiyasaññāvedayitakathā	154
10. Asaññāsattūpikathā	155
11. Kammupacayakathā	156

SOḶASMO VAGGO.

1. Niggahakathā	158
2. Paggahakathā	158
3. Sukhānuppādānakathā	158
4. Adhigayha manasikārakathā	159
5. Rūpahetū 'ti kathā	160
6. Rūpaṃ sahetukan 'ti kathā	160
7. Rūpaṃ kusalākusalan 'ti kathā	160
8. Rūpaṃ vipāko 'ti kathā	161
9. Rūpāvacarārūpāvacaran 'ti kathā... ..	161
10. Rūparāgo rūpadhātupariyāpanno arūparāgo arū- padhātupariyāpanno	161

SATTARASAMO VAGGO.

1. Atthi arahato puññupacayo 'ti kathā ...	163
2. Natthi arahato akālamaccū 'ti kathā ...	163
3. Sabhaṃ idaṃ kammato 'ti kathā... ..	164

	PAGE
4. Indriyabaddhakathā	165
5. Thapetvā ariyamaggaṇ 'ti kathā	167
6. Na vattabbaṇ saṅgho dakkhiṇaṇ patigaṇhātīti kathā... ..	167
7. Na vattabbaṇ saṅgho dakkhiṇaṇ visodhetīti kathā	168
8. Na vattabbaṇ saṅgho bhūñjatīti kathā ...	168
9. Na vattabbaṇ saṅghassa dinnāṇ mahappaḥalaṇ 'ti kathā	169
10. Na vattabbaṇ buddhassa dinnāṇ mahappaḥalaṇ 'ti kathā... ..	169
11. Dakkhiṇāvīsuddhikathā... ..	170

ATTHĀRASAMO VAGGO.

1. Manussalokakathā	171
2. Dhammadeśanākathā	171
3. Karuṇākathā	172
4. Gandhajātakathā	172
5. Ekamaggakathā	172
6. Jhānasaṅkantikathā	173
7. Jhānantarikathā	174
8. Samāpanno saddaṇ suṇātīti	175
9. Cakkhunā rūpaṇ passatītikathā	176

EKŪNAVĪSATIMO VAGGO.

1. Kilesajāhanakathā	177
2. Suṇṇatākathā	177
3. Sāmaṇṇaphalākathā	178
4. Pattikathā	179
5. Tathatākathā	179
6. Kusalākathā	179
7. Accantaniyāmakathā	180
8. Indriyakathā	181

VĪSATIMO VAGGO.

1. Asaṅciccakathā	183
2. Nānakathā... ..	184

					PAGE
3.	Nirayapālakathā	184
4.	Tiracchānakathā	185
5.	Maggakathā	186
6.	Ñānakathā...	186

EKAṬṬĪSATIMO VAGGO.

1.	Sāsanakathā	188
2.	Avivittakathā	188
3.	Samyojanakathā	189
4.	Iddhikathā	189
5.	Buddhakathā	190
6.	Sabbadisākathā	190
7.	Dhammakathā	191
8.	Kammakathā	191

DVĀṬṬĪSATIMO VAGGO.

1.	Parinibbānakathā	193
2.	Kusalacittakathā	193
3.	Ānañjakathā	193
4.	Dhammābhisamayakathā	194
5.	Sesāpi kathā	194
6.	Anyākatakathā	195
7.	Āsevanapaccayakathā	195
8.	Khaṇīkakathā	195

TEVĪSATIMO VAGGO.

1.	Ekādhippāyakathā	197
2.	Arahantavaṇṇakathā	197
3.	Issariyakāmakāritākathā	197
4.	Patirūpakathā	198
5.	Aparinipphannakathā	198

INDEX.

NAMES OF SECTS.

- Attānantikā, 6
 Adhiccāsamuppannikā, 6
 Andhakā, . I. 9, 10; II. 5, 7, 8, 9; III. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 11, 12; IV. 8, 9, 10; V. 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10; VI. 1, 5, 7, 8; VII. 7, 8, 9, 10; VIII. 1, 5, 7, 8; IX. 1, 4, 5, 11; X. 1; XI. 4, 7, 8; XIII. 7; XIV. 5, 6, 7, 8, 9; XV. 11; XVI. 8, 9, 10; XVII. 1; XVIII. 4, 5, 6, 7; XIX. 2; XX. 3, 4; XXI. 4, 5, 7, 8; XXII. 1, 2; XXIII. 1, 3, 4
 Aparaseliyā, 5; I. 9; II. 1; XIII. 4; XIV. 2; XVI. 4; XX. 6; XXII. 8
 Amarāvikkhepikā, 6
 Asaññilāovā, 6
 Uchedavādā, 6
 Uttarāpathakā, IV. 1, 2, 3, 4, 6, 7; V. 2, 4; VI. 5, 6; IX. 3, 4, 6, 7; XI. 6; XII. 5, 8; XIII. 2, 3, 5, 8; XIV. 3, 4, 8, 9; XVI. 5; XVII. 11; XVIII. 3, 4, 5; XIX. 1, 5, 7; XX. 1; XXI. 1, 2, 7, 8; XXII. 3, 4, 5, 6, 7; XXIII. 2, 5
 Ekaccasassatikā, 6
 Ekabbohārikā, 2, 4
 Kassapika, 2, 3, 4; I. 8
 Gokulikā, 2, 4; II. 6
 Cetiyavādā, 2, 4
 Channāgarikā, 2, 4
 Theravādo, 2, 3, 4, 5
 Diṭṭhadhammanibhānavādā, 6
 Dhammaguttikā, 2, 4
 Dhammuttariyā, 2, 4
 Nevasaññināsaññivādā, 6
 Paṇṇattivādā, 2, 4
 Pubbaseliyā, 5; I. 9; II. 1, 2, 3, 4; VI. 2, 3; VIII. 2, 3, 4, 10, 11; IX. 2, 8, 9, 10; XI. 3; XII. 7; XIII. 4, 9, 10; XIV. 2; XVI. 4; XVIII. 8; XIX. 2, 3; XX. 6; XXII. 8
 Bāhulikā, 2
 Bahussutikā, 2, 4
 Bhadrāyānikā, 2, 4; II. 7
 Mahāsaṃgītikā, 3
 Mahāsaṃghikā, 2, 3; I. 2; X. 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11; XI. 1, 2, 5; XII. 1, 2, 3, 4; XIV. 1; XV. 1, 2, 6; XVI. 1; XVIII. 9; XXI. 3, 6
 Mahiṃsāsakā, 2, 4; II. 9; VI. 2, 6; VIII. 9; X. 2; XVI.

<p>7 ; XVIII. 6 ; XIX. 8 ; XX. 5</p> <p>Rajagirikā, 5 ; I. 9 ; VII. 1, 2, 3, 4, 5, 6 ; XIII. 1 ; XV. 9 ; XVII. 2, 3</p> <p>Vajjiputtakā, 2, 3, 4 ; I. 1, 2 Vājiriyā, 5 Vibhajjavādī, 6 Vetulyakā, XVII. 6, 7, 8, 9, 10 ; XVIII. 1, 2 ; XXIII. 1</p> <p>Samkantikā, 3, 4 Saññivādā, 6</p>	<p>Sabbatthivādā, 2, 4 ; I. 2, 6 ; II. 7 ; XI. 6</p> <p>Sammitiyā, 2, 4 ; I. 1, 2, 3, 4, 5 ; II. 7 ; III. 5, 7 ; VII. 5 ; VIII. 2, 7, 9, 10, 11 ; X. 2, 10 ; XI. 1 ; XIV. 7 ; XV. 11 ; XVI. 7, 8 ; XVIII. 7</p> <p>Sassatavādinc, 6</p> <p>Siddhatthikā, 5 ; I. 9 ; VII. 1, 2, 3, 4, 5, 6 ; XVII. 2, 3</p> <p>Suttavādā, 3, 4</p> <p>Hetuvādā, XV. 5, 7, 8, 10 ; XVI. 3 ; XVII. 4, 5 ; XIX. 8 ; XX. 2 ; XXIII. 5</p> <p>Hemavatakā, 5</p>
--	---

SUBSCRIBERS TO THE PĀLI TEXT SOCIETY.

1. FIVE GUINEAS. (FOR SIX YEARS.)

- 1 Thomas Ashton, Esq., Manchester (for Owens College).
- 2 Balliol College, Oxford.
- 3 The Bangkok Royal Museum, Siam.
- 4 Cecil Bendall, Esq., British Museum.
- 5 and 6 The Asiatic Society of Bengal, Calcutta. (2 copies.)
- 7-12 The Chief Commissioner of British Burma.
(6 copies.)
- 13 The Calcutta University (Thacker).
- 14 L. T. Cave, Esq., 13, Lowndes Square, S.W.
- 15 The Ceylon Branch of the Royal Asiatic Society.
- 16 William Emmette Coleman, Esq., Chief Quartermaster's Office of San Francisco, California, U.S.
- 17 R. D. Darbishire, Esq., 26, George Street, Manchester.
- 18 Professor T. W. Rhys Davids, Ph.D., LL.D., 3, Brick Court, Temple, E.C.
- 19 Levi H. Elwell, Esq., Amherst College, Mass., U.S.A.
- 20 Donald Ferguson, Esq., "Ceylon Observer" Office, Colombo.
- 21 H. T. Francis, Esq., Gonville and Caius College, Cambridge.
- 22 Oscar Frankfurter, Esq., Ph.D., Bangkok, Siam.
- 23 Ralph L. Goodrich, Esq., Clerk of the United States Court, Little Rock, Arkansas, U.S.
- 24 Charles E. Grant, Esq., Fellow of King's College, Cambridge.
- 25 Dr. Edmond Hardy, Heppenheim, Hesse-Darmstadt.
- 26 Ralph Heap, Esq., Temple, London, E.C.
- 27 Professor Hillebrandt, Breslau.
- 28 W. W. Hunter, Esq., C.I.E., LL.D., etc., Calcutta.
- 29 The Indian Institute, Oxford.
- 30 Professor Jolly, The University, Würzburg.
- 31 Professor C. R. Lanman, Harvard University, Cambridge, Mass., U.S.
- 32 Dr. Bruno Lindner, The University, Leipzig.
- 33 The Manchester New College, 20, Gordon Square, W.C

- 34 Professor Max Müller, Oxford.
- 35 The Manchester Literary and Philosophical Society, 36,
George Street, Manchester.
- 36 The Manchester Free Reference Library.
- 37 The Rev. R. Morris, M.A., D.C.L., Wood Green, N.
- 38 MOUNG HPO MHYIN, Esq., Rangoon.
- 39 The Münster University Library (Asher).
- 40 Professor Bunyiu Nanjio, the University, Tokio, Japan.
- 41 R. A. Neil, Esq., Fellow of Pembroke College, Cambridge.
- 42 S. d'Oldenbourg, Wasili Ostroff, 49, Szedni Prospect,
St. Petersburg.
- 43 W. P. Price, Esq., Tibberton Hall, Gloucester, Reform
Club, S.W.
- 44 W. H. Denham Rouse, Esq., Christ's College, Cambridge.
- 45 Professor Sayce, Oxford.
- 46 M. Emile Senart, de l'Institut, 16, Rue Bayard, Paris.
- 47-55 At the Siamese Legation, 23, Ashburn Place, W. :—
H.R.H. Prince Sonapandit, Bangkok, Private Secretary
to H.M. the King of Siam. (3 copies.)
H.R.H. Prince Swasti Prawatti, Bangkok.
Phya Damrong Raja Bolakhan (Secretary to the Lega-
tion).
Luang Vissesali, Esq. (Attaché to the Siamese Legation).
Nai S'Art (Military Attaché at Paris).
Nai Wonge (Civil Assistant at Paris).
Nai Pleng, Esq., c/o H.R.H. Prince Bijilprijakoru,
Bangkok.
- 56 Professor Maurice Straszewski, Krakau.
- 57 The Strasburg University Library (Trübner).
- 58 S. A. Strong, Esq., 1, Priory Grove, South Kensington, S.W.
- 59 Professor C. H. Tawney, Calcutta (H. S. King & Co).
- 60 K. T. Telang, Esq., High Court, Bombay.
- 61 Henry C. Warren, Esq., 67, Mount Vernon Street,
Boston, Mass., U.S.
- 62 T. Watters, Esq., H.M. Consular Service, China (Nutt).
- 63 W. B. Weeden, Esq., Providence, Rhode Island, U.S.
- 64 Professor Dr. Ernst Windisch, The University, Leipzig.
- 65 The City Free Library, Zürich.

2. SUBSCRIBERS OF ONE GUINEA.

(To DEC. 31st, 1887.)

[Now that the stability of the Society is practically assured, the advantage of subscribing five guineas is earnestly commended to subscribers—the advantage, that is, not only to themselves of trouble saved, and of one year's subscription gained, but also to the Society of cash in hand, and of the difficulty and expense of collecting yearly subscriptions avoided.]

- 1 The Amsterdam University Library.
- 2 The Astor Library, New York, U.S.
- 3 M. A. Barth, 5, Rue du Vieux Colombier, Paris.
- 4 The Batavia Society of Arts and Sciences, Batavia, Island of Java.
- 5 Professor Bhandarkar, Dekkan College, Poona.
- 6 The University Library, Berlin (Asher).
- 7 The Royal Library, Berlin (Asher).
- 8 Syed Ali Bilgrāmi, Hyderabad, Dekkan, India.
- 9 Professor M. Bloomfield, Johns-Hopkins University, Baltimore, Maryland, U.S.
- 10 The Bodleian Library, Oxford.
- 11 The Bombay Asiatic Society (Trübner).
- 12–21 The Bombay Government. (10 copies.)
- 22 The Public Library, Boston, Mass., U.S.A. (Trübner).
- 23 E. L. Brandreth, Esq., 32, Elvaston Place, Queen's Gate, S.W.
- 24 The Breslau University Library (Asher).
- 25 The Rev. Stopford Brooke, 1, Manchester Square, W.
- 26 The Brown University Library, Providence, Rhode Island, U.S.
- 27 Professor Bühler, 27, Cottage Gasse, Währing, Vienna.
- 28 The University Library, Cambridge.
- 29 Professor J. E. Carpenter, Leathes House, 19, Fitz-John's Avenue, N.W.
- 30–49 The Ceylon Government. (20 copies.)

- 50 The Copenhagen University Library.
 51 Professor Cowell, 10, Scrope Terrace, Cambridge.
 52 The University Library, Edinburgh.
 53 Professor Fausböll, 46, Smale-gade, Westerbro, Kopen-
 hagen, W.
 54 M. Léon Feer, Bibliothèque Nationale, Paris.
 55 The Göttingen University Library (Asher).
 56 The Harvard College Library, Cambridge, Mass., U.S.
 57 The Heidelberg University Library.
 58 J. F. Hewitt, Esq., Devoke Lodge, Walton-on-Thames.
 59-63 The India Office. (5 copies.)
 64 The Johns-Hopkins University, Baltimore, Maryland,
 U.S.
 65 Professor Jolly, The University, Würzburg.
 66 K. F. Köhlers Antiquarium, Seeburgstrasse, Leipzig.
 67 The Königsberg University Library.
 68 Kanow Sten, Esq., Christiania, Sweden.
 69 Professor Ernst Kuhn, 32, Hess Strasse, München.
 70 The Leiden University Library.
 71 The Liverpool Free Library.
 72 Professor Ch. Michel, Ghent University, Belgium.
 73 Professor Minayeff, The University, St. Petersburg.
 74 The Royal Library, München (Asher).
 75 The Bibliothèque Nationale, Paris (Sampson Low and
 Co.).
 76 Ecole des Hautes Etudes, Paris.
 77 The Peabody Institute, Baltimore, Maryland, U.S.
 78 Professor Pischel, The University, Halle.
 79 Dr. Edward D. Perry, Columbia College, New York
 City, U.S.
 80 Robert A. Potts, Esq., 26, South Audley Street, W.
 81 and 82 His Excellency Prince Prisdang (Siamese
 Minister to Germany), 23, Ashburn Place, W.
 (2 copies.)
 83 Professor Rost, India Office Library, S.W.
 84 Professor Roth, The University, Tübingen.
 85 Vincent A. Smith, Esq., Bengal Civil Service, India.
 86 The University Library, St. Petersburg (Trübner).

- 87 Mdlle. Moquin-Tandon, Château de Pauliac, par Saverdun, Ariège.
- 88 Professor Teza, The University, Pisa.
- 89 Professor Tiele, Leiden.
- 90 V. Trencker, Esq., 34, Frederiksborg Gade, Copenhagen.
- 91 Messrs. Trübner, Ludgate Hill, E.C.
- 92 The Tübingen University Library.
- 93 Professor William J. Vaughan, Vanderbilt University, Nashville, Tennessee.
- 94 Professor Sir Monier Monier-Williams, Merton Lea, Oxford.
- 95 Dr. Williams' Library, Grafton Street, W.C.
- 96 Sydney Williams, Esq., 14, Henrietta Street, W.C.
- 97 Dr. H. Wenzel, 8, Upper Woburn Place, W.C.
- 98 The Würzburg University Library.
- 99 Luang nai Tej (Secretary to the Siamese Legation), 49, Rue de la Siam, Paris.
- 100 Khaon Patibhandhichit (Attaché to the Siamese Legation), 49, Rue de la Siam, Paris.

ACCOUNTS, 1889.

RECEIPTS, 1889.	£	s.	d.	EXPENDITURE, 1889.	£	s.	d.
Balance in hand January 1, 1889	251	5	8	Loss by Exchange...	1	3	5
75 Subscriptions of One Guinea	78	15	0	Purchase of MSS....	42	4	0
14 Subscriptions of Five Guineas	73	10	0	Printing ...	229	2	1
Interest from the Bank	4	7	5	Editor ...	17	0	0
Dividends	6	4	4	Postage ...	1	17	0
				Binding ...	6	17	6
				Publisher's Charges (two years) ...	80	4	9
				Balance in hand ...	85	3	8
	£414	2	5		£414	2	5

Balance in hand January 1, 1890 ... £85 3 8

PALI TEXT SOCIETY.

Texts Already Published.

[The first part of the *Āṅguttara*, published separately in 1882, and the *Sutta Nipāta*, presented to the subscribers for 1885, are already out of print; and only a small number of copies of the other issues for 1882 and 1883 are in hand.]

NAME OF TEXT.	YEAR.	EDITOR.
1.* <i>Anāgata Vaṅsa</i> 1886	Prof. Minayeff.
2. <i>Āṅguttara</i> , Part I. 1885	Dr. Morris.
3. ,, Part III. 1888	Dr. Morris.
4.* <i>Abhidhammattha Saṃgaha</i> ...	1884	Prof. Rhys Davids.
5. <i>Āyāraṅga Sutta</i> 1882	Prof. Jacobi.
6. <i>Udāna</i> 1885	Dr. Paul Steinthal.
7. * <i>Kathā Vatthu Pakaraṇa</i> } <i>Atthakathā</i> ...	} 1889	Prof. Minayeff.
8.* <i>Khudda- and Mūla-Sikkhā</i> ...	1883	Dr. Ed. Müller.
9.* <i>Gandha Vaṅsa</i> 1886	Prof. Minayeff.
10. <i>Cariyā Pitaka</i> 1882	Dr. Morris.
11.* <i>Chakesa Dhātu Vaṅsa</i> 1885	Prof. Minayeff.
12.* <i>Tela Kaṭāha Gāthā</i> 1884	{Gooneratne, Mudaliyār.
13. <i>Thera Gāthā</i> 1883	Prof. Oldenberg.
14. <i>Therī Gāthā</i> 1883	Prof. Pischel.
15.* <i>Dāṭhā Vaṅsa</i> 1884	Prof. Rhys Davids.
16. <i>Dhamma Saṃgaṇi</i> 1885	Dr. Ed. Müller.
17. <i>Diḡha Nikāya</i> , Vol. I. 1889	{Prof. Rhys Davids & Prof. Carpenter.
18.* <i>Pajja Madhu</i> 1887	{Gooneratne, Mudaliyār.
19.* <i>Pañca Gati Dīpana</i> 1884	M. Léon Feer.
20. <i>Puggala Paññatti</i> 1883	Dr. Morris.
21. <i>Peta Vatthu</i> 1889	Prof. Minayeff.

NAME OF TEXT.	YEAR.	EDITOR.
22. Buddha Vaṅsa ...	1882	Dr. Morris.
23. Majjhima Nikāya, Part I. ...	1887	Mr. V. Trenckner.
24. Saṃyutta Nikāya, Part I. ...	1884	M. Léon Feer.
„ Part II. ...	1888	M. Léon Feer.
25.* Saddhammopāyana ...	1887	Dr. Morris.
26.* Sandesa Kathā ...	1885	Prof. Minayeff.
27.* Sīmā Vivāda Vinicchaya Kathā	1887	Prof. Minayeff.
28. Sutta Nipāta, Part I. ...	1884	Prof. Fausböll.
29. Sumaṅgala Vilāsinī, Part I....	1886	{ Prof. Rhys Davids & Prof. Carpenter.
30. Vimāna Vatthu ...	1886	{ Gooneratne, Mada- liyār.

* Those texts marked with an asterisk appeared in the Journal.